

การปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิงเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ
MYTH ADJUSTMENT OF FEMALE PRISONERS IN PREVENTING THE RECIDIVISM

นางสาวชุติมา ไชยรัตน์

ดุชนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๘

การปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิงเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ

นางสาวชุติมา ไชยรัตน์

ดุชนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๘

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Myth Adjustment of Female Prisoners in Preventing Recidivism

Miss Chutima Chairat

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Social Development)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2025

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิงเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ” เป็นส่วนหนึ่งของ การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ. ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบดุษฎีนิพนธ์

ประธานกรรมการ

(รศ. ดร.วัลลภ รัตติกวณานนท์)

กรรมการ

(ผศ. ดร.อุบล วุฒิพรโสภณ)

กรรมการ

(ดร.สัญญา สดประเสริฐ)

กรรมการ

(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ศ. ดร.)

กรรมการ

(พระมหาประกาศิต สิริเมโธ, ผศ. ดร.)

คณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์

พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ศ. ดร.

ประธานกรรมการ

พระมหาประกาศิต สิริเมโธ, ผศ. ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นางสาวชุติมา ไชยรัตน์)

ชื่อคุณนิพนธ์ : การปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิงเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ

ผู้วิจัย : นางสาวชุตินา ไชยรัตน์

ปริญญา : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การพัฒนาสังคม)

คณะกรรมการควบคุมคุณนิพนธ์

: พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ศ.ดร., ป.ธ. ๗, พธ.บ. (รัฐศาสตร์),
ศศ.ม. (ร้การพัฒนาสังคม), รป.ม. (การจัดการความขัดแย้ง),
ปร.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์)

: พระมหาประกาศิต สิริเมธ, ผศ.ดร., ป.ธ. ๘, พธ.บ. (การจัดการเชิงพุทธ),
พธ.ม. (การพัฒนาสังคม), พธ.ด. (การพัฒนาสังคม)

วันสำเร็จการศึกษา : ๗ กันยายน ๒๕๖๘

บทคัดย่อ

คุณนิพนธ์เรื่องการปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิงเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย คือ ๑) เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง ๒) เพื่อวิเคราะห์มายาคติของผู้ต้องขังหญิงที่เป็นสาเหตุทำให้กลับมากระทำผิดซ้ำ และ ๓) เพื่อนำเสนอแนวทางการปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิง ดำเนินการศึกษารายกรณีเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การศึกษารายกรณี ใช้วิธีการเลือกกรณีศึกษาแบบเจาะจง เพื่อค้นหามายาคติตามแนวทางของโรลลิงด์ บาร์ตส์ มีกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวมจำนวนทั้งสิ้น ๓๓ คน โดยคัดเลือกทัณฑสถานหญิงธนบุรี หน่วยงานในสังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม เป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัย

ผลการศึกษารายกรณีพบว่า

๑) การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในช่วงเวลาดังแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๘ มีสาเหตุมาจาก ปัญหาด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านปัจจัยส่วนบุคคล ด้านยาเสพติด ด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และด้านค่านิยมและความเชื่อ ซึ่งในปัญหาดังกล่าวพบว่ามีปัญหาย่อยที่แทรกอยู่ในโครงสร้างของปัญหา ได้แก่ ปัญหาทัศนคติเชิงบวกต่อเรือนจำ ได้แก่ เรือนจำเป็นพื้นที่ปลอดภัย ประสบการณ์เชิงบวกในเรือนจำ ปัญหาการขาดความยับยั้งชั่งใจในการกระทำผิด ได้แก่ ความต้องการเงิน การไม่ยอมรับกฎระเบียบของสังคม ขาดการตระหนักรู้ถึงผลกระทบจากการกระทำผิด ปัญหาการขาดพลังอำนาจ ได้แก่ ความเกียจคร้าน ปมในชีวิต การไม่นำทรัพยากรที่มีอยู่ในตัวเองออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ มุ่งพึ่งพาการช่วยเหลือจากส่วนอื่นๆ ของสังคม ไม่มีคุณสมบัติเหมาะสมในการทำงาน ปัญหาความเชื่อที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ได้แก่ ความเชื่อ และปัญหากระบวนการแก้ไขฟื้นฟูและการให้การปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ผลการศึกษารายกรณีพบว่าสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงมาจากความคิด ความเชื่อ ทัศนคติและค่านิยมของผู้ต้องขังหญิงที่ถูกถ่ายทอดผ่านการเรียนรู้ การบอกเล่า การโฆษณา โดยผู้ต้องขังหญิงเหล่านั้นรับเอามาเป็นประโยชน์ใช้สอยของตนอย่างแนบเนียนเป็นธรรมชาติและเชื่อว่าเป็นสิ่งถูกต้อง โดยสังคมส่วนใหญ่มองเห็นว่าเป็นสิ่งถูกต้องจนยึดถือว่าเป็นวัฒนธรรมที่ควรยึดถือและดำรงสภาพอยู่ต่อไปโดยปราศจากการตั้งคำถาม สิ่งนี้เรียกว่า “มายาคติ” โดยมีองค์ประกอบสำคัญตามแนวคิดเรื่องมายาคติของโรลลิงด์

บาร์ตส์ กำหนดไว้ คือ มีวาทกรรม ซึ่งได้พบวาทกรรมที่มีความสัมพันธ์กับสาเหตุการกระทำผิดซ้ำแอบแฝงอยู่ทุกกรณีศึกษา ลักษณะของวาทกรรมที่พบได้สร้างสัญญาณขึ้นมาเพื่อสื่อความหมายทางวัฒนธรรม และมีกระบวนการลงให้หลง ไม่ใช่การโฆษณาชวนให้เชื่อ เนื่องจากมายาคติที่เกิดขึ้นไม่ได้ปิดบังอำพรางตัวเอง มายาคติเหล่านั้นปรากฏขึ้นต่อหน้าทุกๆ คน อย่างเปิดเผย เป็นสิ่งประกอบสร้างทางวัฒนธรรมที่คนในสังคมคุ้นเคยจนไม่ทันได้สังเกตเห็น ทุกคนในสังคมหลงผิดคิดว่ามันเป็นธรรมชาติหรือเป็นไปตามสามัญสำนึก ซึ่งมายาคติเหล่านี้แฝงซ่อนลึกซึ้งต่างไปจากการยึดยึดค่านิยมและความเชื่อ ความเป็นธรรมชาตินี้ถูกทำให้เชื่อจนไม่มีการตั้งคำถามหรือแสดงความคิดเห็น ทำให้เกิดการยอมรับไปโดยธรรมชาติและเชื่อถือเอาเป็นความจริง

๒) การวิเคราะห์มายาคติของผู้ต้องขังหญิงที่เป็นสาเหตุทำให้กลับมากระทำผิดซ้ำ จากการศึกษาวิจัยยังได้พบว่า มายาคติ ของผู้ต้องขังหญิงในด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านปัจจัยส่วนบุคคล ด้านยาเสพติด ด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และด้านค่านิยมและความเชื่อวาทกรรมล้วนเป็นสาเหตุของการกระทำผิดซ้ำ

๓) แนวทางการปรับเปลี่ยนมายาคติเพื่อป้องกันการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงนั้น พบว่า ควรมีการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิงโดยเฉพาะ โดยกำหนดกรอบระยะเวลาการฝึกอบรมและติดตามผลยาวนานกว่าการฝึกอบรมทั่วไป เนื้อหาของหลักสูตรมุ่งเน้นการสร้าง ความเข้าใจในการจำแนกมายาคติและเหตุผลที่แท้จริง มีการเสริมพลังอำนาจ ให้กับผู้ต้องขังหญิง และการสร้างฉันทกตในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสมภายหลังพ้นโทษ

Dissertation Title : Myth Adjustment of Female Prisoners in Preventing Recidivism

Researcher : Miss Chutima Chirat

Degree : Doctor of Philosophy (Social Development)

Dissertation Supervisory Committee

: Phramaha Boonlert Inthapanyo, Prof.Dr., Pali VII,
B.A. (Public Administration), M.A. (Social Development),
M.P.A. (Conflict Administration),
Ph.D. (Public Administration)

: Phramaha Prakasit Sirimedho, Asst. Prof. Dr. Pali VIII,
B.A. (Buddhist Management), M.A. (Social Development),
Ph.D. (Social Development)

Date of Graduation : September 7, 2025

Abstract

This doctoral dissertation entitled “Transforming Myths of Female Prisoners to Prevent Recidivism” aims to achieve three objectives: (1) to synthesize information on recidivism among female prisoners, (2) to analyze the myths of female prisoners that lead to repeated offenses, and (3) to propose approaches for transforming such myths. The study employed a qualitative research design using in-depth interviews and case studies, with purposive sampling to identify cases according to Roland Barthes’ concept of myth. A total of 33 key informants participated in the study, conducted at Thonburi Women Correctional Institution under the Department of Corrections, Ministry of Justice.

The findings reveal that:

1) Recidivism among female prisoners between 2015–2025 stemmed from family, economic, social, personal, and drug-related problems, as well as issues linked to related agencies, values, and beliefs. Underlying sub-problems included positive attitudes toward prison (e.g., perceiving prison as a safe space, positive prison experiences), lack of self-control (e.g., financial needs, rejection of social rules, unawareness of the consequences of wrongdoing), lack of empowerment (e.g., laziness, life traumas, failure to utilize personal resources, dependency on others, and poor work readiness), intergenerational beliefs, and ineffective rehabilitation processes. The study further found that recidivism causes were shaped by female prisoners’ thoughts, beliefs, attitudes, and values transmitted through learning, storytelling, and social narratives. These became

internalized and normalized as natural and legitimate cultural practices, unquestioned by society. This phenomenon reflects “myth” in Barthes’ sense, characterized by discourse, signification, and cultural meaning-making. Myths did not conceal themselves but appeared openly, embedded in social norms, and thus were perceived as natural truths without question or critique.

2) The analysis indicates that myths related to family, economy, society, personal factors, drugs, agencies, and cultural values all served as fundamental causes of female prisoners’ recidivism.

3) The study proposes that preventing recidivism requires the development of a specialized training curriculum for female prisoners to transform myths. The program should have a longer timeframe than conventional training, focusing on enhancing the ability to identify and deconstruct myths, empowering female prisoners, and creating appropriate life scenarios for reintegration after release.

กิตติกรรมประกาศ

ดุชนิพนธ์เรื่องมายาคติของผู้ต้องขังหญิงเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ฉบับนี้สำเร็จ ลงได้ด้วยการสนับสนุนจากพระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ, ศ.ดร. ประธานหลักสูตรพุทธศาสตรดุชนิพนธ์ (การพัฒนาสังคม) และพระมหาประกาศิต สิริเมธ, ผศ. ดร. และคณะกรรมการควบคุม ดุชนิพนธ์ ที่ได้เสียสละให้คำแนะนำให้คำปรึกษาพร้อมทั้งการตรวจสอบแก้ไขดุชนิพนธ์เรื่อยมา จนเสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ชี้แนะให้ดุชนิพนธ์ฉบับนี้มีความถึงพร้อมยิ่งขึ้น อันประกอบด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์โสภณ อ่อนโอภาส นายพิรพรรค พัฒนวงศ์ ดร.จรัสสา การเกษตร ตลอดจนอดีตผู้บริหารกรมราชทัณฑ์ทุกท่าน ที่ได้ให้คำชี้แนะแนวทางเป็นประโยชน์แก่การทำดุชนิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ รวมถึงเจ้าหน้าที่ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกท่านที่เป็นกัลยาณมิตรที่ได้ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์แก่การศึกษาโดยต่อเนื่องขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ที่อำนวยความสะดวกตลอดจนระยะเวลาที่ได้ศึกษาวิจัย

ขอขอบคุณคณะผู้บริหารตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่ทศสถานหญิงธนบุรี และผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือหัวหน้าฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ ผู้ให้แรงบันดาลใจในการศึกษาตลอดจนชี้แนะแนวทางการศึกษาวิจัยเรื่องมายาคติของผู้ต้องขังหญิงคือนางสาวพฐ ศรีปรางค์สุข หัวหน้าฝ่ายสงเคราะห์ผู้ต้องขังที่สำคัญยิ่งขอบคุณทุกความคิดเห็นผู้ต้องขัง ผู้พ้นโทษ ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญอย่างเปิดเผยและจริงใจ ผู้วิจัยสัมผัสได้ว่าผู้ให้ข้อมูลรู้สึกว่เก็บข้อมูลครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางานราชทัณฑ์และรู้สึกว่เป็นพื้นที่ปลอดภัยที่สามารถให้ข้อมูลได้อย่างจริงใจ ขอขอบคุณทุกท่านที่ทำให้การศึกษาวิจัยได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ครบถ้วน

ชุตินา ไชยรัตน์

๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๘

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญภาพ	ณ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามวิจัย	๖
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๖
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๖
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๘
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๙
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๐
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำ	๑๐
๒.๒ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการวิเคราะห์หมายาคติ	๑๘
๒.๒.๒ แนวคิดเรื่องสัญญาวิทยา	๒๑
๒.๓ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนมายาคติ	๓๓
๒.๔ ข้อมูลพื้นฐานของทัณฑสถานหญิงธนบุรี	๓๖
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๐
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๔๙
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๕๑
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๕๑
๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๕๒
๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๕๓
๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	๕๖
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๕๘
๓.๖ จริยธรรมและการพิทักษ์สิทธิ	๕๘
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๖๐
๔.๑ การสังเคราะห์ข้อมูลการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง	๖๐

๔.๒ การวิเคราะห์หมายาคติของผู้ต้องขังหญิงที่เป็นสาเหตุ ทำให้กลับมากระทำผิดซ้ำ	๑๐๑
๔.๓ แนวทางการปรับเปลี่ยนมายาคติเพื่อป้องกันการกลับมากระทำผิดซ้ำ ของผู้ต้องขังหญิง	๑๓๐
๔.๔ องค์ความรู้จากการศึกษาวิจัย	๑๓๔
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๔๗
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๔๗
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๕๒
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๕๔
บรรณานุกรม	๑๕๕
ภาคผนวก	๑๖๐
ภาคผนวก ก. จริยธรรมการวิจัย	๑๖๑
ภาคผนวก ข. หนังสือตรวจเครื่องมือ	๑๖๓
ภาคผนวก ค. แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๖๕
ภาคผนวก ง. ภาพกิจกรรม การลงพื้นที่เก็บข้อมูล	๑๗๐
ประวัติผู้วิจัย	๑๗๗

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ ๒.๑ แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ต้องขัง	๓๗
ตารางที่ ๒.๒ แสดงข้อมูลพื้นฐานของเจ้าหน้าที่	๓๙
ตารางที่ ๔.๑ แสดงสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในรอบ ๑๐ ปี	๖๓
ตารางที่ ๔.๒ ตารางสรุปผลกรณีศึกษาของผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้ต้องขัง	๙๐
ตารางที่ ๔.๓ ตารางสรุปผลกรณีศึกษาของผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟู	๙๒
ตารางที่ ๔.๔ ความเชื่อมโยงของปัญหา	๑๒๐
ตารางที่ ๔.๕ แนวทางการปรับเปลี่ยนมายาคติเพื่อป้องกันการกลับมากระทำผิดซ้ำ ของผู้ต้องขังหญิง	๑๓๔
ตารางที่ ๔.๖ แสดงตารางการฝึกอบรมโปรแกรมการฝึกอบรมหลักสูตร “MYTH PROGRAM ทลายความเชื่อเดิม สร้างความจริงใหม่”	๑๓๕
ตารางที่ ๕.๑ แสดงวาทกรรม สัญญา และมายาคติของผู้ต้องขังหญิง	๑๔๙
ตารางที่ ๕.๒ วาทกรรม สัญญาและมายาคติ จากผลการศึกษาวิจัย	๑๕๑

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงระบบปฏิบัติการกับหน้าที่พื้นฐาน ๔ ประการของพาร์สันส์	๑๙
แผนภาพที่ ๒.๒ แผนภาพระบบย่อยของสังคมของพาร์สันส์	๒๐
แผนภาพที่ ๒.๓ ความสัมพันธ์ระหว่างของจริง	๒๒
แผนภาพที่ ๒.๔ แสดงแผนภาพตัวอย่างรูปสัญลักษณ์และความหมายสัญลักษณ์	๒๖
แผนภาพที่ ๒.๕ แสดงกระบวนการทำงานของมายาคติ	๒๘
แผนภาพที่ ๒.๖ แสดงกระบวนการทำงานของมายาคติเรื่องทองคำ	๒๘
แผนภาพที่ ๒.๗ แสดงภาพสายโซ่แห่งความหมาย (CHAIN OF MEANING)	๓๐
แผนภาพที่ ๒.๘ แสดงมายาคติ	๓๐
แผนภาพที่ ๒.๙ กรอบแนวคิดการวิจัย	๕๐
แผนภาพที่ ๔.๑ แสดงปัญหาย่อยที่อยู่ในวงจรปัญหากระแสหลัก	๗๐
แผนภาพที่ ๔.๒ แผนผังแสดงมายาคติที่นำไปสู่การกระทำผิดซ้ำ	๑๐๑
แผนภาพที่ ๔.๓ แสดงการทำงานของมายาคติกรณีของโจ	๑๐๘
แผนภาพที่ ๔.๔ แสดงการทำงานของมายาคติกรณีของเอ็มเอ็ม	๑๐๔
แผนภาพที่ ๔.๕ แสดงการทำงานของมายาคติกรณีของโม	๑๒๒
แผนภาพที่ ๔.๖ แสดงการทำงานของมายาคติกรณีของน้ำในบริบทที่ ๑	๑๒๗
แผนภาพที่ ๔.๗ แสดงการทำงานของมายาคติกรณีของน้ำในบริบทที่ ๒	๑๒๘
แผนภาพที่ ๔.๘ แสดงสรุปการทำงานของมายาคติกรณีของน้ำ	๑๒๙
แผนภาพที่ ๔.๙ แสดงประเด็นการปรับเปลี่ยน ๔ ด้าน เพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนมายาคติ และสร้างฉกทศน์สู่การเปลี่ยนแปลงไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำ ของผู้ต้องขังหญิง	๑๔๐
แผนภาพที่ ๔.๑๐ แสดงกรอบแนวคิดหลักสูตรการฝึกอบรม “MYTH PROGRAM”	๑๔๑
แผนภาพที่ ๕.๑ แสดงแผนผังปัญหาการกระทำผิดซ้ำจากสาเหตุมายาคติ	๑๕๐

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รายงานแนวโน้มสถานการณ์เรือนจำโลกที่ดำเนินการรวบรวมข้อมูลโดยองค์การปฏิรูปการลงโทษสากล (Prison Reform International หรือ PRI และสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) (Thailand Institute of Justice หรือ TIJ) พบว่า ในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ ผู้ต้องขังหญิงทั่วโลกมีจำนวนมากกว่า ๗๐๐,๐๐๐ คน โดยมีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. ๒๕๔๓ มากถึงร้อยละ ๕๐^๑ ซึ่งจำนวนผู้ต้องขังหญิงยังคงเพิ่มขึ้นต่อเนื่องโดยในปี พ.ศ. ๒๕๖๔ มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น ๗๔๐,๐๐๐ คน มีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นแตกต่างกันตามกลุ่มทวีป คือ ในประเทศโอเชียเนีย มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ ๕๐ ในกลุ่มทวีปแอฟริกา มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๔ ทวีปอเมริกาใต้ เพิ่มขึ้น ร้อยละ ๑๗ ทวีปอเมริกาเหนือ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๘ และทวีปเอเชีย เพิ่มขึ้นมากถึงร้อยละ ๕๐ มีเพียงกลุ่มทวีปยุโรปเท่านั้นที่มีสัดส่วนจำนวนผู้ต้องขังหญิงลดลงร้อยละ ๒๙^๒ จากรายงานของ PRI และ TIJ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ และ พ.ศ. ๒๕๖๕ ชี้ให้เห็นว่าประชากรผู้หญิงจำนวนมากได้รับผลกระทบจากนโยบายเกี่ยวกับยาเสพติดที่เน้นการลงโทษ โดยมีสถิติยืนยันว่าผู้ต้องขังหญิง ที่ถูกตัดสินจำคุกด้วยข้อหาเกี่ยวกับยาเสพติดทั่วโลกมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ ๓๕ ในขณะที่ผู้ต้องขังชายมีสัดส่วนเพียง ร้อยละ ๑๙ เท่านั้น ตัวอย่างเช่นในประเทศเอกวาดอร์ เมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ พบว่าผู้หญิงถูกตัดสินคดีและลงโทษในความผิดเกี่ยวกับสารเสพติดมีจำนวนสูงถึงร้อยละ ๕๒.๙ ของประชากรผู้ต้องขังหญิงโดยรวม^๓ ข้อค้นพบหลักและประโยชน์เชิงนโยบายจากการศึกษาวิจัย เรื่อง สาเหตุการกระทำผิดซ้ำในประเทศไทย โดยฝ่ายวิจัยอาชญากรรม (Crime Research Section) ของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nation Office on Drug and Crime หรือ UNODC) และสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) (TIJ) พบว่า ปัจจุบันประเทศไทยเป็น

---

^๑ องค์การปฏิรูปการลงโทษสากลและสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, แนวโน้มสถานการณ์เรือนจำโลก ปี ๒๕๖๓ (Global Prison Trends 2020), (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๓), หน้า ๘.

^๒ องค์การปฏิรูปการลงโทษสากลและสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, แนวโน้มสถานการณ์เรือนจำโลก ปี ๒๕๖๔ (Global Prison Trends 2021), (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๔), หน้า ๔.

^๓ องค์การปฏิรูปการลงโทษสากลและสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, แนวโน้มสถานการณ์เรือนจำโลก ปี ๒๕๖๓ (Global Prison Trends 2020), (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๓), หน้า ๑๒.

ประเทศที่มีอัตราส่วนผู้ต้องขังต่อประชากรสูงเป็นลำดับต้นๆ ของโลก ซึ่งในปีพ.ศ. ๒๕๖๑ มีสัดส่วนของผู้ต้องขังต่อจำนวนประชากรอยู่ที่ ๕๒๔ รายต่อประชากร ๑๐๐,๐๐๐ คน นอกจากนี้ประเทศไทยยังเป็นประเทศที่มีสัดส่วนผู้ต้องขังหญิงมากที่สุดในโลก คือ ร้อยละ ๑๔^๔ โดยสาเหตุการกระทำผิดของผู้ต้องขังหญิงไทยส่วนใหญ่เป็นความผิดเกี่ยวกับสารเสพติดในสัดส่วนที่มากถึงร้อยละ ๘๔ ของประชากรผู้ต้องขังหญิงโดยรวม^๕ สถานการณ์ปัญหาจำนวนผู้ต้องขังหญิงที่เพิ่มขึ้นนี้ส่งผลกระทบต่อการบริหารงานเรือนจำที่สำคัญ คือ ปัญหาความแออัดภายในเรือนจำ เรือนจำหลายแห่งทั่วโลกอยู่ในสถานะที่มีนักโทษเกินความจุมาตรฐาน จากรายงานการสำรวจผู้ต้องขังหญิงในประเทศไทย ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ ของสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) (TIJ) พบว่าเรือนจำของไทยถูกออกแบบมาเพื่อรองรับผู้ต้องขังชายเป็นหลักเนื่องจากเป็นกลุ่มประชากรส่วนใหญ่ เรือนจำในต่างจังหวัดของประเทศไทยหลายแห่งเป็นเรือนจำชาย การบริหารจัดการพื้นที่เพื่อควบคุมผู้ต้องขังหญิงมีลักษณะเป็นการแบ่งพื้นที่เล็กๆ ภายในเรือนจำสำหรับเป็นแดนหญิง รองรับความจุได้ประมาณ ๓๐-๖๐ คน แต่สถานการณ์ปัจจุบันผู้ต้องขังหญิงเพิ่มจำนวนขึ้นมากถึง ๒๐๐-๓๐๐ คน ทำให้สถานที่เดิมไม่สามารถรองรับผู้ต้องขังหญิงที่เพิ่มขึ้นได้ ปัจจุบันแม้จะมีการก่อสร้างทัณฑสถานหญิงเพื่อควบคุมผู้ต้องขังหญิงเป็นการเฉพาะสำหรับรองรับจำนวนผู้ต้องขังหญิงที่เพิ่มขึ้นหรือดำเนินการขยายแดนหญิงให้มีขนาดใหญ่ขึ้นแล้ว แต่สถานการณ์ของเรือนจำก็ยังคงมีพื้นที่ไม่เพียงพอกับการควบคุมผู้ต้องขังหญิงเมื่อเทียบกับจำนวนของผู้ต้องขังที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ปัญหาความแออัดดังกล่าวนี้ ส่งผลกระทบต่อผู้ต้องขังหญิง โดยเฉพาะประเด็นด้านความต้องการพื้นฐานด้านเพศภาวะผู้ต้องขังหญิงที่มีความแตกต่างจากผู้ต้องขังชาย ทำให้ผู้ต้องขังหญิงไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร ทำให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น การขาดโอกาสในการเข้าถึงโปรแกรมการศึกษา การฝึกวิชาชีพ การอบรมฟื้นฟูทางจิตใจและศาสนาและการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย รวมไปถึงปัญหาด้านสุขภาพกายและจิตใจของผู้ต้องขังหญิงขณะถูกจำคุกอีกด้วย^๖

ภายใต้สถานการณ์ปัญหาผู้ต้องขังหญิงที่เพิ่มมากขึ้นนี้ ราชทัณฑ์ทั่วโลกยังคงมีปัญหานี้หนึ่งที่ทับซ้อนอยู่ในปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำนั่นคือ ปัญหาการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวไปแล้ว แม้ว่าปัญหาการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังจะไม่ใช่ปัญหาใหม่ แต่ก็ยังคงเป็นปัญหาเดิมที่ยังคงส่งผลกระทบต่อการบริหารงานเรือนจำ สังคมและประเทศชาติเป็นอย่างมาก เพราะปัญหาการกระทำผิดซ้ำนี้นอกจากจะส่งผลต่อผู้ต้องขังที่กระทำผิดในด้านคุณภาพชีวิตที่ต่ำลงจากประวัติอาชญากรรมติดตัว ขาดโอกาสทางการศึกษาและการทำงาน เมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลที่

^๔ สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสาเหตุการกระทำผิดซ้ำในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๔), หน้า ๖-๙.

^๕ องค์การปฏิรูปการลงโทษสากลและสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, แนวโน้มสถานการณ์เรือนจำโลก ปี ๒๕๖๓ (Global Prison Trends 2020), (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๓), หน้า ๑๒.

^๖ ชลธิชา ชื่นอุระ และคณะ, ผู้หญิงหลังกำแพง รายงานการสำรวจผู้ต้องขังหญิงในประเทศไทย ปี พ.ศ. ๒๕๖๔, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๔), หน้า ๙.

ไม่เคยมีประวัติต้องโทษ ยังส่งผลต่อความมั่นคงปลอดภัยทางสังคม ทั้งต่อประชาชนทั่วไปและระดับประเทศ หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมต้องสูญเสียงบประมาณจำนวนมากในการดูแลและบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขังกลุ่มนี้และที่สำคัญอย่างมาก คือ ภาวสังคมเกิดการ ตั้งคำถามต่อกระบวนการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเกิดความลังเลในการให้โอกาสแก่ ผู้พ้นโทษในการจ้างงานหรือกิจกรรมอื่น ๆ ทำให้ประชาชนและสังคมไม่เชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม จากรายงานการศึกษาวิจัยของ Seena Fazel และ Achim Wolf เรื่อง A Systematic Review of Criminal Recidivism Rates Worldwide : Current Difficulties and Recommendation for Best Practice พบว่าในรอบ ๒ ปี ประเทศออสเตรเลียมีผู้ต้องขังกลับมากระทำผิดซ้ำ ร้อยละ ๕๓ ประเทศแคนาดา ร้อยละ ๔๑ ประเทศฝรั่งเศส ร้อยละ ๔๐ ประเทศนิวซีแลนด์ ร้อยละ ๖๑ สหราชอาณาจักร ร้อยละ ๕๙ ประเทศสหรัฐอเมริกา ร้อยละ ๓๖ ประเทศสิงคโปร์ ร้อยละ ๒๗^๗ สำหรับประเทศไทยสัดส่วนการกลับมากระทำผิดซ้ำในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ร้อยละ ๑๔.๕๘ โดยในจำนวนนี้เป็นผู้ต้องขังหญิง จำนวน ๒,๒๖๙ คน ในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ สัดส่วนผู้ต้องขังกลับมากระทำผิดซ้ำ ร้อยละ ๑๓.๐๔ เป็นผู้ต้องขังหญิงจำนวน ๒,๒๑๙ คน และในปี พ.ศ. ๒๕๖๔ สัดส่วนผู้ต้องขังกลับมากระทำผิดซ้ำอยู่ที่ร้อยละ ๑๑.๙๔ เป็นผู้ต้องขังหญิง จำนวน ๒,๔๕๔ คน^๘ แม้ว่าสัดส่วนผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำของไทยจะมีจำนวนน้อยกว่าประเทศที่พัฒนาแล้วในหลายประเทศ แต่นั่นไม่ใช่ข้อพิสูจน์ว่ากระบวนการบำบัดฟื้นฟูของราชทัณฑ์ไทยจะประสบความสำเร็จ จนสามารถทำให้ผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษไปแล้วส่วนใหญ่จะสามารถกลับตนเป็นคนดี แต่ต้องพิจารณาในรายละเอียดว่าระบบราชทัณฑ์ของนานาประเทศมีการควบคุมผู้ต้องขังประเภทใดไว้และปล่อยผู้ต้องขังประเภทใดออกไป ถ้าราชทัณฑ์ใดควบคุมเฉพาะผู้ต้องขังที่มีลักษณะคดีและพฤติกรรมที่โหดร้ายเป็นภัยต่อสังคมไว้มาก ผู้ต้องขังที่มีลักษณะคดีเล็กน้อยกำหนดโทษไม่สูง สัดส่วนการกระทำผิดซ้ำย่อมมีมากเช่นเดียวกัน นอกจากนี้รายงานการศึกษาวิจัยของฝ่ายวิจัยอาชญากรรม (Crime Research Section) ของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nation Office on Drug and Crime หรือ UNODC) และสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ) พบว่าปัจจัยที่เชื่อมโยงในการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง คือ ความเกี่ยวข้องกับยาเสพติดหรือการถูกจับกุมของผู้ต้องขังหญิงเกี่ยวข้องกับผู้ชายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชีวิตของผู้ต้องขังหญิงเหล่านั้น มากถึงร้อยละ ๕๔ และร้อยละ ๓๘ มีเพื่อนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเป็นสาเหตุหลักในการกลับเข้าสู่เรือนจำ มีผู้ต้องขังหญิงเพียงร้อยละ ๘ เท่านั้นที่โทษปัญหาการใช้ยาเสพติดของตนเป็นปัญหาในการกระทำผิดซ้ำ^๙ เช่นเดียวผลการศึกษาของ

^๗ Nation Library of Medicine, Recidivism Rates by Country 2022. Fazel, Seema and Achim Wolf: A Systematic Review of Criminal Recidivism Rates Worldwide : Current difficulties and Recommendation for Best Practice, [Online], source: <https://www.ncbi.nlm.gov/pmc/articles> [7 November 2024].

^๘ กรมราชทัณฑ์, ฐานข้อมูลผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.correctgothv/restates/index.php/th/Home/> [๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๕].

^๙ สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสาเหตุการกระทำผิดซ้ำในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๔), หน้า ๒๓ – ๓๐.

สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) (TIJ) ที่ร่วมกับสถาบันอาชีวศึกษาแห่งมหาวิทยาลัย กริฟฟิธ ที่สรุปว่าการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงเกี่ยวข้องกับเงิน/การจ้างงาน ครอบครัว ที่พักอาศัย คู่รัก มิตรภาพ การยอมรับโดยชุมชน ความตึงเครียดทางจิตใจและการใช้ยาเสพติด^{๑๐}

เป็นที่น่าสนใจว่าในการศึกษาวิจัยเรื่องสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงทั้งในระดับนานาชาติและในระดับประเทศได้พบข้อมูลที่ตรงกันคือ สาเหตุด้านเศรษฐกิจ ด้านการให้ออกาสและการยอมรับจากสังคม ด้านครอบครัว ด้านการประกอบอาชีพและด้านความสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ในชีวิต แต่ราชทัณฑ์ไทยและในต่างประเทศกลับมีการแก้ไข้ปัญหา การกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังได้ไม่ดีเท่าที่ควร โดยเฉพาะในประเทศไทยในรอบ ๒ ปีพบว่า มีผู้ต้องขังกลับมากระทำผิดมากกว่า ๒,๐๐๐ คน ทั้งที่กระบวนการยุติธรรมของไทยมุ่งเน้นวัตถุประสงค์การสร้างความรู้สึกรู้สึกดีใจให้เกรงกลัวและเช็ดหลาบต่อการกระทำผิด ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. ๒๕๕๙ ลักษณะที่ ๑ หมวด ๘ ในมาตรา ๙๒ และมาตรา ๙๓ กำหนดบทลงโทษเพิ่มสำหรับผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำภายในระยะเวลา ๕ ปี และเมื่อเข้ามาภายในเรือนจำจะถูกปฏิบัติจากกฎระเบียบภายในเรือนจำในลักษณะมุ่งเน้นวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความเช็ดหลาบซ้ำ ด้วยการให้ฝึกวินัยหรือทำงานโยธาและสุขาภิบาลเรือนจำเป็นเวลายาวนานหลายเดือน และกรมราชทัณฑ์ไทยเองยังกำหนดให้ผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำต้องอยู่ในชั้นต้องปรับปรุงหรือชั้นต้องปรับปรุงมาก ต้องใช้ระยะเวลานานกว่า ๓ ปี จึงจะสามารถเลื่อนชั้นขึ้นเป็นชั้นกลาง ซึ่งเป็นชั้นที่สามารถมีสิทธิและประโยชน์ในการจำคุกได้ เช่น การพักการลงโทษ การรับพระราชทานอภัยโทษ หรือแม้แต่ การฝึกอบรมเพื่อแก้ไข้ฟื้นฟูในบางหลักสูตรบางโปรแกรม ผู้ต้องขังบางรายปล่อยตัวออกไปในขณะที่ยังเป็นนักโทษเด็ดขาดชั้นต้องปรับปรุงมากทั้งที่จำคุกมาแล้วถึง ๕ ปี

การศึกษาถึงสาเหตุปัจจัยการกระทำผิดซ้ำตลอดจนแนวทางการลงโทษผู้ต้องทำผิดซ้ำดังกล่าว กลับมีประเด็นที่น่าสนใจเพิ่มเติมคือ ผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ต้องขังหญิงจะสะท้อนเหตุผลสำคัญในการกลับมากระทำผิดคือ สังคมไม่ให้โอกาส เป็นเหตุผลที่ฟังดูเหมือนกับเป็นชุดคำตอบที่ผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำนำมาเป็นแนวทางในการให้ข้อมูลแก่เรือนจำ ซึ่งชุดคำตอบดังกล่าวนี้ เคยมีการค้นหาข้อเท็จจริงว่าเป็นเหตุผลที่แท้จริงหรือไม่ ผ่านรายงานการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำของนักวิจัยและนักวิชาการด้านกระบวนการยุติธรรม ได้พบว่าชุดคำตอบนี้มีทั้งในด้านที่เป็นความจริงและในด้านที่ไม่เป็นความจริง ตัวอย่างเช่น ผู้ต้องขังอ้างว่าตนเองไม่ได้รับโอกาสจากนายจ้างในการทำงาน เนื่องมีการตรวจสอบประวัติอาชญากรรม เมื่อมีการตรวจสอบจะพบข้อมูลว่าการตรวจสอบประวัติอาชญากรรมเป็นเรื่องพื้นฐานของระบบการคัดเลือกบุคคลเข้าทำงาน แต่การตัดสินใจคัดเลือกบุคคลเข้าทำงานย่อมมีองค์ประกอบด้านคุณสมบัติอื่น ๆ ประกอบ เช่น ความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทศนคติ หลายครั้งได้พบว่าผู้ต้องขังเหล่านั้นเสียอีกที่เมื่อพบว่ามีประวัติอาชญากรรม ข้อมูลจากนายจ้าง มักไม่รอคำตอบจากนายจ้าง แต่จะเลือกที่จะลาออกจากงานนั้นไปก่อนและ

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑ - ๑๖.

กล่าวโทษว่าต้องลาออกเพราะมีการตรวจสอบประวัติ หรือผู้ต้องขังแจ้งว่าไม่มีหน่วยงานรับเข้าทำงาน เนื่องจากไม่มีวุฒิการศึกษา แต่หากศึกษาในรายละเอียดจะพบว่าก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขังหลายรายมีระยะเวลาการจำคุกมากกว่า ๒ ปี แต่ไม่เข้าสู่ระบบการศึกษาภายในเรือนจำทั้งที่เรือนจำมีหลักสูตรการศึกษา ในระบบที่รองรับผู้ต้องขังทั้งสายสามัญและสายอาชีพ เป็นต้น นอกจากนี้เรายังพบปรากฏการณ์ใหม่ในสังคมที่พบว่าผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัวพ้นโทษมีความประสงค์แจ้งต่อเรือนจำว่าไม่ประสงค์เปิดเผยข้อมูลในการส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความช่วยเหลือหลังพ้นโทษ เพราะต้องการปิดบังอดีตต่อสังคม แต่เรากลับพบว่าผู้พ้นโทษหลายคนเปิดเผยว่าเคยต้องโทษในการนำเสนอตนเองผ่านทางโซเชียล เช่น การโพสต์ข้อความผ่าน Facebook ว่าปล่อยตัวจากเรือนจำ หรือการโพสต์ข้อความที่สื่อว่าตนเองจะไม่กลับไปอยู่ในเรือนจำอีก แม้กระทั่งการถ่ายภาพกำไลข้อเท้า (กำไล EM) เปิดเผยผ่านสื่อออนไลน์เพื่อขอให้สังคมให้ออกาส โดยไม่ได้รู้สึกว่าการต้องปิดบังประวัติแต่อย่างใด สิ่งเหล่านี้ จึงเป็นภาพที่สะท้อนชุดความคิดที่สำคัญของผู้ต้องขังว่า เป็นความคิดความเชื่อที่แท้จริงหรือเป็นเพียงมายาคติที่เกิดขึ้นของผู้ต้องขังเท่านั้น ชุดคำตอบของผู้ต้องขังในแง่ที่ว่า “หากเรามีกลุ่มเพื่อนที่ดีกว่านี้ เราอาจจะใช้ชีวิตที่ดีกว่านี้” หรือ “ฉันต้องกลับไปอยู่ในสภาพแวดล้อมแบบเดิม ไม่มีใครยอมจ้างงานฉัน ฉันเลยต้องกลายเป็นผู้ค้ายาเสพติด” หรือ “ยาไอซ์เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตฉัน ฉันต้องใช้มันนี่คือสาเหตุว่าทำไมฉันต้องกลับสู่เรือนจำอีกครั้ง” หรือ “ฉันอยากให้สังคมให้ออกาสในการทำงาน เราอยากให้สังคมยอมรับเรา” เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จึงดูเป็นคำพูดที่น่าเห็นใจและชวนสงสัย แต่หากวิเคราะห์ถึงสัญญาณจากคำพูดเหล่านั้นจะพบถึงสิ่งที่ซ่อนอยู่ภายในการสื่อสารเหล่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมองปัญหาของผู้ต้องขังในเรื่องการกระทำผิดซ้ำนั้นอยู่บนพื้นฐานหลักคิดประการใดหรือเป็นเพียงมายาคติของผู้ต้องขังที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องนำมาพิจารณาแก้ไข เพื่อก้าวสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เป้าหมายที่ ๕ บรรลุความเท่าเทียมระหว่างเพศและเสริมอำนาจให้แก่สตรี และเด็กหญิง ต่อไป

ทัณฑสถานหญิงธนบุรี เป็นหน่วยงานสังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ควบคุมผู้ต้องขังหญิงในพื้นที่เขตอำนาจศาลอาญาธนบุรี ศาลอาญาตลิ่งชัน ศาลแขวงธนบุรี และศาลแขวงบางบอน ปัจจุบันควบคุมผู้ต้องขังจำนวนทั้งสิ้น ๗๘๕ คน มีสัดส่วนการกลับมากระทำผิดซ้ำ ของผู้ต้องขังมากถึงร้อยละ ๔๑ (ข้อมูล ณ วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖)^{๑๑} เฉพาะในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ - ๒๕๖๔ ทัณฑสถานหญิงธนบุรีมีผู้ต้องขังที่ปล่อยตัวไปทั้งสิ้น ๗๑๐ คน กลับมากระทำผิดซ้ำในรอบ ๑ ปี จำนวน ๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๐๖ (ข้อมูล ณ วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖) ทัณฑสถานหญิงธนบุรีเป็นองค์กรชั้นนำของกรมราชทัณฑ์ที่เป็นต้นแบบในการดำเนินงานตามข้อกำหนดกรุงเทพฯ (Bangkok Rules)^{๑๒} ซึ่งเป็นต้นแบบในการให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงตามข้อกำหนด

^{๑๑}, กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม, ข้อมูลจำนวนผู้ต้องขังทัณฑสถานหญิงธนบุรี, (กรุงเทพมหานคร: ทัณฑสถานหญิงธนบุรี, ๒๕๖๖), หน้า ๖๕.

^{๑๒} สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และมาตรการที่มิใช่การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.tijbangkokrules.org/pdf/Bangkok_Rules_Thai. [๗ กันยายน ๒๕๖๖].

และหลักสิทธิมนุษยชน มีกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังระหว่างต้องโทษและมีการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขังอย่างเข้มข้น แต่ยังคงพบว่ามีสัดส่วนในการกลับมากระทำผิดซ้ำสูงมาก จากที่กล่าวมาหากเรายังคงมองสาเหตุและปัจจัยในการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในกรอบคิดแบบเดิม แนวทางในการแก้ไขปัญหาก็จะมีลักษณะไม่แตกต่างไปจากเดิมนั่นคือ การแก้ไขปัญหในส่วนสภาพแวดล้อมรอบตัวของผู้ต้องขังเท่านั้น ดังนั้น งานวิจัยฉบับนี้จึงเป็นความพยายามที่จะหาข้อสรุปและนำเสนอสาเหตุการกระทำผิดซ้ำโดยการตีความจากวาทกรรมและสัญญาณที่เป็นมายาคติเพื่อนำไปสู่ “การปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิงเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ” ผู้วิจัยมีความเชื่อมั่นว่าหากงานวิจัยนี้สามารถนำเอาวาทกรรมและสัญญาณซึ่งเป็นมายาคติของผู้กระทำผิดซ้ำ มาตีความและวิพากษ์ในเชิงวิชาการได้ จะถือเป็นแนวทางการพัฒนาชุดความรู้เพื่อป้องกันความปลอดภัยทางสังคมและการค้นพบข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการแก้ปัญหากลุ่มผู้ต้องขังหญิงต่อไป

๑.๒ คำถามวิจัย

- ๑.๒.๑ การกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงเป็นอย่างไร
- ๑.๒.๒ มายาคติของผู้ต้องขังหญิงที่เป็นสาเหตุของการกลับมากระทำผิดซ้ำเป็นอย่างไร
- ๑.๒.๓ แนวทางการปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิงเพื่อป้องกันการกลับมากระทำผิดซ้ำเป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๓.๑ เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลการกลับมาทำความผิดของผู้ต้องขังหญิง
- ๑.๓.๒ เพื่อวิเคราะห์มายาคติของผู้ต้องขังหญิงที่เป็นสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำ
- ๑.๓.๓ เพื่อนำเสนอแนวทางในการปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิง

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “การปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิงเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ” ผู้วิจัยกำหนดประเด็นขอบเขตด้านเนื้อหา ขอบเขตด้านพื้นที่ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตเนื้อหา

ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยมุ่งค้นหามายาคติของผู้ต้องขังหญิงที่เป็นสาเหตุในการทำให้ผู้ต้องขังหญิงกลับมากระทำผิดซ้ำ เพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนมายาคติที่เป็นสาเหตุของการกระทำผิดซ้ำอันจะส่งผลไปถึงการลดลงของอัตราการกระทำผิดของผู้ต้องขังหญิงในอนาคต โดยกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาไว้ดังนี้

๑) สังเคราะห์ข้อมูลการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง มุ่งศึกษาเพื่อค้นหาข้อมูลใหม่ที่เป็นสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาเหตุที่มาจากมายาคติ ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยมุ่งนำกรอบคิดการอธิบายกลไกเชิงสาเหตุแบบนิรนัย การอธิบายเชิงหน้าที่ การอธิบายเชิงโครงสร้าง และทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structural Functionalism Theory)

๒) วิเคราะห์มายาคติของผู้ต้องขังหญิงที่เป็นสาเหตุทำให้กลับมากระทำผิดซ้ำ มุ่งศึกษาวิเคราะห์มายาคติสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง ที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ โดยผู้ศึกษาวิจัยคัดเลือกมายาคติของผู้ต้องขังมาตีความจากวาทะกรรม สัญญะ รวมถึงการสื่อความหมายต่างๆ ตามกรอบแนวคิดมายาคติของโรลันด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) โดยกรอบเนื้อหาในส่วนนี้จะมุ่งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างมายาคติและความเป็นจริงของผู้ต้องขังหญิงเหล่านั้นเพื่อสะท้อนให้เห็นว่าสาเหตุการกระทำผิดซ้ำจากมายาคติเป็นสาเหตุสำคัญที่ต้องนำไปสู่การแก้ไขต่อไป

๓) แนวทางการปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิงมุ่งศึกษาแนวคิดวิธีการและเครื่องมือ ที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structural Functionalism Theory) และการรื้อสร้างทางความคิด ในการให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงตามแนวคิดการรื้อสร้างของแดร์ริดา (Jacques Derrida)

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) โดยกลุ่มประชากรที่เลือกสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเฉพาะเจาะจง โดยเป็นประชากรที่มีประสบการณ์เดียวกันคือผู้ต้องขังที่มีกระทำผิดซ้ำ และผู้เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีประสบการณ์ในการให้ความรู้ ให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังในด้านต่างๆ และผู้พ้นโทษจากทัณฑสถานหญิงธนบุรีที่มีประวัติกระทำผิดซ้ำ รวมจำนวนทั้งสิ้น ๓๓ คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้เลือกทัณฑสถานหญิงธนบุรี หน่วยงานในสังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ที่ตั้งเลขที่ ๑๐๖๕ แขวงบางบอนใต้ เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร โดยมุ่งหวังให้เป็นพื้นที่ต้นแบบในการแก้ปัญหการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงด้วยการค้นหาสาเหตุปัญหาการกระทำผิดซ้ำจากมายาคติ สาเหตุที่เลือกพื้นที่ดังกล่าวนี้เนื่องจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี มีสัดส่วนการกระทำผิดซ้ำสูง จากข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ ในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๔ ทัณฑสถานหญิงธนบุรี มีผู้ต้องขังที่ปล่อยตัวไปทั้งสิ้น ๗๑๐ คน กลับมากระทำผิดซ้ำในรอบ ๑ ปี จำนวน ๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๐๖ (ข้อมูล ณ วันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๖)

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา

ช่วงเวลาในการศึกษาวิจัยเริ่มตั้งแต่เดือน เมษายน พ.ศ.๒๕๖๖ – เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๘

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การปรับเปลี่ยน หมายถึง การเปลี่ยนความคิด ความเชื่อ รวมถึงพฤติกรรมที่มีระดับลึกซึ้งของผู้ต้องขังหญิงที่มีผลต่อการกลับไปกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงจากเครื่องมือที่ได้จากการออกแบบกระบวนการที่ได้จากการศึกษาวิจัย

มายาคติ หมายถึง รูปแบบสัญญา วาทกรรมและวิถีปฏิบัติของผู้ต้องขังหญิงที่มีประวัติกระทำผิดซ้ำในทัณฑสถานหญิงธนบุรี ที่เป็นผลมาจากความคิด ความเชื่อที่ฝังลึกลงไปในวัฒนธรรมจนผู้ต้องขังหญิงเหล่านั้นเชื่อมั่นว่าเป็นความจริงแท้ ในเรื่องสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำ ซึ่งผู้ต้องขังหญิงเหล่านั้นได้ปิดบังอำพรางไว้จนตนเองยึดถือเอาว่าเป็นความจริง

วาทกรรม หมายถึง การใช้ภาษาและรูปแบบการสื่อสารที่ซับซ้อน เพื่อสร้างความเข้าใจ เพื่อแบ่งปันแนวคิด และเพื่อกำหนดความหมายของประสบการณ์ของตนเองให้กับผู้คนในสังคม โดยครอบคลุมทั้งการสื่อสารที่เป็นลายลักษณ์อักษร วาจา และอวัจนภาษา

สัญญา หมายถึง สิ่งใดก็ตามที่มีความหมายมากกว่าตัวของมันเอง ซึ่งอาจเป็นวัตถุ, ภาพ, เสียง, อักษร, คำพูด, การกระทำ หรืออื่น ๆ ที่ถูกสร้างขึ้นมาสื่อความหมายหรือส่งสารบางอย่างไปยังผู้รับ โดยความหมายของสัญญานั้นจะถูกตีความจากผู้ใช้สัญญาในบริบทและสังคมที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ หมายถึง กระบวนการแยกแยะหรือแจกแจงสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกเป็นส่วนย่อยๆ เพื่อทำความเข้าใจในแต่ละองค์ประกอบ ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น และหาเหตุผลที่แท้จริงของสิ่งนั้น เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การสังเคราะห์ หมายถึง กระบวนการนำผลของการศึกษาวิจัยหรือการทบทวนวรรณ ที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุปัจจัยการกระทำผิดซ้ำตั้งแต่สองปัจจัยขึ้นไปหรือมากกว่าที่กระจัดกระจาย นำมารวมกันเข้าเป็นข้อมูล ความรู้ ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ขึ้น

ผู้ต้องขังหญิง หมายถึง ผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงธนบุรี เป็นนักโทษเด็ดขาดเหลือโทษจำต่อไม่เกิน ๖ เดือน ที่มีประวัติการกระทำผิดซ้ำและถูกจำคุกอีกครั้งในทัณฑสถานหญิงธนบุรี ตั้งแต่ ๒ ครั้งขึ้นไป โดยไม่กำหนดช่วงเวลาการกลับเข้าสู่ทัณฑสถานฯ

ผู้พ้นโทษ หมายถึง ผู้ต้องขังที่ถูกปล่อยตัวจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี

กระทำผิดซ้ำ หมายถึง ผู้ต้องขังหญิงที่ปล่อยตัวจากเรือนจำหรือทัณฑสถานในสังกัด กรมราชทัณฑ์แล้วกลับมากระทำผิดซ้ำและถูกจำคุกอีกครั้งในทัณฑสถานหญิงธนบุรี ตั้งแต่ ๒ ครั้งขึ้นไป โดยไม่กำหนดช่วงเวลาการกลับเข้าสู่ทัณฑสถานฯ

กระแสหลัก หมายถึง ความคิดความเห็นเกี่ยวกับสาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหรือผู้พ้นโทษ ที่มีการกล่าวถึงในด้านวิชาการ การศึกษาวิจัย โดยทั่วไปจนเป็นที่เข้าใจและยอมรับของสังคม

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ได้รับความรู้ใหม่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลสาเหตุการกลับมากระทำความผิดของผู้ต้องขังหญิง

๑.๖.๒ ได้ทราบมายาคติของผู้ต้องขังหญิงที่เป็นสาเหตุของการกลับมากระทำความผิดซ้ำ

๑.๖.๓ ได้ทราบแนวทางการปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิงเพื่อป้องกันการกลับมากระทำความผิดซ้ำ

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิงเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ” มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลการกลับมากระทำผิดของผู้ต้องขังหญิง ๒) เพื่อวิเคราะห์มายาคติของผู้ต้องขังหญิงที่เป็นสาเหตุทำให้กลับมากระทำผิดซ้ำ และ ๓) เพื่อนำเสนอแนวทางในการปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิง โดยแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะถูกนำมาใช้ในการอธิบาย ทัศนคติและวิพากษ์ผลการวิจัยที่เกิดขึ้นจากการศึกษาในครั้งนี้ ภายใต้ขอบเขตเนื้อหาต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำ
- ๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการวิเคราะห์มายาคติ
- ๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนมายาคติ
- ๒.๔ ข้อมูลพื้นฐานของทัณฑสถานหญิงธนบุรี
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิงเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ” มีแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำ มีดังต่อไปนี้

๒.๑.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดและการกระทำผิดซ้ำ

๒.๑.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจกระทำผิดซ้ำ

๑) นิยามการตัดสินใจกระทำผิด

Amir Mohammad, Shahsavarani Esfandiar, and Azad Marz Abadi^๑ ให้ความหมายการตัดสินใจว่า เป็นกระบวนการในการแก้ไขปัญหาเพื่อนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่น่าพึงพอใจที่สุดที่จะทำได้ โดยกระบวนการที่เกิดขึ้นผ่านจิตใจของมนุษย์นี้สามารถพัฒนาปรับเปลี่ยนได้ตาม

---

^๑ Amir Mohammad, Shahsavarani Esfandiar, & Azad Marz Abadi, *The Bases, Principles, and Methods of Decision - Making: A Review of Literature*, [online], source: https://www.ijmedrev.com/article_68259.html [10 November 2023].

ประสบการณ์ชีวิตของแต่ละคน เช่น วัฒนธรรม การรับรู้ ระบบความเชื่อ ทักษะ บุคลิกภาพ ความรู้ และปัจจัยภายในของผู้ตัดสินใจ

พระศรีปริยัติธาดา^๒ การตัดสินใจหมายถึง กระบวนการของการแสวงหาทางเลือกที่มีอยู่จากทางเลือกต่างๆ และสามารถเลือกทางเลือกที่เป็นไปได้ ผู้ที่ทำการตัดสินใจนั้นจะต้องมีหลักการและเหตุผล การตัดสินใจเป็นวิธีที่สามารถนำไปสู่การบรรลุของชีวิตได้ ดังนั้น บุคคลควรตระหนักอยู่เสมอว่า การตัดสินใจไม่ใช่เป็นเป้าหมายในตัวของมันเอง แต่เป็นเพียงแนวทางหรือเครื่องมือที่จะทำให้การบริหารสามารถประสบความสำเร็จได้ ในการปฏิบัติงานทุกเรื่องทุกกรณีเพื่อดำเนินการไปสู่วัตถุประสงค์ อาจมีเครื่องมือมาช่วยในการพิจารณา มีเหตุผลส่วนตัว อารมณ์ ความรักความใคร่ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจ

จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย^๓ กล่าวถึง การตัดสินใจของคนบางคนเป็นไปเพื่อตอบสนองแรงขับปฐมภูมิ เช่น การแสวงหาความปลอดภัย การมีอาหารกิน ส่วนบางคนมีแรงขับที่จะตอบสนองแรงขับทุติยภูมิ เช่น ความต้องการมีชื่อเสียง ต้องการความผูกพันทางสังคม การต้องการที่แตกต่างกันของคนในสังคมจึงมีบางคนตัดสินใจกระทำการใด ๆ ก็ตามแม้ว่าการกระทำนั้นจะเป็นอาชญากรรมหรือเพียงเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง

จุฬารัตน์ รัฐไพฑูรย์สันติ^๔ กล่าวถึงการตัดสินใจว่า การตัดสินใจของมนุษย์สามารถเกิดขึ้นได้ตามความปรารถนาของแต่ละบุคคล และการตัดสินใจนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้เมื่อมีการเรียนรู้เกิดขึ้นผ่านประสบการณ์ในชีวิต เมื่อ มนุษย์มีการอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นสังคมจึงมีการรับรู้ภายในสังคมนั้นได้ออกแบบกลไกการควบคุม สมาชิกในสังคมด้วยการให้รางวัลแก่ผู้ที่รักษาความดีและลงโทษแก่ผู้ที่ฝ่าฝืนกฎบ้านเมือง มีการสร้าง สิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้ผู้คน เช่น ศาสนา ประเพณี อันติงาม สมาชิกในสังคมมีความสามารถในการ แยกแยะว่าสิ่งใดถูกต้องสิ่งใดผิด แต่การเลือกที่จะปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมนั้นไม่สามารถถูก ควบคุมได้โดยกลไกการควบคุมทางสังคมเพียงอย่างเดียว เพราะมนุษย์ทุกคนล้วนมีความปรารถนา และโอกาสในการใช้ชีวิตที่แตกต่างกัน การตัดสินใจในสิ่งที่ถูกต้องสามารถถูกแทรกแซงได้โดยปัจจัย หลาย ๆ ด้าน ทั้งปัจจัยด้านภูมิหลังของบุคคล ปัจจัยด้านจิตใจ ปัจจัยด้านสังคม หากบุคคลยึดมั่นใน ศีลธรรมอันดีงามแต่เคยพบประสบเจอแต่เรื่องเลวร้าย ทำความดีแต่ไม่ได้ความดีกลับคืนมา บุคคลนั้น จึงมีโอกาที่จะเปลี่ยนทัศนคติของตนและตัดสินใจที่จะกระทำการใด ๆ ก็ตามเพื่อตนเองเท่านั้น

^๒ พระศรีปริยัติธาดา, ทิพย์ ชันแก้ว และธนันต์ พัฒนะสิงห์, “รูปแบบการตัดสินใจตามหลักพุทธจิตวิทยา”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/mcjou/article/view/2022-10-26> [๒๖ ตุลาคม ๒๕๖๕].

^๓ จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า ๑๐๔.

^๔ จุฬารัตน์ รัฐไพฑูรย์สันติ, “ความกลัวต่อการตัดสินใจกระทำผิดซ้ำในคดีอาชญากรรมของผู้ต้องขังที่เคยกระทำผิดซ้ำ”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๒๑.

๒) นิยามการกระทำผิดซ้ำ

สุวรรณ ใจคลองแคลว^๕ กล่าวถึงพฤติกรรมการติดคุกซ้ำซ้ำๆ ว่าเป็นลักษณะอาชญากรติดนิสัย อาชญากรประเภทนี้ ได้แก่ บุคคลที่ไม่สามารถจะปฏิบัติตนให้เข้ากับมาตรฐานของสังคมได้ โดยไม่คำนึงว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นจะเป็นผลอย่างไร จะดำรงชีวิตอยู่ด้วยการโจรกรรม ไม่คิดบวก เวลาต้องโทษก็แสวงหาตัวดีพอพ้นโทษก็ทำผิดอีก อาชญากรติดนิสัยหรืออาชญากรที่กระทำผิดซ้ำไม่ซ้ำหลาย

สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม^๖ กล่าวถึง นิยามและประเภทการกระทำผิดซ้ำ โดยให้นิยามตามหน่วยงานพัฒนาพฤตินิสัย ดังนี้

กรมราชทัณฑ์ นิยามไว้ว่า นักโทษเด็ดขาดที่ถูกปล่อยตัวออกจากเรือนจำไปแล้วทั้งกรณีพ้นโทษแบบมีเงื่อนไขและไม่มีเงื่อนไขในช่วงปีงบประมาณหนึ่งๆ แล้วหวนกลับมากระทำผิดซ้ำ โดยถูกส่งตัวเข้าสู่เรือนจำอีกครั้ง ทั้งในกรณีผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีและนักโทษเด็ดขาด ภายในระยะเวลาช่วงหนึ่งที่กำหนดไว้หลังจากปล่อยตัวดังกล่าว

กรมคุมประพฤติ นิยามไว้ว่า ผู้พ้นคุมประพฤติด้วยดีแล้วกลับมากระทำผิดและกลับเข้าสู่ระบบของกรมราชทัณฑ์ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน หรือกรมคุมประพฤติอีกครั้งหนึ่งภายในระยะเวลาที่กำหนด

กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน นิยามไว้ว่า เด็กและเยาวชนที่ถูกปล่อยตัวจากศูนย์ฝึกและอบรม และถูกจับภายในระยะเวลา ๑ ปี ๒ ปี และ ๓ ปี

สถาบันการยุติธรรมแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (National Institute of Justice (NIJ))^๗ นิยามการกระทำผิดซ้ำไว้ว่า การกระทำผิดซ้ำ (Recidivism) หมายถึง การที่บุคคลกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก โดยมักจะเกิดขึ้นจากหลังที่บุคคลนั้นได้รับการลงโทษหรือผ่านการแทรกแซงจากความผิดครั้งก่อน สถาบันฯ ยังกล่าวถึงแนวคิดการกระทำผิดซ้ำอีกว่า การกระทำผิดซ้ำมักจะวัดจากการกระทำผิดทางอาญาที่ส่งผลให้มีการจับกุม จับกุมซ้ำ หรือกลับเข้าคุกโดยมีหรือไม่มีโทษใหม่ในช่วงระยะเวลาติดตามผลเฉพาะหลังจากบุคคลได้รับการปล่อยตัว เช่น ๓ ปี หลังจากได้รับการปล่อย แม้ว่าจะวัดผลได้ยาก แต่การกระทำผิดที่ไม่ได้ส่งผลให้มีการลงโทษอย่างเป็นทางการก็อาจนำมาพิจารณาในการกระทำผิดซ้ำได้เช่นกัน ดังนั้น การกระทำผิดซ้ำเป็นแนวคิดสำคัญเมื่อพิจารณาหัวข้อ

^๕ สุวรรณ ใจคลองแคลว, “สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำพิเศษธนบุรี”, ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๖), หน้า ๒.

^๖ สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, “โครงการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำ”, รายงานการวิจัย, (สำนักงานกิจการยุติธรรม: กระทรวงยุติธรรม, ๒๕๖๒), หน้า ๗-๘.

^๗ The National Institute of Justice, “Recidivism”, [Online], source: <https://nij.ojp.gov> [30 November 2023].

หลักของระบบยุติธรรมทางอาญา ได้แก่ การไร้ความสามารถ การยับยั้งการกระทำผิดโดยเฉพาะการฟื้นฟูและการเลิกกระทำผิด

โดยสรุปแล้วการกระทำผิดซ้ำจึงหมายถึง นักโทษเด็ดขาดที่ปล่อยตัวจากเรือนจำไปแล้วทุกประเภทการปล่อย แล้ววนกลับมากระทำผิดซ้ำจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งที่เป็นสาเหตุและปัจจัยจากผู้ต้องขังคนนั้นๆ

๓) ประเภทการกระทำผิดซ้ำ

สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม ได้แบ่งประเภทการกระทำผิดซ้ำ ได้ดังนี้

๑) เคยถูกจับกุม (Re arrest) หมายถึง การที่บุคคลผู้กระทำผิดถูกจับอีกครั้ง เนื่องจากก่อคดีอาชญากรรมครั้งใหม่หลังจากที่ถูกปล่อยตัวจากการถูกคุมขังในเรือนจำหรือถูกคุมความประพฤติ หรือถูกปล่อยตัวในสถานควบคุมในกรณีเด็กและเยาวชนกระทำผิด

๒) เคยถูกฟ้องร้อง (Re conviction) หมายถึง บุคคลที่กระทำผิดซ้ำถูกจับกุมตัวมาแล้ว เข้าสู่กระบวนการสืบสวนสอบสวน และนำสำนวนเข้าสู่กระบวนการชั้นอัยการ จนอัยการพิจารณาให้มีการฟ้องร้อง หากบุคคลผู้กระทำผิดซ้ำถูกจับกุมตัว เมื่อนำสำนวนเข้าสู่ชั้นอัยการแล้วมีหลักฐานไม่เพียงพอที่ชั้นอัยการจะส่งฟ้องร้องได้บุคคลนั้นก็จะมียุติเพียงแต่ถูกจับซ้ำ (Re arrest) เท่านั้น ไม่นับรวมว่าเคยถูกฟ้องร้อง หรือ Reconviction

๓) เคยถูกต้องโทษ (Re incarceration) หมายถึง บุคคลที่มีพฤติกรรมกระทำผิดซ้ำ จะถูกนำตัวเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาลแล้วถูกศาลตัดสินให้ลงโทษ หากเป็นในสหรัฐอเมริกาจะนับจำนวนการเข้าไปอยู่ในเรือนจำภายใต้การกำกับดูแลของสหพันธรัฐ การเป็นนักโทษของมลรัฐ หรือการถูกคุมขังในเรือนจำท้องถิ่นประจำรัฐเท่านั้น สำหรับประเทศนิวซีแลนด์เป็นการจัดเก็บดัชนีการกระทำผิดเมื่อบุคคลได้รับการพ้นโทษออกมาจากเรือนจำ หรือเรียกว่า Re-imprisonment Index (RI) โดยจะมีการติดตามพฤติกรรมในระยะเวลา ๑๒ เดือนแรก

ผู้ศึกษาวิจัยเชื่อว่าการที่ผู้ต้องขังกลับมากระทำผิดซ้ำย่อมต้องผ่านกระบวนการตัดสินใจ โดยในกระบวนการนั้นต้องประกอบด้วยปัจจัยหลายๆ ปัจจัยที่ส่งผลเชื่อมโยงให้ผู้ต้องขังตัดสินใจและลงมือกระทำผิดซ้ำ ผู้ศึกษาวิจัยเห็นว่าการตัดสินใจมีส่วนสำคัญกับการกระทำผิดซ้ำ เนื่องจากการตัดสินใจคือกระบวนการสำคัญในการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ การตัดสินใจของมนุษย์แต่ละคนจะแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ การอบรมเลี้ยงดู การเรียนรู้ ฯลฯ มนุษย์สามารถเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจของตนเองได้เมื่อมนุษย์เห็นสมควรกับสิ่งที่ปรารถนา โดยมีผู้ให้ความหมายของการตัดสินใจไว้ดังนี้

๔) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่เคยกระทำผิดซ้ำในคดีอาญาเสพติ๊ด คือ ปัจจัยด้านภูมิหลัง ได้แก่ ครอบครัว การศึกษา สภาพแวดล้อม การคบเพื่อน อาชีพ และรายได้ปัจจัยด้านจิตใจ ได้แก่ การคิดก่อนกระทำผิด ความรู้สึกแปลกแยก และปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ ความกดดันทางสังคม พันธะทางสังคม ประสบการณ์การใช้ชีวิตในเรือนจำ ประสบการณ์การใช้ชีวิตหลังได้รับการปล่อยตัวก่อนกระทำผิดซ้ำ และการถูกตีตรา และความกลัวที่มีผลต่อการตัดสินใจกระทำผิดซ้ำในคดีอาญาเสพติ๊ดมากที่สุดคือความกลัวต่อการสูญเสียอนาคต รองลงมาคือความกลัวต่อการสูญเสียที่เกี่ยวข้องชีวิตกับความกลัวต่อการโดนทอดทิ้ง และความกลัวต่อการสูญเสียอิสรภาพของตนเอง โดยความกลัวต่อความพิกลพิการไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจกระทำผิดซ้ำในคดีอาญาเสพติ๊ด

Danell Kahneman^๙ กล่าวถึงการตัดสินใจว่า ในโลกของความเป็นจริงมนุษย์ขาดพฤติกรรมที่มีเหตุมีผล มีวิธีการ คิดและปฏิบัติหลายลักษณะที่ทำให้ตนเองตัดสินใจผิดพลาด Danell Kahneman เชื่อว่าความผิดพลาดเหล่านี้เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบและสามารถคาดคะเนได้ว่าจะเกิดขึ้นดังต่อไปนี้ (๑) มองโลกในแง่ดีเกินไป (over-optimism) ถ้าถามคนส่วนใหญ่เกี่ยวกับอนาคต มักจะได้คำตอบที่มองโลกในแง่ดีเกินความจริงเสมอ การมองโลกในแง่ดีเกินไปมี ๓ ลักษณะสำคัญ คือ (ก) มนุษย์มีทางโน้มน้าวที่จะเชื่อมั่นในทักษะและความเก่งกาจของตนเองเกินความเป็นจริง ใน การสำรวจพบว่ามีคนน้อยกว่าครึ่งมากๆ ที่ยอม รับว่าตนเองมีความสามารถต่ำกว่าระดับเฉลี่ยไม่ ว่าในเรื่องขับรถหรือเรื่องเช็กซ์ (ข) มนุษย์มักประเมินความสามารถในการ ควบคุมสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคตเกินเลยความเป็นจริง มนุษย์ส่วนใหญ่แยกไม่ออกระหว่างความเสี่ยง (Risk) ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถวัดได้ด้วยความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใดที่สิ่งนั้นจะเกิดขึ้นกับความไม่แน่นอน (Uncertainty) ซึ่งไม่สามารถวัดได้หรือวัดได้ยากมากกว่าสิ่งนั้นมีความเป็นไปได้เพียงใดที่ จะเกิดขึ้น (ค) มนุษย์ลืมนำไปว่าเกมส์ในการแข่งขัน เช่น การพนัน การเลือกคู่ การเลือกงาน ก็เป็นการ พนันอย่างหนึ่ง หรือลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ จำเป็นต้องประเมินทักษะของตนเองโดยเปรียบ เทียบกับทักษะของคนอื่นๆ ในเกมส์นั้นด้วยมิฉะนั้นจะตัดสินใจผิดพลาด (๒) "ผลจากสมอเรือ (The anchor effects)" มนุษย์มักใช้ตัวเลขที่มีการอ้างอิงครั้งแรกเป็น เสมือน "สมอเรือ" ในการซื้อขายหรือต่อรอง เสมอ ตัวเลขนี้มักติดค้างอยู่ในใจอย่างแะไม่ ออก เช่น ราคาเสนอขายบ้านครั้งแรกมีทางโน้มน เป็นตัวเลขที่ทุกฝ่ายยอมรับและยึดเป็นหลักใน การต่อรองซื้อขายเช่นเดียวกับการต่อรองเงิน เดือนการต่อรองเงินเดือนบริษัท เรื่องนี้ครอบคลุมไปถึงการที่มนุษย์มักด่วน สรุปตัดสินใจบุคลิกลักษณะของตนที่เพิ่งพบโดยใช้ ความประทับใจจากการพบกันครั้งแรก เสมือน "สมอเรือ" จนอาจนำไปสู่การตัดสินใจที่ผิดพลาด อยู่บ่อยๆ (๓) "ความดื้อรั้น" (Stubbornness) ธรรมชาติของมนุษย์คือการไม่ยอมละทิ้งความ เชื่อที่ตนเองยึดถือและยังถึงซึ่งความเชื่อถือนั้น เร็วเท่าใดก็ยิ่งยากเย็นที่จะแก้มันออก ความดื้อรั้นเรื่องที่สำคัญอยู่เสมอ

^๙ จูฮาร์ตัน รัฐพิทักษ์สันติ, “ความกลัวต่อการตัดสินใจกระทำผิดซ้ำในคดีอาญาเสพติ๊ดของผู้ต้องขังที่เคยกระทำผิดซ้ำ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๒.

^๙ วรากรณ์ สามโกเศศ, “มนุษย์ตัดสินใจผิดเพราะเป็น ‘มนุษย์’”, (กรุงเทพมหานคร: มติชน, ๒๕๔๗), หน้า ๖.

อย่างน่าตกใจ (๔) "เห็นมากับตา" มนุษย์ให้น้ำหนักเป็นพิเศษแก่สิ่งที่เห็นหรือมีประสบการณ์ด้วยตนเอง ซึ่งอาจไม่นำไปสู่การตัดสินใจที่ถูกต้องเสมอ เช่น เคยตกปลาได้ตัวใหญ่ จากจุดหนึ่งของบ่อก็มักจะโยนเบ็ดลงตรงนั้นอีกเสมอ ทั้งๆ ที่ปลาตัวนั้นตกได้เมื่อหลายเดือนก่อน หรือปักใจที่จะซื้อหุ้นตัวนั้น ถึงแม้ว่าราคาจะแพงเกินไปเพราะญาติเคยทำเงินได้มหาศาลจากมัน หรือมักพักในโรงแรมที่เคยพักเสมอเพราะเมื่อมาพักครั้งที่แล้วก็สบายดี พฤติกรรมเช่นนี้ทำให้มักมีการลงทุนแค่ในบ้านของตนเอง นักลงทุนยุโรปและอเมริกันก็มักนิยมลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ของตนเองเพราะเริ่มแรกเคยได้เงินจากตลาดของตนเองจนปักใจที่จะลงทุนในตลาดนั้นๆ ซึ่งอาจทำให้ไม่ได้รับการลงทุนในตลาดอื่นจนอาจทำให้เสียโอกาสในการลงทุนที่ดีๆ ไปหรือไม่กระจายความเสี่ยงอย่างที่เราควรจะทำ (๕) "กลัวเสียมากกว่าได้" มนุษย์ทั่วไปไม่ยินดีที่จะเสี่ยงเพื่อให้ได้เงิน หากอาจนำไปสู่การสูญเสียเงิน การกลัวการสูญเสียเงินมากกว่าได้เป็น สาเหตุที่ทำให้ดัชนีตลาดหลักทรัพย์แกว่งมากกว่าที่ควรจะเป็น เนื่องจากยามหุ้นตก ผู้ถือหุ้นก็จะ ตกใจรีบขายหุ้นเพราะกลัวขาดทุนจนราคาตก ภูเขาบ แต่เมื่อหุ้นขึ้นก็ไม่โดดเข้าซื้อคึกคักในดิสกรีเดียวกันตอนขายยามหุ้นตก (๖) "ลำดับความสำคัญผิด" มนุษย์มักแบ่ง เวลาเป็นสัดส่วนที่มากเกินไปให้แก่เรื่องเล็กน้อย มากกว่าเรื่องคอขาดบาดตาย ในธุรกิจ มีตัว อย่างมากมายที่บริษัทให้ความสนใจแก่เรื่องจัด งานปาร์ตี้มากกว่าเรื่องยอดขายตกหรือการ กำหนดกลยุทธ์ การปรับการใช้เวลาให้สมดุลขึ้น โดยจัดสรรในสัดส่วนที่เหมาะสมแก่การตัดสินใจ ในเรื่องสำคัญๆ จะช่วยให้มีการตัดสินใจที่ดีขึ้น (๗) เสียใจในเรื่องที่ผ่านมา" การหมกมุ่น เสียใจในสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วเป็นการเสียเวลา แต่ที่เลวร้ายกว่านั้นก็คือมันจะมีอิทธิพลต่อ การมองอนาคตไปด้วย เช่น มีนักลงทุนจำนวน มากเปลี่ยนหุ้นในมือบ่อยเกินไป เพื่อพยายาม สร้างผลตอบแทนชดเชยโอกาสที่ควรได้รับจาก หุ้นดีหลายตัวก่อนหน้านี้

๒.๑.๑.๒ ทฤษฎีความผูกพันทางสังคม (Social Bonding Theory)

Travis Hirschi^{๑๐} ได้อธิบายว่าผู้ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน หรือพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงมีความรู้สึกที่อยากจะกระทำผิดอยู่ร่ำไป (People are born bad) จำเป็นต้องมีการควบคุมทางสังคม และหากการควบคุมทางสังคมไม่มีประสิทธิภาพมากพอ บุคคลเหล่านั้นก็ยังคงจะกระทำผิด ส่วนประกอบของการควบคุมทางสังคม ได้แก่ ความผูกพัน (Attachment) หมายถึง ความผูกพันต่อบุคคล หรือสถาบันอันเป็นที่รัก และเคารพ นับถือ เช่น พ่อแม่ พี่น้อง โรงเรียน วัด เป็นต้น การผูกมัด (Commitment) หมายถึง การผูกมัดตนเองกับแบบแผนที่ถูกต้องของสังคม เช่น การให้เวลากับการศึกษาเล่าเรียน การผูกมัดตนเองกับสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวนี คือเรื่องของการลงทุนชีวิตนั่นเอง การเกี่ยวข้อง (Involvement) หมายถึง การเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมเฉพาะอย่าง ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ ซึ่งเป็นเรื่องของการใช้เวลา ความตั้งใจ และพลกำลัง เพื่อประกอบ กิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยจะทำให้ไม่ต้องไปเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดหรือมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน ความเชื่อ (Belief) หมายถึง การยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคมซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ที่บุคคลทั่วไปยอมรับ นับถือกัน ได้แก่ กฎหมาย และ กฎทางศีลธรรม หากบุคคลมีความเชื่อและเคารพกฎเกณฑ์

^{๑๐} ตฤณห์ โพธิ์รักษา, "เส้นทางชีวิตของนักโทษหญิงโทษหญิงที่กระทำผิดซ้ำคดียาเสพติด ยาเสพติด", *ดัชนีนิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๒), หน้า ๑๙.

ดังกล่าวนี้ อยู่สม่ำเสมอ ก็จะไม่ไปกระทำความผิด ส่วนประกอบที่สำคัญของทฤษฎีมี ๔ อย่าง ได้แก่ ความผูกพันทางสังคม ข้อผูกมัดทางสังคม ความเชื่อทางสังคม และการมีส่วนร่วมทางสังคม ซึ่งทฤษฎีนี้ มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยชิ้นนี้ โดยสามารถ อธิบายได้ว่า หากบุคคลมีการควบคุมทางสังคมทางใดทางหนึ่งก็จะสามารถลดโอกาสที่จะเกิดพฤติกรรม เบี่ยงเบนหรือกระทำความผิดได้ ตัวอย่างเช่น หากปัจเจกมีความผูกพันต่อบุคคลเช่นพ่อแม่ ครอบครัวก็จะ หลีกเลี่ยงการกระทำที่จะทำให้ครอบครัวเสียใจ และจะไม่กระทำความผิดซึ่งเป็นการทำให้ครอบครัวเสื่อม เสียชื่อเสียง

จากการศึกษาวิจัยนี้ชี้ให้เห็นสาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงนั้น ความผูกพัน การผูกมัด การเกี่ยวข้อง และความเชื่อมีส่วนสำคัญและเชื่อมโยงไปถึงการตัดสินใจในการกระทำผิดด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างผู้ต้องขังหญิงและคนรักหรือสามี

๒.๑.๑.๓ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

Gabriel Tarde^{๑๑} นำเสนอทฤษฎีการเลียนแบบ (Imitation Theory) โดยอธิบายว่ามนุษย์ได้เรียนรู้แนวความคิดจากการ คบหาสมาคมกับบุคคลอื่นและแนวคิดนี้ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมของบุคคลนั้น และการพัฒนานิสัยของแต่ละ บุคคลเกิดจากการเรียนรู้จากคนใกล้ชิด ไม่ว่าจะเป็นจากครอบครัว หรือเพื่อนในโรงเรียน ที่ทำงานและเกิดจากการคบหาสมาคมที่แตกต่าง การเรียนรู้พฤติกรรมที่บุคคลได้มีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับตัวแบบ จะ ส่งผลให้บุคคลมีการซึมซับพฤติกรรม และสร้างเป็นอุปนิสัยของตนเองในที่สุด แต่การมีปฏิสัมพันธ์นั้นไม่จำเป็นต้องติดต่อสื่อสารหรือมีประสบการณ์โดยตรงกับผู้ที่เป็นต้นแบบ แต่สามารถถูกซึมซับจากการ สังเกตเฝ้าดูพฤติกรรมอยู่ฝ่ายเดียวก็ได้ เช่น เด็กที่อยู่ในเหตุการณ์ที่มีการทุบตีหรือทำร้ายร่างกาย เด็กก็จะ มีประสบการณ์จากการซึมซับเหตุการณ์รุนแรงและส่งผลให้บ่มเพาะเป็นอุปนิสัยของเด็กคนนั้นในที่สุดการ ดูคลิปปวีดีโอ ภาพยนตร์ ที่มีความรุนแรง หรือการอยู่ในครอบครัวที่มีการทำร้ายร่างกายกันเป็นต้น

จากการศึกษาวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้ทางสังคมของผู้ต้องขังหญิงมีผลไปสู่พฤติกรรม ความคิดหรือทัศนคติของผู้ต้องขังที่ผ่านการเรียนรู้ อบรมบ่มเพาะทั้งจากครอบครัว ชุมชน และสังคมหรือสถาบันต่างๆ ที่ผู้ต้องขังหญิงเหล่านั้นดำรงอยู่

๒.๑.๑.๓ ทฤษฎีการควบคุมตนเองต่ำ (Low Self-Control Theory)

Hirschi และ Gottfredson^{๑๒} อธิบายว่าการควบคุมตนเองเป็นปัจจัยที่อธิบายความแตกต่างระหว่างบุคคลในพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน การที่คนเรามีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับระดับการควบคุมตนเอง (Level of Self-control) คนที่มีการควบคุมตนเองต่ำ (Low self-control) จะทำให้คนนั้นมีบุคลิกภาพแบบ Impulsive เป็นลักษณะของคนที่ไม่ใส่ใจต่อความรู้สึกของผู้อื่น และเป็นคนชอบใช้กำลัง ชอบเสี่ยง ขาดการ มองการณ์ไกล และชอบใช้ภาษากายมากกว่า

^{๑๑} ตฤณห์ โพธิ์รักษา, “เส้นทางชีวิตของนักโทษหญิงโทษหญิงที่กระทำความผิดซ้ำคดียาเสพติด ยาเสพติด”, *ดัชนีนิพนธ์รัฐศาสตร์ดุสิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๒), หน้า ๒๐.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑.

ภาษาพูด ซึ่งมีรากเหง้าของการควบคุมตนเองที่ไม่ดีเนื่องจาก ขาดการฝึกอบรมขาดการเลี้ยงดูที่ดี ในวัยเด็กพ่อแม่ไม่เอาใจใส่หรือไม่มีการลงโทษ

จากการศึกษาวิจัยนี้ชี้ให้เห็นสาเหตุปัจจัยการกลับมากระทำผิดซ้ำที่สะท้อนให้เห็นถึงประสบการณ์การถูกล่อลวง การถูกหลอกลวง เมื่อผู้ต้องขังหญิงอยู่ในครอบครัวหรือสังคมที่เพิกเฉยต่อกฎระเบียบทางสังคม สนใจก่อปัญหาอาชญากรรม และจะเห็นว่าการกลับมากระทำผิดซ้ำเป็นเรื่องปกติ

๒.๑.๑.๔ ทฤษฎีตราบาป (The labeling theory)

อาชญากรรมเกิดขึ้นเพราะสังคมเป็นผู้ตราบาป การตราบาปนั้นอาจจะเกิดขึ้นเมื่อมีการกระทำผิดเพียงครั้งแรก และผู้กระทำผิดได้เข้าไปเกี่ยวข้อง กับกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานอื่นในสังคม ซึ่งผู้กระทำผิดอาจเพียงแต่แสดงออกซึ่งโลกทัศน์ที่เป็น การทำลายพื้นฐานทางศีลธรรมจรรยาของสิ่งที่ประชาชนทั่วไปได้ยอมรับนับถือว่าถูกต้องชอบธรรมกันมา นานทำให้บุคคลในสังคมนั้นเห็นว่าผู้ที่เคยกระทำผิด และถูกศาลพิพากษาลงโทษจำคุกมาแล้วนั้น เป็น บุคคลที่ถูกตราหน้าว่าเป็นคนชั่วที่มีความประพฤติเลวร้าย ดังนั้นการที่บุคคลผู้พ้นโทษจะกลับคืนเข้าสู่ สังคมอีกครั้งก็ยิ่งถือว่าเป็นบุคคลที่เป็นภัย ยังไม่น่าไว้วางใจสำหรับคนในสังคมนั้น และปรากฏเป็นตรา บาปติดตัวเขาตลอดไป เมื่อตราบาปเกิดขึ้นแล้วจะทำให้เกิดเหตุการณ์ตามมาและเหตุการณ์นั้นก็คือ การแสดงออกของพฤติกรรมเบี่ยงเบนนั่นเอง ดังนั้น อาชญากรรมและการเบี่ยงเบนจึงเป็นปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน เราอาจจะวางเป็นกฎทั่วไปได้ว่าการเบี่ยงเบนคือพฤติกรรมที่มักจะยั่วให้มีการตั้งข้อรังเกียจอย่างไม่เป็นแบบแผน (informal) และอย่างไม่เป็นทางการ (unofficial) ซึ่งเป็นการตั้งข้อรังเกียจที่อยู่ภายในวงเขตของการดำเนินคดี ประณาม หรือไม่ให้เข้าพรรษา ดังเช่นผู้พ้นโทษที่มักจะถูกประณามว่าเป็นคนชั่วร้าย ทำให้ไม่ได้รับความไว้วางใจ และถูกกีดกันในการที่จะประกอบอาชีพ สุจริตและอาจกลับไปก่ออาชญากรรมซ้ำอีก^{๑๓}

จากการศึกษาวิจัยนี้ชี้ให้เห็นสาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงนั้นเป็นสาเหตุปัจจัยที่สำคัญอย่างมากที่ส่งผลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง

๒.๑.๑.๕ การกระทำผิดซ้ำตามแนวทางพระพุทธศาสนา

ทฤษฎีอาชญาวิทยาแนวพุทธ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกในพุทธกาล^{๑๔} สรุปได้ว่าการทำความผิดของบุคคลมีปัจจัยที่มีส่วนสัมพันธ์กับการก่ออาชญากรรมประกอบด้วยปัจจัย ๓ ประการ คือ

^{๑๓} อ่างแล้ว, หน้า ๒๑ - ๒๒.

^{๑๔} อรรถพล วงศ์กระจ่าง และคณะ, “การทบทวนวรรณกรรม : การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดีเพศและความรุนแรงตามพระราชบัญญัติมาตรการป้องกันการกระทำผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. ๒๕๖๕”, วารสารวิชาการ พุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม – ธันวาคม ๒๕๖๖): ๖.

๑) ปัจจัยทางจิต พระพุทธศาสนาเน้นปัจจัยทางจิตใจในส่วนลึกหรืออาจจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ปัจจัยทางวิญญาณ (Spiritual factory) พุทธศาสนากล่าวว่า คนที่ประกอบอาชญากรรม คือ คนที่เป็นโรคทางวิญญาณจนมีอาจจะยับยั้งจิตใจของตนเองได้ ทำให้เกิดความโลภ ความโกรธและความหลงจนเกินเหตุทำให้เกิดคิด ผิดคิด และกระทำผิด

๒) ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางสังคมที่พุทธศาสนากล่าวถึง คือ การคบค้าสมาคมกับคนชั่วซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการมีความสัมพันธ์ที่แตกต่างกันของ Edwin H. Sutherland การคบคนชั่วเป็นมิตร ย่อมกระทำให้เกิดความเห็นผิดหรือมีมิจฉาทิฐิและนำไปสู่การกระทำความผิดได้ ต่อมาเป็นปัจจัยความยากจน เป็นผลมาจากความเสื่อมในการบริหารจัดการ รวมไปถึงผลจากการบริหารจัดการด้านการเมืองการปกครอง ความยากจนส่งผลต่อการเห็นผิดเป็นชอบและนำไปสู่การประกอบอาชญากรรม ปัจจัยด้านเหยื่ออาชญากรรม พุทธศาสนาชี้ให้เห็นว่าผู้ที่ทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนย่อมได้รับความเดือดร้อนเป็นผลตอบแทนเป็นไปตามผลกรรมที่ได้สร้างขึ้น และปัจจัยด้านความอ่อนแอของสถาบันทางสังคม โดยเฉพาะสถาบันทางการเมืองการปกครอง หากสถาบันปกครองไม่เข้มแข็งไม่ว่าจะเกิดจากการไม่ยึดถือในธรรมก็ส่งผลให้เกิดการก่ออาชญากรรมได้

๓) ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ ปัจจัยภายนอกที่มีส่วนจูงใจให้เกิดการกระทำผิด ได้แก่ ยาเสพติด อาวุธ เวลาที่ไม่สมควร และวัตถุอันเป็นที่รักหรือทรัพย์สินอันมีค่า สถานที่เปลี่ยวหรือสถานที่ยากต่อการถูกจับกุมเป็นสถานที่ง่ายต่อการกระทำผิด

๒.๒ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการวิเคราะห์มายาคติ

ผู้ศึกษาวิจัยใช้แนวคิดในการวิเคราะห์มายาคติ ดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structural functionalism)

พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ^{๑๕} กล่าวถึงการมองระบบสังคมของสำนักโครงสร้าง-หน้าที่ ซึ่งนักคิดของสำนักนี้เชื่อว่าระบบ (system) สังคมต่างๆ ประกอบด้วยระบบย่อย (Subsystem) หลายระบบต่างมีภาระหน้าที่ (function) ที่ปฏิสัมพันธ์กัน (Interaction) ระหว่างระบบย่อยด้วยกัน หากระบบย่อยระบบใดระบบหนึ่งไม่ปฏิบัติหน้าที่ (Dysfunction) ของตนย่อมจะส่งผลกระทบต่อระบบย่อยอื่นๆ ด้วย จึงต้องมีการปรับตัว (Adaptation) เข้าหากันเพื่อความสมดุล (Balance) ของระบบ แนวคิดของสำนักคิดสำนักนี้จำลองมาจากกลไกและองค์ประกอบของระบบชีวภาพ นักคิดสำนักนี้เรียกว่า ธรรมชาติเป็นเรื่องสมดุล (Balance of Nature) ระบบสังคมตามการมองของสำนักโครงสร้าง-หน้าที่ จะอยู่ในลักษณะหยุดนิ่ง เกิดดุลยภาพ (Balance of Equilibrium)

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structural functionalism) ที่ผู้ศึกษานำมาใช้ในการวิเคราะห์ที่สำคัญคือ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structural functionalism) ของ ทัลคอตต์ พาร์

^{๑๕} พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, *รากฐานความคิดทางสังคมศาสตร์*, (นนทบุรี: นิติธรรมการพิมพ์, ๒๕๖๓), หน้า ๒๔-๒๖.

สันส์ (Talcott Parson)^{๑๖} กล่าวว่าระบบสังคมของพาร์สันส์ไว้ว่า ระบบสังคมที่สามารถดำรงอยู่และพัฒนาต่อไปได้ต้องทำหน้าที่ ๔ ประการ คือ

๑) การมีวัตถุประสงค์และการดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ (Goal Attainment)

๒) การบูรณาการรวมหน่วยหรือการประสมประสาน (Integration)

๓) การปรับตัว (Adaptation)

๔) การจัดการความเครียด (Latency หรือ Pattern Maintenance)

สุภางค์ จันทวานิช^{๑๗} ได้กล่าวถึงเรื่องที่หน้าที่พื้นฐาน ๔ ประการนี้ดังนี้

๑) ระบบปฏิบัติการของสังคม

จากหน้าที่พื้นฐานทั้ง ๔ ประการ คือ หลัก AGIL พาร์สันส์ เสนอว่า สังคมต้องมีระบบปฏิบัติการสี่ระบบซึ่งเกี่ยวข้องกัน ได้แก่ ระบบร่างกายและสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ระบบบุคลิกภาพ ระบบสังคม และระบบวัฒนธรรม ซึ่งทำหน้าที่ควบคู่ไปกับหน้าที่พื้นฐาน ๔ ประการ ตามแผนภาพนี้

ระบบวัฒนธรรม L	ระบบสังคม I
ระบบร่างกายและสภาพแวดล้อมทางกายภาพ A	ระบบบุคลิกภาพ G

แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงระบบปฏิบัติการกับหน้าที่พื้นฐาน ๔ ประการของพาร์สันส์

๒) ระบบปฏิบัติการระบบแรก เรียกว่า ระบบร่างกายและสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical) เป็นระบบที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่พื้นฐานเรื่องการปรับตัว เพื่อรองรับหน้าที่พื้นฐานเรื่องการปรับตัว สังคมจะมีระบบปฏิบัติการย่อยที่เป็นระบบว่าด้วยร่างกายและสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ระบบปฏิบัติการนี้รวมถึงเรื่องของการผลิตเชิงเศรษฐกิจด้วย เพราะเป็นปฏิบัติการในเรื่องสภาพแวดล้อมทางวัตถุ (กายภาพ)

๓) ระบบปฏิบัติการที่สอง เรียกว่า ระบบบุคลิกภาพ เป็นระบบที่ควบคู่กับหน้าที่พื้นฐานในการบรรลุเป้าหมาย (Goal Attainment) ระบบปฏิบัติการก็จะต้องเน้นเรื่องบุคลิกภาพคนที่เป็นสมาชิกของสังคมจะต้องถูกหล่อหลอมขัดเกลาให้มีบุคลิกภาพที่คิดไปในทำนองเดียวกัน มุ่งเป้าหมาย

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖-๒๘.

^{๑๗} สุภางค์ จันทวานิช, **ทฤษฎีทางสังคมวิทยา**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๕), หน้า ๑๖๘.

เดียวกัน คนจะต้องเชื่อถือในอุดมการณ์แบบเดียวกันจึงจะทำให้เกิดการบรรลุเป้าหมายได้ ระบบปฏิบัติการณ์นี้จะไปรองรับการทำหน้าที่พื้นฐานนี้ได้

๔) ระบบปฏิบัติการที่สาม เรียกว่า ระบบสังคม เป็นระบบที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่พื้นฐานในด้านการบูรณาการ (Integration) สิ่งที่จะเข้ามาทำให้เกิดบูรณาการคือ ตัวสังคม ระบบสังคมจะเป็นระบบที่หลอมเอาองค์ประกอบต่าง ๆ ของระบบย่อยเข้าด้วยกัน พื้นฐานในเรื่องบูรณาการจึงเกี่ยวข้องกับหน้าที่

๕) ระบบปฏิบัติการที่สี่ เรียกว่า ระบบวัฒนธรรม ระบบวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับหน้าที่พื้นฐานในการธำรงแบบแผนของสังคม การที่เราจะธำรงแบบแผนเอาไว้ได้ การที่เราจะฟื้นฟูจิตใจและแรงใจของคนเอาไว้ได้ก็ต้องมีสิ่งเชื่อมโยง สิ่งนั้นคือระบบวัฒนธรรม การธำรงรักษาแบบแผนของสังคมจะต้องใช้วัฒนธรรมเป็นระบบปฏิบัติการ

๖) ระบบย่อยของสังคม ระบบย่อย คือ ระบบที่มีรายละเอียดเพิ่มขึ้นจากระบบปฏิบัติการปรากฏออกมาเป็นระบบที่ทำหน้าที่ชัดเจนในสังคม ระบบระดับบนเป็นเรื่องของอุดมการณ์วัฒนธรรมระดับล่างเป็นเรื่องของวัตถุ เศรษฐกิจ โดยพาร์สันส์ ได้แบ่งสังคมออกเป็น ๔ ระบบย่อย คือ ระบบวัตถุ ระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง ระบบสังคมและชุมชน และระบบคุ้มครองหรือธำรงวัฒนธรรม แต่ละระบบย่อยนี้จะสัมพันธ์กับหน้าที่พื้นฐานแต่ละด้าน นั่นคือการทำหน้าที่พื้นฐานสี่ประการในระบบปฏิบัติการสี่ระบบนั่นเอง ระบบย่อยสี่ระบบเกี่ยวข้องกับหน้าที่พื้นฐานและระบบปฏิบัติการดังแผนภูมิต่อไปนี้

Latency	Integration
ระบบปฏิบัติการวัฒนธรรม ระบบความไว้วางใจ (FIDUCIARY)	ระบบปฏิบัติการสังคม ระบบสังคมและชุมชน (SOCIETAL/COMMUNITY)
ระบบปฏิบัติการร่างกายและสภาพทาง กายภาพ ระบบเศรษฐกิจ (ECONOMIC)	ระบบปฏิบัติการบุคลิกภาพ ระบบการเมือง (POLITICAL)
Adaptation	Goal Attainment

แผนภาพที่ ๒.๒ แผนภาพระบบย่อยของสังคมของพาร์สันส์

ระบบแรก คือ ระบบเศรษฐกิจเห็นว่าพื้นฐานสังคมอยู่ที่วัตถุ อยู่กับการผลิต คือ เศรษฐกิจระบบพื้นฐานสุดคือระบบเศรษฐกิจ (Economic) ระบบนี้แสดงให้เห็นหน้าที่พื้นฐานการปรับตัวระบบนี้เป็นระบบปฏิบัติการของกายภาพ เป็นเรื่องของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เมื่อ

ระบบเศรษฐกิจและมนุษย์สามารถที่จะปรับตัว สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรได้แล้ว ก็เข้ามาสู่ระบบย่อยอันที่สอง คือ ระบบการเมือง (Political) ระบบการเมืองมีขึ้นมาเพื่อที่จะทำให้เกิดการทำหน้าที่ Goal Attainment เริ่มต้นด้วยการมีเป้าหมายหลักร่วมกันและก็ไปให้ถึงเป้าหมายหลักนั้นด้วยกัน จึงมีระบบการเมืองเข้ามา ตามความคิดของพาสันส์ ระบบการเมืองจะเกิดขึ้นก่อนระบบเศรษฐกิจไม่ได้ จากการที่สังคมเริ่มมีการผลิต การบริโภค มีการจัดการเรื่องการเมือง ตามมาด้วยระบบย่อยที่สามที่เรียกว่า ระบบสังคมหรือชุมชน (Societal/Community) ซึ่งจะเป็นสังคมหรือชุมชนไม่ได้ถ้าไม่มีการผลิต แต่ถ้ามีการผลิตแต่ไม่มีเป้าหมายของการอยู่ร่วมกันก็ได้ จึงต้องมีการบริหารจัดการในรูปแบบของระบบการเมือง ระยะสุดท้ายคือ ระบบของความไว้วางใจเป็นระบบย่อยที่พาสันส์ระบุว่า จะมาทำหน้าที่คุ้มครองและธำรงวัฒนธรรม หน้าที่ในการคุ้มครองและธำรงวัฒนธรรม คือ ระบบที่จะไปช่วยทำให้เกิดหน้าที่พื้นฐานในด้าน Pattern Maintenance sine Latency แปลว่า การรักษาแบบแผนในการรักษาแบบแผนนี้เราใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือ และเรียกระบบย่อยนี้ว่า Fiduciary คือระบบอาศัยการมอบหมายหรือความไว้วางใจมาช่วยคุ้มครองและธำรงวัฒนธรรม ต้องปกป้องรักษาเอาไว้ให้มีการสืบทอดทางวัฒนธรรม การมอบหมายนี้จะต้องมีการรับรองในแง่กฎหมาย

ดังนั้น การสังเคราะห์สาเหตุและปัจจัยการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง จึงนำแนวคิดการอธิบายสาเหตุและปัจจัยการกระทำผิดซ้ำเชิงสาเหตุและเชิงหน้าที่และเชิงโครงสร้างนิยม โดยมีทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structural functionalism) ของ ทัลคอตต์ พาร์สันส์ เป็นกรอบในการค้นหาคำตอบของการศึกษาวิจัยนี้

๒.๒.๒ แนวคิดเรื่องสัญลักษณ์วิทยา

การศึกษาวิจัยเรื่อง "การปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิงเพื่อป้องกัน การกระทำผิดซ้ำ" ผู้ศึกษาวิจัยต้องการนำผลจากการสังเคราะห์สาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำตามวัตถุประสงค์ ข้อ ๑ มาวิเคราะห์ว่ามีมายาคติอย่างไรบ้าง มีการก่อรูปและมีลักษณะอย่างไร จึงนำแนวคิดเรื่องสัญลักษณ์มาอธิบาย ดังต่อไปนี้

๑. สัญลักษณ์ (Signs)

สัญลักษณ์วิทยา (Semiology) เป็นศาสตร์ที่ศึกษาถึงเรื่องสัญลักษณ์และระบบความหมาย ซึ่งผู้เริ่มต้นในการศึกษาเรื่องนี้คือ แฟร์ดินองด์ เดอ โซสซูร์ (Ferdinand de Saussure)^{๑๘} นักภาษาศาสตร์ชาวสวิสเซอร์แลนด์ เดอ โซสซูร์ ศึกษา ๒ ประเด็นสำคัญ คือ ความสัมพันธ์ระหว่าง

---

^{๑๘} สุภางค์ จันทวานิช, *ทฤษฎีทางสังคมวิทยา*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๕), หน้า ๒๑๘ - ๒๑๙.

๒๐ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๐.

สัญญาณเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ ๓ ส่วน ส่วนแรกคือของจริง (reference) เช่น ขวดแก้วจริงๆ ในภาพ (๑) ต่อจากนั้นในแต่ละวัฒนธรรมก็สร้างสัญญาณขึ้นมาแทนตัวขวดจริงๆ เช่น ในสังคมไทยใช้ตัวอักษรว่า “ขวด” หรือในสังคมอังกฤษใช้ “bottle” ในภาพ (๒) โดยอาจเปลี่ยนการเปล่งเสียงว่าขวด หรือภาพตัวอักษรหรือภาพเขียนก็ได้ ซึ่งเดอ โซซูร์^{๒๑} เรียกว่า ตัวหมาย (signifier) และเมื่อคนแต่ละวัฒนธรรมได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้สัญญาณ เมื่อเห็นสัญญาณ “ขวด/bottle” ในสมอง ความคิดคำนึงก็จะจินตนาการภาพของ “ขวด” ขึ้นมา ที่เราเข้าใจกันว่า “ภาพในความคิด” (concept) ซึ่งเรียกว่า “ตัวหมายถึง” (signified) ซึ่งในเรื่องการศึกษาเรื่องระบบสัญญาณนั้น เดอ โซซูร์สนใจเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบที่ ๒ และ ๓ เท่านั้น

นอกจากนี้เดอ โซซูร์ ยังกล่าวถึงว่า การนำสัญญาณมารวมเข้ากับความหมายสัญญาณ เรียกว่าเป็นกระบวนการสร้างความหมาย (significant) ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างรูปสัญญาณกับความหมายสัญญาณอาจแตกต่างกันออกไปในแต่ละสังคมว่าจะให้อะไรมีความหมายอ้างอิงอะไร สัญญาณจึงเป็นเรื่องที่ถูกกำหนดให้เป็น (arbitrary) มากกว่าจะเป็นไปตามธรรมชาติและการที่จะทำความเข้าใจว่า อะไรมีความหมายอ้างอิงอะไรนั้นจำเป็นต้องอาศัยการเรียนรู้ สัญญาณวิทยาให้ขอบเขตของสิ่งที่ศึกษามากกว่าระดับเธอภาษา ดังนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างที่สื่อความหมายได้จึงถือเป็นสัญญาณทั้งสิ้น สิ่งที่นำมาศึกษานี้เรียกว่า “ตัวบท” (text)

ข. ความสัมพันธ์ (Relation)

สัญญาณประกอบด้วย องค์ประกอบ ๒ อย่างคือ ส่วนประกอบย่อย (element) และ ความสัมพันธ์ (Relation) เช่น ประโยค ๑ พ่อ/ตี/ลูก ประโยค ๒ ลูก/ตี/พ่อ ในประโยคทั้งสองประโยคนี้นี้มีส่วนประกอบย่อยเหมือนกัน แต่สิ่งที่ต่างกันคือความสัมพันธ์ในแง่ของ “order relation” ผลจากการเปลี่ยน “order relation” ทำให้ความหมายทั้งสองประโยคเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง ดังนั้นสิ่งที่สัญญาณวิทยาให้ความสนใจวิเคราะห์จึงเป็นเรื่องของการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เนื่องจากไม่มีอะไรมีความหมายในตัวเองและไม่ใช่ว่าเงื่อนไขที่กำหนดความหมาย แต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งจะมีความหมายเมื่อนำไปสัมพันธ์กับสิ่งหนึ่ง คู่ความสัมพันธ์ที่ช่วยให้เป็นความหมายได้ชัดเจนที่สุดคือ ความสัมพันธ์กับคู่ตรงข้าม (Binary opposition) หากนำ “ขาว” มาคู่กับ “ดำ” จึงจะอ่านความหมาย “ขาว” ได้ชัดเจนที่สุดนอกจากนี้สัญญาณวิทยายังให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง “ตัวบท” (text) และ “บริบท” (context) หรือสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัวบทด้วย เนื่องจากตัวบทหนึ่งหนึ่งจะมีความหมายอย่างไรขึ้นอยู่กับบริบทด้วย หากบริบทเปลี่ยนแปลงไปแม้ตัวบทจะเป็นตัวเดิม แต่ความหมายก็อาจเปลี่ยนไปได้ กล่าวสรุปได้ว่าตัววัตถุเองจะไม่มีมีความหมายอะไรจนกว่าจะอยู่ในบริบทวัฒนธรรมหนึ่งหนึ่งที่มีรหัสกำหนดความหมายไว้

^{๒๑} กาญจนา แก้วเทพ, การวิเคราะห์สื่อ : แนวคิดและเทคนิค, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๕), หน้า ๘๑.

ในการวิเคราะห์ภาษาคติเราอาจเทียบตัวบทนั้นคือเนื้อหาหรือเรื่องเล่าและบริบทนั้นคือรูปแบบเพราะฉะนั้นความหมายของเนื้อหาจะเป็นอย่างไรย่อมขึ้นอยู่กับรูปแบบที่ประกอบอยู่เช่นการวิเคราะห์บทสนทนาเพื่อวิเคราะห์กระบวนการสื่อความหมายของผู้ต้องขังหญิง เป็นต้น

ค. ลักษณะส่วนตัว/ลักษณะส่วนรวม (private) / (public)

เดอ โซซูร์ กล่าวว่าสัญญาณจะประกอบด้วย ๒ มิติ คือ มิติที่เป็นส่วนรวมโซซูร์ (Language) และมิติที่เป็นส่วนตัวเรียกว่า “Speech” เช่น ตัวอักษรภาษาไทยประกอบด้วยพยัญชนะ ๔๔ ตัว สระ ๓๒ ตัว วรรณยุกต์ ๕ เสียง เรียงลำดับไวยากรณ์ตามแบบเรียก ประธาน กริยากรรม นี่คือ (Language) แต่เมื่อมีผู้เขียนที่ต่างกันนำเอาสิ่งเหล่านี้มาใช้ ก็จะมีสไตล์การเขียนหรือลีลา (Speech) แต่ก็ยังอยู่ในกรอบของหลักภาษาเดียวกัน สิ่งที่ควรให้ความสนใจวิเคราะห์คือ มิติส่วนรวม หรือ (Language) เพราะทุก (Language) จะมีไวยากรณ์ (Grammar) เป็นรหัสควบคุมเสมอเช่นไวยากรณ์การพาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์ ไวยากรณ์การอ่านข่าวโทรทัศน์ เป็นต้น โดยที่การหาแบบแผนรวมของสัญญาณก็ต้องศึกษาจากลีลา (Speech) ของแต่ละสัญญาณนั่นเอง

ง. รหัส (core\rule\conventions)

Berger^{๒๒} กล่าวว่า รหัสเป็นแบบแผนขั้นสูงที่ซับซ้อนของความสัมพันธ์ระหว่างสัญญาณต่างๆ หรือเป็นโครงสร้างความสัมพันธ์ซึ่งช่วยในการรับรู้และตีความหมายสัญญาณ ส่วน B.Bernstein^{๒๓} กล่าวว่ารหัสเป็นกรอบแห่งความแน่นอนในการจัดวางโครงสร้างของความหมาย (Frame of certainty) คล้ายกับพจนานุกรม กล่าวคือ ศัพท์คำหนึ่งจะมีความหมายที่แน่นอนอยู่ทุกครั้ง โดยที่สัญญาณหนึ่งหนึ่งสามารถมีความหมายได้หลายอย่างขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมกำหนดความหมาย เช่น คำว่า “ลงแขก”

ความหมาย ๑ กิจกรรมเกี่ยวข้าวร่วมกัน

ความหมาย ๒ การร่วมมือทำกิจกรรมหนึ่งหนึ่ง

ความหมาย ๓ การแลกเปลี่ยนแรงงานอย่างยุติธรรม

ความหมาย ๔ การรุ่มโรมหญิง

ความหมาย ๕ การรวมหัวกันทำร้าย

คนแต่ละกลุ่มจะมีพจนานุกรม (รหัส) ประจำกลุ่มของตนเอง เช่น นักการทูตเมื่อพูดว่า “ใช่” จะแปลว่า “บางที” เมื่อคำว่า “บางที” จะแปลว่า “ไม่” เป็นต้น ในกระบวนการเข้ารหัส (encoding) และถอดรหัส “decoding” ผู้ส่งสารและผู้รับสารไม่จำเป็นต้องถือรหัสเล่มเดียวกัน การที่ผู้รับสารถอดรหัสไม่เหมือนกันผู้ส่งสารจึงไม่ใช่การสื่อสารที่ผิดพลาด เพียงแต่เป็นการถอดรหัสที่แตกต่างเท่านั้น

^{๒๒} กาญจนา แก้วเทพ, การวิเคราะห์สื่อ : แนวคิดและเทคนิค, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๕), หน้า ๙๐.

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๑.

ประเภทของรหัส

กิจกรรมทุกอย่างในชีวิตประจำวันของเราถูกควบคุมด้วยรหัส ดังนั้นรหัสจึงมีอยู่มากมายตัวอย่างเช่น

- Product Code เป็นรหัสที่เกี่ยวกับวัตถุสิ่งของเครื่องใช้ที่บ่งบอกความหมายที่แตกต่างกัน
- Social Code เป็นรหัสเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น การที่ถูกตบหัวหรือตบไหล่พ้อ เป็นรหัสของชาวอเมริกัน แต่ไม่ใช่รหัสสำหรับคนไทยเป็นต้น
- Cultural Code เป็นรหัสเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ เช่น การจับมือทักทายเป็นรหัสของชาวตะวันตกแต่สำหรับคนไทยใช้รหัสคือการไหว้เป็นการทักทาย

การวิเคราะห์รหัส

ขั้นตอนการวิเคราะห์รหัสจะทำได้ดังนี้ โดยในที่นี้จะยกตัวอย่างการวิเคราะห์รหัสในสัญญาณอาหาร

ก. กฎการแยกออกไป เมื่อจะวิเคราะห์อาหารสิ่งที่ต้องทำตามหลัก (Binary opposition) คือการหาว่าอะไรที่เป็นอาหารอะไรที่ไม่เป็นอาหารซึ่งขึ้นอยู่กับรหัสย่อยๆ เช่น หมูเป็นอาหารของคนไทย แต่ไม่ใช่อาหารของคนมุสลิมเป็นต้น

ข. การแยกแยะหน่วยย่อยต่างๆ เช่น อาหารไทยประกอบด้วย ข้าวเปล่า น้ำพริกแกงจืด ผักต่างๆ

ค. กฎของการเชื่อมโยง ได้แก่ การวิเคราะห์ว่ารหัสแต่ละชุดจะเอาหน่วยย่อยอะไรมาเชื่อมโยงกันบ้าง เช่น อาหารไทย จะเอาน้ำพริก ปลาทุบ ผักต้ม แกงจืด มาเชื่อมโยงกัน หรือไม่เอาแกงเผ็ดสามอย่างมารวมในสำรับเดียวกัน หรือไม่กินอาหารที่ละอย่างเป็นฝรั่ง เป็นต้น

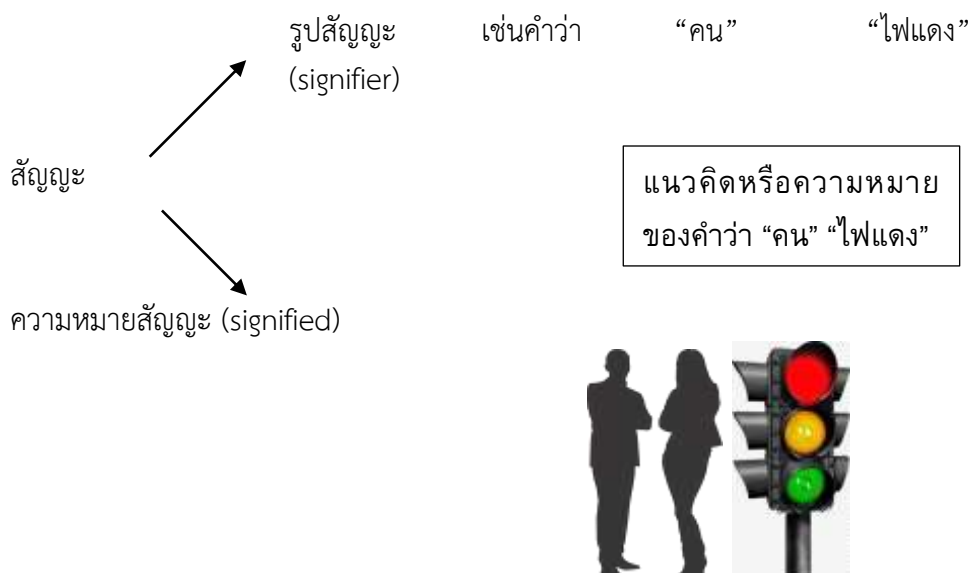
ง. การวิเคราะห์หน้าที่ต่างๆ ของรหัสเช่น ข้าวตั้งหน้าตั้ง หรือสาकुใส่หมูมีหน้าที่เป็นอาหารว่างไม่ใช่อาหารเพื่อกินให้อิ่มท้อง ขนมหวานที่ทำด้วยข้าวเหนียวมีหน้าที่ทางพิธีกรรม เป็นต้น

โรแลนด์ บาร์ตส์^{๒๔} (Roland Barthes) นักภาษาศาสตร์ที่สนใจเรื่องสัญญาณวิทยาและมายาคติ ที่มนุษย์รับรู้จากการสื่อความหมายด้วยสัญญาณ แนวคิดหลักด้านสัญญาณวิทยาไว้ว่า สัญญาณวิทยา (semiology) หรือ สัญศาสตร์ (semiotics) คือ วิชาที่ศึกษากระบวนการสื่อความหมาย โดยพิจารณาธรรมชาติของหน่วยสื่อความหมายและขั้นตอนในการทำงานของมัน เพื่อทำความเข้าใจว่าความหมายที่ถูกสื่อออกมาได้อย่างไร ในส่วนนี้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับทฤษฎีโครงสร้างนิยม หน่วยสื่อความหมายจะสัมพันธ์โยงใยระหว่างกันประกอบเป็นโครงสร้างขององค์กรรวมแต่ละหน่วยจึงจะมีค่าสื่อความหมายขึ้นมาได้ สัญญาณ (sign) คือ หน่วยสื่อความหมาย ประกอบด้วย ๒ ส่วน คือ รูปสัญญาณ

---

^{๒๔} สุรางค์ จันทวานิช, **ทฤษฎีทางสังคมวิทยา**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๕), หน้า ๒๑๘ – ๒๑๙.

(signifier) และความหมายสัญลักษณ์ (signified) ตามแนวคิดของเดอ โซซูร์ ได้นำเสนอไว้ ซึ่งสุภางค์ จันทวานิช^{๒๕} ได้แสดงแผนภาพตัวอย่างรูปสัญลักษณ์และความหมายสัญลักษณ์ไว้ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๔ แผนภาพแสดงตัวอย่างรูปสัญลักษณ์และความหมายสัญลักษณ์

บาร์ตส์ได้นำเสนอว่า จากสิ่งที่เรียกหรือเขียนถึงกับสิ่งที่เป็ความหมายที่สื่อออกมา มีสิ่งที่เรียกว่าสัญลักษณ์ (sign) เกิดขึ้นในภาษา สัญลักษณ์เป็นตัวเชื่อมโยงความคิด (concept) เข้ากับภาพ (image) ดังนั้น สัญลักษณ์จึงเป็นการสื่อความหมายทางภาษา ในสังคมสมัยใหม่มนุษย์สร้างสัญลักษณ์ขึ้นมา เพื่อสื่อความหมายทางวัฒนธรรม เช่น นางรำยในละครโทรทัศน์ สินค้า แบรินด์เนม ผู้ใช้รู้สึกว่ตนดูดี บาร์ตส์ เรียก สัญลักษณ์ที่สื่อความหมายทางวัฒนธรรม ว่า “มายาคติ”

๒.๒.๓ แนวคิดมายาคติ (Mythologies)

โรลองด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes)^{๒๖} นิยามคำว่า “มายาคติ” (Myth) หมายถึง การสื่อความหมายด้วยคติความเชื่อทางวัฒนธรรมซึ่งถูกกลบเกลื่อนให้เป็นที่รับรู้เสมือนว่าเป็นธรรมชาติหรืออาจกล่าวให้ถึงที่สุดว่เป็นกระบวนการลวงให้หลงอย่างหนึ่ง แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่ามายาคติเป็นการโกหกหลอกลวงแบบป่นน้ำเป็นตัวหรือการโฆษณาชวนเชื่อแบบบิดเบือนข้อเท็จจริง มายาคติไม่ได้ปิดบังอำพรางสิ่งใดทั้งสิ้นทุกสิ่งปรากฏต่อหน้าเราอย่างเปิดเผย แต่เราต่างหากที่คุ้นเคยกับมันจนเราไม่ทันสังเกตว่มันเป็นสิ่งประกอบสร้างทางวัฒนธรรม เรานั้นเองที่หลงผิดคิดไปว่ค่านิยมที่เรายึดถือเป็นธรรมชาติหรือเป็นไปตามสามัญสำนึก

^{๒๕} อ่างแล้ว, หน้า ๒๑๙.

^{๒๖} นพพร ประชากุล, มายาคติ (Mythologies), (กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คืบไฟ, ๒๕๕๕),

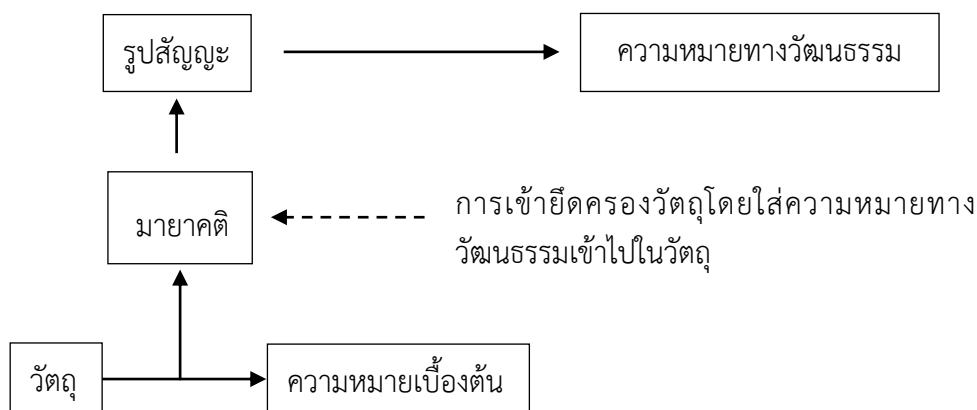
จากนิยามดังกล่าว บาร์ตส์ ได้ยกตัวอย่างความเปิดเผยแต่แฝงเร้นของมายาคติ ได้แก่ กรณีของเล่นสำหรับเด็กที่นพพร ประชากุล ได้วิเคราะห์และนำเสนอบทวิเคราะห์ของบาร์ตส์ไว้ว่า ของเล่นในวัฒนธรรมกระฎุมพีของฝรั่งเศสนั้นมีได้หลอกลวงหรือปลอมแปลงสิ่งใดแม้แต่น้อย ตรงกันข้ามของเล่นเหล่านี้ลอกแบบจากของจริงทั้งสิ้น เพียงแต่ย่อส่วนให้เล็กลง ไม่ว่าจะเป็นรถแข่งสูตรของปั๊มน้ำมัน ที่ทำการไปรษณีย์ ห้องผ่าตัดสำหรับตุ๊กตา เครื่องอบผม ของเล่นเหล่านี้ไม่ได้ก่อให้เกิดจินตนาการสร้างสรรค์ แต่ที่ร้ายกว่านั้น ความที่มันลอกเลียนของจริงแทบทุกกระเปาะนี้ มันจึงสื่อถึงโลกของผู้ใหญ่ และการสื่อความหมายนี้มีบทบาทหล่อหลอมเด็กๆ ให้คุ้นชินกับวัฒนธรรมของผู้ใหญ่นั่นเอง ย่อมรับประกันว่าเป็นธรรมชาติเมื่อพวกเขาโตขึ้น นอกจากนี้บาร์ตส์ยังได้กล่าวถึงมายาคติว่า พิษภัยของมายาคติในสังคมกระฎุมพีเสรีนิยมมีลักษณะแผ่ซ่านและซึมลึก ต่างไปจากการยึดยึดค่านิยมและความเชื่อโดยระบอบอำนาจนิยม ซึ่งจะมีความชัดเจนจนสามารถใช้สติปัญญาเพียงเล็กน้อยก็มองเห็นได้ว่าเป็นการล้าสมัย แต่ในทางตรงกันข้ามการปลูกฝังอุดมการณ์โดยการกลบเกลื่อนความเชื่อทางวัฒนธรรมให้ดูเป็นธรรมชาติในบริบทของกระฎุมพี เป็นการปราบปรามสติปัญญาไว้อย่างแนบเนียน เนื่องจากความแนบเนียนนี้มันสามารถสกัดกั้นการตั้งคำถาม การคิดใคร่ครวญ และการตั้งข้อสงสัยถึงที่มาที่ไปและความชอบธรรมของคตินิยมสังคมและวัฒนธรรม มันทำให้เกิดการยอมรับไปแบบเป็นธรรมชาติและยึดถือเอาว่าเป็นความจริง ซึ่งนพพร ประชากุล ได้กล่าวถึงมายาคติในโลกปัจจุบันว่าหมายถึง วาทะชนิดหนึ่ง วาทะของมายาคตินั้นไม่จำเป็นต้องเกาะอิงอยู่กับภาษาเหมือนคำพูดทั่วไป แต่สามารถแฝงอยู่ในวัตถุและปรากฏการณ์มากมาย และเงื่อนไขที่จะทำให้สิ่งหนึ่งสิ่งใดกลายเป็นสถานะเป็นมายาคติ คือ การที่สังคม-วัฒนธรรมเข้าไปยุ่งเกี่ยวแทรกแซง โดยหยิบยื่นความหมายคุณค่าต่าง ๆ นั้น (ทั้งด้านดีและด้านที่ไม่ดี) ให้แก่สิ่งนั้นๆ ซึ่งบาร์ตส์ ได้กล่าวถึงมายาคติว่า มายาคติเป็นผลผลิตทางสังคมและวัฒนธรรมของคนกลุ่มหนึ่ง ชนชั้นหนึ่ง หรือหลายกลุ่ม หลายชนชั้น มายาคติมีความสัมพันธ์กับการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมอย่างแน่นแฟ้นในฐานะเป็นบริบททางประวัติศาสตร์ที่กำหนดการดำรงอยู่ของมายาคตินั้น

บาร์ตส์ ได้กล่าวถึงว่ามายาคติมีตรรกะภายใน (internal logic) คือ ตรรกะการสื่อความหมาย ซึ่งจะต้องใช้การวิเคราะห์ด้วยหลักสัญวิทยา สุภางค์ จันทวานิช^{๒๗} ได้กล่าวถึงการสื่อความหมายด้วยสัญญาณ มีแนวคิดสำคัญในเรื่องสัญวิทยา (semiology) หรือสัญศาสตร์ (semiotics) คือ วิชาที่ศึกษากระบวนการสื่อความหมาย โดยพิจารณาธรรมชาติของหน่วยสื่อความหมายและขั้นตอนในการทำงานของมัน เพื่อทำความเข้าใจว่าความหมายที่ถูกสื่อออกมาได้อย่างไร สุภางค์ จันทวานิช ได้เชื่อมโยงกับทฤษฎีโครงสร้างนิยามว่าหน่วยสื่อความหมายจะสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกันประกอบเป็นโครงสร้างขององค์กรรวมแต่ละหน่วยจึงมีค่าสื่อความหมายขึ้นมาได้ สัญญาณ (sign) คือ หน่วยสื่อความหมาย ประกอบด้วย ๒ ส่วน คือ สิ่งที่เราใช้เรียกหรือเขียนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง คือ รูปสัญญาณ (signifier) กับสิ่งที่เป็นความหมายที่สื่อออกมา หรือความหมายสัญญาณ (signified) ตามแนวคิดของ

^{๒๗} สุภางค์ จันทวานิช, *ทฤษฎีทางสังคมวิทยา*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๕), หน้า ๒๑๘.

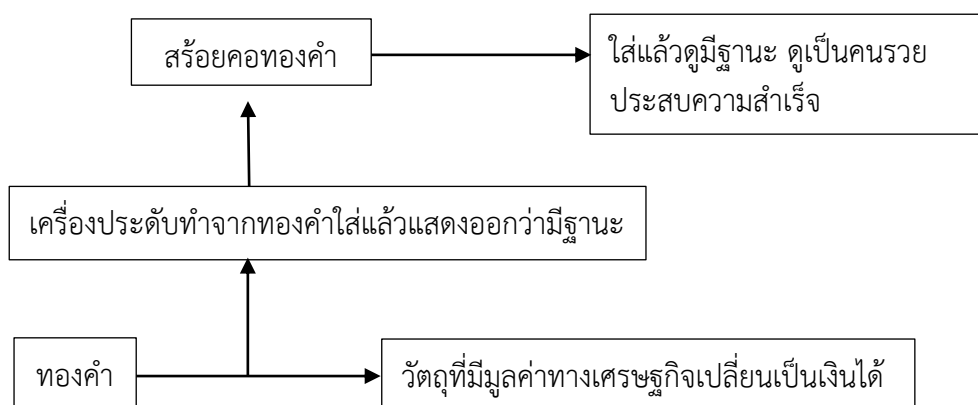
เดอ โซซูร์ ได้นำเสนอไว้ก่อนแล้ว ซึ่งในกรณีของภาษาสัญลักษณ์ คือ ถ้อยคำ รูปสัญลักษณ์ คือ เสียงหรือตัวหนังสือและความหมายสัญลักษณ์ คือ แนวคิดที่เราเข้าใจจากถ้อยคำนั้น^{๒๘}

จากหลักการของมายาคติที่ได้กล่าวถึงแล้วนั้น สามารถสรุปเป็นแผนผังกระบวนการทำงานของมายาคติโดยใช้สัญลักษณ์ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๕ แผนภาพแสดงแผนผังกระบวนการทำงานของมายาคติ

จากภาพกระบวนการทำงานของมายาคติโดยใช้สัญลักษณ์ดังกล่าว หากนำมาวิเคราะห์โดยนำสาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงจากการศึกษาวิจัยโดยทั่วไปพบว่า มีสาเหตุมาจากปัญหาเศรษฐกิจ ความหมายในเชิงเศรษฐกิจของผู้ต้องขังจากการศึกษาทั่วไปนั้นหมายถึงรายได้ต่อเดือนที่นำมาใช้ในการดำรงชีพ แต่ยังไม่พบว่างานวิจัยได้สะท้อนว่าแง่มุมเศรษฐกิจของผู้ต้องขังหญิงนั้นมีความหมายว่าเงิน ทองคำ โทรศัพท์มือถือ หรือวัตถุอื่นๆ ที่สะท้อนเป็นความหมายด้านเศรษฐกิจหรือไม่ หากลองนำมาจำลองตามแบบแผนภาพกระบวนการทำงานจะได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๖ แสดงกระบวนการทำงานของมายาคติเรื่องทองคำ

^{๒๘} นพพร ประชากุล, มายาคติ (Mythologies), (กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คืบไฟ, ๒๕๕๕), หน้า ๑๐.

จากภาพกระบวนการดังกล่าวปัญหาเศรษฐกิจที่สะท้อนออกมาเป็นมายาคติคือ วัตถุที่เป็นตัวแทนด้านเศรษฐกิจที่ถูกตีความหมายเป็นความสำเร็จ ความร่ำรวย มากกว่าการมีไว้เพื่อดำรงชีพตามความหมายของเศรษฐกิจทั่วไป ดังนั้น ในการที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาก็พบว่าหากพบสาเหตุและปัญหาไม่ครบถ้วนการแก้ไขปัญหาก็จะไม่ถูกต้องตรงจุด ผู้ศึกษาวิจัยจึงเห็นว่าจากกรณีของปัญหาเศรษฐกิจหากพิจารณาจากผลการวิจัยทั่วไปคงต้องสนับสนุนและแก้ไขด้วยการส่งเสริมการจ้างงานและพัฒนาฝีมือแรงงานไปเรื่อย ๆ จนผู้ต้องขังได้รับความรู้จนล้นไม่สามารถนำไปใช้ได้จริงเมื่อพ้นโทษ แต่หากนำแง่มุมของมายาคติไปแก้ปัญหาร่วมด้วยจะได้พบว่าต้องมีการฟื้นฟูสภาพจิตใจ แก้ไขปัญหาเรื่องวัตถุนิยมและทัศนคติในการดำเนินชีวิต เป็นต้น ผู้ศึกษาวิจัยมีความเห็นสอดคล้องกับบาร์ตส์ ว่าบาร์ตส์เน้นการวิเคราะห์วัฒนธรรม ไม่มองเพียงความหมายเบื้องต้นของสัญลักษณ์ แต่มองไปถึงความหมายแฝงหรือความหมายระดับที่สองของสัญลักษณ์ ความหมายนี้ผูกโยงกับค่านิยมทางสังคมเป็นความหมายทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับอุดมการณ์ มีสถานะเป็นมายาคติ^{๒๙}

กาญจนา แก้วเทพ^{๓๐} ได้กล่าวถึงมายาคติตามแนวคิดของโรเจอร์ บาร์ตส์ ไว้ว่า บาร์ตส์ให้ความหมายของสัญลักษณ์ไว้ ๒ ระดับ คือ

๑) ความหมายโดยตรงหรือความหมายโดยอรรถ (Denotative meaning) ได้แก่ ความหมายที่เข้าใจตรงกันตามตัวอักษร เป็นความหมายที่เข้าใจกันโดยส่วนใหญ่ และมักเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป เช่น แม่คือสตรีที่ให้กำเนิดลูก

๒) ความหมายโดยนัย (Connotative meaning) เป็นความหมายทางสังคมซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงไปตามวัฒนธรรมในแต่ละบริบททางสังคมจะเกิดขึ้นได้จากการกำหนดรูปแบบของตัวหมาย ซึ่งสามารถแปรไปตามสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และตามยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ รวมถึงการให้ความหมายของผู้รับสารที่แตกต่างกัน เช่น คำว่ามาอาจหมายถึงความเจ็บปวดเมื่อนึกถึงสำหรับคนหนึ่ง แต่หมายถึงความอบอุ่น อ่อนโยนของอีกคนหนึ่ง อาจเป็นความแข็งแกร่งของอีกคนหนึ่งก็ได้

ในทุกสัญลักษณ์ต้องประกอบด้วยความหมายทั้ง ๒ ระดับนี้ควบคู่กันไปเสมอ เพียงแต่จะมีสัดส่วนความหมายโดยอรรถหรือความหมายโดยนัยมากน้อยแตกต่างกัน บาร์ตส์ ได้กล่าวว่า เมื่อความหมายโดยนัยตัวแรกถูกสร้างขึ้นมา ความหมายนั้นก็จะแปรสภาพเป็นรูปสัญลักษณ์/ตัวหมาย (signifier) แล้วสร้างความหมาย โดยนัยตัวที่สองต่อไปเรื่อย ๆ เป็นสายโซ่แห่งความหมาย (Chain of meaning) ดังตัวอย่าง

^{๒๙} สุภากร จันทวานิช, **ทฤษฎีทางสังคมวิทยา**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๕), หน้า ๒๒๒.

^{๓๐} กาญจนา แก้วเทพ, **การวิเคราะห์สื่อ : แนวคิดและเทคนิค**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๕), หน้า ๓๔.

รถเบนซ์ (ตัวหมาย ๑)	รถที่มีราคาแพง (ตัวหมาย ๑)	(ความหมายโดยนัย ๑)
	ตัวหมาย ๒	(ความหมายโดยนัย ๒)
	ตัวหมาย ๓	สัญลักษณ์แห่งความมั่นคง

แผนภาพที่ ๒.๗ แสดงภาพสายโซ่แห่งความหมาย (Chain of meaning)

ทั้งนี้ บาร์ตส์ ได้เรียกความหมายโดยนัย ๑ ว่า First order และเรียกความหมายโดยนัย ๒ ว่า Second order และใน Second order นี้เองที่เขาเรียกว่า “มายาคติ” แสดงเป็นแผนภาพดังต่อไปนี้

ภาษา	๑.รูปสัญลักษณ์	๒.ความหมายสัญลักษณ์	
	๓.สัญลักษณ์		
มายาคติ	๑.รูปสัญลักษณ์		ความหมายสัญลักษณ์
		III สัญลักษณ์	

แผนภาพที่ ๒.๘ แสดงมายาคติ

ความหมายโดยในระดับชั้นแรก (first order) นั้น อาจจะเป็นการตีความที่เนื่องมาจากประสบการณ์ของแต่ละคน (subjective experience) แต่ทว่าความหมายโดยในระดับที่ ๒ (second order) หรือมายาคตินั้น บาร์ตส์เห็นว่าไม่ใช่การตีความจากประสบการณ์ของตัวบุคคลเท่านั้น แต่ยังเป็น การตีความที่ถูกใส่ความหมายในระดับของสังคมด้วย มายาคติจึงผูกโยงของสามสิ่งเข้าด้วยกัน คือ วัฒนธรรม ธรรมชาติ และการเสกสรรปั้นแต่ง หรืออาจนิยามได้ว่ามายาคติหมายถึงการสื่อความหมายด้วยคติความเชื่อทางวัฒนธรรมซึ่งถูกกลบเกลื่อนเสมือนว่าเป็นธรรมชาติ ในมุมมองของ บาร์ตส์ มายาคติคือการพูด/การใช้ภาษาชนิดหนึ่งที่มีเจตนาเฉพาะกำกับมายาคติจึงไม่ใช่วัตถุสิ่งของ ความคิดแต่เป็นระบบ ระเบียบและรูปแบบวิธีการสร้างความหมายแบบหนึ่ง ที่ขึ้นกับเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์เฉพาะชุดหนึ่ง มีขีดจำกัดของการใช้และมีกระบวนการทำให้เกิดการยอมรับในสังคมวงกว้างการวิเคราะห์มายาคติจึงเป็นการศึกษาที่พยายามเผยให้เห็นถึง “สิ่งที่เกิดขึ้นแต่ไม่นิยมพูดถึง” (what goes without saying) หรือความชัดเจนอันจอมปลอม^{๓๑}

บาร์ตส์ยังมีความเห็นว่า “ความจริง” หรือ “ความหมาย” ของเรื่องใดเรื่องหนึ่งจึงไม่ใช่เรื่องที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติแต่เป็นผลผลิตทางสังคมและวัฒนธรรมของคนกลุ่มหนึ่งชนชั้นหนึ่งหรือหลายกลุ่มหลายชนชั้น มายาคติสัมพันธ์กับการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมอย่างแน่นแฟ้นในฐานะที่เป็นบริบททางประวัติศาสตร์ ที่กำหนดการดำรงอยู่ของมันไว้

^{๓๑} วิรตี ทะพิงค์แก, “มายาคติในภาพยนตร์โฆษณาผลิตภัณฑ์ความงามสำหรับวัยรุ่น”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), หน้า ๑๗ - ๑๘.

ในการวิเคราะห์การวิเคราะห์การสื่อความหมายสัญลักษณ์และมายาคติ จำเป็นต้องใช้แนวคิดเรื่องสัญลักษณ์วิทยาเป็นข้อมูลสำคัญเนื่องจากสัญลักษณ์คือการศึกษาก่อสร้างและการถ่ายทอดความหมาย การวิเคราะห์มายาคติด้วยวิธีการนี้ จึงเป็นการแยกย่อยสัญลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นในวัฒนธรรมเพื่อค้นหาระดับคุณค่าทัศนคติ ความเชื่อที่ถูกเชิดชู รวมทั้งระบบคุณค่า ทัศนคติ ความเชื่อถูกกดทับหรือปิดบังเอาไว้

ในเรื่องเล่าของผู้แทนผู้ต้องขังประกอบด้วยองค์ประกอบด้วยท่าทาง คำพูด ข้อความ และเสียงดังนั้น ในการวิเคราะห์ความหมายจากตัวบทประเภทนี้จึงเกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์ ๒ ประเภท^{๓๒} คือ ๑) สัญลักษณ์ประเภทภาษา (linguistic signs) หมายถึงประโยคหรือข้อความ คำพูดที่เป็นทั้งประโยคและเสียงพูด ๒) สัญลักษณ์ประเภทภาพ (visual signs) หมายถึงสัญลักษณ์ที่ไม่ใช่ตัวอักษรหรือคำพูด ได้แก่ ภาพ สีหน้า ท่าทาง การเคลื่อนไหว

เมื่อแยกสัญลักษณ์ต่างๆ ในตัวบทแล้ว ลำดับต่อไปคือการวิเคราะห์ความหมายของสัญลักษณ์เหล่านั้น โดยพิจารณาความสัมพันธ์ว่าประกอบขึ้นภายใต้กฎเกณฑ์หรือรหัสใด แล้วจึงนำมาพิจารณาอ่านความหมายต่อไป

วิธีวิเคราะห์และการสื่อความหมาย

กาญจนา แก้วเทพ^{๓๓} กล่าวถึงวิธีการสื่อความหมายสามารถทำได้ ดังนี้

๑) การวิเคราะห์ความหมายโดยตรง (Denotative) และความหมายโดยใน (Connotative)

๒) การวิเคราะห์แบบอุปมาอุปมัย และการให้ความหมายด้วยการเชื่อมโยง

๓) การวิเคราะห์การสื่อสารแบบโครงสร้างไวยากรณ์และการสื่อความหมายแบบคตินิทัศน์

๒.๒.๔ แนวคิดเรื่องเรื่องเล่า (narratology)

นพพร ประชากุล^{๓๔} กล่าวว่า แนวคิดเรื่องเรื่องเล่าเป็นองค์ความรู้ที่พัฒนามาในยุคคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ซึ่งแต่เดิมเป็นองค์ความรู้ที่อิงอยู่กับวิชาอื่น แต่ปัจจุบันกลายเป็นความรู้เฉพาะด้านมีการกำหนดวัตถุประสงค์ และวัตถุประสงค์ศึกษา มีวิธีการที่ใช้ศึกษาจนเรียกได้ว่าเป็นศาสตร์แห่งเรื่องเล่าซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ในการศึกษาเรื่องเล่าใน ๓ ประเด็นคือ

^{๓๒} รุจส์สวัสดิ์ ครอบภูมินทร์, “มายาคติในบทเพลงของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ”, วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๘), หน้า ๒๔-๓๕.

^{๓๓} กาญจนา แก้วเทพ, การวิเคราะห์สื่อ : แนวคิดและเทคนิค, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๕), หน้า ๙๔-๑๐๑.

^{๓๔} นพพร ประชากุล, มายาคติ (Mythologies), (กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, ๒๕๕๕), หน้า ๑๐.

๑) นิยามของเรื่องเล่า จากเดิมที่มีการให้ความหมายว่าเรื่องเล่าคือภาพสะท้อนของความจริง (reflection) มาเป็นการมองใหม่ว่าเรื่องเล่าคือการประกอบสร้างเพื่อสื่อความหมายบางอย่าง (construction) เนื่องจากเรื่องเล่าคือกระบวนการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ จากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่ง ซึ่งแบบแผนของเรื่องเล่าหรือพล็อตและความสัมพันธ์ของตัวละครจะเป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ของเรื่องที่สื่อออกมา

๒) ขอบเขตของเรื่องเล่า จากเดิมจำกัดไว้เฉพาะวรรณกรรมเรื่องสมมุติแต่ปัจจุบันได้ขยายขอบเขตไปสู่ตัวบทประเภทอื่นเช่น ข่าว สารคดี โฆษณา

๓) วัตถุประสงค์ในการศึกษา จากเดิมที่เน้นความทราบซึ่งหรือเรื่องเชิงสุนทรียศาสตร์มาเป็นการพยายามทำความเข้าใจเรื่องเล่าเพื่อวิเคราะห์มายาคติ ค่านิยม หรืออุดมการณ์ที่สื่อออกมา โดยเหตุนี้การศึกษาเรื่องเล่าจึงมีแนวโน้มเชิงวัฒนธรรมศึกษามากขึ้น

๑. วิธีการศึกษาเรื่องเล่า

กาญจนา แก้วเทพ^{๓๕} กล่าวว่าการศึกษาเรื่องเล่าสามารถทำได้โดย ๑) วิเคราะห์องค์ประกอบของเรื่องเล่า ประกอบด้วยโครงเรื่อง แก่นความคิด ความขัดแย้ง ตัวละคร ช่วงเวลา สถานที่ เครื่องแต่งกาย ยานพาหนะ อาวุธ ๒) วิเคราะห์ตรรกะภายในของเรื่องเล่า ประกอบด้วยการพัฒนาตัวเรื่องและจุดยืนของผู้เล่า

๒.๒.๕ ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory)

จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับมายาคติ มีทฤษฎีที่สำคัญสำหรับการค้นหามายาคติร่วมด้วยนั่นคือ ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory) ทฤษฎีนี้มีที่มาจากทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism) เน้นให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลในฐานะประธาน (Subject) หรือผู้กระทำการ (Agency) ในขณะเดียวกันก็เห็นว่าอัตลักษณ์ คือ สิ่งที่เกิดขึ้นในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction Process) ซึ่ง Charles Cooley (๑๙๖๔) เชื่อว่าสังคมและปัจเจกบุคคลเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ สังคมเกิดจากการผสมผสานของตัวตนเชิงจิต (Mental Selves) ของหลายๆ คนที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน นอกจากนี้ Cooley ยังได้นำเสนอแนวคิดตัวตนในกระจกเงา (the Looking Glass Self) ที่แสดงถึงภาพลักษณ์ของเราที่มีต่อตนเองและจินตนาการเกี่ยวกับความคิดของผู้อื่นต่อภาพลักษณ์นั้น รวมถึงปฏิกิริยาและความรู้สึกของเราที่มีต่อจินตนาการดังกล่าว ทั้งหมดนี้หล่อหลอมรวมกันก่อเป็นความรู้สึกที่มีต่อตนเอง เช่น ความภาคภูมิใจ ความรู้สึกต่ำต้อยด้อยค่า ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยมีความคิดเห็นว่ากระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมนั้นมีความสัมพันธ์กับสัญลักษณ์ด้าน วาทกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งวาทกรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมจนเป็นมายาคตินั้นมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงอย่างยิ่งกับการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง เช่น วาทกรรมของกรมราชทัณฑ์ในเรื่องการ

^{๓๕} กาญจนา แก้วเทพ, การวิเคราะห์สื่อ : แนวคิดและเทคนิค, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๕), หน้า ๙๔-๑๐๑.

คืนคนดีสู่สังคม กรมราชทัณฑ์เองมีทัศนคติในการมองผู้ต้องขังว่าเป็นคนไม่ดีจึงสร้างวาทกรรมว่าจะแก้ไขฟื้นฟูให้เขาเหล่านี้เป็นคนดีคืนให้กับสังคม สังคมเกิดความรู้สึกเกรงกลัวว่าคนที่ก้าวออกจากเรือนจำคือคนไม่ดี การจะให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษจะต้องผ่านกระบวนการทางอ้อมต่าง ๆ เช่น การบริจาค การให้กำลังใจ การพูดสนับสนุน มากกว่าการช่วยเหลือโดยตรง เพราะกลัวว่าคนไม่ดีจะมาอยู่ใกล้ตัว สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ผู้ต้องขังต้องหลบซ่อนตัวเองจากสังคมเพราะถูกตีตราว่าเป็นคนไม่ดี รู้สึกด้อยค่า เพราะไม่อาจแก้ไขในสิ่งที่เปื้อนอดีตออกไปได้ เป็นต้น นอกจากนี้ผู้ศึกษาวิจัยยังมีความคิดเห็นเช่นเดียวกับ Erving Goffman (๒๐๑๘) ที่ได้จำแนกความแตกต่างระหว่างอัตลักษณ์ส่วนบุคคลกับอัตลักษณ์ทางสังคม โดยได้นิยามความคิดหรือความรู้สึกที่ปัจเจกมีต่อตนเองว่า Ego Identity ส่วนภาพของปัจเจกในสายตาของคนอื่นในฐานะที่เป็นบุคคลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เรียกว่า Personal Identity โดยจะเห็นว่า ปัจเจกสภาพในทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ไม่ได้เป็นภาพที่มีความต่อเนื่องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน บางส่วนแยกจากกันอย่างเด็ดขาด บางส่วนทับซ้อนกันของบทบาท ทั้งนี้เนื่องจากตัวตนของคนเรานั้น ประกอบด้วยภาพลักษณ์ที่เรามีต่อตนเองและจินตนาการเกี่ยวกับความคิดของผู้อื่นต่อภาพลักษณ์นั้น ดังนั้น ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory) สิ่งเหล่านี้เป็นเงาสท้อนปัจเจกสภาพที่มีขนาดเล็กหรืออยู่เบื้องหลังสภาพปัจเจกบุคคลที่ปรากฏอยู่เบื้องหน้าในฐานะอัตลักษณ์ที่ปรากฏตัวและแสดงตนต่อสาธารณะของปัจเจกบุคคล อัตลักษณ์:ปัจเจกสภาพในแนวคิดหลังสมัย (Indemnity in Postmodern) ในปัจจุบันมองภาพลักษณ์ของสังคมด้วยกรอบแนวคิดกระแสหลัก ได้ถูกท้าทายด้วยกลุ่มความคิดที่ทรงพลังแปลกใหม่ ก้าวหน้า และท้าทายมหารวบรวม (Grand Narrative) ต่างๆ ที่ครอบงำสังคมของบรรดาทฤษฎีดังกล่าว เช่น การนำเป็ดยางสีเหลืองมาเป็นสัญลักษณ์ในการประท้วงและสัญลักษณ์แทนเรื่องของอิสรภาพ เพราะในบางภาษา เช่น ภาษา Serbian คำว่า duck หมายถึง fraud ซึ่งหมายถึง การคดโกง ต้มตุ๋น หรือในเหตุการณ์ประท้วงในรัสเซีย ปี ค.ศ. ๒๐๑๑-๒๐๑๓ ยุคของรัฐบาล Putin ได้มีการนำเป็ดยาง สีเหลืองมาใช้เป็นสัญลักษณ์ในการประท้วงกรณีการคอร์รัปชันเช่นกัน เช่นเดียวกับการประท้วงของไทยในปี พ.ศ. ๒๕๖๔-๒๕๖๕ ที่ใช้สัญลักษณ์ชูสามนิ้ว เพื่อแทนการปลดปล่อยหรืออิสรภาพ และสำหรับในกรณีของผู้ต้องขังในประเทศสิงคโปร์มีการนำริบบิ้นสีเหลืองมาใช้เป็นสัญลักษณ์ในการสื่อสารว่าบ้านไหนหรือร้านค้าใดที่ติดริบบิ้นสีเหลืองแสดงให้เห็นว่าบ้านนั้นคือผู้พ้นโทษ หรือการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านโครงการ Yellow Ribbon เป็นต้น

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนมายาคติ

ผู้ศึกษาวิจัยมีเป้าประสงค์ต้องการเสริมพลังอำนาจให้กับผู้ต้องขังหญิงเพื่อไม่ให้หวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีก ผู้ศึกษาวิจัยจึงเลือกใช้ทฤษฎีการเรียนรู้พุทธิปัญญานิยม เพื่อออกแบบกระบวนการแก้ไขปัญหามาและเพื่อให้สอดคล้องการเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ดังต่อไปนี้

๒.๓.๑. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเสริมพลังอำนาจ

การเสริมพลังอำนาจเป็นแนวคิดที่มีความซับซ้อนและกว้างขวางครอบคลุมทางด้านจิตสังคม การเมือง และจริยธรรม อีกทั้งยังเป็นพื้นฐานแนวคิดทางสังคมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้หลายสถานการณ์ ทั้งด้านส่งเสริมสุขภาพ การพัฒนาบุคคล การพัฒนาชุมชน การปรับปรุงคุณภาพ

ชีวิตตลอดจนก่อให้เกิดความเสมอภาคในสังคม เช่น การเรียกร้องสิทธิอันชอบธรรม การเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรี การเคลื่อนไหวต่อต้านอำนาจมืด การเสริมพลังอำนาจแก่ผู้ป่วย นักศึกษา วัยรุ่น ครู พยาบาล เป็นต้น

Gibson^{๓๖} ให้นิยามว่าการเสริมพลังอำนาจเป็นแนวคิดที่อธิบายกระบวนการทางสังคม การแสดงการยอมรับและชื่นชม การส่งเสริม การพัฒนาและการเสริมสร้างความสามารถของบุคคลในการตอบสนองความต้องการของตนเองและแก้ปัญหาด้วยตนเอง รวมถึงความสามารถในการใช้ทรัพยากรที่จำเป็นในการดำรงชีวิตเพื่อให้เกิดความรู้สึกเชื่อมั่นในตนเอง และรู้สึกว่าตนเองมีอำนาจสามารถควบคุมความเป็นอยู่หรือวิถีชีวิตของตนเองได้

Chandler^{๓๗} กล่าวว่า การเสริมพลังอำนาจเป็นการช่วยให้ผู้อื่นมีความรู้สึกมั่นคง มั่นใจในตนเองและในงาน สามารถตัดสินใจและจัดการกับงานของตนเองได้จนประสบความสำเร็จดังที่ตั้งใจไว้

โดยสรุปการเสริมพลังอำนาจ เป็นการพัฒนาศักยภาพของบุคคลเพื่อให้บุคคลสามารถกระทำการต่างๆ ได้สำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งผลของการเสริมพลังอำนาจทำให้บุคคลเกิดความเชื่อมั่นในตนเองมีความเป็นอิสระในการตัดสินใจ

Tebbitt^{๓๘} ให้นิยามการเสริมพลังอำนาจประกอบด้วยแนวคิดสำคัญ ๔ ประการ คือ

๑) วิสัยทัศน์และพันธกิจขององค์กรที่ชัดเจนจะสะท้อนถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรและรวมถึงพฤติกรรมของบุคคล การยอมรับคุณค่าของบุคคล

๒) ส่งเสริมให้บุคลากรมีความฉลาดและความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานเพื่อเพิ่มผลผลิตของงาน เพิ่มประสิทธิภาพในงาน รวมทั้งส่งเสริมให้บุคคลกรมมองเห็นคุณค่าของตัวเอง มีความคิดสร้างสรรค์ มีการพัฒนาความรู้ความสามารถอย่างต่อเนื่อง มีการแสดงออกอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นพื้นฐานของการเสริมพลังอำนาจ

๓) ความสามัคคี และความเสมอภาคซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับบุคคลและปัญหาต่างๆ ซึ่งทุกคนต้องร่วมกันรับผิดชอบและร่วมกันสร้างความประนีประนอมให้เกิดขึ้นในหน่วยงานรวมทั้งองค์กรโดยรวม

^{๓๖} ปรารค์ทิพย์ อุจะรัตน์ และคณะ, “ผลของโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจต่อการพัฒนาศักยภาพ การดูแลตนเองของผู้สูงอายุในชุมชน”, วารสารวิชาการ พยาบาลทหารบก, ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๓): ๒๑๖ - ๒๒๔.

^{๓๗} ปิยะธิดา วรญาโนปกรณ์, “การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมการเสริมสร้างพลังอำนาจครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘): ๔๓.

^{๓๘} ปิยะธิดา วรญาโนปกรณ์, “การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมการเสริมสร้างพลังอำนาจครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘): ๒๗.

๔) สนับสนุนการจัดการกับความเสี่ยงและรับผิดชอบต่อความล้มเหลวส่งเสริมให้มีความกล้าเผชิญหน้ากับสิ่งต่างๆ

องค์ประกอบของการเสริมพลังอำนาจ Zimmerman^{๓๙} กล่าวถึงองค์ประกอบไว้ ๓ ประการ คือ

๑) องค์ประกอบภายในบุคคล หมายถึงการรับรู้ที่สามารถควบคุมสถานการณ์ความสามารถของตนเอง รวมถึงการมีแรงจูงใจที่จะควบคุมตนเอง

๒) องค์ประกอบด้านปฏิสัมพันธ์ หมายถึงความรู้ความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อการอยู่ร่วมกันในชุมชน การเข้าใจกฎเกณฑ์การเมืองของสังคมนั้น เพื่อให้บุคคลสามารถแสดงออกทางพฤติกรรมไปในทางที่เหมาะสม

๓) องค์ประกอบด้านพฤติกรรม หมายถึงการกระทำที่นำไปสู่ผลที่ต้องการ โดยการมีส่วนร่วมในชุมชน การมีความเห็นในชุมชน พฤติกรรมการจัดการกับปัญหา

ขั้นตอนการเสริมพลังอำนาจ

๑) ค้นหาสภาพการณ์จริง

๒) สะท้อนคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ

๓) การตัดสินใจและลงมือปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสม

๔) การฝึกอบรมเพื่อให้บุคคลมีบทบาทและการปฏิบัติแบบใหม่ การฝึกอบรมเพื่อเสริมพลังอำนาจเป็นการฝึกอบรมเทคนิคในการปรับปรุงและสร้างสรรค์ตามความต้องการของผู้เรียนรู้

๒. การคงไว้ซึ่งการปฏิบัติพฤติกรรมที่เหมาะสม

ขั้นตอนทั้งหมดจะช่วยส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ภายในตนเอง รับรู้ว่าตนเองมีพลังอำนาจสามารถควบคุมความเป็นอยู่หรือชีวิตของตนเองได้ เชื่อในความสามารถของตนเอง (self-efficacy) พร้อมเปลี่ยนแปลงตนเองให้มีความสามารถในการเผชิญปัญหาที่เหมาะสมและดำรงไว้ซึ่งการตัดสินใจเรื่องการปฏิบัติตัวในการดูแลตนเอง และการพัฒนาตนเองได้อย่างถูกต้องต่อเนื่อง เพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนด

๒.๓.๒ ทฤษฎีการเรียนรู้พุทธิปัญญานิยม (Constructivism)

ทฤษฎีการเรียนรู้พุทธิปัญญานิยม^{๔๐} มีหลักที่สำคัญเกี่ยวกับการสอนและการเรียนรู้ คือ ผู้เรียนจะต้องสร้างความรู้ (Knowledge) ขึ้นในใจเอง ครูเป็นแค่เพียงผู้ช่วยหรือเข้าใจในกระบวนการนี้ โดยหาวิธีการจัดการข้อมูลข่าวสารให้มีความหมายแก่ผู้เรียนหรือให้โอกาสผู้เรียนได้มีโอกาสค้นพบ

^{๓๙} อ้างแล้ว, หน้า ๒๗.

^{๔๐} สุรางค์ ไคว่ตระกูล, จิตวิทยาการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑๐.

ด้วยตนเองนอกจากนี้จะต้องสอนศิลปะการเรียนรู้ ให้ผู้เรียน ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ลงมือกระทำเองไม่ว่าครูจะใช้วิธีสอนอย่างไร

๑) Cognitive Constructivism หมายถึงทฤษฎีการเรียนรู้พุทธิปัญญานิยม ที่มีรากฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการของพือาเจต์ ทฤษฎีนี้ถือว่าผู้เรียนเป็นผู้กระทำ (active) และเป็นผู้สร้างความรู้ ขึ้นในใจเอง ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมีบทบาทในการก่อให้เกิดความไม่สมดุลทางพุทธิปัญญขึ้น เป็นเหตุ ให้ผู้เรียน ปรับความเข้าใจเดิมที่มีอยู่ให้เข้ากับข้อมูลข่าวสารใหม่ จนกระทั่ง เกิดความสมดุลทางพุทธิปัญญหรือเกิดความรู้ใหม่ขึ้น

๒) Social Constructivism เป็นทฤษฎีที่มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการของวิกตอทส์กี ซึ่งถือว่าผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น (ผู้ใหญ่หรือเพื่อน) ในขณะที่ผู้เรียน มีส่วนร่วมในกิจกรรมหรืองาน ในสภาวะสังคม (Social Context) ซึ่งเป็นตัวแปรที่สำคัญและขาด ไม่ได้ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมทำให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยการเปลี่ยนแปลงความเข้าใจเดิมให้ถูกต้องหรือ ชับซ้อนกว้างขวางขึ้น

แนวคิดพื้นฐาน

- ๑) ผู้เรียนสร้างความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ด้วยตนเอง
  - ๒) การเรียนรู้สิ่งใหม่ขึ้นกับความรู้เดิมและความเข้าใจที่มีอยู่ในปัจจุบัน
  - ๓) การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมีความสำคัญต่อการเรียนรู้
  - ๔) การจัดสิ่งแวดล้อม กิจกรรมที่คล้ายคลึงกับชีวิตจริง ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
- อย่างมีความหมาย

๒.๔ ข้อมูลพื้นฐานของทัศนสถานหญิงธนบุรี

๒.๔.๑ ข้อมูลพื้นฐานของทัศนสถานหญิงธนบุรี

ทัศนสถานหญิงธนบุรี เป็นหน่วยงานในสังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ตั้งอยู่เลขที่ ๑๐๖๕ ถนนเอกชัย แขวงบางบอนใต้ เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร ทัศนสถานหญิงธนบุรี มีบทบาทและสถานะเหมือนกับเรือนจำในความเข้าใจของบุคคลทั่วไป คือ การควบคุมผู้ต้องขังที่กระทำความผิด แต่ทัศนสถานหญิงธนบุรี จะแตกต่างจากเรือนจำทั่วไป คือ เป็นสถานที่สำหรับควบคุมผู้ต้องขังหญิงเท่านั้น โดยมีภารกิจหลัก ๒ ภารกิจ คือ

๑. ภารกิจในการควบคุม

ทัศนสถานหญิงธนบุรี มีภารกิจในการควบคุมผู้ต้องขังหญิงตามคำสั่งศาล ได้แก่ ศาลอาญาธนบุรี ศาลแขวงธนบุรี ศาลอาญาตลิ่งชัน และศาลแขวงบางบอน มีอำนาจในการควบคุมผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี และนักโทษเด็ดขาดกำหนดโทษไม่เกิน ๑๐ ปี

๒. การกึ่งในการแก้ไขพื้นที่ฟูและพัฒนาพฤตินิกัย

ทฤษฎสถานหฐึณบุรี แก้ไขพื้นที่ฟูและพัฒนาพฤตินิกัยผู้ต้องชั่งด้วยกระบวนการทาง การศึกษา การฝึกอบรม การฝึกอาชีพระยะสั้น การสาธารณสุข และการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ การป้องกันการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องชั่ง

ข้อมูลพื้นฐานของผู้ต้องชั่ง มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๑ แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ต้องชั่ง

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
๑. ประเภทผู้ต้องชั่ง (จำนวนผู้ต้องชั่งทั้งสิ้น ๗๘๕ คน ข้อมูล ณ วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๖๘)		
๑.๑ ผู้ต้องชั่งระหว่างพิจารณาคดี	๒๓๖	๓๐.๐๖
๑.๒ นักโทษเด็ดขาด	๕๔๙	๖๙.๙๔
๒. ฐานความผิด		
๒.๑ เกี่ยวกับยาเสพติด	๓๘๓	๔๘.๗๙
๒.๒ เกี่ยวกับทรัพย์สิน	๓๕๙	๔๕.๗๔
๒.๓ ความผิดเกี่ยวกับชีวิต	๘	๑.๐๒
๒.๔ อื่นๆ	๓๕	๔.๔๕
๓. จำนวนครั้งในการต้องโทษ		
๓.๑ ครั้งแรก	๓๓๔	๔๒.๕๕
๓.๒ ครั้งที่ ๒	๑๕๒	๑๙.๓๗
๓.๓ ครั้งที่ ๓ ขึ้นไป	๒๙๙	๓๘.๐๘
สูงสุด จำนวน ๙ ครั้ง จำนวน ๑ คน		
๔. อายุ		
๔.๑ น้อยกว่า ๒๐ ปี	๔	๐.๕๑ ,อายุ ๑๙ ปี
๔.๒ ๒๐ – ๓๐ ปี	๑๖๑	๒๐.๕๑
๔.๓ ๓๑ – ๔๐ ปี	๒๙๔	๓๗.๔๖
๔.๔ ๔๑ – ๕๐ ปี	๒๒๙	๒๙.๑๘
๔.๕ ๕๑ – ๕๙ ปี	๖๓	๘
๔.๖ ๖๐ ปี ขึ้นไป	๓๔	๔.๓๔
สูงสุดอายุ ๘๒ ปี จำนวน ๑ คน		
๕. ระดับการศึกษา		
๕.๑ ผู้ไม่รู้หนังสือ	๑๑	๑.๔๑
๕.๒ การศึกษาภาคบังคับ (ป.๑ - ม.๓)	๓๔๙	๔๔.๔๖
๕.๓ มัธยมศึกษาตอนปลาย/อาชีวศึกษา	๓๓๕	๔๒.๖๖
๕.๔ ปริญญาตรี	๘๑	๑๐.๓๒
๕.๕ สูงกว่าปริญญาตรี	๙	๑.๑๕
๖. ภูมิลำเนา ก่อนต้องโทษ		

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
๖.๑ กรุงเทพมหานคร	๑๑๙	๑๕.๑๖
๖.๒ ต่างจังหวัด	๖๕๑	๘๒.๙๓
๖.๓ ต่างประเทศ	๑๕	๑.๙๑ พม่า ๑๑ ,กัมพูชา,เวียดนาม, เกาหลี,ลาว ประเทศละ ๑ คน
๗. อาชีพก่อนต้องโทษ		
๗.๑ รับจ้างทั่วไป	๔๕๙	๕๘.๔๘
๗.๒ พนักงานโรงงาน/พนักงานบริษัท	๑๐๗	๑๓.๖๓
๗.๓ เกษตรกร	๖	๐.๗๗
๗.๔ ธุรกิจส่วนตัว	๒๖	๓.๓๐
๗.๕ ข้าราชการ	๓	๑.๔๐
๗.๖ อิสระ	๑๑	๑.๔๑
๗.๗ ว่างาน	๑๗๓	๒๒.๐๑

ข้อมูลพื้นฐานของผู้ต้องขัง แยกตามประเภทผู้ต้องขัง เป็นผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี จำนวน ๒๓๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๐๖ และส่วนใหญ่เป็นนักโทษเด็ดขาด จำนวน ๕๔๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๙๔ เมื่อพิจารณาถึงประเภทความผิดพบว่า จำนวนผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติด มีจำนวน ๓๘๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๗๙ รองลงมา เป็นผู้กระทำความผิดในคดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ มีจำนวน ๓๕๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๗๕ กระทำความผิดลงมาเป็นผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับชีวิต ๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๐๒ และเป็นผู้กระทำความผิดในคดีอื่นๆ จำนวน ๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๔๕

เมื่อพิจารณาถึงฐานความผิดลำดับที่ ๑ และ ๒ ผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติด คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๗๙ รองลงมา และความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๗๕ ถือว่ามีสถิติที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งในสถานการณ์ปัญหาเศรษฐกิจโลกปัจจุบัน ความผิดลำดับที่ ๒ คดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ จะมีสถิติที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

จำนวนครั้งในการต้องโทษจำคุก เป็นผู้ต้องโทษครั้งแรก จำนวน ๓๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๕๕ รองลงมาเป็นผู้ต้องโทษ ๓ ครั้งขึ้นไป มีจำนวน ๒๙๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๐๘ และเป็นผู้ต้องโทษ ครั้งที่ ๑๕๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๓๗ จากสถิติจำนวนครั้งในการต้องโทษดังกล่าวผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าหากนำจำนวน ผู้ที่ต้องโทษครั้งที่ ๒ จำนวน ๑๕๒ คน รวมกับผู้ต้องโทษ ๓ ครั้งขึ้นไป จำนวน ๒๙๙ คน จะมีจำนวนผู้กระทำความผิดซ้ำ มากถึง ๔๕๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๔๖

อายุของผู้ต้องขัง จำนวนสูงสุด มีอายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๒๙๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๔๖ รองลงมา มีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๒๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๑๘ อายุระหว่าง ๒๐-๓๐ ปี จำนวน ๑๖๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๕๑ มีอายุระหว่าง ๕๑-๕๙ ปี คิดเป็นร้อยละ ๘ จำนวน ๖๓ คน มีอายุระหว่าง ๖๐ ปี ขึ้นไปจำนวน ๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๓๔ โดยมีอายุสูงสุด คือ ๘๒ ปี จำนวน ๑ คน และน้อยที่สุดมีอายุน้อยกว่า ๒๐ ปี จำนวน ๔ คน คิดเป็นร้อยละ

๐.๕๑ เพื่อพิจารณาข้อมูลของกรมอนามัยซึ่งกำหนด กลุ่มอายุวัยทำงาน ประเทศไทยอยู่ที่ อายุ ๑๕-๕๙ ปี แล้วนำมาวิเคราะห์กับจำนวนผู้ต้องขัง ทณฑสถานหญิงธนบุรี จะพบว่า มีจำนวนคนวัยแรงงานมากถึง ๗๕๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๕.๖๗ ทั้งนี้ มีเพียง ๓๔ คน เท่านั้นที่มีได้อยู่ในช่วงวัยแรงงาน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ ๔.๓๓

ระดับการศึกษาของผู้ต้องขัง สูงสุดสำเร็จการศึกษาภาคบังคับ ป.๑-ม.๓ จำนวน ๓๔๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๔๖ รองลงมาการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/อาชีวศึกษา จำนวน ๓๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๖๖ และปริญญาตรี จำนวน ๘๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๓๒ ไม่มีวุฒิการศึกษา จำนวน ๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๔๑ และระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๑๕

ภูมิลำเนาของผู้ต้องขัง สูงสุดมีภูมิลำเนาต่างจังหวัด ๖๕๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๙๓ รองลงมาเป็นชาวต่างชาติ ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๙๑ และชาวกรุงเทพฯ จำนวน ๑๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๑๖

อาชีพก่อนต้องโทษ สูงสุดมีอาชีพรับจ้างทั่วไป ๔๕๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๔๘ รองลงมาว่างงาน ๑๗๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๐๑ เป็นพนักงานโรงงาน/พนักงานบริษัท ๑๐๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๖๓ ธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ ๓.๓๐ อาชีพอิสระ คิดเป็นร้อยละ ๑.๔๑ เกษตรกร คิดเป็นร้อยละ ๐.๗๗ และน้อยที่สุด ข้าราชการ คิดเป็นร้อยละ ๐.๔๐

ข้อมูลพื้นฐานของเจ้าหน้าที่ มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๒ แสดงข้อมูลพื้นฐานของเจ้าหน้าที่

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ (ข้าราชการ ๕๕ คน ชาย ๓ หญิง ๕๒ คน พนักงานราชการ ๔ คน ชาย ๓ คน หญิง ๑ คน รวม ๕๙ คน)		
๑.๑ ชาย	๖	๑๐.๑๗
๑.๒ หญิง	๕๓	๘๙.๘๓
๑. อายุ		
๒.๑ น้อยกว่า ๓๐ ปี	๖	๑๐.๑๗
๒.๒ ๓๐ – ๔๐ ปี	๒๙	๔๙.๑๖
๒.๓ ๔๑ – ๕๐ ปี	๑๓	๒๒.๐๔
๒.๔ ๕๑ – ๖๐ ปี	๑๑	๑๘.๖๓
๒. ประเภทตำแหน่ง		
๓.๑ วิชาการ	๒๖	๔๔.๐๗
๓.๒ ทั่วไป	๒๙	๔๙.๑๖
๓.๓ พนักงานราชการ	๔	๖.๗๗
๓. ระดับ		
๔.๑ ปฏิบัติงาน	๙	๑๕.๒๖
๔.๒ ปฏิบัติการ	๘	๑๓.๕๖

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
๔.๓ ข้าราชการ	๒๐	๓๓.๙๐
๔.๔ ข้าราชการ	๑๒	๒๐.๓๗
๔.๕ ข้าราชการพิเศษ	๕	๘.๔๘
๔.๖ อำนวยการ	๑	๑.๗๐
๔.๗ อื่นๆ	๔	๖.๗๓
๔. ลักษณะงานในความรับผิดชอบ		
๕.๑ งานควบคุมและรักษาการณ์	๒๓	๓๘.๙๙
๕.๒ งานแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาพฤติกรรม	๒๐	๓๓.๙๐
๕.๓ งานวิชาการ	๒	๓.๓๙
๕.๔ งานธุรการ งานการเงิน งานบัญชี	๗	๑๑.๘๗
๕.๕ งานบริการประชาชน	๑	๑.๗๐
๕.๖ งานอำนวยการ	๖	๑๐.๑๕

จากตารางข้อมูลพื้นฐานเจ้าหน้าที่ พบว่าเจ้าหน้าที่ รวม ๕๙ คน เป็นชาย ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๑๗ เป็นหญิง ๕๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๘.๘๓ กลุ่มอายุ ส่วนมากมีอายุระหว่าง ๓๐-๔๐ ปี จำนวน ๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๑๖ รองลงมาคือกลุ่มอายุ ระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๐๔ และกลุ่มอายุระหว่าง ๕๑-๖๐ ปี จำนวน ๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๖๓ และน้อยที่สุดกลุ่มอายุน้อยกว่า ๓๐ ปี จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๑๗

ประเภทตำแหน่ง สูงสุดตำแหน่งทั่วไป จำนวน ๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๑๖ รองลงมาประเภทวิชาการ จำนวน ๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๐๗ และสุดท้ายพนักงานราชการ จำนวน ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๗๗

ระดับ ส่วนใหญ่ระดับชำนาญงาน จำนวน ๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๙๐ รองลงมาชำนาญการ จำนวน ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๓๗ กลุ่มปฏิบัติงาน ปฏิบัติการ ข้าราชการพิเศษ จำนวน ๙,๘,๕ คน ตามลำดับ

ลักษณะงานในความรับผิดชอบ สูงสุดงานด้านการควบคุมและรักษาการณ์ จำนวน ๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๙๙ รองลงมางานด้านการแก้ไขฟื้นฟู ๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๙๐ น้อยที่สุด งานด้านบริการประชาชน ๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๗๐

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับการศึกษาวิจัยเรื่อง "การปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิงเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ" ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลการกลับมากระทำผิดของผู้ต้องขังหญิง ๒) เพื่อวิเคราะห์มายาคติของผู้ต้องขังหญิงที่เป็นสาเหตุทำให้กลับมากระทำผิดซ้ำ และ ๓) เพื่อนำเสนอแนวทางในการปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิง มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ

๒.๕.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดซ้ำ

กลุ่มงานพัฒนาระบบด้านทัณฑวิทยา ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเฝ้าระวังผู้ต้องขังคดียาเสพติดมิให้กระทำผิดซ้ำ” กับกลุ่มผู้ต้องขังวัยหนุ่ม-สาว ที่มีอายุ ระหว่าง ๑๘-๒๕ ปี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดใน ๒ ลักษณะ คือ ปัจจัยที่มีต่อการกระทำผิดครั้งแรก ได้แก่ ปัจจัยแห่งวัย ความรู้ความเข้าใจ อยากรู้อยากเห็น สาเหตุอันมาจากเพื่อน ปัญหาความกดดันจากครอบครัว และสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เป็นต้น ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดครั้งที่ ๒ และ ๓ คือ ความอ่อนแอภายในจิตใจของตนเอง การกลับสู่สิ่งแวดล้อมและสังคมเดิม เรื่องเกี่ยวกับเงินการอยู่รอด และระยะเวลาที่ถูกคุมขังในครั้งแรกส่วนใหญ่ไม่รุนแรง ทำให้ผู้ต้องขังบางคนไม่เกรงตัวต่อการกระทำผิดอีก^{๔๑}

เดชา จินตกลีการ ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในคดียาเสพติด คือ ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านสังคมและชุมชน ปัจจัยด้านการยอมรับจากสังคม ปัจจัยด้านสภาพปัญหาทางอบายมุข และปัจจัยด้านกายภาพ^{๔๒}

ฤทธิกร ศิริประเสริฐโชค และปณณภัสร์ ต้นใจ ศึกษาวิจัยเรื่อง “การกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังทัณฑสถานหญิงชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำคือ ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว^{๔๓}

จุฬารัตน์ รัฐไพฑักษ์สันติ ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความกลัวต่อการตัดสินใจกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังที่เคยกระทำผิดซ้ำ” พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่เคยกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติด คือ ปัจจัยด้านภูมิหลัง ได้แก่ ครอบครัว การศึกษา สภาพแวดล้อม การคบเพื่อน อาชีพและรายได้ ปัจจัยด้านจิตใจ ได้แก่ การคิดก่อนทำ ความรู้สึกแปลกแยก และปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ ความกดดันทางสังคม พันธะทางสังคม ประสบการณ์การใช้ชีวิตในเรือนจำ ประสบการณ์การใช้ชีวิตหลังจากได้รับการปล่อยตัวก่อนกระทำผิดซ้ำ และการถูก ตีตรา^{๔๔}

^{๔๑} กลุ่มงานพัฒนาระบบด้านทัณฑวิทยา, “การเฝ้าระวังผู้ต้องขังคดียาเสพติดมิให้กระทำผิดซ้ำ”, รายงานการวิจัย, (สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานราชทัณฑ์: กรมราชทัณฑ์, ๒๕๔๙), หน้า ๗๖.

^{๔๒} เดชา จินตกลีการ, “ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดียาเสพติด ในเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๖๐), หน้า ๙๘.

^{๔๓} ฤทธิกร ศิริประเสริฐโชค และปณณภัสร์ ต้นใจ, “การกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังทัณฑสถานหญิงชลบุรี”, งานนิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๖๐), หน้า ๓๒.

^{๔๔} จุฬารัตน์ รัฐไพฑักษ์สันติ, “ความกลัวต่อการตัดสินใจกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังที่เคยกระทำผิดซ้ำ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๒๑.

จันทิรา จินตามาศย์ ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง ศึกษาเฉพาะกรณีทัณฑสถานหญิงชลบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทั่วไป ที่มีผลต่อการ กระทำผิดซ้ำและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในทัณฑสถานหญิงชลบุรี โดยมี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม กลุ่มประชากรเป็นผู้ต้องขังหญิง ที่ต้องโทษอยู่ในทัณฑสถานหญิง ชลบุรีและกระทำความผิดซ้ำ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดซ้ำส่วนใหญ่อายุไม่เกิน ๓๐ ปี มี การศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษา มีสถานภาพโสด และก่อนถูกจับกุมประกอบอาชีพรับจ้าง ผู้ต้องขังหญิงส่วนใหญ่ มีความสัมพันธ์ ระหว่างสมาชิกในครอบครัวทะเลาะเบาะแว้งกันเป็นประจำ บิดามารดาเสียชีวิต ผู้ต้องขังหญิง ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุข โดยพักผ่อน อยู่ที่บ้านและลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นแหล่งชุมชน แออัด^{๔๕}

นุชนาฏ มุกระ ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำในคดี ยาเสพติดของผู้ต้องขังเรือนจำกลางเชียงใหม่” ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำในคดี ยาเสพติดของผู้ต้องขังดังกล่าว มาจากปัจจัยด้านสภาพ แวดล้อม ทั้งด้านครอบครัว สังคม ชุมชน การคบเพื่อน และเศรษฐกิจ คือ ด้านครอบครัว หากครอบครัวขาด ความอบอุ่น ขาดการอบรมเลี้ยงดูเอาใจใส่ ทำให้ง่ายต่อการถูกชักจูงจากกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด รวมถึงสภาพเศรษฐกิจ การคบเพื่อน สภาพของสังคมและชุมชน เมื่อผู้ต้องขังพ้นโทษออกมา ต้องประสบกับปัญหาด้าน สภาพจิตใจ ความวิตกกังวลกลัวสังคมไม่ให้การยอมรับ การตกงาน ถูกปฏิเสธจากสถานที่ทำงาน ทำให้ขาด รายได้ในการเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว ส่งผลให้กลับไปกระทำความผิดซ้ำ^{๔๖}

ขวลิต กลิ่นแข และคณะ ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดแม่ฮ่องสอน” ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้แก่ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ รองลงมาคือปัญหาด้านครอบครัว^{๔๗}

สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม อ้างถึงอายุตม สิ้นชีพันธ์ ในรายงานศึกษาแนวทางการลดการกระทำผิดซ้ำ โดยปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายและการจัดตั้งหน่วยบริการรูปแบบพิเศษ โดยแห่งประเทศไทย ได้กล่าวถึงแนวทางการแก้ไขปัญหการกระทำผิดซ้ำว่า การที่จะลดปัญหาอาชญากรรมได้ทางหนึ่ง คือ การแก้ไขให้ผู้กระทำความผิดกฎหมายถูกนำเข้าสู่วาระบวรการยุติธรรม ตั้งแต่เริ่มต้นการถูกสอบสวน โดยพนักงานสอบสวนหรือตำรวจ จนกระทั่งศาลมีคำพิพากษาลงโทษ จำคุกปล่อยตัวไปแล้ว กลับมากระทำผิดซ้ำ ควรมีการเก็บข้อมูลผู้พ้นโทษอย่างเป็นระบบ

^{๔๕} จันทิรา จินตามาศย์, “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงศึกษาเฉพาะกรณี ทัณฑสถานหญิงชลบุรี”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

^{๔๖} นุชนาฏ มุกระ, “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังเรือนจำกลาง”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

^{๔๗} ขวลิต กลิ่นแข และคณะ, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำของจังหวัดแม่ฮ่องสอน”, *วารสารวิชาการ สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก*, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๓ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๒๖): ๘๗.

นอกจากจะแก้ไขภาพลักษณ์ของผู้พันโทให้สังคมภายนอกยอมรับควรมีการดำเนินการอย่างจริงจัง และสังคมภายนอกต้องให้การร่วมมือกับภาครัฐ และการจะแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำ ต้องอาศัยสถาบันต่างๆ ทางสังคมให้ความช่วยเหลือ โดยเริ่มจากสถาบันครอบครัวก่อน ที่จะต้องดูแลคนในครอบครัวด้วยความรักความเข้าใจ ประกอบกับส่งเสริมด้านการศึกษาและระบบของกระบวนการยุติธรรม จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นธรรมด้วย^{๔๘}

สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) ศึกษาวิจัยเรื่อง “สาเหตุการกระทำผิดซ้ำในประเทศไทย” รายงานข้อค้นพบที่เหตุผลที่ทำให้กลับเข้าสู่เรือนจำ คำตอบที่พบคือ สภาพแวดล้อม คำว่าสภาพแวดล้อมหมายถึง เครือข่ายของเพื่อนที่รู้จักที่พวกเขา ได้เข้าไปเจอคบหา หลังจากปล่อยตัว ซึ่งในคดียาเสพติดก็ได้ใช้เครือข่ายเหล่านี้ ปัญหาการว่างงาน โดยเพื่อตอบสนองความต้องการที่ทำงานได้ง่าย ต้องการค่าตอบแทนสูง จึงเป็นเหตุให้กลับเข้าสู่เรือนจำอีกครั้ง

อรรถพล วงศ์กระจ่าง และคณะ ศึกษาวิจัยเรื่อง “การทบทวนวรรณกรรม: การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดีเพศและความรุนแรงตามพระราชบัญญัติมาตรการป้องกันการกระทำผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ.๒๕๖๕” สาเหตุในการกระทำผิดซ้ำโดยทั่วไป พบว่า ในแง่ของการศึกษาทางด้านอาชญาวิทยาโดยการศึกษาของ Enrico Ferri พบว่า สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้ต้องขังหวนกลับมากระทำความผิดซ้ำคือ นิสัย ผู้กระทำความผิดชอบกระทำผิดเป็นนิสัยหรือกระทำผิดเป็นสันดาน (habitual delinquency) จากการศึกษาของ Ferri ได้ให้ทัศนะไว้ว่า ผู้กระทำความผิดติดนิสัยเป็นเสมือนหนึ่งพวกที่เกิดมาประกอบอาชญากรรม (born criminal) เช่นเดียวกับ Colajanni กล่าวในลักษณะเดียวกันว่า ผู้กระทำความผิดติดนิสัยไม่ถึงกับเป็นผู้ที่เกิดมาเพื่อกระทำความผิดเลยทีเดียว เพราะกระทำผิดซ้ำในอัตราที่น้อยกว่าผู้กระทำความผิดซ้ำในกรณีอื่น แต่อย่างไรก็ตามผู้กระทำความผิดติดนิสัยก็ถือว่าเป็นผู้กระทำความผิดซ้ำ จากนั้นได้สรุปสาเหตุการกระทำผิดซ้ำตามแนวพุทธศาสนากล่าวถึงปัจจัยหลัก ๓ ประการ ได้แก่ จิต สังคม และสิ่งแวดล้อม^{๔๙}

พงษ์กฤษณ์ มงคลสินธุ์ ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการ กระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติด” ผลการศึกษาพบว่า ด้านความสัมพันธ์ในครอบครัวและด้านสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมมีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ส่งผลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำแห่งหนึ่งของจังหวัดแม่ฮ่องสอน^{๕๐}

^{๔๘} สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, “โครงการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาคriminalซ้ำ”, รายงานการศึกษาวิจัย, (สำนักงานกิจการยุติธรรม: กระทรวงยุติธรรม ๒๕๖๔), หน้า ๖๕.

^{๔๙} อรรถพล วงศ์กระจ่าง และคณะ, “การทบทวนวรรณกรรม: การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดีเพศและความรุนแรงตามพระราชบัญญัติมาตรการป้องกันการกระทำ ความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. ๒๕๖๕”, วารสารวิชาการ พุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม – ธันวาคม ๒๕๖๖): ๑๙๘ - ๒๐๘.

^{๕๐} พงษ์กฤษณ์ มงคลสินธุ์, “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการ กระทำผิดซ้ำในคดี ยาเสพติด”, วารสารวิชาการแสงอีสาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน, ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑): ๔๗ - ๖๓.

พรกมล ยั่งดี และคณะ ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยและแนวทางการป้องกันการกระทำผิดซ้ำในผู้ต้องขังคดียาเสพติด กรณีศึกษาจากเรือนจำกลางนครปฐมและเรือนจำกลางบางขวาง” ครอบคลุมเป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดียาเสพติด อย่างไรก็ตามรายได้ที่ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงดูครอบครัวและการไม่ประกอบอาชีพก็ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการกระทำผิดซ้ำในผู้ต้องขังคดียาเสพติด นอกจากนี้หลักสูตรการฝึกอบรมด้านอาชีพ และการเข้าร่วมโครงการฟื้นฟูผู้ต้องขังยังเป็นวิธีการป้องกันและลดกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดได้อีกด้วย ข้อเสนอจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้อาจเป็นประโยชน์ในการหาวิธีป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ ต้องโทษคดียาเสพติดที่อยู่เรือนจำในประเทศไทย ซึ่งจะสามารถช่วยยกระดับและป้องกันความปลอดภัย สาธารณะให้กับคนในสังคมได้ต่อไป^{๕๑}

ภานุวัฒน์ มีเพียร และบุญเหลือ บุษปามาลา ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่ทำให้มีการกระทำผิดซ้ำ ในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังเรือนจำกลางอุดรธานี” ประชากรสำรวจจากเรือนจำ จำนวน ๒๙๒ คน โดยใช้ แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น ๐.๘๗ พบว่า ปัจจัยที่ทำให้มีการกระทำผิดซ้ำเป็นอันดับหนึ่ง คือ ด้าน เศรษฐกิจอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านครอบครัวอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการต้องโทษในครั้งก่อน ด้านชุมชนและสังคม ด้านการประกอบอาชีพ และด้านการคบเพื่อนอยู่ในระดับปานกลาง^{๕๒}

ไพรวลัย สุนทรา ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดยโสธร” ประชากรตัวอย่างคือ ผู้ต้องขังที่ศาลตัดสินลงโทษซ้ำในคดียาเสพติดในเรือนจำ จังหวัดยโสธร จำนวน ๒๓๖ คน โดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการ กระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดของผู้ต้องขังในเรือนจำยโสธร ได้แก่ ปัจจัยการขาดการศึกษา และการอบรมของ ผู้ต้องขัง รองลงมาคือปัจจัยการคบค้าสมาคมกับเพื่อนฝูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ^{๕๓}

ประเสริฐ แก้วจันทร์ และโกศล สอดส่อง ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง ในเรือนจำจังหวัดหนองคาย” ประชากรตัวอย่างคือผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดหนองคาย

^{๕๑} พรกมล ยั่งดี และคณะ, “ปัจจัยและแนวทางการป้องกันการกระทำผิดซ้ำในผู้ต้องขังคดี ยาเสพติด “กรณีศึกษาจากเรือนจำกลางนครปฐมและเรือนจำกลางบางขวาง”, วารสารวิชาการ นวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๖๘): ๗๕ - ๘๙.

^{๕๒} ภานุวัฒน์ มีเพียร และบุญเหลือ บุษปามาลา, “ปัจจัยที่ทำให้มีการกระทำผิดซ้ำ ในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังเรือนจำกลางอุดรธานี”, วารสารวิชาการ Journal of Roi Kaensarn Academi, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (มีนาคม ๒๕๖๕): ๑๗ - ๒๓.

^{๕๓} ไพรวลัย สุนทรา, “ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดของผู้ต้องขัง ในเรือนจำจังหวัดยโสธร”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๖๕), หน้า ๒๓.

จำนวน ๓๙๒ คน พบว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจมีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังมากที่สุด รองลงมาคือด้าน สภาพแวดล้อม ส่งผลต่อการกระทำผิดซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ^{๕๔}

Amy Blank Wilson และคณะ ศึกษาเรื่อง “Examining the impact of mental illness and substance use on recidivism in a county jail” ในผู้ต้องขังหลังได้รับการปล่อยตัว จำนวน ๒๐,๑๑๒ คน จากเรือนจำในสหรัฐอเมริกา เพื่อติดตามผลการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหลัง ปล่อยตัวภายในระยะเวลา ๔ ปี โดยแบ่งผู้ต้องขังเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ ๑) ผู้ต้องขังที่มีปัญหาทาง สุขภาพจิต ๒) ผู้ต้องขังที่มีการใช้เสพยาเสพติด และ ๓) ผู้ต้องขังที่มีปัญหาทางสุขภาพจิตและมีการ ใช้เสพยาเสพติดร่วมด้วย พบว่า ผู้ต้องขังกลุ่มที่ ๑ ที่มีปัญหาทางสุขภาพจิตกลับมาก่อการกระทำผิดซ้ำน้อย ที่สุด และผู้ต้องขังกลุ่มที่ ๒,๓ ที่มีการใช้ยาเสพติดร่วม ด้วย มีโอกาสกลับมาก่อการกระทำผิดซ้ำสูงกว่า ผู้ต้องขังกลุ่มที่ ๑ ยาเสพติดจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการ กระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง^{๕๕}

Skeem and Peterson ศึกษาวิจัยเรื่อง “สาเหตุการกลับมาก่อการกระทำผิดซ้ำของ ผู้พ้นโทษ” พบว่า เกิดจากสาเหตุการจ้างงานและการศึกษา^{๕๖}

Joseph Murray and David P. Farrington ศึกษา “ผลกระทบจากกลุ่มเพื่อนที่มีผลต่อ การกระทำผิดซ้ำ” พบว่า กลุ่มเพื่อนและครอบครัว โดยพบว่าการใช้เวลาอยู่กับกลุ่มเพื่อนและ ครอบครัวที่มีพฤติกรรมเป็นอาชญากรเป็นปัจจัยเสี่ยงสำคัญที่ทำให้เกิดการกระทำผิดและการกระทำ ผิดซ้ำ^{๕๗}

Charlotte Nickerson ศึกษาวิจัยเรื่อง “การกระทำผิดซ้ำ: คำจำกัดความ สาเหตุ และกรณีศึกษา” ผลการศึกษาพบว่าสาเหตุการกระทำผิดซ้ำนับตั้งแต่ ปี ๑๙๘๐ พบว่าเกิดจากปัจจัย หลายประการ ตั้งแต่การเคยเป็นอาชญากร การติดยาทางสังคม และทักษะที่ไม่เพียงพอแก่การจ้าง

^{๕๔} ประเสริฐ แก้วจันทร์ และโกศล สอดส่อง, “ปัจจัยการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัด หนองคาย”, *วิทยานพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: วิทยาลัยพิษณุบัณฑิต, ๒๕๖๕), หน้า ๑๗๐ - ๑๘๒.

^{๕๕} Amy Blank Wilson Jeffrey Draine Trevor Hadley Steve Metraux Arthur Evans. “Examining the impact of mental illness and substance use on recidivism in a county jail”, *International Journal of Law and Psychiatry*, Vol 34 No 4 (2011): 264-268.

^{๕๖} Skeem and Peterson, “Correctional policy for offenders with mental illness: Creating a new paradigm for recidivism reduction”, [Online] source: <https://psycnet.apa.org/buy/2011-05759-004> [7 November 2024].

^{๕๗} Joseph Murray and David P. Farrington, “Parental imprisonment: Long-lasting effects on boys' internalizing problems through the life course”, [Online], source: <https://www.researchgate.net/publication/5639462>, [7 November 2024].

งาน ปัจจัยด้านการบรรเทาโทษ เช่น การใช้ยาเสพติด อาจทำให้ผู้พ้นโทษถูกตีตรามากขึ้น ทำให้พวกเขาไม่สามารถกลับสู่สังคมได้อีกต่อไป และก่ออาชญากรรมซ้ำอีกครั้ง^{๕๘}

Ronald Osei Mensah ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยกระตุ้นพฤติกรรมอาชญากรรมซ้ำในกานา: การวิเคราะห์เรือนจำ Nsawam” ผ่านแนวทางการศึกษาเฉพาะกรณี ได้กล่าวถึงสาเหตุของการกลับมากระทำผิดซ้ำของอดีตนักโทษ มีดังนี้ สภาพเรือนจำที่ไม่เหมาะสม ไม่ปลอดภัย อัตราส่วนของเจ้าหน้าที่กับผู้ต้องขังไม่เท่ากัน และการฟื้นฟูไม่เพียงพอ ก่อให้เกิดอาชญากรรมตั้งแต่อุบัติภายในเรือนจำ ความสัมพันธ์ระหว่างนักโทษกับนักโทษ ไม่มีโปรแกรมการกลับสู่สังคมเพื่อให้หล่อหลอมความคิดระหว่างเรือนจำและผู้ต้องขัง และการถูกตีตราจากสังคม การเลือกปฏิบัติ^{๕๙}

๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมายาคติ

รุฬห์สวัสดิ์ ครองภูมินทร์ ศึกษาวิจัยเรื่อง “มายาคติในบทเพลงของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ” พบว่า บทเพลงของ คสช. สามารถตีความทางสัญลักษณ์และอ่าน ความหมายจากแนวคิดที่สอดคล้องกับอุดมการณ์หลักดังนี้ มายาคติแห่งชาตินิยม ประกอบไปด้วย ๑) ความเป็นไทย โดยแสดงให้เห็นถึงลักษณะที่ดีของคนไทย ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ศิลปวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ความภาคภูมิใจ การเห็นคุณค่าและประชาชนต้อง ร่วมกันอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญาไทยเพื่อมิให้สูญหาย ๒) มีความรักชาติ ยึดมั่นในศาสนา และเทิดทูน พระมหากษัตริย์ โดยมีสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการปกป้องพิทักษ์รักษา เทิดทูน เห็นคุณค่าและ แสดงออกถึงความภาคภูมิใจในความเป็นชาติอย่างเปี่ยมล้น มายาคติแห่งอำนาจนิยม ประกอบไปด้วย ๑) มีความปรองดอง สมานฉันท์ อันเป็นพันธกิจหลักในการเข้าควบคุมอำนาจของ คสช. สัญลักษณ์ของ บทเพลงส่วนใหญ่มุ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของความรัก ความสามัคคีภายในชาติบ้านเมือง หาก ประชาชนมีความรักซึ่งกันและกัน ย่อมเชื่อได้ว่าสังคมจะก้าวข้ามความขัดแย้งที่ผ่านมาได้ ๒) ความมี วินัยในตนเอง สื่อให้เห็นถึงคุณค่าของควมมีวินัยในตนเองของประชาชน อันจะท ำให้เกิดการการ กระทำสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ให้แก่ตนเองและสังคม และมายาคติแห่งชนชั้น ประกอบไปด้วย ๑) ความเป็นพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยสื่อให้เห็น ถึงความสำคัญในความเข้าใจลักษณะของพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตยของไทย การเคารพ กติกา กฎระเบียบของสังคม รวมไปถึงยอมรับในระดับทางสังคมตนเองและปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง อย่างเต็มกำลังความสามารถ^{๖๐}

^{๕๘} Charlotte Nickerson, “Understanding Critical Theory”, [Online], source: <https://www.simplypsychology.org/critical-theory.html> [7 November 2024].

^{๕๙} Ronald Osei Mensah, “Triggers to repeated criminal behavior in Ghana: An analysis of the Nsawam prison through a case study approach”, [Online], source: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/23311983.2023.2268394> [7 November 2024].

^{๖๐} รุฬห์สวัสดิ์ ครองภูมินทร์, “มายาคติในบทเพลงของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ”, *วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๘), หน้า ๒๓.

วิโรจน์ สุทธิสีมา ศึกษาเรื่อง “มายาคติของผู้หญิงในภาพถ่ายนิตยสารแนวอีโรติกไทย” จากการศึกษพบว่า ๑. ความหมายของผู้หญิงไทยผ่านสื่ออีโรติกระหว่างอดีตกับปัจจุบันนั้น มีความคงอยู่และความเปลี่ยนแปลงผานองค์ประกอบของภาพ โดยสิ่งที่คงอยู่คือการเป็นหญิงสาว รูปร่างดี มีการโพสต์ท่าจนทำให้รูปร่างผิดธรรมชาติเพื่อเน้นอวัยวะแสดงเพศของผู้หญิง และการแบ่งแยกหญิงสาวผ่านเครื่องแต่งกาย ออกเป็นหญิงสาวชนชั้นสูงและหญิงสาวชนชั้นล่าง ส่วนที่เปลี่ยนแปลงคือเทคนิคการถ่ายภาพคนจริงๆ ซึ่งต่างจากสมัยก่อนที่วาดโดยอาศัยจินตนาการของจิตรกร ทั้งนี้ยังรวมไปถึงความหมายและคุณค่าบางประการของผู้หญิงอีกด้วย ๒. การวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าภาพอีโรติก คือภาพที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองจินตนาการของเพศชาย ผ่านกลยุทธ์อันได้แก่ คัดเลือกลักษณะของนางแบบที่มีลักษณะเกินกว่าความเป็นจริงในชีวิตปกติ, การฝังอำนาจของเพศชายผ่านร่างกายของเพศหญิง, การให้บทบาทเพศหญิงในการยั่ววนเพศชาย, การลดทอนความเป็นมนุษย์ของเพศหญิงให้เหลือเพียงวัตถุ และการทำให้ภาพที่ออกมาสมจริงผ่านเทคนิคการถ่ายภาพ ๓. ชื่อเสียงและสถานะของนางแบบเป็นหนึ่งในตัวแปรสำคัญในงานวิจัยชิ้นนี้ เพราะเป็นสิ่งที่กำหนดว่านางแบบจะได้รับการปฏิบัติอย่างไรในการถ่ายภาพ ซึ่งแสดงออกผ่านองค์ประกอบของภาพ โดยนางแบบมีชื่อเสียงน้อยกว่าจะต้องโพสต์ท่าผิดธรรมชาติมากกว่า ต้องอยู่ในฉากและอุปกรณ์ที่ส่อนัยยะทางเพศมากกว่า แต่งกายเปิดเผยร่างกายและอวัยวะแสดงเพศมากกว่า และองค์ประกอบทั้งหลายนี้ ถูกทำให้ดูสมจริงราวกับว่าเป็นธรรมชาติ ผ่านเทคนิคการถ่ายภาพอีกเช่นกัน ทั้งหมดที่กล่าวมาเกี่ยวกับภาพอีโรติกของนิตยสารไทยนั้น ทำให้เกิดความหมายของเพศหญิงซึ่งมีความต่ำต้อยกว่าเพศชายจนกลายเป็นสิ่งที่ดูเสมือนปกติโดยความหมายเบื้องต้นที่คนดูภาพจะพบก็คือ “ภาพหญิงสาวเพื่อความสำราญของเพศชาย” โดยที่ความหมายลึกกว่านั้น ในระดับวัฒนธรรมคือความหมายของผู้หญิง ๕ ประการ ได้แก่ ความหมายผ่านกรอบรหัส “เพศสภาพ” คือ ๑) ผู้หญิงคือธรรมชาติ ๒) ผู้หญิงเป็นของสาธารณะ ๓) ผู้หญิงเป็นผู้ยั่ววนเพศชาย ๔) ผู้หญิงเป็นวัตถุทางเพศ และความหมายผ่านกรอบรหัส “ชนชั้น” คือ ๕) ผู้หญิงไม่มีความเท่าเทียมกันทางชนชั้น อย่างไรก็ตามความหมาย ๕ ประการดังกล่าวไม่ได้ถูกปกปิดหรืออำพราง หากแต่ปรากฏอย่างเปิดเผยโดยที่ผู้รับสารกลับคุ้นเคยเสียจนดูเหมือนภาพเกิดขึ้นได้จริงไปโดยปริยาย อันเป็นคุณสมบัติของ “มายาคติ” เกี่ยวกับเพศหญิงที่ไหลวนอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน^{๖๑}

ทินกร นุกูล^{๖๒} ได้ศึกษามายาคติจากเครื่องรางของขลังไทย จากการศึกษพบว่า กุศโลบายในการสร้างเครื่องรางเพื่อแจกให้ผู้คนในอดีตไว้เป็นเครื่องป้องกันภัยนั้น ได้เปิดช่องทางให้ผู้ผลิตเครื่องรางใช้คำว่า “ไม่เชื่ออย่าลบหลู่” เพื่อปิดกั้นการต่อต้านและหวังผลในการจำหน่าย ซึ่งใช้อูบายและวิธีการโฆษณาชวนเชื่อที่เผยแพร่ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ชนิดต่างๆจนถึงระบบ ออนไลน์จนทำให้ผู้บริโภคหลงเชื่อว่าเครื่องรางของขลังสามารถลดบันดาลให้เกิดอำนาจวาสนาและ ความร่ำรวยเพิ่มขึ้นได้

^{๖๑} วิโรจน์ สุทธิสีมา, “มายาคติของผู้หญิงในภาพถ่ายนิตยสารแนวอีโรติกของไทย”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๕๔.

^{๖๒} ทินกร นุกูล, “มายาคติจากเครื่องรางของขลังไทย”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑), หน้า ๓๔.

ทั้งหมดนี้นำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานในลักษณะภาพถ่ายอินสตอลเลชั่น โดย ผลงานลัทธิรูปแบบของงานเชิงพาณิชศิลป์ มีสาระเกี่ยวกับเครื่องรางของขลังที่ผลิตขึ้นจำนวนมาก และสร้างรูปลักษณ์ใหม่ๆ ขึ้นพร้อมทั้งการแทรกถ้อยคำ ว่า “ร่าย หลง งมฉาย ที่พึง หลอก ลวง ศรัทธา และ มายา” ด้วยการควบคุมไฟกระพริบเป็นจังหวะ เพื่อกระตุ้นให้ผู้ชมได้เกิดประเด็นคิด พิจารณาถึง ทศนคติต่างๆ ของตนเองและมองเห็นมายาคติที่อยู่ภายใต้วิถีความเชื่อเหล่านี้ ผลปรากฏของงาน สร้างสรรค์ชุดนี้ถือว่าบรรลุแนวความคิด รวมทั้งให้ประสบการณ์ใหม่ของการสร้างสรรค์ที่ใช้ภาพถ่าย ร่วมกับถ้อยคำและได้จุดประกายให้ข้าพเจ้าพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ต่อไป นอกจากนี้ทำให้ข้าพเจ้า ได้ตอบข้อสงสัยในคาถาของตนเองและเชื่อว่าผลงานชุดนี้สามารถเป็นตัวอย่างเตือนให้ผู้ชมได้ มองเห็นถึงเล่ห์กลในการใช้มายาคติเป็นเครื่องมือในการทำธุรกิจมอมเมาสังคม

ณัฐธิดา เมล์ทาง^{๖๓} ได้ศึกษามายาคติความงามในโฆษณาเครื่องดื่มบิวตี้ดริงค์ ทางโทรทัศน์ ผลการศึกษาพบว่า ภาพยนตร์โฆษณาเครื่องดื่มบิวตี้ดริงค์ที่เผยแพร่ผ่านทางโทรทัศน์ได้ เปลี่ยนแปลงแนวคิดของความงามจาก “งามจากภายนอก” มาเป็น “งามจากภายใน” ซึ่งมีใช้เป็น ความงามตามแบบฉบับที่จิตใจเหมือนดังในในอดีต แต่เป็นความงามจากข้างในที่ได้ด้วยการบริโภค เครื่องดื่มบิวตี้ดริงค์ที่มีสารเคมีทางวิทยาศาสตร์ประกอบอยู่ การผลิตซ้ำความหมายมายาคติความงาม ของผู้หญิงด้วยการประกอบสร้างความหมายของความงาม ผ่านองค์ประกอบของโฆษณาทั้ง ๕ องค์ประกอบคือ แก่นและโครงเรื่อง ตัวละครหรือผู้นำเสนอ สัญลักษณ์ภาษาประเภทออกเสียง วัตถุ หรือสิ่งที่โฆษณาใช้เป็นตัวแทน และฉากแสงและเงาที่ปรากฏในภาพยนตร์โฆษณาเครื่องดื่มบิวตี้ดริงค์ นั้น ถือเป็นมายาคติระดับหนึ่ง (Denotation) ได้ให้ความหมายหรือนิยามความงามของผู้หญิง ออกเป็น ๗ ความหมายดังนี้ ๑. หน้าตาดี ๒. ความสาว ๓. ความขาว ๔. ความผอม ๕. สุขภาพดี ๖. ความฉลาด และ ๗. บุคลิกภาพดี จากลักษณะของความงามทั้ง ๗ ความหมายดังกล่าว ถูกยกระดับ ไปสู่มายาคติความงามของผู้หญิง ซึ่งเป็นมายาคติในระดับสอง (Connotation) โดยเปลี่ยนจากการ รับรู้ทั่วไปสู่การรับรู้ในระดับวัฒนธรรม แบ่งออกเป็นทั้งหมด ๔ ประการ ได้แก่ ๑. ความงามของผู้หญิง ถูกทำให้ดูราวกับเป็นธรรมชาติ (naturalized) ๒. ความงามของผู้หญิงคือร่างในอุดมคติ สามารถ จัดการได้ และเป็นโครงการที่สร้างอย่างไม่มีวันเสร็จสิ้น ๓. ความงามของผู้หญิงคือ ปฏิบัติการสร้าง ความจริงเรื่องสวยช่อนอายุ (ความสาว) และ ๔. ความงามของผู้หญิงคือสุขภาพ นอกจากนั้นโฆษณา โทรทัศน์ ไม่เพียงให้ความหมายความงามของผู้หญิงเท่านั้น แต่ยังได้เปลี่ยนความหมายของวิธีการสร้าง ความงามของผู้หญิงใหม่ (redefine) ด้วยการบริโภคเครื่องดื่มบิวตี้ดริงค์ให้มีความชอบธรรมและเป็นวัฒนธรรมมากขึ้น เพื่อคงไว้ซึ่งความพยายามที่จะรักษาชุดอุดมการณ์ด้านความงามเพื่อผลประโยชน์ทางการค้า และสืบทอดอุดมการณ์ความรู้ ความเป็นวิทยาศาสตร์ เพศสภาพ ชนชั้น และระบบทุนนิยมบริโภคนิยมให้เป็นอุดมการณ์หลักในสังคมต่อไป

^{๖๓} ณัฐธิดา เมล์ทาง, “มายาคติความงามในโฆษณาเครื่องดื่มบิวตี้ดริงค์ทางโทรทัศน์”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๗๖.

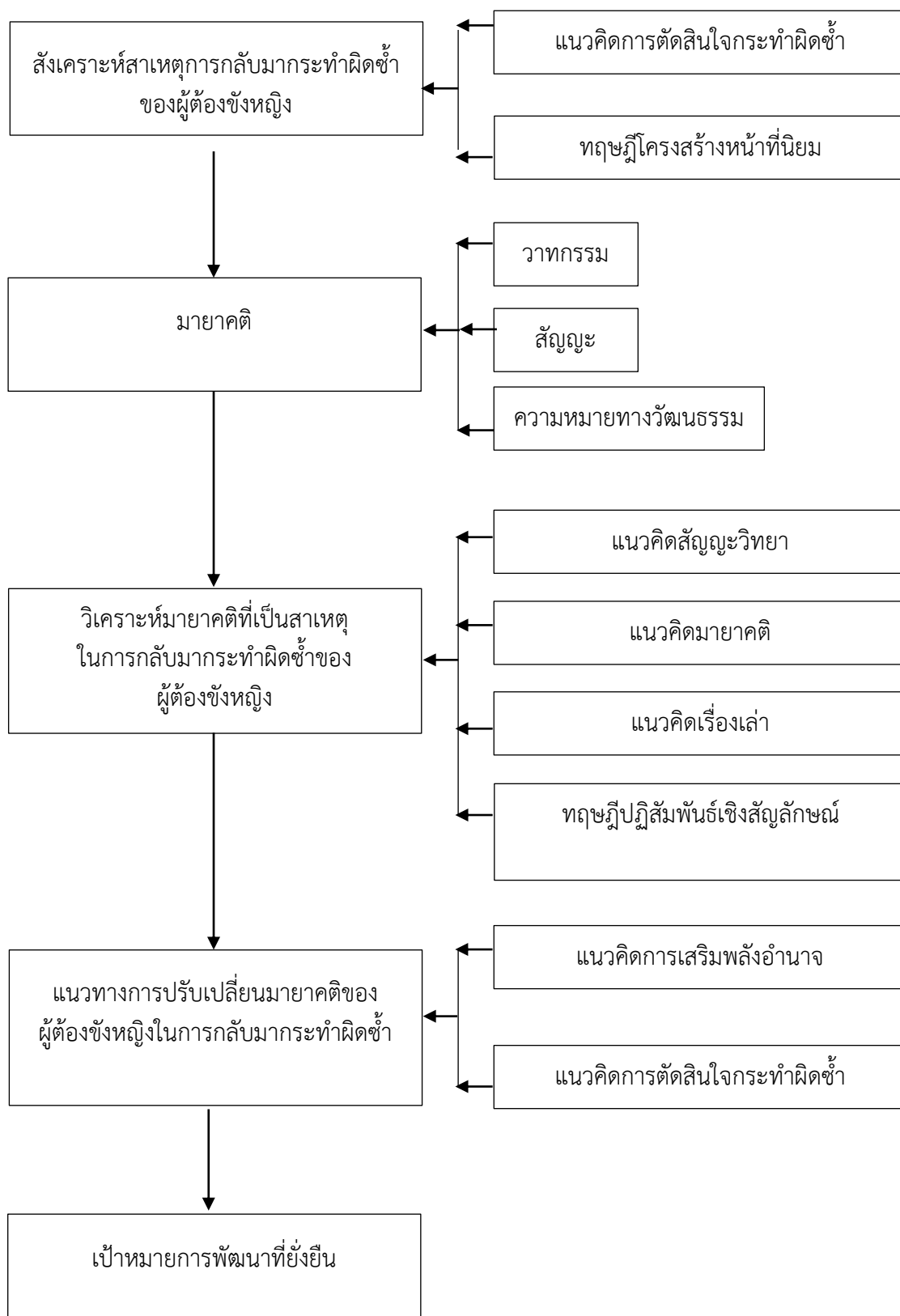
อัจฉรา ปัทมานวรงค์^{๖๔} ได้ศึกษามายาคติและอุดมการณ์ในโฆษณาหาเสียง เลือกตั้งของพรรคไทยรักไทยในการเลือกตั้งทั่วไปวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๘ : การวิเคราะห์ด้วย วิธีสัญวิทยา เป็นการศึกษาภายใต้แนวคิดเรื่องมายาคติของ Roland Barthes และอุดมการณ์ของ Louis Althusser รวมทั้งแนวคิดเรื่องการเข้ารหัสและถอดรหัสของ Stuart Hall ผลการศึกษาพบว่า การสร้างความหมายในโฆษณาหาเสียงของพรรคไทยรักไทย ทั้งที่เป็นความหมายโดยตรงและโดยนัย เกิดจากสัญญาณประเภทต่างๆ ทั้งที่เป็นสัญญาณประเภทภาพและภาษา โดยสัญญาณเหล่านี้ประกอบกัน เข้าภายใต้รหัสทางเทคนิคและรหัสทางสังคมพบว่า มีทั้งหมด ๓ แบบแผนด้วยกัน ได้แก่ โครงสร้างประเภทคู่ตรงข้าม โครงสร้างประเภทการเปรียบเทียบอุปมาอุปไมย ส่วนน้อยแทนส่วนใหญ่ และ โครงสร้างแบบการเล่าเรื่อง นอกจากนี้ยังพบว่า สามารถอ่านความหมายได้หลากหลาย ได้แก่ แบบ สอดคล้องกับอุดมการณ์หลัก แบบต่อรองความหมายใหม่ และแบบต่อต้านอุดมการณ์หลักหรือการอ่านแบบสลายมายาคติที่สนับสนุนอุดมการณ์ต่างๆ ได้แก่ มายาคติแห่งอุดมการณ์ชาตินิยมใหม่ของพรรคไทยรักไทย มายาคติแห่งอุดมการณ์ การเมืองแบบอุปถัมภ์ มายาคติแห่งอุดมการณ์ความเป็นคนอื่น และมายาคติแห่งอุดมการณ์ชนชั้นกลาง มายาคติและอุดมการณ์เหล่านี้เป็นไปเพื่อสนับสนุนคำจูนผลประโยชน์ของชนชั้นที่มีอำนาจเหนือในทางการเมืองและเศรษฐกิจ คือ ชนชั้นนายทุนและชนชั้นกลาง ผลการศึกษาพบว่า การอ่านความหมายโฆษณาของผู้รับสารอาจแตกต่างหลากหลายกันออกไป ซึ่งหมายความว่าชนชั้นกลางยังพอมิ “พื้นที่” ในการต่อสู้ทางอุดมการณ์อยู่บ้าง ซึ่งจ ว่าเป็นที่จะต้องเร่ง เสริมสร้างความรู้เท่าทันสื่อให้แก่ประชาชนที่มีการสื่อสารทางการเมืองประเภทการโฆษณาหาเสียงให้ มากยิ่งขึ้นต่อไป

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิงเพื่อป้องกัน การกลับมากระทำผิดซ้ำ” มีกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

---

^{๖๔} อัจฉรา ปัทมานวรงค์, “มายาคติและอุดมการณ์ในโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งของพรรคไทยรัก ไทยในการเลือกตั้งทั่วไปวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๘ : การวิเคราะห์ด้วยวิธีสัญวิทยา”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒.

ภาพที่ ๒.๙ กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิงเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ ๑) เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง ๒) เพื่อวิเคราะห์มายาคติของผู้ต้องขังหญิงที่เป็นสาเหตุทำให้กลับมากระทำผิดซ้ำ และ ๓) เพื่อหาแนวทางในการปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงธนบุรี โดยมีระเบียบการวิจัยดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๔ เครื่องมือในการวิจัย
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๖ จริยธรรมและการพิทักษ์สิทธิ

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย เนื่องจากมีความสอดคล้องกับการศึกษารายละเอียดเชิงลึกในเรื่องค่านิยมความคิดความเชื่อที่มีผลต่อการตัดสินใจกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง เพื่อเป็นการนำไปสู่การนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง โดยการศึกษาแบบกรณีศึกษา (case study approach) ผู้ศึกษาวิจัยเลือกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (data collection) จากหลายแหล่ง (multiple sources of evidence) โดยเริ่มต้นจากการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ หนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง เพื่อนำมาประกอบการอ้างอิง และเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย รวมถึงการศึกษาจากอินเทอร์เน็ต (Internet) ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับอัตราการกระทำผิดซ้ำ แนวทางการปรับเปลี่ยนและแก้ไขตนเองของผู้พ้นโทษผ่านสื่อทางอินเทอร์เน็ตและโซเชียลมีเดีย (Social media) ในส่วนเป้าหมายและแรงจูงใจในการกลับตัวเป็นพลเมืองดีและไม่คิดหวนกลับมากระทำผิดซ้ำ เพื่อสร้างองค์ความรู้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่สอดคล้องกับคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นผู้แทนผู้ต้องขัง ผู้แทนเจ้าหน้าที่และผู้แทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แบบตัวต่อตัวและมีการสื่อสารตอบโต้กันทั้งสองฝ่าย (two-way communication) เพื่อให้การสัมภาษณ์มีความชัดเจนมากขึ้น และสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาวิจัยนี้ ผู้ศึกษาวิจัยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับปัญหาการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังหญิงที่ถูกคุมขังอยู่ในทัณฑสถานหญิงธนบุรี มีประวัติการกระทำผิดซ้ำทุกประเภทคดี ตั้งแต่ ๒ ครั้งขึ้นไป และอยู่ในกลุ่มที่อยู่ในโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยสำหรับผู้ต้องขังกลุ่มทั่วไป ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗ เจ้าหน้าที่และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังหญิงทั้งในระดับปฏิบัติจนถึงระดับบริหารเป็นจำนวนทั้งหมด ๓๖ คน ทั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยทำการแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ออกเป็น ๔ กลุ่ม พร้อมกับระบุจำนวนบุคคลที่ประสงค์จะทำการสัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้

๓.๒.๑ ผู้ต้องขังหญิงที่ถูกคุมขังอยู่ในทัณฑสถานหญิงธนบุรี มีประวัติการกระทำผิดซ้ำ ทุกประเภทคดี ตั้งแต่ ๒ ครั้งขึ้นไป และอยู่ในกลุ่มที่อยู่ในโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยสำหรับผู้ต้องขังกลุ่มทั่วไป ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗ โดยแบ่งการคัดเลือกออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ ๑ คัดเลือกผู้ต้องขังเข้าร่วมกิจกรรมเข้าร่วมกิจกรรมสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยคัดเลือกจากความสมัครใจ จำนวนทั้งสิ้น ๑๐ คน

กลุ่มที่ ๒ คัดเลือกผู้ต้องขังเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกถึงสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำ ผู้ศึกษาวิจัยได้คัดเลือกเพื่อศึกษาจำนวน ๒๐ คน จาก

๑) ผู้ต้องขังที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑๐ คน

๒) ผู้ต้องขังที่ไม่ได้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม เป็นผู้ต้องขังที่มีประวัติการกระทำผิดซ้ำ โดยคัดเลือกเฉพาะผู้ต้องขังที่มีความคิดเห็นว่า กลับมากระทำผิดซ้ำจากสาเหตุปัญหาด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านค่านิยมและความเชื่อ จำนวน ๑๐ คน

กลุ่มที่ ๓ คัดเลือกผู้ต้องขังเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นกรณีศึกษา (case study) ในเรื่องมายาคติที่เป็นสาเหตุในการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง จำนวน ๗ คน

๓.๒.๒ เจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ผู้ศึกษาวิจัยคัดเลือกกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการให้การศึกษา การสังคมสงเคราะห์ เนื่องจากเกี่ยวข้องโดยตรงในการนโยบายของกรมราชทัณฑ์มาสู่การปฏิบัติระดับผู้ต้องขังภายในทัณฑสถาน ฯ จำนวน ๒ คน ได้แก่ หัวหน้าฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ และหัวหน้าฝ่ายสงเคราะห์ผู้ต้องขัง เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมสนทนากลุ่ม (focus group)

๓.๒.๓ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในระดับปฏิบัติ ระดับนโยบาย และในส่วนที่เกี่ยวข้องภายหลังผู้ต้องขังปล่อยตัวพ้นโทษ เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องในการดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังทั้งในระดับปฏิบัติและระดับนโยบาย รวมไปถึงการติดตามหลังปล่อยและการช่วยเหลือภายหลังพ้นโทษ จำนวน ๕ คน ได้แก่ ๑) อธิบดีอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ๒) นักวิชาการอิสระผู้เชี่ยวชาญด้านโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟู ๓) ผู้บริหารในทัณฑสถานหญิงสังกัดกรมราชทัณฑ์ ๔) เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการขับเคลื่อนนโยบายด้านการแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง และ ๕)

อาสาสมัครราชทัณฑ์ผู้ทำหน้าที่ในการติดตามผู้พ้นโทษและสนับสนุนช่วยเหลือผู้พ้นโทษหลังปล่อย
ด้านที่พักหลังพ้นโทษ และตำแหน่งงานว่าง

๓.๒.๔ ผู้พ้นโทษที่มีประวัติกระทำผิดซ้ำและปล่อยตัวจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี
ซึ่งเป็นผู้ต้องขังที่เคยได้รับทุนประกอบอาชีพจากกรมราชทัณฑ์หรือกระทรวงยุติธรรม จำนวน ๒ คน

สรุปข้อมูลจำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเข้าสนทนากลุ่ม (focus group)	จำนวน ๑๐ คน
๒. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้สัมภาษณ์เชิงลึก	จำนวน ๒๔ คน
(หมายเหตุ : เป็นตัวบุคคลเดียวกับกิจกรรมสนทนากลุ่ม จำนวน ๑๐ คน)	
๓. เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง	จำนวน ๒ คน
๓.๑ หัวหน้าฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ	จำนวน ๑ คน
๓.๒ หัวหน้าฝ่ายสงเคราะห์ผู้ต้องขัง	จำนวน ๑ คน
๔. ผู้ทรงคุณวุฒิ	จำนวน ๕ คน
๔.๑ อดีตอธิบดีกรมราชทัณฑ์	จำนวน ๑ คน
๔.๒ ผู้บริหารภายในทัณฑสถานหญิง	จำนวน ๑ คน
๔.๓ นักวิชาการอิสระผู้เชี่ยวชาญด้านโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟู	จำนวน ๑ คน
๔.๔ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบด้านการขับเคลื่อนนโยบาย	จำนวน ๑ คน
๔.๕ อาสาสมัครราชทัณฑ์	จำนวน ๑ คน
๕. ผู้พ้นโทษซึ่งมีประวัติกระทำผิดซ้ำ	จำนวน ๒ คน
รวมทั้งสิ้น	จำนวน ๓๓ คน

๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยมีขั้นตอนการเตรียมการและการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการเตรียมการและการเก็บรวบรวมข้อมูล ในขั้นตอนนี้เริ่มจากการ
คัดเลือก ติดต่о ประสานและนัดหมายเพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จนถึงก่อนเข้าทำการเก็บ
รวบรวมข้อมูลภาคสนาม รวมไปถึงการยืนยันกำหนดการสัมภาษณ์เพื่อขอข้อมูลที่ชัดเจนอีกครั้ง
ในเรื่องของวันเวลาและสถานที่

สำหรับการเตรียมการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่มประชากรกลุ่มที่ ๑ และกลุ่มที่ ๔
ในส่วนของวิธีการสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูล ผู้ศึกษาวิจัยดำเนินการสัมภาษณ์อย่างระมัดระวัง
เนื่องจากประเด็นคำถามที่ใช้สัมภาษณ์อาจจะมีผลต่อความละเอียดอ่อนที่ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของ
ผู้ให้ข้อมูลได้ ผู้ศึกษาวิจัยได้แนะนำตัวให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้รับทราบว่าการสัมภาษณ์จะนำไปใช้

เพื่อการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย เนื่องจากการผู้ศึกษาวิจัยกำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาเอกสาขาพุทธศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยผู้ศึกษาวิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยและประโยชน์ที่จะได้รับการจากการศึกษาวิจัย โดยแจ้งถึงระยะเวลาในการสัมภาษณ์ คือ ๑ ชั่วโมงโดยประมาณ เพื่อสอบถามความยินยอมในการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เมื่อได้รับการตอบกลับว่ายินยอมเข้าร่วมการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยจึงจะเริ่มต้นเข้าสู่การสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยใช้วิธีเดียวกันกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง ๔ กลุ่ม ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่มที่ ๓ และ ๔ นั้นผู้ศึกษาวิจัยจะสอบถามด้วยว่ามีความสะดวกจะให้ข้อมูลในรูปแบบใด

๓.๓.๒ ขั้นตอนระหว่างเก็บข้อมูล ผู้ศึกษาวิจัยได้นัดหมายหรือติดต่อพูดคุยสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ และการสื่อสารแบบตัวต่อตัว ซึ่งบางคำถามอาจจะละเอียดอ่อนต่อความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ศึกษาวิจัยจะคำนึงถึงอารมณ์ความรู้สึกและท่าทางของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ศึกษาวิจัยจะสร้างบรรยากาศในการสัมภาษณ์ให้เกิดความผ่อนคลายและความปลอดภัยแก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตั้งแต่เริ่มต้นการสัมภาษณ์จนกระทั่งสิ้นสุดการสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์จะสัมภาษณ์ตามแนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้างซึ่งครอบคลุมเนื้อหาที่ศึกษา คำถามจะมีลักษณะเปิดกว้าง ยืดหยุ่นเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ข้อมูลอย่างอิสระ ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาวิจัยได้รับรู้ถึงผัสสะและวาทกรรมที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้สื่อสารออกมาโดยอิสระและเป็นตัวของตัวเอง

๓.๓.๓ หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาวิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เจาะลึกมาจัดทำฐานข้อมูลและการสังเคราะห์ข้อมูล มาทดลองข้อมูล (data reduction) เพื่อกรองเอาข้อมูลเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษาวิจัย โดยแยกประเภทและจัดข้อมูลเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นที่ศึกษาวิจัย เพื่อสังเกตความซ้ำของข้อมูล (replication) และนำข้อมูลที่ได้โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสัจจะและวาทกรรมไปวางเปรียบเทียบกับกระบวนการทำงานของมายาคติตามกรอบแนวคิดของโรลิ่งด์ บาร์ตส์ เนื่องจากผู้ศึกษาวิจัยใช้เป็นแนวคิดหลักในการวิเคราะห์ข้อมูล อันนำไปสู่ข้อสรุปเชิงอุปนัย ซึ่งการดำเนินการเช่นนี้จะทำให้ผู้ศึกษาวิจัยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลสำคัญและนำมาอ้างอิงในการนำเสนอผลการศึกษาวิจัยได้อย่างเป็นระบบและครอบคลุมเนื้อหาสำคัญได้หมด โดยเมื่อจัดข้อมูลเป็นระบบได้หมดแล้วผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการจัดบันทึกจากการสังเกตการณ์ หรือบันทึกปรากฏการณ์ที่พบจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยจะนำมาพิจารณาพร้อมกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๓.๔ นำเอกสารหลักฐานที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์และจัดระเบียบข้อมูล คัดเลือกเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา เพื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลประเภทอื่นที่ได้รับ

๓.๓.๕ กำหนดรูปแบบการแสดงผลข้อมูล ซึ่งเป็นกระบวนการนำเสนอข้อมูลในรายงานผลการศึกษาวิจัยในรูปแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยการรวบรวมข้อมูลจากบทสัมภาษณ์ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสนทนากลุ่ม (Focus group) ผ่านการตรวจสอบความถูกต้อง การตีความข้อมูล การสังเคราะห์ข้อมูล และการสร้างแนวคิดนำไปสู่การสรุปผลการศึกษาและนำเสนอผลการศึกษาในลักษณะการพรรณนาความ (descriptive presentation) โดยจำแนกเป็นกรณี (case study) เพื่อให้สามารถทำความเข้าใจอย่างละเอียดในข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับมายาคติที่เป็น

สาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง โดยผลดังกล่าวจะนำไปสู่ข้อสรุปของการศึกษาวิจัย โดยผู้ศึกษาวิจัยจะกำหนด ID ลำดับต่างๆ เพื่อแสดงข้อมูลและใช้นามสมมติแทนรายนามของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

กรณีศึกษาที่ ๑ ID ๑ – ๔ ผู้แทนผู้ต้องขังที่มีสาเหตุการกระทำผิดซ้ำจากปัญหาด้านครอบครัว

กรณีศึกษาที่ ๒ ID ๕ – ๘ ผู้แทนผู้ต้องขังที่มีสาเหตุการกระทำผิดซ้ำจากปัญหาด้านเศรษฐกิจ

กรณีศึกษาที่ ๓ ID ๙ – ๑๒ ผู้แทนผู้ต้องขังที่มีสาเหตุการกระทำผิดซ้ำจากปัญหาด้านสังคม

กรณีศึกษาที่ ๔ ID ๑๓ – ๑๖ ผู้แทนผู้ต้องขังที่มีสาเหตุการกระทำผิดซ้ำจากปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

กรณีศึกษาที่ ๕ ID ๑๗ – ๒๐ ผู้แทนผู้ต้องขังที่มีสาเหตุการกระทำผิดซ้ำจากปัญหาด้านค่านิยมและความเชื่อ

กรณีศึกษาที่ ๒๑ - ๒๔ ผู้แทนผู้ต้องขังที่มีสาเหตุการกระทำผิดซ้ำจากมายาคติ

เจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ID ๒๕ - ๒๖ หัวหน้าฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ และหัวหน้าฝ่ายสงเคราะห์ผู้ต้องขัง

ผู้ทรงคุณวุฒิในระดับปฏิบัติ ระดับนโยบาย และในส่วนที่เกี่ยวข้องภายหลังผู้ต้องขังปล่อยตัวพ้นโทษ ID ๒๗ อดีตอธิบดีกรมราชทัณฑ์

ID ๒๘ นักวิชาการอิสระผู้เชี่ยวชาญด้านโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟู

ID ๒๙ ผู้บริหารในทัณฑสถานหญิงสังกัดกรมราชทัณฑ์

ID ๓๐ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการขับเคลื่อนนโยบายด้านการแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง

ID ๓๑ อาสาสมัครราชทัณฑ์ผู้ทำหน้าที่ในการติดตามผู้พ้นโทษและสนับสนุนช่วยเหลือผู้พ้นโทษหลังปล่อยตัวด้านที่พักหลังพ้นโทษ และตำแหน่งงานว่าง

ผู้พ้นโทษที่มีประวัติกระทำผิดซ้ำและปล่อยตัวจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี ซึ่งเป็นผู้ต้องขังที่เคยได้รับทุนประกอบอาชีพจากกรมราชทัณฑ์หรือกระทรวงยุติธรรม ID ๓๒ - ๓๓

๓.๓.๖ การถอดบทเรียน ผู้ศึกษาวิจัยจะถอดบทเรียน ๒ ครั้ง ได้แก่ กระบวนการหลังจากการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และในกระบวนการสนทนากลุ่ม (focus group) และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่มที่ ๑ เพื่อเป็นการตอบคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์การศึกษา ข้อ ๑

๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาวิจัยเลือกเครื่องมือหลักในการวิจัย คือ การสัมภาษณ์ (Interview) โดยใช้เทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) หรือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview technique) โดยผู้ศึกษาวิจัยเตรียมชุดคำถามไว้เบื้องต้น และได้สร้างชุดคำถามเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์หรือคำตอบที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในขณะนั้น

ตัวอย่างข้อคำถามที่เตรียมไว้เบื้องต้นสำหรับกลุ่มประชากรทั้ง ๔ กลุ่ม จำแนกหมวดหมู่ของชุดคำถามได้เป็น ๔ ชุดคำถาม ดังนี้

๑. ชุดคำถามที่ ๑ ผู้แทนผู้ต้องขังที่มีสาเหตุการกระทำผิดซ้ำจากปัญหาด้านต่าง ๆ ทั้งหมด ๗ ด้าน ได้แก่ ด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านยาเสพติด ปัจจัยส่วนบุคคล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และด้านค่านิยมและความเชื่อ ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์ ได้แก่ อายุ ฐานความความผิด จำนวนครั้งของการต้องโทษ

ส่วนที่ ๒ แนวคำถามเกี่ยวกับสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำในด้านต่าง ๆ ๗ ด้าน ได้แก่ ด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านยาเสพติด ปัจจัยส่วนบุคคล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และด้านค่านิยมและความเชื่อ

๑) การกลับมากระทำผิดซ้ำในครั้งนี้นี้เกิดขึ้นจากสาเหตุใดในด้านต่าง ๆ ๗ ด้าน ได้แก่ ด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านยาเสพติด ปัจจัยส่วนบุคคล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และด้านค่านิยมและความเชื่อ

๒) มีเหตุผลอย่างไรมาสนับสนุนให้เชื่อถือเป็นเหตุผลนั้น

๓) หลังพ้นโทษจากเรือนจำไปในครั้งที่ผ่านมามีการดำเนินชีวิตอย่างไรบ้าง มีความเชื่อมโยงกับปัญหาในการกลับมากระทำผิดซ้ำอย่างไรบ้าง

๔) การกลับมากระทำผิดซ้ำครั้งนี้มีเหตุผลอย่างอื่นซ่อนเร้นเอาไว้หรือไม่ เหตุผลนั้นคืออะไร

๒. ชุดคำถามที่ ๒ ผู้แทนเจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์ ได้แก่ อายุ หน้าที่รับผิดชอบ ประสบการณ์ในการทำงานในเรือนจำ/ทัณฑสถาน

ส่วนที่ ๒ แนวคำถามเกี่ยวกับสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำในด้านต่าง ๆ ๗ ด้าน ได้แก่ ด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านยาเสพติด ปัจจัยส่วนบุคคล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และด้านค่านิยมและความเชื่อ

๑) การกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเกิดขึ้นจากสาเหตุใดในด้านต่าง ๆ ๗ ด้าน ได้แก่ ด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านยาเสพติด ปัจจัยส่วนบุคคล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และด้านค่านิยมและความเชื่อ

๒) มีเหตุผลอย่างไรมาสนับสนุนให้เชื่อถือเป็นเหตุผลนั้น

๓) การกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังมีเหตุผลอย่างอื่นซ่อนเร้นเอาไว้หรือไม่ เหตุผลนั้นคืออะไร

๔) แนวทางในการแก้ไขปัญหามาเพื่อป้องกันการกลับมากระทำผิดซ้ำควรเป็นอย่างไร

๓. ชุดคำถามที่ ๓ ผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์ ได้แก่ อายุ หน้าที่รับผิดชอบ ประสบการณ์ในการทำงานที่เกี่ยวกับผู้ต้องขัง

ส่วนที่ ๒ แนวคำถามเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ไขมาายาคติของผู้ต้องขัง เพื่อป้องกันการกลับมากระทำผิดซ้ำ

๑) การแก้ไขปัญหามากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงควรมีแนวทางอย่างไร

๒) การแก้ไขมาายาคติที่ส่งผลกระทบต่อกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงควรมีแนวทางอย่างไร

๓) แต่ละภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายและแนวทางในการแก้ไขมาายาคติของผู้ต้องขังอย่างไร

๔. ชุดคำถามที่ ๔ ผู้แทนผู้พ้นโทษดังนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์ ได้แก่ อายุ อาชีพปัจจุบัน จำนวนครั้งของการต้องโทษ

ส่วนที่ ๒ แนวคำถามเกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำและเหตุผลที่ยังไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำ

๑) สาเหตุที่กลับไปกระทำผิดซ้ำ

๒) ปัจจัยใดที่จะทำให้ผู้พ้นโทษไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ

ทั้งนี้ ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ศึกษาวิจัยได้เลือกสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๑ ก่อนจากนั้นจึงเป็นกลุ่มที่ ๒ กลุ่มที่ ๔ และกลุ่มที่ ๓ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่มที่ ๑ ผู้ศึกษาวิจัยจะดำเนินการค้นหาข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus group) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๑ ไปพร้อมๆ กันกับการสัมภาษณ์เป็นรายกรณี เพื่อให้เกิดความชัดเจนและสามารถเข้าถึงข้อมูลที่มีความซับซ้อน หลากหลาย เพื่อผู้ศึกษาวิจัยจะสามารถเข้าถึงเรื่องราวในแต่ละกรณีศึกษา

สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ทั้ง ๔ กลุ่มประชากร ผู้ศึกษาวิจัยทำหน้าที่เป็นผู้สัมภาษณ์ ผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus group) และเป็นกระบวนกรในการดำเนินกิจกรรมการถอดบทเรียนที่ได้จากการสนทนากลุ่มของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยผู้ศึกษาวิจัยมีการเตรียมความพร้อมก่อนลงพื้นที่เก็บข้อมูล เริ่มต้นจากการสร้างชุดแนวคำถามที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมและวัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้ที่กำหนดไว้ และนำมาปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาของงานวิจัยขึ้นนี้เพื่อปรับปรุงให้ครอบคลุมเนื้อตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษามากที่สุด โดยผู้ศึกษาวิจัยได้นำมา

ทดสอบชุดคำถามที่ได้มานำร่องกับกลุ่มตัวอย่างของกลุ่มประชากร (Pilot Testing) เพื่อทดสอบว่าชุดคำถามมีความสมบูรณ์และเข้าใจง่ายหรือไม่ หากพบจุดที่ต้องปรับปรุงแก้ไขผู้ศึกษาวิจัยจึงนำมาปรับให้เหมาะสม โดยผ่านการรับฟังข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) จากผู้ให้ข้อมูลที่เป็นกลุ่มประชากรตัวอย่างที่ร่วมทดสอบแบบทดสอบดังกล่าว อย่างไรก็ตามผู้ศึกษาวิจัยไม่ได้สัมภาษณ์โดยการเรียงลำดับข้อคำถามจากข้อแรกไปถึงข้อสุดท้าย แต่มีการเปลี่ยนแปลงลำดับตามความเหมาะสมและเนื้อหาในการสัมภาษณ์ โดยผู้ศึกษาวิจัยจะจัดบันทึกประเด็นและใส่เครื่องหมายกำกับในกรณีมีการถามไปแล้วเพื่อป้องกันการไม่สมบูรณ์ของข้อมูล และเพื่อให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์ครบถ้วน นอกจากนี้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ศึกษาวิจัยจะยึดถือบริบทของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เนื่องจากเป็นเจ้าของข้อมูลโดยไม่เอาไปเปรียบเทียบกับบริบทของผู้ศึกษาวิจัยหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนอื่นๆ เพื่อเป็นการให้เกียรติและยอมรับข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาวิจัย

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากวิธีการวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) ประกอบกับดำเนินการถอดเทปข้อมูลที่บันทึกเสียงจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและดำเนินการตรวจสอบข้อมูลและนำข้อมูลไปวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อเรียบเรียงใหม่ รวมถึงนำข้อมูลในส่วนของสัญญาณและวาทกรรมไปวางรูปแบบตามแผนผังโครงสร้างตามแนวคิดสัญญาณวิทยา ของเดอ โซซูร์ และแนวคิดมายาคติของโรล์องด์ บาร์ตส์ ในรูปแบบและโครงสร้างต่างๆ เพื่อให้ได้มายาคติอันจะนำไปสู่การวิเคราะห์และค้นหาแนวทางในการแก้ไขต่อไป

รูปแบบการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาวิจัยใช้รูปแบบการวิเคราะห์ข้อมูลที่หลากหลายประกอบกัน ได้แก่ การจับคู่ข้อมูลกับทฤษฎี (pattern matching) และการสังเคราะห์ข้ามกรณีศึกษา (Cross-case synthesis) โดยจะนำข้อมูลที่ได้จากแหล่งต่างๆ เช่น เอกสาร งานวิจัย ข้อเท็จจริง รวมทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนทั้ง ๒๔ กรณี

๓.๖ จริยธรรมและการพิทักษ์สิทธิ

จริยธรรมการวิจัยในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลภูมิหลังสถานะปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับประวัติอาชญากรรม การต้องโทษในเรือนจำ/ทัณฑสถาน เพื่อเป็นการปกป้องสิทธิความเป็นส่วนตัวส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล ไม่ให้ถูกละเมิดจากการดำเนินการวิจัยนี้ จึงได้ดำเนินการดังนี้

๑) แจ้งวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยและเปิดเผยตนเองแก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกรายทราบ โดยไม่ปิดบังรายละเอียดของการศึกษาวิจัย

๒) ให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้ข้อมูลด้วยความสมัครใจ และถือว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้ที่มีคุณประโยชน์ผู้ศึกษาวิจัยจึงให้เกียรติแก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓) ตลอดการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ศึกษาวิจัยจะยึดหลักความเป็นส่วนตัวและการรักษาความลับของข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมถึงไม่เปิดเผยรายชื่อหรือข้อมูลส่วนบุคคลที่จะกระทบถึงความไม่ปลอดภัยและความไม่สบายใจของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๔) การศึกษาวิจัยนี้แม้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่จะอยู่ในทัศนสถาน แต่ผู้ศึกษาวิจัยจะดำเนินการเก็บข้อมูลโดยยึดผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นศูนย์กลาง โดยการเก็บข้อมูลจะต้องไม่กระทบกับกิจกรรมส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตลอดการะหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากทัศนสถานฯ

๕) ในการศึกษาวิจัยเนื่องจากการเก็บรวบรวมข้อมูลอาจมีการบันทึกเสียงและบันทึกภาพผู้ศึกษาวิจัยจะขออนุญาตก่อนทุกครั้ง สำหรับการบันทึกภาพผู้ศึกษาวิจัยจะไม่ถ่ายภาพให้เห็นใบหน้าด้านหน้าแต่จะถ่ายภาพให้เห็นจากด้านหลังเท่านั้น และหากผู้ให้ข้อมูลสำคัญไม่อนุญาตให้บันทึกภาพผู้ศึกษาวิจัยจะยอมรับการตัดสินใจของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิงเพื่อป้องกันการกลับมากระทำผิดซ้ำ” มีผลการศึกษาวิจัยดังต่อไปนี้

- ๔.๑ สังเคราะห์ข้อมูลการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง
- ๔.๒ วิเคราะห์มายาคติของผู้ต้องขังหญิงที่เป็นสาเหตุทำให้กลับมากระทำผิดซ้ำ
- ๔.๓ นำเสนอแนวทางการปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิง

๔.๑ การสังเคราะห์ข้อมูลการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง

๔.๑.๑ ข้อมูลสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในรอบ ๑๐ ปี (พ.ศ.๒๕๕๘ – ๒๕๖๘)

ผู้ศึกษาวิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมมาทำการวิเคราะห์เชื่อมโยงการในประเด็นสาเหตุในการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์ข้อมูล โดยผู้ศึกษาวิจัยเลือกกรอบระยะเวลาในการศึกษาข้อมูลในช่วงเวลาระหว่าง ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ - ๒๕๖๘ รวมระยะเวลาทั้งสิ้น ๑๐ ปี เพื่อให้สามารถเห็นภาพการเปลี่ยนแปลงถึงสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง ซึ่งแบ่งช่วงเวลาออกเป็น ๓ ช่วง ดังนี้

๑) ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๖๐

รายงานการศึกษาทั้งไทยและต่างประเทศ ระบุสาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังทั้งชายและหญิงส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจาก

๑.๑ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ฐานะความยากจน ภาระทางการเงินที่ผู้ต้องขังรับผิดชอบอยู่ การไม่ได้รับการจ้างงาน ปัจจัยด้านเศรษฐกิจนี้ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มักเป็นกลุ่มคดีเกี่ยวกับยาเสพติดและลักทรัพย์

๑.๒ ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ ปัญหาโครงสร้างทางครอบครัวที่มีปัญหา การแยกทางกันของบิดามารดา และสมาชิกในครอบครัวเกี่ยวข้องกับยาเสพติด หรือมีพฤติกรรมเป็นอาชญากร

๑.๓ ปัจจัยด้านสังคมและชุมชน ได้แก่ การไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม การถูกตีตราจากสังคมและชุมชน โดยเฉพาะในสังคมต่างประเทศ การไม่ยอมรับผู้พ้นโทษมีสูง มีการกีดกันผู้พ้นโทษจากการทำงาน ทำให้ขาดรายได้ นำไปสู่ปัญหาทางเศรษฐกิจในที่สุด

๑.๔ ปัจจัยด้านตัวผู้พ้นโทษ ได้แก่ การไม่ได้รับการศึกษา การไม่ยอมกลับเข้าสู่สังคมของผู้พ้นโทษ การยังคงอยู่กับกลุ่มเพื่อนและใช้ชีวิตไม่แตกต่างไปจากก่อนต้องโทษ ผลการศึกษาจากต่างประเทศยังกล่าวถึงว่าผู้พ้นโทษบางรายต้องการกลับเข้าสู่เรือนจำเนื่องจากต้องการหนีจากปัญหาความยากจน ความยากลำบากในการดำเนินชีวิตภายนอกเรือนจำ

ทั้งนี้ สาเหตุการกระทำผิดดังกล่าว ผู้ศึกษาวิจัยขอใช้คำว่า “สาเหตุกระแสหลัก” เนื่องจากเป็นสาเหตุที่มีการกล่าวถึงและถึงนำมาใช้อ้างอิงเป็นอย่างมากและต่อเนื่อง

๒) ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๖๓

สาเหตุการกระทำผิดยังคงเป็นสาเหตุกระแสหลัก แต่อย่างไรก็ตามนักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศ ได้นำเสนอสาเหตุกระแสหลักกลิ้งไปในรายละเอียดพร้อมทั้งขยายความว่าในสาเหตุแต่ละด้านมีข้อมูลรายละเอียดที่เพิ่มขึ้นที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

๒.๑ ปัจจัยด้านจิตใจ ได้แก่ ปัญหาด้านต่างๆ ที่มากระทบด้านจิตใจของผู้ต้องขังหรือผู้พ้นโทษ จนเป็นเหตุนำไปสู่การเข้าสู่ปัจจัยเสี่ยง เช่น ปัญหาครอบครัวแตกแยกของวัยรุ่น นำไปสู่ปัญหาด้านยาเสพติด

๒.๒ ปัจจัยด้านผู้ต้องขัง ได้แก่ ความรู้สึกแปลกแยกจากสังคมของผู้พ้นโทษ ประสบการณ์การใช้ชีวิตในเรือนจำสร้างความรู้สึกชื่นชอบ เคยชิน การสมัครใจเข้าสู่เรือนจำของผู้ต้องขัง รวมไปถึงเรือนจำไม่ได้ทำหน้าที่ในการขัดเกลาทางสังคมกับผู้ต้องขัง การไม่ให้ความรู้หรือปรับทัศนคติด้านคุณธรรม ศีลธรรมและจริยธรรม ให้กับผู้ต้องขังระหว่างถูกคุมขังของเรือนจำ

๒.๓ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ การกีดกันผู้พ้นโทษออกจากสังคม การตีตราผู้พ้นโทษ การไม่ให้โอกาสในการเข้าสู่ระบบการจ้างงาน ยังคงเป็นปัญหาสำหรับผู้พ้นโทษที่ต้องการเปลี่ยนแปลงตนเอง ส่งผลไปสู่การตัดสินใจกระทำผิดซ้ำ

๓) ปี พ.ศ. ๒๕๖๔ – ปัจจุบัน

ในช่วงเวลานี้มีการศึกษาถึงสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำด้วยสาเหตุกระแสหลักอยู่ แต่การขยายประเด็นและลงลึกในรายละเอียดมีเพิ่มขึ้น รวมถึงการลงลึกในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังหญิงเป็นการเฉพาะมากยิ่งขึ้น มีการกล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการเข้ามาแก้ไขปัญหการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังนอกเหนือไปจากเรือนจำ และเพิ่มน้ำหนักปัญหาไปที่ปัญหาครอบครัวปัญหาด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และปัญหาของตัวผู้ต้องขังเอง ดังนี้

๓.๑ ปัจจัยด้านครอบครัว

เป็นที่ทราบและรับรู้กันในวงกว้างแล้วว่าปัจจัยด้านครอบครัวของผู้ต้องขังมีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดซ้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดียาเสพติดให้โทษ แต่ในช่วงเวลานี้สำหรับผู้ต้องขังหญิงสาเหตุสำคัญสำหรับการกระทำผิดซ้ำคือ ปัญหาความสัมพันธ์ ความรักความผูกพันระหว่างผู้ต้องขังหญิงกับสามีหรือคนรัก เมื่อสามีหรือคนรักเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมมักส่งผลให้ผู้ต้องขังหญิงกลับเข้าสู่เรือนจำ นอกจากนี้ยังพบปัญหาว่าผู้ต้องขังหญิงกลับมากระทำผิด

เนื่องจากปัญหาครอบครัวยังคงดำรงอยู่ไม่ได้รับการแก้ไขตั้งแต่ก่อนต้องโทษ ระหว่างต้องโทษ และเมื่อปล่อยตัวปัญหาเดิมยังคงดำรงอยู่

๓.๒ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

สาเหตุกระแสหลักยังคงไม่เปลี่ยนแปลงในปัจจัยด้านเศรษฐกิจของผู้ต้องขัง ได้แก่ ปัญหาความยากจน การไม่ได้รับการจ้างงาน เนื่องจากการถูกกีดกัน การไม่ให้โอกาส การไม่รับการศึกษา รวมไปถึงการขาดทักษะการจ้างงาน ส่งผลต่อปัญหาด้านเศรษฐกิจของผู้ต้องขัง

๓.๓ ปัจจัยด้านสังคม

การขาดโอกาสกลับคืนสู่สังคมและวิถีชีวิตและวงสังคมที่ไม่เปลี่ยนแปลงเมื่อได้รับการปล่อยตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยังคงใช้ชีวิตอยู่กับกลุ่มเพื่อนกลุ่มเดิมที่เกี่ยวข้องกับปัญหาอาชญากรรม และการขาดทรัพยากรชุมชนหรือบริการทางสังคมที่สนับสนุนผู้ต้องขังหลังปล่อยตัว

๓.๔ ปัจจัยด้านยาเสพติด

ปัจจัยด้านยาเสพติดเป็นสาเหตุเริ่มต้นในการเข้าสู่การกระทำความผิดของผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการเสพยาเสพติดตั้งแต่อายุน้อย การใช้สารเสพติดเพื่อความผ่อนคลายหรือเพื่อความบันเทิง มีส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้ต้องขังเสพติดความรู้สึกละเลิงจากการเสพ นำไปสู่การใช้สารเสพติดเพื่อแก้ปัญหาความทุกข์ รวมไปถึงการใช้ชีวิตอยู่ในวงจรหรือเกี่ยวข้องกับยาเสพติดของผู้ต้องขัง

๓.๕ ปัจจัยส่วนบุคคล (ตัวผู้ต้องขัง)

ปัญหาการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังส่วนใหญ่เมื่อใช้สารเสพติดมาก จะส่งผลกระทบต่อสมองและปัญหาโรคทางจิตเวช ภาวะซึมเศร้า ทำให้มีการใช้สารเสพติดเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า การกระทำผิดโดยสันดาน และการขาดการยับยั้งชั่งใจในการกระทำความผิดมีมากขึ้นในช่วงนี้ นอกจากนี้การกลับเข้าสู่เรือนจำมีการตัดสินใจที่ง่ายมากขึ้นเนื่องจากการมีประสบการณ์ในเรือนจำทำให้ผู้ต้องขังไม่เกรงกลัวต่อการกระทำความผิด เพราะรู้สึกจะสามารถปรับตัวเข้ากับชีวิตในเรือนจำได้

๓.๖ ปัจจัยด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีผลต่อความรับผิดชอบในการแก้ไขผู้ต้องขัง ถูกตั้งคำถามเรื่องการเป็นสาเหตุหนึ่งที่น่าไปสู่การกระทำผิดซ้ำ ได้แก่ การไม่มีการฝึกอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวพ้นโทษ ไม่มีการฝึกอบรมทักษะด้านอาชีพ การไม่ติดต่อประสานงานกับหน่วยที่เกี่ยวข้องหรือหน่วยงานที่มีทรัพยากรด้านต่างๆ เพื่อสนับสนุนผู้ต้องขังหลังพ้นโทษ เรือนจำกลายเป็นสถานที่ในการศึกษาและเรียนรู้การเป็นอาชญากรของผู้ต้องขัง

๓.๗ ปัจจัยด้านค่านิยมและความเชื่อ

ในช่วงเวลานี้มีการกล่าวถึงสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำในประเด็นที่เกี่ยวกับค่านิยมและความเชื่อ ได้แก่ การมองว่าเรื่องยาเสพติดเป็นเรื่องปกติ การเข้าออกเรือนจำเป็นเรื่อง

ปกติ การกระทำผิดซ้ำเป็นการมองปัญหาของสังคมภายนอก การเข้าสู่เรือนจำเป็นทางเลือกที่ดีกว่าชีวิตที่พวกเขาทิ้งเอาไว้ข้างหลัง เนื่องจากมีที่พักที่อบอุ่น มีอาหาร มีเพื่อน

จากสาเหตุการกระทำผิดซ้ำในรอบ ๑๐ ปี หากพิจารณาแล้วจะพบเหตุผลซ่อนเร้นอยู่ภายในสาเหตุกระแสหลัก ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในรอบ ๑๐ ปี และเหตุผลซ่อนเร้น

สาเหตุการกระทำผิดซ้ำ	รายละเอียดของสาเหตุ	เหตุผลซ่อนเร้น
ปัจจัยด้านครอบครัว	ครอบครัวแตกแยก	การเห็นชอบของครอบครัวที่มีสมาชิกในครอบครัวเป็นผู้ต้องขัง และยินดีที่จะได้รับประโยชน์จากอาชญากรรม เช่น เงินที่ได้จากการค้ายาเสพติด หรือการหลอกลวงในรูปแบบแก๊งค์คอลเซ็นเตอร์
	สมาชิกในครอบครัวเกี่ยวข้องกับอาชญากรรม โดยเฉพาะสามีหรือคนรัก	
	ภาระความรับผิดชอบในครอบครัว	
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ	ความยากจน	การไม่สนใจทำงานสุจริต เนื่องจากรายได้น้อยกว่าการการได้ประโยชน์จากอาชญากรรม
	การว่างงาน	
	การถูกกีดกันจากโอกาสในการทำงาน	
ปัจจัยด้านสังคม	การไม่ได้รับโอกาสทางสังคม	ผู้ต้องขังเฝ้ารอโอกาสจากภายนอกมากกว่าการใช้ทรัพยากรและศักยภาพของตนเอง
	การดำเนินชีวิตร่วมกับกลุ่มเพื่อนกลุ่มเดิม ที่มีความเกี่ยวข้องกับปัญหาอาชญากรรม	
	การขาดทรัพยากรชุมชนหรือบริการทางสังคมที่สนับสนุนผู้ต้องขังหลังปล่อยตัว	

สาเหตุการกระทำผิดซ้ำ	รายละเอียดของสาเหตุ	เหตุผลข้ออื่น
ปัจจัยด้านตัวผู้พ้นโทษ	กระทำผิดโดยสันดาน	ผู้ต้องขังไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นความผิดพลาดที่ต้องแก้ไข แต่กลับคิดว่าการกระทำผิดซ้ำเป็นการมองสิ่งนี้เป็นปัญหาของสังคมภายนอกเท่านั้น
	ประสบการณ์การใช้ชีวิตในเรือนจำ	
	การขาดการยับยั้งชั่งใจในการกระทำผิด	
ยาเสพติด	ภาวะสุขภาพจิตและการใช้สารเสพติด	การใช้ยาเสพติดเพื่อแก้ปัญหาสุขภาพเรื่องปกติ เพราะขณะใช้สารเสพติดไม่มีภาวะเจ็บป่วยแบบที่เป็นอยู่ขณะต้องโทษ เช่น อาการปวดฟัน ฟันเสีย อาการปวดเมื่อยตามร่างกาย
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	ไม่มีการฝึกอบรมทักษะทางวิชาชีพ ศีลธรรม จริยธรรม และการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย	เรือนจำกลายเป็นสถานที่ในการศึกษาและเรียนรู้การเป็นอาชญากรของผู้ต้องขัง
	ไม่ติดต่อประสานงานกับหน่วยที่เกี่ยวข้องหรือหน่วยงานที่มีทรัพยากรด้านต่างๆ เพื่อสนับสนุนผู้ต้องขังหลังพ้นโทษ	
ค่านิยมและความเชื่อ	การเข้าออกเรือนจำเป็นเรื่องปกติ การเข้าสู่เรือนจำเป็นทางเลือกที่ดีกว่าชีวิตที่พวกเขาทิ้งเอาไว้ข้างหลัง เนื่องจากมีที่พักที่อบอุ่น มีอาหาร มีเพื่อน	การกลับเข้าสู่เรือนจำเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่ดี

๔.๑.๒. ข้อมูลสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ผู้ศึกษาวิจัยได้จัดให้มีการสนทนากลุ่ม (Focus group) ขึ้น โดยคัดเลือกผู้แทนผู้ให้ข้อมูลสำคัญเข้าร่วมแบบเฉพาะเจาะจง จำนวนทั้งสิ้น ๑๐ คน จากการสนทนากลุ่มได้พบสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง ทักษสถานหญิงธนบุรี ดังต่อไปนี้

๑) ด้านครอบครัว สาเหตุด้านครอบครัวนี้ผู้แทนผู้ต้องขังจำนวน ๕ คน จากจำนวน ๑๐ คน มีสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำเพราะสาเหตุนี้ สาเหตุด้านครอบครัวนี้ ผู้แทนผู้ต้องขังให้ความหมายว่า ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์แบบขาดองค์ประกอบของครอบครัวที่สำคัญคือ บิดามารดา ผลของการถูกละเลยดูจากแม่หรือพ่อเลี้ยงเดี่ยว หรือจากปู่ย่าตายาย หรือแม่แต่รูปแบบในการอบรมเลี้ยงดู ส่งผลต่อความรู้สึกที่กดทับอยู่ภายในจิตใจของผู้ต้องขัง ผู้แทนผู้ต้องขังเหล่านี้สะท้อนความสำคัญของโครงสร้างของครอบครัวมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในอนาคตของผู้ต้องขัง รวมไปถึงการมีสมาชิกในครอบครัวหรือคนรักเข้าไปเกี่ยวข้องกับอาชญากรรม ผู้แทนผู้ต้องขังในกลุ่มนี้เล่าให้ฟังว่า “ครอบครัวติดยาเสพติดและยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดทั้งในระดับเสฟและค้าทุกคน สมาชิกทุกคนในบ้านเคยผ่านการต้องโทษมาแล้วทุกคน ยอมรับว่ารายได้ที่ได้จากยาเสพติดนั้นเป็นรายได้หลักที่เลี้ยงดูทุกคนในบ้าน ยอมรับว่าการต้องโทษเหมือนเป็นการทำหน้าที่ ทุกคนต้องหมั่นเวียนการเข้าเรือนจำเพื่อให้ครอบครัวอยู่ได้ คนอยู่ก็ต้องใช้เงินให้เป็นและต้องดูแลคนที่อยู่ข้างในด้วยเหมือนกัน”^๑ “พ่อแม่เลี้ยงดูมาอย่างดี แต่รู้สึกไปเองว่าครอบครัวรักพี่ชายมากกว่า เลยออกจากบ้านตั้งแต่อายุ ๑๕ ปี พ่อแม่มาตามกลับบ้านก็ไม่กลับอยากจะทำอะไรที่พ่อแม่ไม่ชอบ”^๒ “พ่อแม่บอกสอนด้วยการเอาฐานะทางบ้านไปเปรียบเทียบกับบ้านใกล้เคียงในชุมชนมาตั้งแต่เด็กจนโต ทำให้รู้สึกตัวเองต้องทะเยอทะยาน อยากจะมีฐานะเงินทอง เป็นที่เชิดหน้าชูตาของครอบครัว คนในชุมชนให้เกียรติ ยกย่อง แต่ถ้าคนไหนไม่มีเงินเขาก็ดูถูก”^๓

๒) ด้านเศรษฐกิจ สาเหตุด้านเศรษฐกิจนี้ผู้แทนผู้ต้องขังจำนวน ๘ คน จากจำนวน ๑๐ คน มีสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำเพราะสาเหตุนี้ สาเหตุด้านเศรษฐกิจนี้ ผู้แทนผู้ต้องขังให้ความหมายว่า การมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย การต้องรับผิดชอบภาระครอบครัว ฐานะของครอบครัว การว่างงานในระยะเวลาอันยาวนาน และการไม่ได้รับการจ้างงาน “ก่อนต้องโทษแม่ป่วยติดเตียง พี่ชายและน้องสาวใช้สารเสพติดทั้งหมดแต่ไม่มีใครทำงาน มีคนเดียวที่ทำหน้าที่ในการหาเงินมาดูแลครอบครัว ตัวเองใช้ยาเคซึ่งเป็นสารเสพติดที่มีราคาแพง ทำให้ต้องการเงินให้ได้ในแต่ละวันครั้งละจำนวนมากถึงจะเพียงพอต่อการใช้จ่ายภายในบ้าน ทำให้เลือกอาชีพการเล่นพนันออนไลน์เป็นอาชีพติดคุกครั้งนี้เป็นเพราะอยากจะพัก อยู่ข้างนอกมันเหนื่อยมาก มาพักก่อนเดี๋ยวค่อยว่ากันใหม่”^๔

^๑ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

^๒ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

^๓ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

^๔ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

“ครอบครัวที่มีฐานะยากจนมาก ไม่มีบ้าน ไม่มีเงิน อาศัยอยู่ใต้สะพานตั้งแต่เด็กจนโต เชื่อมาตลอดว่า ความยากจนไม่มีทางแก้ไขได้ มีทางเดียวที่ต้องยอมรับเหมือนกับเป็นมรดกตกทอดจากพ่อแม่ สาเหตุที่ทำให้ต้องกลับเข้าเรือนจำคือ ความยากจน”^๕ “หลังจากพ้นโทษไปครั้งก่อน รู้สึกอยากพัก ไม่อยากทำงาน จึงไม่ได้ไปสมัครงานหรือหางานทำ ภาระค่าใช้จ่ายจึงตกอยู่กับสามี เวลาอยากจะใช้เงินจำนวนมากๆ ค่อยออกไปหางานทำ จุดเปลี่ยนสำคัญคือ ในช่วงนั้นหาเงินไม่ทัน ก็เลยต้องไปรับยาจากคนรู้จักเอามาขาย เลยถูกจับ”^๖

๓) ด้านสังคม สาเหตุด้านสังคมนี้ผู้แทนผู้ต้องขังจำนวน ๘ คน จากจำนวน ๑๐ คน มีสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำเพราะสาเหตุนี้ สาเหตุด้านสังคมนี้ ผู้แทนผู้ต้องขังให้ความหมายว่าทัศนคติของสังคม ชุมชนที่มีต่อผู้ต้องขังและผู้พ้นโทษ การยอมรับของสังคมและการให้โอกาสกับผู้พ้นโทษของสังคม รวมไปถึงการตีตราทางสังคมอีกด้วย “ตอนต้องโทษครั้งแรก คนในครอบครัวในชุมชนยังมองว่าเกิดจากความคึกคะนอง พลังพลาด แต่พอเข้าไปรอสอง เขาไม่ยอมรับ แม้แต่คนในครอบครัวยังไม่ยอมรับ ไปสมัครงานที่ไหนเขาก็ไม่รับ”^๗ “ต้องโทษครั้งนี้เป็นครั้งที่ ๔ แล้ว ผู้คนรอบข้าง ญาติ ครอบครัว ไม่เชื่อใจ ไม่เชื่อในสิ่งที่พูด บอกคนในบ้านว่าอยากจะขายน้ำปั่นหน้าบ้าน คนในบ้านก็บอกว่าจะทำไปทำไมเปลืองเงินเดี๋ยวก็กลับเข้าไปอีก พอไปทำงานรับจ้างแถวบ้าน ก็มีคนใจดีรับเข้าทำงาน แต่พอเจอหน้ากันที่ไรเขาก็จะพูดว่า “ยามันไม่ดี อย่าไปยุ่งกับมันอีกนะ” มันเหมือนกระตุ้นความรู้สึกว่า เขาจะตอกย้ำเราไปทำไม”^๘ “การไม่ยอมรับของสังคมเป็นสิ่งที่ทำให้ต้องกลับเข้าสู่เรือนจำอีกครั้ง”^๙

๔) ด้านปัจจัยส่วนบุคคล สาเหตุด้านปัจจัยส่วนบุคคลนี้ผู้แทนผู้ต้องขังจำนวน ๕ คน จากจำนวน ๑๐ คน มีสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำเพราะสาเหตุนี้ สาเหตุด้านปัจจัยส่วนบุคคลนี้ ผู้แทนผู้ต้องขังให้ความหมายว่า กลุ่มเพื่อนกลุ่มเดิมที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม การตัดสินใจเข้าเรือนจำเนื่องจากต้องการหนีปัญหาที่เผชิญอยู่ “สาเหตุที่ต้องโทษครั้งนี้เนื่องจากต้องการพัก พักจากปัญหา รู้สึกเหนื่อยมาก ตั้งใจเข้ามาสักพักเดี๋ยวค่อยกลับไปตั้งหลักใหม่ การกลับเข้าเรือนจำครั้งนี้หรือครั้งก่อนนี้ไม่ได้รู้สึกกลัวเรือนจำ เพราะเคยเข้าแล้ว”^{๑๐} “ก่อนต้องโทษใช้ชีวิตอยู่กับเพื่อนผู้ต้องขังเก่า รู้สึกว่าตัวเองเป็นพี่ใหญ่ที่ต้องคอยให้ความช่วยเหลือน้องๆ ที่ลำบากตั้งแต่ตอนที่ติดอยู่ข้างในมาด้วยกัน”^{๑๑} “คนที่ทำงานคอลเซ็นเตอร์เยอะมาก เขาไม่คิดหรอกว่าเขาหลุดใคร เขาคิดว่าถ้าคนนั้นไม่ถูกเขาหลอก คนอื่นก็มาหลอกเขาอยู่ดี ตอนนั้นก็เลยไม่ได้คิดอะไร คิดแต่ว่ามันคือโอกาส ทำเพราะ

^๕ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

^๖ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

^๗ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๙, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

^๘ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๘, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

^๙ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๑๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๑๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๐, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

คนอื่นเขาก็ทำ”^{๑๒} เจ้าหน้าที่ด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ผู้แทนการสนทนากลุ่มเล่าว่า “ปัญหาที่มาจากตัวผู้ต้องขังเองมีส่วนสำคัญมากที่ส่งผลต่อการกลับมากระทำผิดซ้ำ ผู้ต้องขังที่กระทำความผิดซ้ำเมื่อขณะต้องโทษในเรือนจำจะเป็นกลุ่มที่กระทำผิดวินัยเรือนจำ มีพฤติกรรมปัญหาที่ยากต่อการควบคุม การกระทำผิดดังกล่าวจึงเหมือนเป็นลักษณะนิสัยหรือสันดาน เป็นการกระทำผิดซ้ำซากยากต่อการแก้ไขหรือพัฒนาพฤตินิสัย ผู้ต้องขังเหล่านี้ไม่มีเป้าหมายในการออกไปดำเนินชีวิตภายนอกเรือนจำ แต่กลับมีเป้าหมายในการกลับเข้าสู่เรือนจำ”^{๑๓} “ผู้ต้องขังหลังปล่อยตัวพ้นโทษ ส่วนใหญ่ในระยะแรกของการปล่อยตัวประมาณ ๑ – ๓ เดือนแรก ผู้ต้องขังจะยังไม่ประกอบอาชีพ โดยส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าต้องการพักหรือเยียวยาจิตใจ เนื่องจากเพิ่งพ้นโทษ แต่เมื่อสอบถามว่าแล้วมีการกินอยู่อย่างไรระหว่างนี้ ส่วนใหญ่จะบอกว่าลำบาก ไม่มีเงินใช้จ่าย ต้องกู้ยืมเพื่อนหรือเงินนอกระบบ เมื่อเรือนจำแจ้งว่าต้องการทำงานหรือไม่ จะแนะนำให้ ผู้ต้องขังเหล่านี้จะแจ้งว่าไม่ต้องการ ขอหางานเองที่เป็นแบบนี้สาเหตุเนื่องมาจากผู้ต้องขังเมื่อปล่อยตัวไปแล้วมักไม่ต้องการติดต่อหรือเข้ามายุ่งเกี่ยวกับเรือนจำอีก โดยให้เหตุผลว่าไม่อยากให้ใครรู้ว่าเคยต้องโทษ”^{๑๔}

๕) ด้านยาเสพติด สาเหตุด้านยาเสพติด ผู้แทนผู้ต้องขังจำนวน ๘ จากจำนวน ๑๐ คน มีความเห็นตรงกันว่าปัญหาด้านยาเสพติดมีผลทำให้กลับมากระทำผิดซ้ำ หมายความว่า การตัดสินใจใช้สารเสพติดเพื่อแก้ไขปัญหาหรือเพื่อเข้าสังคม รวมถึงการมีคนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด “ตอนปล่อยตัวออกมารู้สึกว่าเงินมันหายาก กว่าจะได้แต่ละบาท เหนื่อยมาก รู้สึกเครียดเลยกลับไปใช้ยาอีก”^{๑๕} ปัญหาเรื่องเงิน หมุนเงินไม่ทัน ไม่รู้ว่าต้องแก้ปัญหายังไง สิ่งเดียวที่นึกออกก็คือเอายาไปขาย”^{๑๖} “ไม่เคยเสพยาเลยจนกระทั่งมาคบกับแฟนที่เป็นคู่คี่กัน แฟนชวนเสฟก็ปฏิเสธไม่เสฟเนื่องจากไม่ชอบติด ขอร้องแฟนว่าอย่าเอายาเข้าบ้านสงสารพ่อกับแม่ สงสารลูก กลัวตำรวจจะมาค้นบ้าน ซึ่งแฟนเขาก็เชื่อแต่แฟนเขาเอาไปเก็บไว้ในรถ พอโดนตำรวจจับในด่านตอนนั้นอยู่ในรถกับแฟน ตำรวจไม่เชื่อว่าไม่รู้เห็น เลยถูกจับทั้งสองคน”^{๑๗}

๖) ด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สาเหตุด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนี้ผู้แทนผู้ต้องขังจำนวน ๓ คน จากจำนวน ๑๐ คน มีสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำเพราะสาเหตุนี้ สาเหตุด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนี้ ผู้แทนผู้ต้องขังให้ความหมายว่า การช่วยเหลือหลังปล่อยตัวของเรือนจำหรือกรมราชทัณฑ์ กรมคุมประพฤติ การไม่ได้รับการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และการติดตามหลังปล่อย “ขอรับทุนประกอบอาชีพจากเรือนจำ แต่รอนานมาก พอได้เงินมาจริงๆ มันไม่ได้เอาทำหรรษาเพราะสิ่งที่เราขอไปมันไม่ตอบโจทย์แล้ว”^{๑๘} “การติดตามของเรือนจำมีส่วนทำให้รู้สึกเหมือนยังเป็นผู้ต้องขังอยู่ บางทีมี

^{๑๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๑๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๕, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๑๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๖, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๑๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๘, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๑๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๗, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๑๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๑๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๘, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

รถตำรวจมาจอดอยู่หน้าบ้าน ทุกคนในบ้านตกใจเพราะคิดว่ามีเรื่องอีกแล้ว แต่พอพวกเขาเข้ามา เขาบอกว่าไม่ต้องตกใจมาเยี่ยมเฉยๆ พอตีทางเรือนจำมีหนังสือประสานมาให้มาช่วยดูหน่อย ตำรวจบอกไม่มีอะไร แต่ในความเป็นจริงเพียงแค่มิตรตำรวจมาจอดหน้าบ้าน คนในชุมชนก็กลัวกันไปแล้ว คิดกันไปแล้วว่าเราต้องโดนจับอีกแน่นอน”^{๑๙}

๗) ด้านค่านิยมและความเชื่อ สาเหตุด้านค่านิยมและความเชื่อนี้ผู้แทนผู้ต้องขังจำนวน ๕ คน จากจำนวน ๑๐ คน มีสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำเพราะสาเหตุนี้ สาเหตุด้านค่านิยมและความเชื่อนี้ ผู้แทนผู้ต้องขังให้ความหมายว่า ความคิดที่ถูกถ่ายทอดกันจากรุ่นสู่รุ่นจนเกิดเป็นค่านิยมในสังคมของผู้ต้องขังคนนั้น และความเชื่อคือทัศนคติที่ผู้ต้องขังคนนั้นให้ความสำคัญและให้ความสนใจ จนส่งผลต่อการกระทำหรือการแสดงออกของผู้ต้องขังคนนั้น “ในชีวิตไม่เคยทำงานสุจริตเลย ถ้าเป็นงานสุจริตก็ทำเพื่อบังหน้าไม่ให้ตำรวจเข้ามายุ่ง มีความคิดว่าการทำงานสุจริตมันดีแต่ไม่รวย”^{๒๐} “สังคมของผู้พ้นโทษ เขาจะรวมกันเป็นกลุ่ม มีชื่อแ่งค์เรียกว่ามีนามสกุล เพื่อให้คนในกลุ่มยอมรับ”^{๒๑} เจ้าหน้าที่ด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ผู้แทนการสนทนากลุ่มเล่าว่า “ความเชื่อมีส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้ต้องขังหญิงบางคนเข้าสู่เรือนจำ โดยเฉพาะผู้หญิงที่เชื่อในเรื่องการดูดวง หมอดูทักว่า “ถ้าไม่ตายก็ต้องติดคุก” ผู้ต้องขังหญิงเหล่านั้นเลยเลือกแก้เคล็ดโดยการเข้ามาติดคุกแทนการเสียชีวิต”^{๒๒} “ในอดีตผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษมักจะปิดบังตนเองไม่กล้าบอกใครว่าเคยต้องโทษ บางคนต้องโกหกว่าไปเรียนหนังสือ ไปต่างประเทศก็มี เป็นเพราะกลัวคนในสังคมจะไม่ยอมรับ กลัวมีผลกระทบกับลูกกับพ่อกับแม่ แต่ปัจจุบันผู้ต้องขังพอพ้นโทษไปแล้วก็โพสต์เฟสบุ๊คว่าตนเองพ้นโทษแล้วนะ ไปปาร์ตี้กับเพื่อนๆ ผู้ต้องขังเก่าแล้วสื่อสารเป็นนัยยะหรือสัญลักษณ์ที่มีเฉพาะกลุ่มเท่านั้นที่เข้าใจ เช่น “อิสรภาพ ที่ไม่ใช่ชื่อถนน” บางคนติดกำไล EM ที่ข้อเท้า ก็เปิดเผยว่าตอนนี้ใส่กำไลอยู่นะ บางคนใส่ขาสั้นทั้งที่ข้อเท้าติดกำไลอยู่ก็มี”^{๒๓}

สรุปสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังจากการสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้แทนผู้ต้องขังพบว่าสาเหตุการกลับมากระทำผิดจาก ๗ สาเหตุ ได้แก่ ด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านยาเสพติด ด้านปัจจัยส่วนบุคคล ด้านหน่วยงานที่รับผิดชอบ และด้านค่านิยมและความเชื่อ

๔.๑.๓ ถอดบทเรียนสาเหตุของการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง

ถอดบทเรียนสาเหตุของการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมและศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) และจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) สามารถถอดบทเรียนได้ดังต่อไปนี้

^{๑๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๒๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๒๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๘, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๒๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๕, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๒๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๖, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

๑. สาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๖๘ สาเหตุยังคงเป็นสาเหตุในกระแสหลัก คือ ด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านยาเสพติด ด้านปัจจัยส่วนบุคคล ด้านหน่วยงานที่รับผิดชอบ และด้านค่านิยมและความเชื่อ

๒. จากสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำจะเห็นได้ว่าการทำหน้าที่ (function) ของระบบย่อย (subsystem) ในสังคมมีปัญหา โดยทำหน้าที่ไม่สมบูรณ์ (dysfunction) ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบ (system) สังคมที่เป็นระบบใหญ่ โดยเฉพาะระบบที่มีปฏิสัมพันธ์กัน (Interaction) แม้ว่าระบบสังคมจะพยายามปรับตัว (Adaption) เพื่อให้เกิดการสมดุล (balance) โดยเฉพาะระบบปฏิสัมพันธ์แต่สภาพปัญหายังคงอยู่เช่นเดิม^{๒๔} สำหรับการกลับมากระทำผิดซ้ำโดยเฉพาะจากปัญหาด้านยาเสพติดซึ่งการติดเสพติดหรือการค้ายาเสพติดของผู้พ้นโทษจะมีสาเหตุมาจากปัญหาเศรษฐกิจหรือครอบครัวหรือกลุ่มเพื่อน โดยระบบสังคมมีระบบการจับกุมและการบำบัดรักษา เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาลดปัญหา เพื่อให้เกิดความสมดุล แต่ระบบของปัญหาเองกลับแสดงผลให้เห็นว่า การคงอยู่ของปัญหาเป็นการสร้างความสมดุล แต่ระบบของปัญหาเองกลับแสดงผลให้เห็นว่า การคงอยู่ของปัญหาเป็นการสร้างความสมดุลให้กับสังคม เพราะแสดงให้เห็นว่าปัญหาไม่ได้เปลี่ยนแปลงแม้ว่าระบบแก้ไขปัญหามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากแล้วก็ตาม เป็นผลมาจากระบบสังคมและเศรษฐกิจที่มีความเจริญมากขึ้น แต่ระบบของผู้พ้นโทษ การดูแลผู้พ้นโทษยังไม่สามารถปรับตัวเข้าสู่สังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้ แม้ว่าระบบสังคมจะมีการสร้างหน่วยหรือมีสถาบัน (institution Building) มารองรับผู้พ้นโทษไม่ให้เกิดการกลับมากระทำผิดซ้ำ ซึ่งได้แก่ เรือนจำ กรมราชทัณฑ์ กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม หรือสถานบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด เป็นต้น แต่ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมมีพัฒนาการไปเรื่อยๆ จนสถาบันที่มีหน้าที่รับผิดชอบทำหน้าที่ไม่ทัน หรือแม้แต่วิธีการป้องกันทางสังคม ได้แก่ ตำรวจ ทหาร ศาล ที่มีการทำหน้าที่ของตนเองเพื่อให้สังคมเกิดความสมดุลคือ ความปลอดภัยทางสังคม กลับส่งผลกระทบต่อจำนวนผู้ต้องขังที่เข้าสู่เรือนจำจำนวนมากขึ้นหรือเปิดปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ

๓. ผลการศึกษาได้เห็นการเปลี่ยนแปลงของสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่มีความน่าสนใจ ได้แก่ ๑) นิสัยหรือสันดาน ๒) ค่านิยมในเรื่องยาเสพติดและการต้องโทษ ได้แก่ การติดยาเสพติดเป็นเรื่องปกติ การเข้าออกเรือนจำเป็นเรื่องธรรมดา ปัญหาการกระทำผิดซ้ำเป็นปัญหาของสังคม ๓) ความต้องการเข้าสู่เรือนจำเนื่องจากความเชื่อ ความต้องการหลีกเลี่ยงปัญหาที่เผชิญอยู่ ๔) การขาดโอกาสคืนสู่สังคม ๕) การไม่ได้รับการจ้างงาน ๖) การไม่มีโปรแกรมกลับคืนสู่สังคม

แม้ว่าสาเหตุเหล่านี้จะไม่ได้แตกต่างไปจากสาเหตุปัญหาในกระแสหลัก เพราะดูเหมือนกับปัญหาเหล่านี้เป็นเพียงปัญหาย่อยที่อยู่ในวงจรปัญหากระแสหลัก ปัญหากระแสหลักกดทับเอาไว้จนผู้คนไม่สงสัยหรือมองเห็น จนทำให้ปัญหาคูกกลมกลืนจนแยกไม่ออกว่าสาเหตุปัญหานั้นมีการเปลี่ยนแปลงหรือเคลื่อนที่หรือไม่และมีอะไรที่แตกต่างไปจากเดิมหรือไม่ดังเช่นแผนภาพต่อไปนี้

^{๒๔} พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, **รากฐานความคิดทางสังคมศาสตร์**, (นนทบุรี: นิติธรรมการพิมพ์, ๒๕๖๗), หน้า ๓๓ - ๔๒.

แผนภาพที่ ๔.๑ แสดงปัญหาย่อยที่อยู่ในวงจรปัญหากระแสหลัก

จากแผนภาพที่ ๒.๕ จะเห็นว่าปัญหาค่านิยม นิสัย/สันดาน การขาดโอกาสกลับคืนสู่สังคม และการไม่มีโปรแกรมกลับคืนสู่สังคม เป็นปัญหาที่มีการกล่าวถึงในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๖๕ – ๒๕๖๘ แต่ในความเป็นจริงแล้ว ปัญหาเหล่านี้ไม่ใช่ขาดการถูกกล่าวถึงเลยเสียทีเดียว แต่เป็นการกล่าวถึงที่แทรกอยู่ในโครงสร้างปัญหาของปัญหากระแสหลักอื่น เช่น ปัญหาการขาดโอกาสกลับคืนสู่สังคมจะถูกกล่าวรวมอยู่ในปัญหาด้านสังคม ปัญหาการไม่ได้รับการจ้างงานถูกกล่าวถึงรวมอยู่กับปัญหาด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น ทำให้การแก้ไขปัญหามาจากสาเหตุปัญหาถูกโน้มเอียงไปที่การแก้ไขที่สาเหตุกระแสหลักมากกว่าการแก้ไขปัญหาในระบบย่อย นั่นเป็นเพราะความกลมกลืนแบบแฝงดังกล่าวเป็นธรรมชาติจนสังคมเชื่อไปแล้วว่าสาเหตุเหล่านั้นเป็นสาเหตุกระแสหลัก

๔.๑.๔ การค้นหาสาเหตุการกระทำผิดซ้ำใหม่ที่ซ่อนทับอยู่ภายใต้สาเหตุการกระทำผิดซ้ำกระแสหลัก

จากการถอดบทเรียนสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมและการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนผู้ต้องขังและผู้แทนของเจ้าหน้าที่เพื่อนำไปสู่คำตอบของวัตถุประสงค์ข้อ ๓ คือ เพื่อนำเสนอแนวทางการปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิง ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยต้องการแนวทางที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาดังกล่าวและแนวทางแก้ไขที่มีความหลากหลาย แตกต่างไปจากการแก้ไขปัญหารูปแบบกระแสหลักของ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ผู้ศึกษาวิจัยจึงได้นำผลจากการถอดบทเรียนมาวิเคราะห์ใหม่อีกครั้ง โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้แทนผู้ต้องขังที่มีความคิดความเชื่อว่าตนเองกระทำผิดซ้ำจากสาเหตุปัญหาด้านครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม ยาเสพติด ปัจจัยส่วนบุคคล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและค่านิยมและความเชื่อ ซึ่งเป็นสาเหตุที่คัดลอกมาจากผลการศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรม เพื่อสังเคราะห์หาสาเหตุการกระทำผิดซ้ำใหม่ที่อาจจะซ่อนหรือถูกกดทับไว้ภายใต้สาเหตุการกระทำผิดในกระแสหลัก จนไม่มีการถูกนำมานำเสนอ

ผู้ศึกษาวิจัยใช้วิธีการอธิบายผลการถอดบทเรียนตามแนวคิดการอธิบายกลไกเชิงสาเหตุ (Causal mechanism) แบบนิรนัย คือ เหตุการณ์ (event) ผลลัพธ์ (outcome) และกฎที่ควบคุมพฤติกรรมของหน่วยทางสังคมและกระบวนการ ซึ่งอธิบายว่าเหตุการณ์ (E) เป็นสาเหตุของผลลัพธ์ (O) โดยมีอนุกรมของเหตุการณ์แรกไปจนถึงผลลัพธ์ และส่งผลผ่านอิทธิพลจากเหตุการณ์แรกไปสู่เหตุการณ์ถัดไปจนกลับไปสู่ผลลัพธ์ถูกควบคุมโดยกฎอย่างน้อยหนึ่งประการ^{๒๕} ทั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยยังใช้แนวทางในการอธิบายของเบน ฟรีเบียร์^{๒๖} เรื่องการศึกษากิจกรรมของมนุษย์ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของบริบทของสังคมและวัฒนธรรมของหน่วยศึกษา รวมถึงการอธิบายเชิงโครงสร้างสาเหตุ (Causal Structural Explanation) โดยการมองสาเหตุปัญหาแบบองค์รวม โดยมองสังคมมีคุณสมบัติแตกต่างจากปัจเจกบุคคลที่สร้างขึ้นมา การดำรงอยู่ของสังคมจึงเป็นอิสระจากปัจเจกบุคคล อัตลักษณ์ของบุคคลถูกกำหนดโดยกลุ่มที่เขาเป็นสมาชิกเพราะอัตลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นจากพลังทางสังคมและวัฒนธรรม ผู้ศึกษาวิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้แทนผู้ต้องขังที่เล่าถึงสาเหตุที่มาจากปัญหาด้านครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม ยาเสพติด ปัจจัยส่วนบุคคล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและค่านิยมและความเชื่อ จำนวนทั้งสิ้น ๒๐ คน นำเสนอเป็นกรณีศึกษาโดยใช้คำถามในการสัมภาษณ์ คือ

๑) การกลับมากระทำผิดซ้ำในครั้งนี้นี้เกิดขึ้นจากสาเหตุใดในด้านต่าง ๆ ๗ ด้าน ได้แก่ ด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านยาเสพติด ด้านปัจจัยส่วนบุคคล ด้านหน่วยงานที่รับผิดชอบ และด้านค่านิยมและความเชื่อ

๒) มีเหตุผลอย่างไรมาสนับสนุนให้เชื่อถือว่าเป็นเหตุผลนั้น

๓) หลังพ้นโทษจากเรือนจำไปในครั้งที่ผ่านมามีการดำเนินชีวิตอย่างไรบ้าง มีความเชื่อมโยงกับปัญหาในการกลับมากระทำผิดซ้ำอย่างไรบ้าง

๔) การกลับมากระทำผิดซ้ำครั้งนี้มีเหตุผลอย่างอื่นซ่อนเร้นเอาไว้หรือไม่ เหตุผลนั้นคืออะไร

๑. กรณีศึกษาสาเหตุการกระทำผิดซ้ำจากปัจจัยด้านครอบครัว

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับสาเหตุการกระทำผิดซ้ำซึ่งมาจากปัญหาด้านครอบครัว มีรายละเอียดน่าสนใจดังนี้

^{๒๕} พิพิชาย รัตนติลก ณ ภูเก็ต, ปรัชญาสังคมศาสตร์ : การอธิบายสังคม รากฐานสำหรับการวิจัยทางสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: หางหุ้นส่วนบางกอกบล็อก, ๒๕๕๙), หน้า ๔๖ - ๕๓.

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๓.

๑.๑ กรณีศึกษา

กรณีศึกษาที่ ๑ - ๔ ผู้แทนผู้ต้องขังที่มีสาเหตุการกระทำผิดซ้ำจากปัญหาด้านครอบครัว

ID ๑ เพศหญิง ปัจจุบันอายุ ๓๔ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๓ ฐานความผิดพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ

ID ๒ เพศหญิง ปัจจุบันอายุ ๒๖ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๒ ฐานความผิดฉ้อโกงประชาชน

ID ๓ เพศหญิง ปัจจุบันอายุ ๓๘ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๓ ฐานความผิดพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ

ID ๔ เพศหญิง ปัจจุบันอายุ ๓๓ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๒ ฐานความผิดลักทรัพย์

๑.๒ ชีวิตก่อนกลับมากระทำผิดซ้ำ

ชีวิตยากลำบากเนื่องจากต้องดูแลแม่ที่ติดเตียง พี่และน้องที่ติดยาเสพติด ว่างงาน ช่วงชีวิตก่อนหน้านี้ไม่ได้ทำงานเนื่องจากมีปัญหาสุขภาพจากปัญหาการเสพยาเสพติด จึงผันตัวเองเป็นผู้ค้ายาเสพติดเป็นหลัก เงินที่ได้มาจะเอามาใช้จ่ายภายในครอบครัวและแบ่งไปเล่นพนันออนไลน์ เพราะเป็นงานที่ง่ายและได้เงินเร็ว และเสียเงินเร็วด้วย “ตอนอยู่ข้างนอกเป็นหัวหน้าครอบครัว ทำหน้าที่ในการดูแลครอบครัวโดยเฉพาะแม่ที่ติดเตียงอยู่ พี่กับน้องไม่ช่วยเหลือแต่กลับสร้างปัญหาให้ตลอด ทำให้ต้องมารับผิดชอบคนทั้งสองเพิ่มจากแม่ แม่จะพูดตลอดว่าอย่าทิ้งพี่ทั้งน้อง เราเองเหนื่อยมาก ไหนจะเรื่องสุขภาพตนเองยังจะต้องเอาแม่เอาพี่เอาน้องมาแบกไว้อีก”^{๒๗}

ชีวิตค่อนข้างดีเนื่องจากได้เปลี่ยนงานจากเป็นคนสับไฟในบ่อนคาสิโนที่กัมพูชา ไปทำงานคอลเซ็นเตอร์ มีรายได้ดีมากจึงเปลี่ยนจากการเป็นลูกจ้างคนจีนมาเป็นเจ้าของธุรกิจเอง โดยร่วมกับสามีนำเงินไปลงทุนซื้ออุปกรณ์จับสัญญาณโทรศัพท์มือถือมาใช้เป็นอุปกรณ์ในการหลอกคนอื่น กระทำผิดในกรุงเทพฯ เงินที่ได้จากการหลอกลวงเอามาใช้จ่ายซื้อสิ่งของ ทำศลกรรม เงินมันได้มามากและได้ง่าย “ถูกจับครั้งนี้เพราะผันตัวเองจากการเป็นลูกจ้างมาเป็นเจ้าของธุรกิจเอง เลยชวนแฟนไปลงทุนซื้ออุปกรณ์สำหรับใช้ดักจับสัญญาณโทรศัพท์ที่มีราคาแพงมากมาเพื่อจะเอาเงินคนอื่นโดยตัวเองรู้สึกว่าเป็นเรื่องปกติของคนทุกวันนี้ที่ย่อมจะถูกคนหลอกให้เสียเงินได้ทั้งนั้น”^{๒๘}

ชีวิตไม่เคยทำงานสุจริตเพราะรู้สึกว่ามันไม่รวย เคยทำงานสุจริตบ้างแต่วัตถุดิบประสงค์คือต้องการเอาบังหน้าตำรวจ ชีวิตมีสุขบ้างทุกข์บ้างแต่ชอบมากกว่าอยู่ในเรือนจำเพราะมีอิสระ มีเพื่อน ตอนนั้นรายได้ส่วนใหญ่มาจากการทำงานในบ่อน การค้ายาเสพติด เพราะไม่ยอมทำอย่างอื่น “ตอนอยู่ข้างนอกตั้งใจที่จะไม่ทำงานสุจริต เพราะลำบากและได้เงินน้อย เลือกที่จะขายยาเพราะได้เงินง่าย รายได้ดี ไม่เหนื่อย แต่ต้องคอยหลบตำรวจ มันก็สนุกดีชีวิตตื่นเต้นดี เคยขายข้าวถ้วย รายได้ก็พอไป

^{๒๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๒๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

ได้เพราะตัวเองเป็นพุดคุยเก่ง แต่รายได้จากการขายยามันดีกว่าพอได้เงินมาเอาไปซื้อทองใส่ พอซื้อใส่เรื่อยๆ รู้ตัวอีกทีก็เป็นที่สนใจของตำรวจเสียแล้ว”^{๒๙}

ชีวิตลำบากมาก ลูกๆ อดอยากเห็นแล้วรู้สึกสงสาร เวลาออกไปเก็บของเก่าถ้าสบโอกาสในการกระทำผิดจะลักทรัพย์จากบ้านคนด้วย ถ้าช่วงไหนหาเงินไม่ได้ก็จะชวนแม่ไปขอราน แม่ไม่ได้ออกไปหาของเก่าแต่ต้องอยู่บ้านเลี้ยงพี่สาวที่ป่วยพิการทางสมอง ส่วนสามีของตนเองไม่ประกอบอาชีพเพราะบ่อนที่เล่นอยู่ถูกตำรวจกวาดล้าง ทำให้ต้องมาทำหน้าที่เลี้ยงลูกเพราะไม่ยอมออกไปทำงานข้างนอก “ครอบครัวหนูยากจนมาก พ่อแม่มาจับจองที่ได้สะพาน หนูโตได้สะพาน พ่อหนูก็ตายได้สะพาน พ่อกับแม่มีอาชีพเก็บของเก่า หนูโตมาก็รับช่วงต่อ หนูกับคนในชุมชนจะรวมกลุ่มกันออกไปเก็บของเก่าตามพื้นที่ต่างๆ ในกรุงเทพฯ ถ้าสบโอกาสนี้ก็จะขโมยของของเขามาด้วย ได้ของมาก็เอามาขายไปแบ่งกันในกลุ่ม”^{๓๐}

๑.๓ สาเหตุที่ทำให้กลับมากระทำผิดซ้ำ

ปัญหาด้านครอบครัวเป็นปัญหาหลักเนื่องจากต้องเป็นหัวหน้าครอบครัว ครอบครัวเป็นภาระรับผิดชอบที่ต้องใช้ทั้งเวลาและเงินดูแล เนื่องจากสมาชิกในครอบครัวไม่ช่วยเหลือแต่กลับเป็นภาระเพิ่มขึ้น “พี่น้องทั้งสองคนทั้งที่เห็นว่าเราเหนื่อย เราสุขภาพไม่ดี แรงไม่มี แต่เขาก็ไม่ช่วยวันๆ แบบมือขอ พอเราไม่ให้ก็ไปบอกแม่ แม่ก็มากดดันเรา เราก็บอกว่าให้ช่วยกันทำงานได้มัย เราเหนื่อยเราไม่ไหว เขาก็ไม่สนใจ ถ้าคนในครอบครัวเข้าใจว่าเงินที่เราหามาได้แต่ละบาทมันยากมากเขาก็จะช่วยเรา เข้ามารอบนี้คิดเลยว่าอยากจะพักเหนื่อย ปล่อยให้เขาต่อสู้กันเองอยากรู้เหมือนกันว่าเขาจะอยู่กันยังไง”^{๓๑} “คนในบ้านไม่ได้ทำงาน เราต้องทำงานเพราะอยู่ในสถานะที่พอจะทำได้คนเดียว แม่มีภาระต้องดูแลพี่สาวที่พิการทางสมอง ส่วนแฟนเขาอายุมาก ก่อนหน้านี้นี้เขาก็ไม่ได้ทำอะไรเล่นพนันอยู่ในบ่อน พอตอนหลังตำรวจเขามาจับบ่อยๆ ไม่มีบ่อนให้เล่นแฟนเลยหยุด แต่เขาก็ไม่ออกไปทำงาน ก็ดีเหมือนกันที่เขามาทำหน้าที่ในการดูแลลูก เราจะได้ออกมาทำงานเต็ม จะได้ไม่ต้องห่วง แต่บางครั้งก็คิดว่าถ้าแฟนเขาช่วยทำงานครอบครัวจะมีเงินใช้มากกว่านี้ งานที่ทำอยู่ไม่ได้มีรายได้เพียงพอที่จะเลี้ยงดูคนหลายคนในบ้าน ทำให้ต้องขโมยของตามบ้านคน เอามาขายด้วย”^{๓๒}

เติบโตมาจากครอบครัวที่กดดัน ตีกรอบทางความคิดและการดำเนินชีวิตมาตั้งแต่วัยเด็ก ความต้องการอิสระในการดำเนินชีวิตเป็นแนวทางที่เลือกเพื่อให้หลุดพ้นจากสภาพที่ถูกกดดันเป็นทางเลือกหนึ่ง และการดำเนินชีวิตตามเส้นทางที่ครอบครัวกำหนดเป็นเส้นทางอีกทางหนึ่ง เนื่องจากผลตอบแทนที่รับรู้จากการเดินตามคำแนะนำเป็นผลตอบแทนที่พึงพอใจ “เราคิดมาตลอดว่าพ่อแม่ไม่รัก คิดมาตลอดว่าเขารักพี่ชายมากกว่า พี่ชายได้เรียนหนังสือด้วยสมุดหนังสือใหม่ทุกเทอมทุกปี แต่เราต้องใช้ต๋อจากพี่ชาย พี่ชายได้ไปเรียนพิเศษได้เรียนว่ายน้ำ แต่พ่อกับแม่ไม่ให้เราเรียน เขาก็บอกว่า

^{๒๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๓๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๓๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๓๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

เป็นห่วงไม่อยากให้ไปไหน เพราะเราเป็นผู้หญิง เราเสียใจมาก พออายุ ๑๕ ปี เราเลยออกจากบ้านมาเลย ตั้งแต่นั้นจนถึงวันนี้ยังไม่ได้กลับบ้านอีกเลย”^{๓๓} “แม่ชอบเอาหนูไปเปรียบเทียบกับคนอื่น อยากให้หนูเป็นอย่างนั้นเป็นอย่างนี้ คุณสิบ้านนั้นมีรถ มีบ้าน พ่อแม่พูดทุกวันพูดเรื่อย ๆ หนูก็เลยเห็นดีเห็นงามไปด้วย อยากมีบ้าน มีรถเหมือนกันคนในชุมชน พ่อคนในชุมชนเขาไปทำงานในกัมพูชาแล้วได้เงินมากหนูก็เลยไปทำบ้าง มันได้เงินดีจริงๆ หนูเลยคิดว่าหนูทำตามแม่บอกนั้นดีจริงๆ แต่มันก็เสี่ยงถูกจับนี่แหละ”^{๓๔}

๑.๔ เหตุผลซ่อนเร้นภายใต้สาเหตุจากปัญหาครอบครัว

ความรู้สึกว่าเรือนจำคือพื้นที่ปลอดภัย (safe zone) การสมัครใจเข้าสู่เรือนจำ เวลาเหนื่อยหรือขาดกำลังใจจะคิดถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเพื่อนที่อยู่ภายในเรือนจำ ความเคยชินกับกฎระเบียบ สถานที่อันคับแคบ ความยากลำบากในสถานที่ที่เรียกว่าเรือนจำ สามารถปรับตัวได้เพราะวันเวลาภายในเรือนจำแม้ว่าจะยาวนานแต่ก็ไม่ต้องรับรู้ปัญหาที่อยู่ภายนอก “เอาจริงๆ มันก็มีเหตุผลที่เกี่ยวกับตัวเองด้วยแหละ คนในบ้านอย่างน้อยเขาก็คือครอบครัวเป็นแม่ เป็นพี่เป็นน้อง แม่เองเขาก็พอมีรายได้จากเบี้ยคนพิการ เบี้ยผู้สูงอายุ จากบ้านเช่าซึ่งเป็นสมบัติติดตัวเขามันก็พอจะเลี้ยงดูคนในบ้านได้ ส่วนพี่น้องเขามาขอเงิน ขอยาก็จริงแต่พอไม่ให้เขาก็ไปหาเงิน ไปทำงานบ้าง ทำอะไรของเขาไป แต่เวลาที่เราน้อยจากปัญหาของตัวเอง ปัญหาสุขภาพ เราก็จะพาลไปโกรธเขาที่ไม่ช่วยเหลือเรา ส่วนชีวิตในเรือนจำนั้นมันนึกออกว่ามันลำบากยังไง นอนยังงิกันยังงิ เวลามีปัญหาหาเงินไม่ทัน เราก็คิดว่าเข้าไปอยู่ข้างในดีกว่า ไปพักสักหน่อยพอครบกำหนดโทษแล้วออกไปค่อยเริ่มต้นใหม่”^{๓๕}

อยากรวย ไม่สนใจเรื่องของศีลธรรม คุณธรรม แม้ว่าเงินทองที่หามาได้จะได้มาจากการหลอกลวงเอาเงินจากคนอื่นก็ตาม “ต้องขอบคุณแม่หนูที่เขาสอนให้หนูเป็นคนสู้ เป็นคนทะเยอทะยาน หนูสามารถมองเห็นโอกาสจากการทำงานตรงนี้ หนูเริ่มต้นก่อนหนูก็รวยก่อน แม่เขาสอนให้หนูมีเป้าหมายในชีวิตหนูอยากขอบคุณแม่ ไม่โกรธแม่ เพราะสิ่งที่แม่สอนมันตรงกับใจหนู ถ้าแม่สอนแล้วหนูไม่ทำตามมันก็ไม่มีอะไร แม่เขาก็จะพูดๆ ไปเราไม่ทำเขาก็ไม่ได้มาบังคับ แต่สิ่งที่เกิดขึ้นคือหนูเองหนูอยากรวย อยากมีเงินเองมากกว่า”^{๓๖}

ความต้องการเอาชนะครอบครัว (ปมในชีวิต) ต้องการแสดงให้เห็นว่าตัวเองสามารถดำเนินชีวิตได้โดยไม่ต้องมีครอบครัวมาคอยสนับสนุน ดูแล ต้องการพิสูจน์ตัวเองให้ครอบครัวเห็นว่าครอบครัวคิดผิดที่ไม่รักตนเอง “พออายุ ๑๕ ปี เราออกไปอยู่บ้านเพื่อน ออกจากบ้านไปเลย พ่อแม่กั๊ง เขามาตามกลับบ้านแต่เราไม่กลับ เขาไม่อยากขัดใจเราเพราะกลัวว่าเราจะเทลิต เขาก็ให้เราอยู่บ้านเพื่อนไป เขาคอยแอบเอาเงินไปฝากไว้ให้ เรารู้ทีหลังว่าแม่จ้างมอเตอร์ไซค์รับจ้างเอาเงินมาให้เรา แต่ใจเรามั่นต่อต้าน มันอยากพิสูจน์ตัวเอง ตอนถูกจับครั้งแรกเห็นพ่อแม่ร้องไห้ เขาเสียใจ

^{๓๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๓๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘

^{๓๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๓๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

มาก แต่เราโคตรสะใจที่เห็นเขาเสียใจ พอติดครั้งที่๒ เขาก็ร้องไห้เสียใจอีก เราก็ยังรู้สึกอย่างเดิม ไม่รู้ว่าทำไม เราไม่ได้มีชีวิตที่ดีเลย ดิทยา ติดคุก เราพิสูจน์อะไรไม่ได้แต่เราทำเขาเสียใจได้เราดีใจตอนนี้ พ่อแม่เสียไปแล้วเราติดรอบนี้เลยเข้าใจว่าสิ่งที่เราคิด สิ่งที่เรารู้สึกมันไม่จริง เราเองที่เสียใจ”^{๓๗}

ความคิดว่าความจนสามารถถ่ายทอดกันได้ จากพ่อแม่สู่ลูก การยอมจำนนต่อสภาพความเป็นอยู่ รวมไปถึงความเกียจคร้านที่จะนำพาชีวิตตนเองไปในทางที่ดีขึ้นจากเดิม “ตอนต้องโทษครั้งแรก เรือนจำฝึกสอนอาชญากรรมชั้นนวดแผนไทยเรามีใบประกาศ เรื่องนด พอปล่อยตัวมีคนถามตลอดว่าทำไมไม่ไปนวด จะได้ไม่ต้องมาเก็บของเก่าขาย เราไม่ชอบ เราชอบการเก็บของเก่ามากกว่า อีสระกว่า ถึงจะขอรานกินก็อีสระกว่า ชอบแบบนี้เราเรียนหนังสือจบ ป.๖ พ่อแม่เขาให้เรียน ม.๓ เราเองไม่ชอบเรียน อยากทำงานช่วยแม่ แม่พาไปเก็บของเก่า พาไปขอราน เราก็ทำไม่ได้รู้สึกว่าเป็นงานที่ไม่มีเกียรติอะไร รู้สึกว่าได้เงินง่ายดี รู้สึกว่ามันทำอะไรไม่ได้ไปมากกว่านี้เพราะหนูจนครอบครัวหนูจน แม่บอกตลอดว่าเราจนเราต้องอดทน”^{๓๘}

๒. กรณีศึกษาเหตุการณ์กระทำผิดซ้ำจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับสาเหตุการกระทำผิดซ้ำซึ่งมาจากปัญหาด้านเศรษฐกิจ มีรายละเอียดน่าสนใจดังนี้

๒.๑ กรณีศึกษา

กรณีศึกษาที่ ๕ - ๘ ผู้แทนผู้ต้องขังที่มีสาเหตุการกระทำผิดซ้ำจากปัญหาด้านเศรษฐกิจ

ID ๕ เพศหญิง ปัจจุบันอายุ ๓๔ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๓ ฐานความผิดพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ

ID ๖ เพศหญิง ปัจจุบันอายุ ๓๓ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๒ ฐานความผิดลักทรัพย์

ID ๗ เพศหญิง ปัจจุบันอายุ ๓๘ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๓ ฐานความผิดพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ

ID ๘ เพศหญิง ปัจจุบันอายุ ๒๘ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๒ ฐานความผิดพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ

๒.๒ ชีวิตก่อนกลับมากระทำผิดซ้ำ

ชีวิตยากลำบากเนื่องจากมีปัญหาสุขภาพไม่สามารถทำงานหนักได้ แต่ไม่มีวุฒิการศึกษา ทำให้ไม่สามารถทำงานอย่างอื่นได้ ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปในตลาดสด ใช้ยาเสพติดมาช่วยในการรักษาสุขภาพเพราะถ้าเสพยาแล้วรู้สึกว่าการเจ็บปวดทางร่างกายจะดีขึ้น หลังๆ มาหาเงินไม่ทันเลยต้องผันตัวเองไปเป็นเด็กเดินยาจนกระทั่งต้องโทษ “ทำงานได้เงินแค่วันละ ๓๐๐ บาท พอเสพยามากๆ กระดูกมันจะพุงพินจะผุ ทำให้เจ็บปวดร่างกาย แต่ถ้าเสพมันก็จะช่วยให้ดีขึ้นเราเลยต้องหา

^{๓๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๓๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

เงินมาซื้อยาเสพติดได้ไม่เจ็บปวด พอดียาที่ใช้เป็นยาเคม้นมีราคาแพงเลยต้องเปลี่ยนมาขายด้วยเลย”^{๓๙} มีหนี้สิน รายได้ไม่เพียงพอกับรายได้ มีสถานการณ์ที่ต้องใช้เงินจำนวนมาก เงินที่หาได้ไม่เพียงพอ “เติบโตมาในครอบครัวที่ยากจน ตั้งแต่เล็กจนโตก็เห็นว่าครอบครัวมีเงินไม่พอใช้มาตลอด พ่อแม่ต้องไปกู้ยืมคนอื่นตั้งแต่ญาติพี่น้อง คนข้างบ้าน หรือพวกนอกระบบมาตลอด เวลาที่คนมาทวงเงินเราจะเห็นว่าพ่อแม่ไม่สบายใจ เครียด เราเห็นแล้วรู้สึกไม่สบายใจ พอเราโตขึ้นเราไม่อยากอยู่ในสถานการณ์แบบนั้น อยากให้ครอบครัวหลุดพ้น มันแย่งตอนที่พ่อแม่ไม่สบายต้องใช้เงินมากในการรักษา ไม่รู้จะไปหาทางไหนสุดท้ายก็ต้องทำ”^{๔๐}

ปัญหาการว่างงานเป็นเวลานานทำให้ประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ การแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจไม่ได้ถูกแก้ไขให้ตรงจุดทำให้ต้องกลับมากระทำผิดซ้ำ “พอออกจากเรือนจำรอบแรกรู้สึกว่ายากพัก ไม่อยากทำงาน เลยไม่ทำ ภาระค่าใช้จ่ายก็เป็นหน้าที่ของสามี รู้สึกว่าเขาเหนื่อยเพราะมีรายจ่ายมาก ทั้งค่าบ้าน ค่ารถ ค่าเทอมลูก เราก็ไปทำงานรับจ้างบ้าง ไปทำได้สักพักก็อยากพักอีกก็เลยไม่ทำพอหมุนเงินไม่ทันก็เลยไปกู้เค้า พอหมุนจ่ายไม่ทันเลยต้องเอายามาขาย”^{๔๑} มีความต้องการนำเอาอาชีพที่รับการฝึกอบรมมาจากเรือนจำมาทำให้เป็นจริงแต่เมื่อพ้นโทษออกมาแล้วกลับพบว่าโลกภายนอกเรือนจำแตกต่างจากที่จินตนาการไว้ การรอคอยความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะทุนประกอบอาชีพนานเกินไป จนต้องเปลี่ยนความตั้งใจไปเข้ากลุ่มแก๊งค์ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดกฎหมาย “ไปขอทุนประกอบอาชีพที่เรือนจำ เพราะตอนอยู่ข้างในเขาสอนเรามีความตั้งใจอยากมีอาชีพ ไม่อยากกลับเข้าไปอีก แต่ปรากฏว่าขอทุนไปเป็นปีก็ยังไม่ได้รับคำตอบ สุดท้ายก็ต้องไปกู้คนอื่นเขา พอตีคนที่ให้ยืมเขาเป็นคนขายรายใหญ่ เราเลยต้องเอายาเขามาขายใช้หนี้”^{๔๒}

๒.๓ สาเหตุที่ทำให้กลับมากระทำผิดซ้ำ

ผู้แทนผู้ต้องขังตอบไปในทิศทางเดียวกัน คือ ปัญหาเศรษฐกิจมีความสำคัญมาก ปัญหาการไม่มีเงินใช้จ่าย หรือมีรายได้ไม่เพียงพอ การมีหนี้สินที่ไม่สามารถชำระได้ ทำให้ผู้แทนผู้ต้องขังต้องกลับไปกระทำผิดซ้ำ “สาเหตุที่ต้องเอายามาขาย เพราะไม่มีเงินใช้”^{๔๓} “ตอนที่พ่อแม่ไม่สบายต้องใช้จ่ายเงินมาก เรียกว่าชักหน้าไม่ถึงหลัง โหดมาก บางที่ต้องชวนแม่ออกจากบ้านไปนอนที่อื่น เพื่อหนีเจ้าหนี้ มันไม่มีทางออกจริงๆ”^{๔๔} “เป็นหนี้เขา คนที่เขาให้กู้เขาเป็นคนมีอิทธิพล เลยต้องเอายาเขามาขาย ทำได้เราไม่มีทุน”^{๔๕}

^{๓๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๔๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๔๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๗, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๔๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๘, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๔๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕ และ ๗, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๔๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๔๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๘, เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

๒.๔ เหตุผลซ่อนเร้นภายใต้สาเหตุจากปัญหาเศรษฐกิจ

ผู้แทนผู้ต้องขังมีความคิดเห็นไปในทางเดียวกันว่า เหตุผลสำคัญคือความเกียจคร้านและความเคยชินกับความสะดวกสบายที่เคยได้รับ ปัญหาการพนัน ใช้การกระทำผิดกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหที่กำลังเผชิญอยู่ ทำให้ผู้แทนผู้ต้องขังยอมเสี่ยงเข้าไปกระทำผิดกฎหมาย “ขายยา มันดีตรงที่ได้เงินง่าย ได้เงินดี อยู่บ้านเฉย ๆ คนก็เอาเงินมาให้ถึงบ้าน”^{๔๖} “ตอนหาเงินไม่ทันเพื่อนชวนไปเล่นพนันออนไลน์ มันได้ผลเร็ว ได้เร็ว เสียมาก แต่ก็ดีกว่าต้องไปทำงานทั้งวันแล้วได้ ๓๐๐ บาท เลยเอาเงิน ๓๐๐ บาท มาหมุนเล่น มันได้ผลนะ บางวันได้มาก เอามาใช้จ่ายได้หลายวัน เล่นสักพักจะเรียกว่าติดก็ได้ เพราะต้องหาเงินมาเล่นทุกวัน แต่ก็ได้ ๆ เสียๆ อยู่อย่างนี้ แต่ตอนที่ถูกจับตอนนั้นเล่นทั้งสล็อต เล่นทั้งบอล สล็อตไม่เท่าไร บอลนี้เวลาเสียเสียเยอะมากหมุนเงินไม่ทันก็เลยทำยาคั่นไว้ เอามาแก้ปัญหช่วงนั้น”^{๔๗}

๓. กรณีศึกษาสาเหตุการกระทำผิดซ้ำจากปัจจัยด้านสังคม

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับสาเหตุการกระทำผิดซ้ำซึ่งมาจากปัญหาด้านสังคม มีรายละเอียดน่าสนใจดังนี้

๓.๑ กรณีศึกษา

กรณีศึกษาที่ ๙ - ๑๒ ผู้แทนผู้ต้องขังที่มีสาเหตุการกระทำผิดซ้ำจากปัญหาด้านสังคม

ID ๙ เพศหญิง ปัจจุบันอายุ ๒๖ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๓ ฐานความผิดต่อชีวิต

ID ๑๐ เพศหญิง ปัจจุบันอายุ ๔๗ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๔ ฐานความผิดพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ

ID ๑๑ เพศหญิง ปัจจุบันอายุ ๓๐ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๓ ฐานความผิดพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ

ID ๑๒ เพศหญิง ปัจจุบันอายุ ๔๗ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๓ ฐานความผิดพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ

๓.๒ ชีวิตก่อนกลับมากระทำผิดซ้ำ

เนื่องจากมีนิสัยใจร้อน ครอบครัวยึดคติมาแบบตามใจ ชอบเที่ยวเตร่และมักมีปัญหาทะเลาะวิวาททั้งกับผู้ชายและผู้หญิง เนื่องจากมีลักษณะเป็นเหมือนทอมบอยจึงไม่ค่อยจะกลัวใคร เคยทะเลาะวิวาทกับผู้ชายและสามารถทำร้ายร่างกายผู้ชายได้จนชนะ ทำให้มีชื่อเสียงภายในภูมิลาเนาที่อยู่อาศัยว่าเป็นคนมีอิทธิพล เป็นนักเลงแม้จะเป็นเพศหญิงก็ตาม “คนในจังหวัด พวกวัยรุ่นในเมืองจะรู้ว่าเราเป็นยังไง เราคุมครองเค้าได้ คนเลยอยากมาอยู่กับเรา อยากจะมาเป็นเพื่อน มาเป็นลูกน้อง ตอนอยู่ข้างนอกกินเที่ยวทุกวัน ไม่ได้ทำงานอะไรเงินได้จากแม่ แม่ตามใจ ขอเท่าไรก็ให้ แม่เป็นเจ้าของธุรกิจมีหน้ามีตา คนเกรงใจแม่ก็เลยมาเกรงใจเราด้วย มีแต่คนบอกว่าอยากเกิดมา

^{๔๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕, ๗ และ ๘, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๔๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

เป็นเราเพราะสบายมาก อยากทำอะไรก็ได้ทำ อยากไปไหนก็ได้ไป”^{๔๘} ก่อนต้องโทษประกอบอาชีพสุจริตเป็นหลักแหล่ง แต่ใช้ชีวิตอยู่ในกลุ่มสังคมเดิม ทั้งเพื่อน คนใกล้ชิด เปิดโอกาสให้มีความเสี่ยงในการกระทำผิดซ้ำได้ง่าย “ตอนทำงานได้เงินเยอะ ถ้าขยันก็ได้มาก ซึ่งหนูขยัน หนูชอบมีเงินเยอะๆ เดือนนึงได้เกือบ ๑๕,๐๐๐ บาทก็ ๒๐,๐๐๐ บาท เพื่อนเก่าๆ ชอบติดต่อมาทางเฟสบ่อยๆ มากินอยู่ด้วยกันเรารู้สึกว่าเราเป็นพี่ใหญ่ คิดว่าคนที่มามีประวัติทำอะไรจะลำบากกว่า คนอื่น เราต้องช่วยเหลือกัน ถ้าเราไม่ช่วยใครจะช่วย ตัวเราเองกว่าจะได้ตรงนี้ก็พิสูจน์ตัวเองมากมาย”^{๔๙} ก่อนต้องโทษได้ทำงานที่ปั้มน้ำมัน จากนั้นก็ย้ายไปทำร้านอาหาร ร้านสะดวกซื้อไปทำงานมาหลายแห่ง เมื่อมีการตรวจสอบประวัติอาชญากรรมปรากฏว่าไม่ผ่านเลยต้องย้ายงานบ่อย “พอออกจากเรือนจำก็พยายามออกหางาน แต่งานหายากมาก เขาตรวจประวัติแล้วก็ไม่ผ่านเลยต้องเปลี่ยนงานไปเรื่อยๆ งานที่ไม่เช็คประวัติก็หนักมาก เราเป็นผู้หญิงทำไม่ไหว บางทีต้องทำในเวลากลางคืนก็อันตรายไม่อยากจะทำ”^{๕๐} ปัญหา รอยสักที่พันออกมาจากร่มผ้าทำให้คนสังเกตเห็นว่ารอยสักดูน่ากลัว สังคมมองว่ารอยสักแสดงถึงคนที่เคยต้องโทษ นอกจากนี้ยังพบว่าขณะที่คุมความประพฤติอยู่ด้วยการติดกำไล EM ไม่สามารถหางานทำได้ เพราะนายจ้างไม่กล้ารับเข้าทำงาน “ครั้งแรกปล่อยตัวคุมประพฤติ ออกไปสมัครงานเขาบอกว่าให้ถอดกำไลก่อนค่อยไปทำงานบางที่ เขาเอากฎของบริษัทเขามาให้ดูเลยว่า เขาไม่รับคนที่มีรอยสักและติดกำไลที่ข้อเท้า เขาเชื่อเรื่องเกี่ยวกับพวกฮวงจุ้ย เรื่องดวงอะไรแบบนั้น เขาคงคิดว่าเราจะนำพาความโชคร้ายไปให้เขา ทำให้ตอนนั้นต้องนั่งๆ นอนๆ อยู่บ้าน ว่างานเพื่อนมาชวนไปเสพยาเลยเกมส์เลย”^{๕๑}

๓.๓ สาเหตุที่ทำให้กลับมามีประวัติซ้ำ

การไม่ได้รับการจ้างงาน การไม่สามารถเข้าทำงานได้เนื่องจากการตรวจสอบประวัติ การไม่ยอมรับคนที่มีรอยสัก ผู้แทนผู้ต้องขังเรียกสิ่งเหล่านี้ว่า สังคมไม่ให้โอกาส “สังคมไม่ให้โอกาส เขาจะไม่ให้คนที่มีประวัติเข้าทำงาน คนที่มีรอยสักพันออกมาจากร่มผ้าเขาก็ไม่รับ พอเห็นว่าเป็นผู้พ้นโทษก็จะให้ไปทำงานหนักๆ สกปรก เราก็คนไม่อยากจะทำเหมือนกัน”^{๕๒}

๓.๔ เหตุผลซ่อนเร้นภายใต้สาเหตุจากปัญหาสังคม

ผู้แทนผู้ต้องขังได้ทบทวนสาเหตุปัญหาการกระทำผิดซ้ำที่ซ่อนเร้นอยู่คือ การมีวุฒิ การศึกษาน้อย การไม่มีคุณสมบัติที่จะเข้าทำงานได้ตามที่ตนเองต้องการ ความอดทนมีน้อยกว่าคนทั่วไป การยอมรับกฎระเบียบทางสังคมน้อยกว่าคนทั่วไป “เรียนหนังสือไม่จบ ไม่มีวุฒิ แม่เลยให้เป็นเสมียนในโรงงานของเพื่อนเค้า ไม่ได้ให้ทำของตัวเอง เพราะอยากให้เราเรียนรู้ แต่เราอ่อเรื่องหนังสือลายมือไม่สวย มันน่าเบื่อนั่งในห้องแอร์ก็จริง แต่ต้องมาคอยทำตามที่คุณอื่นสั่งแบบนั้นเราไม่ชอบ ทำ

^{๔๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๙, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๔๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๐, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๕๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๑, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๕๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๒, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๕๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๙, ๑๐, ๑๑ และ ๑๒, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

ไม่ได้ ไม่อยากทำ สุดท้ายไปทะเลาะกับผู้จัดการ แม่ต้องมาเคลียร์กว่าเรื่องจะจบ”^{๕๓} “เคยไปสมัครงานร้านกาแฟ เพราะเคยอบรมจากเรือนจำ ไปทำก็ชอบสนุกดี แต่ข้อเสียคือต้องตื่นเข้ามาเปิดร้านเลยเลือกไปทำกะดึก ก็ตึกเกินกลับบ้านลำบาก ง่วงด้วย เลยลาออก”^{๕๔} “ไปทำงานหนึ่งเขาไม่สนใจเรื่องประวัติเก่า งานนั้นเป็นงานแม่บ้านทำความสะอาดมันดีแต่ไกลบ้าน เราเลยไม่อยากไปทำ ก็เลยไม่ไป”^{๕๕}

๔. กรณีศึกษาสาเหตุการกระทำผิดซ้ำจากปัจจัยด้านยาเสพติด

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับสาเหตุการกระทำผิดซ้ำซึ่งมาจากปัญหาด้านยาเสพติด มีรายละเอียดน่าสนใจดังนี้

๔.๑ กรณีศึกษา

กรณีศึกษาที่ ๑๓ - ๑๖ ผู้แทนผู้ต้องขังที่มีสาเหตุการกระทำผิดซ้ำจากปัญหาด้านยาเสพติด

ID ๑๓ เพศหญิง ปัจจุบันอายุ ๓๘ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๓ ฐานความผิดพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ

ID ๑๔ เพศหญิง ปัจจุบันอายุ ๒๖ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๒ ฐานความผิดฉ้อโกง

ID ๑๕ เพศหญิง ปัจจุบันอายุ ๔๑ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๓ ฐานความผิดพระราชบัญญัติ ยาเสพติดให้โทษ

ID ๑๖ เพศหญิง ปัจจุบันอายุ ๒๗ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๒ ฐานความผิดพระราชบัญญัติ ยาเสพติดให้โทษ

๔.๒ ชีวิตก่อนกลับมากระทำผิดซ้ำ

สมาชิกในครอบครัว คนรัก ใช้สารเสพติดหรือเกี่ยวข้องกับยาเสพติดรวมถึงในชุมชน และสิ่งแวดล้อมที่เป็นพื้นที่เสี่ยงของปัญหายาเสพติด การใช้สารเสพติดเพื่อแก้ไขปัญหากำลังเผชิญอยู่ “มีอาชีพรับจ้างบ้าง ค่าขายบ้าง ทำบ้างหยุดบ้าง แต่ส่วนใหญ่จะขายยามากกว่า เพราะคนในบ้านเอายามาไว้ในบ้าน ไม่ขายก็เหมือนขาย เสพด้วยขายด้วย ทำงานด้วย รายได้ส่วนใหญ่มาจากยาเสพติด พอมีเงินเก็บบ้างเล็กน้อย”^{๕๖} “รู้สึกกว่าชีวิตภายนอกเครียดมาก หางานทำก็ยากมาก งานที่หาได้รายได้ก็น้อย ไม่พอกิน ครอบครัวเป็นครอบครัวใหญ่ ได้เงินมาก็หมุนเงินไปกินใช้ในแต่ละวัน ชีวิตเหมือนไม่ค่อยมีทางเลือก”^{๕๗} “เราขายน้ำป้อนหน้าบ้าน ขายของออนไลน์บ้าง ชอบทำชอบขายของสนุกดีที่มีคนมาคุยด้วยรายได้ที่ได้จากการค้าขายไม่ได้มากมาย ยังดีที่เป็นค่าขนมลูก พ่อของลูกเพิ่งจะแยกทางกันไปก่อนปล่อยตัวจากเรือนจำไม่กี่เดือน แต่พอออกมาไม่นานหนูก็มีแฟนใหม่ เป็นมิตรที่

^{๕๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๙, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๕๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๐ และ ๑๒, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๕๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๑, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๕๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๓, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๕๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๔, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

ติดต่อกันทางจดหมายตั้งแต่ต้องโทษในเรือนจำกันทั้งคู่ หนูพังก่อน พอแฟนเขาเลี้ยงไป เขารู้เรื่อง เขาก็เลยมาขอเป็นแฟน เลยคบหากันช่วยกันทำมาหากิน”^{๕๘}

๔.๓ สาเหตุที่ทำให้กลับมากระทำผิดซ้ำ

สิ่งแวดล้อมที่เต็มไปด้วยความเสี่ยงเอื้อต่อการกระทำผิดโดยเฉพาะยาเสพติด ทั้งคนในครอบครัว ชุมชน สังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มสังคมของผู้แทนผู้ต้องขังดำเนินชีวิตอยู่ล้วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด “พ้นโทษไปครั้งที่แล้ว คนในบ้านยังทำยากันอยู่ ทุกคนยุ่งเกี่ยวกับยา พอเรากลับเข้าไปอยู่ในบ้านก็เลยต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยา เพราะเราติดเสพมันอดใจไว้ไม่ได้พอได้กลิ่นความรู้สึกต้องการก็เกิดขึ้นมาเลย”^{๕๙} “ไม่รู้จะแก้ปัญหาก็แบกอยู่ยงใจ มันเครียด มันท้อ เลยตัดสินใจเอายามาขาย คิดว่าเป็นทางออกที่ดีที่สุดแล้วในตอนนั้น”^{๖๐} “แฟนเขามีลูกที่เป็นรายใหญ่ แฟนก็เล่นบ้างแต่ส่วนใหญ่เขาจะมีปัญหาเรื่องปิ่นมากกว่าลูกพี่เขาใจดี เวลาเจอเราเขาทักทีครั้งละหลายพัน เราได้เงินใช้มีรายได้เพิ่มจากการมีแฟนคนนี้ มีลูกพี่คนนี้ เราชอบที่จะอยู่ในสังคมแบบนี้ มันเท่มากที่อยู่ในกลุ่มนี้ มีนามสกุลนี้ถ้าเราอยากจะมีชีวิตแบบนี้เราก็ต้องทำใจว่ายาเสพติดมาต้องเข้ามาด้วย ตอนนั้นติดเสพมากกว่า ยาที่อยู่ในตัวตอนที่ตำรวจจับก็ซื้อมาไว้เสพ เพียงแค่ของกลางมันเยอะตำรวจเขาเลยแจ้งว่าเราจำคุก”^{๖๑}

๔.๔ เหตุผลซ่อนเร้นภายใต้สาเหตุจากปัญหายาเสพติด

ผู้แทนผู้ต้องขังได้ทบทวนสาเหตุปัญหาการกระทำผิดซ้ำที่ซ่อนเร้นอยู่คือ **การขาดพลังอำนาจ (empower) ที่ต่อต้านขัดขึ้นกับปัจจัยกระตุ้นภายนอก** เป็นการต่อสู้ระหว่างที่อยู่ภายในจิตใจกับสิ่งเร้าภายนอก ซึ่งผู้แทนผู้ต้องไม่สามารถที่จะตัดสินใจออกจากสิ่งเร้าเหล่านั้นได้ จึงเป็นสาเหตุให้กลับมากระทำผิดซ้ำ “ก่อนเข้ามาเพื่อมาชวน มาหาตลอด เรารู้ตัวตลอดว่าถ้ายังวนเวียนกันอยู่อย่างนี้เราคงจะเกมนส์สักวัน ซึ่งเราไม่อยากจะกลับเข้าเรือนจำอีกแล้ว เราเหนื่อยแลบเปื่อยมากแต่สุดท้ายเราก็กลับเข้ามา เราปฏิเสธมันไม่ได้ มันไม่ได้เกิดจากสาเหตุอื่นเลย มันเกิดจากความใจอ่อนของเราเอง”^{๖๒} “ความจริงแล้วหนูไม่ได้โทษใครเลยไม่โทษอะไรด้วยหนูโทษตัวเองหนูอยากจะมีชีวิตแบบนั้น หนูคิดว่ามันดีทั้งที่มันไม่ดี มีคนเตือนแม่แต่แฟนเขาก็เตือน เขาบอกว่าไม่อยากให้หนูเข้ามายุ่ง ถ้าต้องติดคุกเขาขอติดคนเดียวหนูจะได้อยู่ข้างนอกดูลูกดูเขาแต่ใจหนูมันอยาก มันชอบ”^{๖๓} “ถ้าจิตใจเข้มแข็งต่อให้มียามาวางตรงหน้าเราก็จะไม่ยุ่ง เพราะหนูเคยทำได้ หนูไม่อยากที่จะกลับไปอีก เพื่อนมาชวนไปปาร์ตี้ เอายามาวางไว้ตรงหน้า หนูก็ไม่ยุ่งปัญหาของหนูคือหนูชอบดื่ม เวลาเราจะเยาะ จะ

^{๕๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๕, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๕๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๓ และ ๑๖, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๖๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๔, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๖๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๕, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๖๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๓, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๖๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๔, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

ล้น รู้ตัวเลย คนเค้ารู้ทางก็เอามาล่อ ทำไปได้เพื่อนๆ ในวงของเราใช้ยากันหมด เราก็อปลาดในที่สุด”^{๖๔}
 “สิ่งแวดล้อมถึงจะสำคัญแค่ไหนแต่ถ้าจิตใจเราเข้มแข็งพอเราก็อหยุดได้ รอบที่แล้วหนูออกมาหนู
 ตัดสินใจไม่กลับไปอยู่บ้าน บอกที่บ้านว่ากลัวกลับไปเหมือนเดิม ที่บ้านก็บอกไม่ต้องมาตอนนั้นมึงงาน
 ทำเป็นเรื่องเป็นราว แต่พอเรามีแฟน แฟนพาเราเข้าบ้าน ปรากฏว่าแถวบ้านแฟนนี่เรียกว่าเป็นพื้นที่สี
 แดงเลย แฟนบอกเราว่าเขาไม่เล่นยา เราเองก็เชื่อเลยตามเขามาอยู่ด้วย แต่พอนานเข้าเรามารู้ทีหลัง
 มาเขาทั้งชายทั้งเล่น ตอนนั้นจะออกมาก็ยากแล้ว มันไม่ใช่แค่แฟน แต่เขากันทั้งบ้าน พี่น้องพ่อแม่
 นี่เคยเข้าคุกกันหมด”^{๖๕}

๕. กรณีศึกษาเหตุการณ์กระทำผิดซ้ำจากปัจจัยส่วนบุคคล

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับสาเหตุการกระทำผิดซ้ำซึ่งมาจากปัญหาด้านยาเสพติด
 มีรายละเอียดน่าสนใจดังนี้

๕.๑ กรณีศึกษา

กรณีศึกษาที่ ๑๗ - ๒๐ ผู้แทนผู้ต้องขังที่มีสาเหตุการกระทำผิดซ้ำจากปัญหาด้านปัจจัย
 ส่วนบุคคล

ID ๑ เพศหญิง ปัจจุบันอายุ ๓๔ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๓ ฐานความผิดพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ

ID ๙ เพศหญิง ปัจจุบันอายุ ๒๖ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๓ ฐานความผิดต่อชีวิต

ID ๑๐ เพศหญิง ปัจจุบันอายุ ๔๗ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๔ ฐานความผิดพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ

ID ๑๕ เพศหญิง ปัจจุบันอายุ ๔๑ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๓ ฐานความผิดพระราชบัญญัติ ยาเสพติดให้โทษ

๕.๒ ชีวิตก่อนกลับมากระทำผิดซ้ำ

การใช้ชีวิตที่มีความเสี่ยงในการก่ออาชญากรรมและยาเสพติด การไม่ยึดกฎระเบียบของ
 สังคมในการดำเนินชีวิต “ชีวิตวนเวียนอยู่ ๓ ที่ บ้าน โรงพัก และเรือนจำ ทำงานรับจ้างบ้างเล็กๆ
 น้อยๆ แต่ส่วนใหญ่จะไม่ได้ทำเพราะสุขภาพไม่ดี เพราะเสพยามากเกินไป แต่ยาก็เลิกไม่ได้เพราะถ้า
 หยุดแล้วมันปวดเมื่อย มันทรมาน เลยต้องเสฟไปเรื่อยๆ”^{๖๖} “ชีวิตยอมรับว่าทำงานไม่เป็นชิ้นเป็นอันมี
 เพื่อนเยอะทั้งผู้หญิงผู้ชายมีปัญหาทะเลาะวิวาทขึ้นโรงพักหลายครั้ง มีคดีความเกี่ยวกับทำร้ายร่างกาย
 บ่อยๆ แต่ส่วนใหญ่จะเคลียร์ได้”^{๖๗} “โชคที่ไม่ได้เป็นคนเลือกงาน ทำงานได้หมดขอให้ได้เงิน ตอนอยู่
 ข้างนอกทำงานตลอดไม่เคยหยุดเลยชอบทำงาน เบื่อถ้าต้องอยู่บ้านเฉยๆ เงินที่ได้เอามาดูแลของใน

^{๖๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๕, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๖๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๖, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๖๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๖๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๙, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

บ้าน เพื่อนๆ บ้าง มีความสุขที่ได้ดูแลคนอื่น”^{๖๘} “ทำงานขายของออนไลน์เป็นส่วนใหญ่อำหารเครื่องสำอาง อาหารเสริม โลฟี่ขายในตึกตอกในเฟส สนุกดีชอบพูดคุยกับคนเยอะๆ เคยทำงานเป็น PR ในร้านคาราโอเกะแต่ไม่ได้ขายนะคะ แคนั่งคุยกับแขกเฉยๆ งานนั้นก็ชอบ แต่แฟนไม่ชอบเลยเลิกทำความจริงงานนั้นได้เงินเยอะมากเลยนะ แต่หนูก็เลิกทำเพราะเห็นว่าแฟนไม่ชอบ แต่มาขายของออนไลน์ก็มีรายได้วันละ ๕๐๐ วันละ ๑,๐๐๐ ก็ได้อยู่”^{๖๙}

๕.๓ สาเหตุที่ทำให้กลับมากระทำผิดซ้ำ

การมีประวัติอาชญากร ประสบการณ์ในเรือนจำ ปัญหาการควบคุมอารมณ์ ทักษะในการจัดการปัญหาในภาวะวิกฤติ “พันโทไปครั้งที่แล้ว คนในบ้านยังทำยากันอยู่ ทุกคนยุ่งเกี่ยวกับยา พอเรากลับเข้าไปอยู่ในบ้านก็ต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยวไปด้วย เพราะเราติดเสพยาจนใจไว้ไม่ได้พอได้กลิ่นความรู้สึกต้องการก็เกิดขึ้นมาเลย”^{๗๐} “ยอมรับว่าเป็นคนอารมณ์ร้อนถ้ามีอะไรที่เราไม่ชอบมากระตุ้นเราจะขึ้นเลย แล้วถ้าเราขึ้นใครก็เอาไม่ลง แม่เลยพาไปหาจิตแพทย์ ได้กินยาระงับพฤติกรรม เขาบอกว่าเราเป็นพวกมีปัญหาในการจัดการอารมณ์ แล้วก็ต่อต้านสังคม แม่ก็บอกเสมอว่าเวลาที่เราไม่โกรธเราเป็นเด็กน่ารักมาก ช่วยเหลือคนอื่น น่ารักกับทุกคน เวลาที่มีอารมณ์แบบนั้นมันก็ควบคุมไม่ได้ เราก็ไม่ได้อยากจะเป็นแบบนั้น เราว่ามันไม่ดีคนรอบข้างเขากลับ เขาเบื่อ แม่พูดเสมอว่าช่วยลดลงได้มัยถ้าไม่อยู่จะทำยังไง”^{๗๑} “สาเหตุสำคัญคือเรายังเสพยาอยู่ คนที่เข้ามาอยู่แวดล้อมจึงเป็นคนที่ใช้ยาหรือคนที่ออกมาจากเรือนจำเหมือนกันเวลาที่มาอยู่รวมกันหลายคนก็จะชวนกันปาร์ตี้เป็นอยู่อย่างนี้ตลอด ถ้าสุดท้ายนี้เกมส์จากปาร์ตี้ ตำรวจขยายผลไปเจอของกลางในบ้านเจอเส้นทางเงินในบัญชีอีก”^{๗๒} “แฟนเขามีลูกพี่เป็นรายใหญ่ แฟนก็เล่นบ้างแต่ส่วนใหญ่เขาจะมีปัญหาเรื่องปืนมากกว่าลูกพี่เขาใจดีเวลาเจอเราเขาทักทีครั้งละหลายพัน เรามีเงินใช้มีรายได้เพิ่มจากการมีแฟนคนนี้ มีลูกพี่คนนี้ เราชอบที่จะอยู่ในสังคมแบบนี้ มันเท่มากที่อยู่ในกลุ่มนี้ มีนามสกุลนี้ถ้าเราอยากจะมีชีวิตแบบนี้เราก็ต้องทำใจว่ายาเสพติดมาต้องเข้ามาด้วย ตอนนั้นติดเสพมากกว่า ยาที่อยู่ในตัวตอนที่ตำรวจจับก็เข้ามาไว้เสพเพียงแค่ของกลางมันเยอะตำรวจเขาเลยแจ้งว่าเราจำหน่วย”^{๗๓}

๕.๔ เหตุผลซ่อนเร้นภายใต้สาเหตุจากปัญหาปัจจัยส่วนบุคคล

ผู้แทนผู้ต้องขังได้ทบทวนสาเหตุปัญหาการกระทำผิดซ้ำที่ซ่อนเร้นอยู่คือ การขาดพลังอำนาจ (empower) ที่ต่อต้านขัดขึ้นกับปัจจัยกระตุ้นภายนอก เป็นการต่อสูระหว่างที่ที่อยู่ภายในจิตใจกับสิ่งเร้าภายนอก ซึ่งผู้แทนผู้ต้องขังไม่สามารถที่จะตัดสินใจออกจากสิ่งเร้าเหล่านั้นได้ จึงเป็นสาเหตุให้กลับมากระทำผิดซ้ำ “เรื่องยาสิ่งสำคัญคือจิตใจ ถ้าใจเราแข็ง เราไม่ยุ่ง ปัญหาต่างๆ จะไม่เกิดขึ้น

^{๖๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๐, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๖๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๕, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๗๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๗๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๙, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๗๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๐, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๗๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๕, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

เลยถามว่าสามารถเล็กลงได้มั้ย คำตอบคือได้ คนติดยา คนที่ติดคุกมาหลายๆ รอบถึงเวลาแก้ตัวมาก็เห็นหุุด ไม่มีใครอยากมาติดคุกตอนแก่ แสดงว่ามันหยุดได้เล็กลงได้ มันอยู่ที่ว่าจะหยุดหรือไม่แค่นั้นเอง”^{๗๔} “ไม่ได้อยากจะโทษแฟนอย่างเดียว เพราะแฟนก็พยายามบอกให้เราเลิกเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ได้จากการอยู่ในวงการนั่นคือ ความสะดวกสบาย รายได้ เงินทอง ที่มันมาง่ายได้ง่าย ทุกคนยอมรับตรงนี้จะให้เราไม่ขายของได้เงินวันละ ๓๐๐ บาท ต้องไปซื้อของตั้งแต่ตี ๔ ตี ๕ มาขายตอนเช้า หรือจะให้อดหลับอดนอนขายของตอนกลางคืนมันรู้สึกว้าทำไมไหว ใจมันไม่สู้เพราะมันไม่สนุก แต่กับยามันก็เหนื่อยนะแต่มันสนุก”^{๗๕} “เราไม่อยากให้เรามองว่าเราอ่อนแอ เราอยากจะทำให้ครอบครัวเข้าใจว่าเราสามารถช่วยเหลือดูแลกิจการหรืองานของครอบครัวได้ เราไม่ได้อยากเป็นนักเลงที่ใครจะมาเรียกลูกพี่ๆ เรารู้ว่าพวกนั้นมาอยู่ใกล้เราต้องการอะไร ตอนเราติดไม่เห็นมีใครเคยมาเยี่ยม มีแต่แม่เท่านั้นพี่ๆ น้องๆ เขาก็ไม่ได้อยากมา เขาหัวว่าแม่ตามใจเราทำให้เราเสียคน เราอยากจะทำให้ลูกในบ้านเห็นว่าวันไหนที่แม่ไม่อยู่แล้ว เราจะยืนบนขาของตัวเองได้ แม้ว่าตอนนี้เราจะยังไม่มีอะไร แต่ออกไปเราจะมี เราคิดอย่างนั้น ตอนนี้อยากกินยาจิตแล้ว เราคิดว่าเราควบคุมอารมณ์ได้แล้วแต่ทำไมเราบอกใครๆ เขาก็ไม่เชื่อเรา”^{๗๖}

๖. กรณีศึกษาเหตุการณ์กระทำผิดซ้ำจากปัจจัยด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับสาเหตุการกระทำผิดซ้ำซึ่งมาจากปัญหาด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดน่าสนใจดังนี้

๖.๑ กรณีศึกษา

กรณีศึกษาที่ ๒๑ - ๒๔ ผู้แทนผู้ต้องขังที่มีสาเหตุการกระทำผิดซ้ำจากปัญหาด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ID ๙ เพศหญิง ปัจจุบันอายุ ๒๖ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๓ ฐานความผิดต่อชีวิต

ID ๑๐ เพศหญิง ปัจจุบันอายุ ๔๗ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๔ ฐานความผิดพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ

ID ๑๑ เพศหญิง ปัจจุบันอายุ ๓๐ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๓ ฐานความผิดพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ

ID ๑๒ เพศหญิง ปัจจุบันอายุ ๔๗ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๓ ฐานความผิดพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ

๖.๒ ชีวิตก่อนกลับมากระทำผิดซ้ำ

ชีวิตก่อนต้องโทษต้องเกี่ยวข้องกับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมมาโดยตลอด ทั้งในด้านประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตและการติดต่อประสานงาน “ตอนเป็นเยาวชนเคยเข้าสถาน

^{๗๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑ และ ๑๐, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๗๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๕, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๗๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๙, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

พินิจ สาเหตุมาจากยาเสพติดและการทำร้ายร่างกาย ประสบการณ์ตอนนั้นมันไม่ดี ไม่ชอบเพราะรู้สึกมันมีกฎระเบียบ อีกอย่างรู้สึกตัวเองยังเด็ก ทำไม่ต้องเอาเข้าคุกกันเลยเธอ”^{๗๗}

๖.๓ สาเหตุที่ทำให้กลับมากระทำผิดซ้ำ

การมีประวัติอาชญากรและมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมบ่อยครั้งทำให้เป็นที่สนใจและจับตามองของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การเข้ามาช่วยเหลือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่เป็นระบบและมาไม่ทันเวลา การติดตามของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำให้รู้สึกว่าเป็นการตีตรา ยิ่งก้าวไม่พ้นจากความรับผิดชอบของหน่วยงานเหล่านั้น “ปัญหาของเราคือเรามีประวัติเยอะ และเป็นคนที่คนในจังหวัดในชุมชนรู้จักเยอะทำให้ตำรวจเขาจะจับตามอง เวลาเราทำอะไรนิดหน่อย บางทีแค่เล็กน้อยไม่ได้เกิดปัญหาหรือรุนแรง ตำรวจจะโทรบอกแม่หรือแหวะมาหาที่บ้านมาเตือนที่บ้าน จนเรารู้สึกว่าอะไรก็หนา บางทีไปเที่ยวยังไม่ทันเริ่มสนุกเลยตำรวจเดินมาที่โต๊ะแล้วบอกว่ามันนี่ย่ำให้มีเรื่องนะ เขาจับจ้องเราทำเหมือนเราเป็นปัญหาอยู่คนเดียว ครั้งที่เข้ามาคุ้มครองมันทำทนายมันบอกเราไม่กล้าเพราะมันเป็นลูกตำรวจ มันจะไปบอกพ่อแม่ให้ไปบอกแม่เรา เราเลยจัดเลย”^{๗๘} “หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องยอมรับว่าการตรวจสอบประวัติอาชญากรของโรงงานหรือบริษัทที่เขาจะรับคนเข้าทำงานนั้นเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้คนที่ผ่านเรือนจำมาแล้วไม่ได้ทำงาน เคยไปทำงานจะ ๓ เดือนแล้วไม่เงินเดือนเป็นเรื่องเป็นราวเพิ่งจะมาตรวจสอบ พอเจอเขาก็ให้ออก พอมันหลายครั้งมันก็เบื่อไม่ยอมสมัครงานแล้ว กลัวผิดหัว”^{๗๙} “เคยขอทุนประกอบอาชีพจากเรือนจำ กว่าจะได้นานมาก นานจริงๆ แต่ก็โชคดีที่ได้รับคัดเลือก เคยได้ทุน ปปส. เขาไม่ได้ให้เป็นเงินแต่เขาพาไปซื้อของ เขาคิดว่าเราจะไม่เอาเงินไปทำจริง เลยกำกับแบบเข้มงวด เคยได้ทุนของคุมประพฤติก็ต้องแลกกับการเป็นคนต้นแบบ ต้องถ่ายรูป ออกสื่อ ไม่ชอบ ไม่อยากเปิดตัว มันเหมือนเราไม่หลุดพ้นสักที”^{๘๐}

๖.๔ เหตุผลซ่อนเร้นภายใต้สาเหตุจากปัญหาหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ผู้แทนผู้ต้องขังได้ทบทวนสาเหตุปัญหาการกระทำผิดซ้ำที่ซ่อนเร้นอยู่ใกล้เคียงกับปัญหาด้านปัจจัยส่วนบุคคลคือ การขาดพลังอำนาจ (empower) ที่ต่อต้านขัดขืนกับปัจจัยกระตุ้นภายนอก เป็นการต่อสู้อย่างที่ที่อยู่ภายในจิตใจกับสิ่งเร้าภายนอก การรอคอยความช่วยเหลือจากคนอื่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องแทนการช่วยตนเอง “มีเรื่องหนึ่งที่แปลกใจมากเรารู้ทีหลังว่า แม่เราเป็นคนไปบอกให้ตำรวจ พวกฝ่ายปกครองของจังหวัดมาช่วยจับตามดูเรา เขากลัวว่าเราจะไปมีเรื่องรุนแรง กลัวว่าเราจะตาย รู้ว่าแม่เป็นห่วงมากแต่ก็ไม่อยากให้แม่ทำแบบนี้มันอึดอัดเครียด ยิ่งทำแบบนี้เรายังต่อต้าน เรายังออกจากบ้าน ยังมีเรื่อง”^{๘๑} “ในตอนหลังไม่ไปสมัครงานที่ไหนเลยไม่อยากพบกับความผิดหวังมีงานพวกแม่บ้านเขาสามารถลบประวัติเราได้ เขาหักค่าแรงเราค่าประวัติ ๒๐๐ บาท

^{๗๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๙ และ ๑๐, ๑๙-๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๗๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๙, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๗๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๐, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๘๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๑ และ ๑๒, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๘๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๙, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

จากนั้นเราก็อ่านได้ แต่งงานแม่บ้านเป็นงานที่ต้องทำเป็นกะ งานสกปรก ขาด ลา มาสาย ถูกหักเงินหมด กับคนมาใช้บริการไม่ได้มีปัญหาอะไรหรอก ส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับพวกผู้จัดการมากกว่าหลังๆ ชี้แจงทะเลาะด้วยเพราะเราไม่มีทางชนะเขาหรอกเลยไม่ไปทำงานดีกว่า”^{๘๒} “ยอมรับการการนำทุนประกอบอาชีพไปทำมันไม่ถนัด หน่วยงานอย่างเรือนจำเขาก็พยายามที่จะช่วยเหลือ อยากให้เราได้ทุน แต่พวกเราที่เป็นคนเอาไปทำมันยาก เงินที่ได้จากทุน ยอมรับว่าส่วนหนึ่งเอาไปลงทุน ส่วนหนึ่งเอาไปใช้หนี้ เอาไปใช้จ่ายมันไม่ได้เอามาใช้ในเรื่องอาชีพทั้งหมด”^{๘๓}

๗. กรณีศึกษาเหตุการณ์กระทำผิดซ้ำจากปัจจัยด้านค่านิยมและความเชื่อ

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับสาเหตุการกระทำผิดซ้ำซึ่งมาจากปัญหาด้านค่านิยมและความเชื่อ มีรายละเอียดน่าสนใจดังนี้

๗.๑ กรณีศึกษา

กรณีศึกษาที่ ๒๕ - ๒๘ ผู้แทนผู้ต้องขังที่มีสาเหตุการกระทำผิดซ้ำจากปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

ID ๑๗ เพศหญิง ปัจจุบันอายุ ๒๘ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๒ ฐานความผิดพระราชบัญญัติ ยาเสพติดให้โทษ

ID ๑๘ เพศหญิง ปัจจุบันอายุ ๒๘ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๓ ฐานความผิดลักทรัพย์

ID ๑๙ เพศหญิง ปัจจุบันอายุ ๓๒ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๒ ฐานความผิดพระราชบัญญัติ ยาเสพติดให้โทษ

ID ๒๐ เพศหญิง ปัจจุบันอายุ ๓๕ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๒ ฐานความผิดพระราชบัญญัติ ยาเสพติดให้โทษและพระราชบัญญัติจราจร

๗.๒ ชีวิตก่อนกลับมากระทำผิดซ้ำ

ดำเนินชีวิตไม่แตกต่างไปจากประสบการณ์ที่เคยดำเนินชีวิตก่อนต้องโทษครั้งที่แล้ว ส่วนใหญ่ใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัวขยาย สามารถยอมรับกฎระเบียบของสังคมได้ดี ส่วนใหญ่ว่างงานไม่มีรายได้ “ตอนนั้นไม่มีงานทำ เพื่อนชวนไปดูหมอ หมอคุ้ทักว่าตาย ถ้าไม่ตายจะต้องติดคุกยอมรับว่ากลัวทั้งสองเรื่อง เพื่อนก็แนะนำดีมาก “มึงก็ไม่ต้องคิดสิ ติดคุกดีกว่าตายนะมึง” เชื่อมัยว่าหนูเครียด หนูก็ว่าหนูเป็นไม่เชื่ออะไรพวกนี้ แต่เรื่องนี้ทำหนูเครียดไปเลย ตอนนั้นเพื่อนเอายามาให้เสพ บอกจะได้คลายเครียด คลายเครียดจริงแต่ถูกจับวันนั้นแหละ หมอคุ้เขาก็ดูแม่นเหมือนกันนะคะ”^{๘๔} “ก่อนหน้านี้ใช้ชีวิตไปเรื่อยๆ ส่วนใหญ่อยู่กับเพื่อน เป็นคนรักเพื่อน ตอนนั้นทำงานขายของ ห้าง เสริมงานจะมีเพื่อนมารับไปเที่ยว ไม่มีแฟนมีแต่เพื่อน เพื่อนมี ๕ - ๖ คน ชื่อแก๊งค์ว่าสวยปะละ ตอนนั้นสนุกดี เงินกินเที่ยวหนูกับเพื่อนๆ ก็ช่วยกันออกใครไม่มีก็ช่วยกัน เพื่อนกลุ่มนี้เรียกว่าเพื่อนตายได้เลย เวลา

^{๘๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๐, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๘๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๑ และ ๑๒, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๘๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๘, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

ใครมีเรื่องจะไปช่วยเคลียร์ช่วยตาม เอาให้ถึงที่สุด ตอนนั้นเพื่อนในกลุ่มเข้ามาแล้ว ๒ คน อีก ๓ คนก็จะมาเยี่ยมมาซื้อของ ตอนนั้นสนุกมีความสุขมากก็ดูอยู่ว่าออกไปจะเป็นยังไง เพราะเริ่มห่างกัน เพื่อนที่ติดอยู่ที่ติดคนละที่ ส่วนเพื่อนข้างนอกบางคนก็เพิ่งมีลูก เขาก็ดูยุ่งเรื่องลูกเรื่องผัวอยู่”^{๘๕} “ที่บ้านเป็นครอบครัวใหญ่ ใหญ่มาก มีตั้งแต่ทวดไปถึงเหลนๆ เวลาจะทำอะไรเกี่ยวกับบ้านต้องคอยการตัดสินใจของผู้ใหญ่ ความที่มันหลายคนกว่าจะคุยกันเสร็จหนูลงถามพ่อกับแม่ว่าทำไมไม่ย้ายไปอยู่บ้านของตัวเอง ไปซื้อบ้านอยู่เงินทองก็พอจะมีซื้อ พ่อกับแม่เขาบอกว่าจะไปได้อย่างไรเดี่ยวทวดแบ่งสมบัติจะไม่ได้ คนที่อยู่อื่นเขาจะไม่นึกถึง เขาคิดถึงแต่คนใกล้ตัวตอนอยู่บ้านหนูเป็นหลานรุ่นโต ๆ ต้องช่วยงานบ้านต้องทำทุกอย่าง ทั้งเบือ ทั้งเหนียว ทำเสร็จก็ต้องไปช่วยกิจการของครอบครัว ด้วยความที่มันเป็นของครอบครัวก็เลยไม่ค่อยเต็มทีกับงานเท่าไร หนูเคยออกไปทำงานที่อื่น พวกลุงป้าก็มาว่า กิจการของตัวเองก็ไม่ได้ทำไปทำของคนอื่น สุดท้ายก็ต้องกลับมาเหมือนเดิม จะกินจะใช้ก็ต้องเงินเดือน ไม่ได้มีอะไรพิเศษเลย มันเบื้อตรงนี้แหละ มันไม่ทำหาย”^{๘๖} “ก่อนต้องโทษเป็นแม่ค้าขายของออนไลน์ พวกเครื่องสำอาง อาหารเสริม รายได้ดีเอาของมาไลฟ์ขาย มีคนติดตาม สนุกดี เงินที่ได้มาก็ใช้ดูแลตัวเองกับครอบครัว”^{๘๗}

๗.๓ สาเหตุที่ทำให้กลับมากระทำผิดซ้ำ

ผู้แทนผู้ต้องขังเล่าว่า การกระทำผิดซ้ำที่เกิดจากค่านิยมและความเชื่อในการกระทำผิดซ้ำนั้น เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว ความเชื่อในสิ่งศักดิ์ หมาย และความเชื่อของกลุ่มสังคมและวัฒนธรรมของตนเอง “หนูเชื่อเรื่องดวง ซึ่งหนูคิดว่าเขาตายแน่นอนที่หนูได้เข้ามาอยู่ในนี้ไม่อย่างนั้นคงตายไปแล้ว ตอนนั้นหนูคิดเลยนะคะว่าต้องทำให้ตัวเองติดคุก เพราะจะตายไม่ได้ ใครจะดูลูก แม่อีกใครจะดูแล ติดไม่นานก็ออก ดีกว่าตาย”^{๘๘} “เพื่อนเป็นทุกอย่างให้หนู หนูเชื่อว่าเพื่อนกินหางายเพื่อนตายหายาก พวกเขาแสดงให้เห็นว่าเขาก็คิดเหมือนกันกับหนู วันที่ถูกจับเพื่อนไปมีเรื่อง สาเหตุจากเรื่องผัวๆเมีย เราก็ก็นไปช่วยเคลียร์ ตอนนั้นหนูให้คู่กรณีลบคลิปที่พูดคุยกดลงกันเพราะกลัวว่าเขาจะเอาไปโพสต์เขาก็บอกว่าไม่ลบ หนูก็เลยเปิดก่อนดับไปทีหนึ่ง จากนั้นซูลุนหนูก็เลยหยิบเอาโทรศัพท์เขามาด้วย ไม่ได้มีเจตนาขโมยมาแต่อย่างใด เพียงแค่อยากลบคลิปเท่านั้น แต่ตำรวจเค้าไม่เชื่อ”^{๘๙} “หนูไม่เห็นด้วยกับการที่จะอยู่เพื่อรอสมบัติจากงสีของครอบครัว หนูคิดว่าเราสามารถหาเองได้ สิ่งที่ครอบครัวหนูเป็นอยู่มันทำให้หนูเบื้อ รำคาญ หนูเลยหันเข้าหายาเสพติด พ่อแม่รู้ ลุงป้าก็รู้เพราะหนูเข้ารับการบำบัดหลายครั้ง ยาที่ซื้อมาก็เอาไว้เสพ แต่หนูจะซื้อครั้งละจำนวนมากเพราะไม่อยากรื้อซื้อหลายครั้ง พอตำรวจมาเจอเลยถูกจับว่าค้ายาเสพติด”^{๙๐} “คนที่ทำงานออนไลน์จะต้องสวย หนูคิดแบบนี้ หนูต้องหาเงินให้ได้สามส่วน ส่วนแรกเอาไว้กินใช้ ส่วนที่สองเป็นเงินเก็บ และส่วนที่สาม

^{๘๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๗, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๘๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๙, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๘๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๐, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๘๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๗, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๘๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๘, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๙๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๙, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

ซึ่งจำเป็นคือหนูต้องเอาไปทำศัลยกรรม ทำนั่นเดี๋ยวนี้ เพราะถ้าไม่ทำ เราไลฟ์ขายของมันก็ไม่ดึงดูด ไม่มีคนอยากดู ก่อนหน้านี้หนูยังไม่ทำหน้าอก คนมาดูไลฟ์ไม่กี่คน พอหนูไปทำนมมาคนเข้ามาเป็นร้อย ขายของได้เยอะมาก หนูถึงบอกว่ามันสำคัญ ที่โดนจับครั้งนี้เพราะหนูอยากทำหน้าใหม่ที่เกาหีสเลย ต้องหาเงินหลายทาง ยากเอาจมาเซฟเพื่อลดน้ำหนักหนูตั้งใจกับงานออนไลน์มาก เพราะหลายคนชีวิตพลิกเพราะงานออนไลน์ หนูอยากเป็นบ้าง ถ้าหนูรอ ทำให้ช้ากว่านี้หนูก็จะไม่ถูกจับ หนูใจร้อนเลยเอายาไปขายปรากฏว่าถูกล่อซื้อ เกมส์เลย”^{๙๑}

๗.๔ เหตุผลซ่อนเร้นภายใต้สาเหตุจากปัญหาด้านค่านิยมและความเชื่อ

ปัญหาด้านค่านิยมและความเชื่อมีความสัมพันธ์กันกับการเรียนรู้ การอบรมสั่งสอน การถ่ายทอดส่งต่อกันผ่านการสื่อสารทั้งในรูปข้อความหรือภาพ ปัญหาด้านค่านิยมและความเชื่อนี้จึงเป็นผลมาจากการอบรมสั่งสอนของคนรุ่นหนึ่งกับอีกรุ่นหนึ่ง การเรียนรู้ผ่านกลุ่มสังคมและสื่อสังคมต่างๆ ทั้งหมดเพื่อการยอมรับของสังคมที่ตนเองดำรงอยู่ “หนูคงไม่มั่นใจในการดำเนินชีวิต บางเรื่องเขาก็แนะนำวิธีให้หนู ไปสะเดาะเคราะห์ปล่อยปลาปล่อยสัตว์ ก็สบายใจดี”^{๙๒} “ครอบครัว พ่อแม่หลายๆ คนพูดว่าทัศนคติเรื่องเพื่อนหนูไม่เหมือนผู้หญิง เห็นแต่ผู้ชายเขาเป็นกัน มันเป็นเรื่องของศักดิ์ศรี ตัวหนูอยากให้คนมาคอยปกป้องหนูความรู้สึกตรงนั้นมันอุ่นใจ ไว้วางใจ หนูเลยคิดว่าเพื่อนๆ ก็ต้องการแบบนั้นเหมือนกัน ความรู้สึกแบบนี้ไม่เคยเกิดขึ้นกับแฟน หนูเคยมีแฟน ก็ไม่ได้เป็นแบบนี้ มันเป็นเฉพาะกับเพื่อนกลุ่มนี้เท่านั้น”^{๙๓} “ความคิดของครอบครัวที่เกิดขึ้นทำให้หนูรู้สึกอึดอัด มันทำให้หนูรู้สึกว่าจะต้องแบกรับภาระความรับผิดชอบ ถ้าวันหนึ่งทวดไม่แบ่งมรดกให้พ่อกับแม่ พ่อกับแม่จะเสียใจแค่ไหน แล้วตัวหนูจะต้องทำยังไง ต้องไปทำงานงสีกหรือเปล่า”^{๙๔} “การทำศัลยกรรมก็เพื่อดึงดูดให้คนมาชม ดูทำเพราะต้องการให้คนมาดูเรา อีกร้อยๆ เราก็อยากสวยด้วย สังคมทุกวันนี้เขากำหนดว่าคนสวยต้องหน้าตาแบบนี้ จมูกแบบนี้ คางแบบนี้ใครไม่ทำก็แปลก อย่างน้อยต้องมีจมูกแหลมที่ต้องทำ เวลาที่เราไลฟ์แล้วคนเข้ามาคอมเมนต์ทว่าสวย หนูจะดีใจมาก หนูไม่รู้สึกรอรับคำพูดของใครที่บอกว่าหนูเอาจริงกายหาเงิน หนูคิดหนูโชคดีที่มีร่างกายหาเงินได้”^{๙๕}

๘. กรณีศึกษาสาเหตุการกระทำผิดซ้ำจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในส่วนที่เกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง

ผู้ศึกษาวิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในส่วนที่เกี่ยวกับการบำบัดฟื้นฟู โดยมีคำถามในการสัมภาษณ์ คือ

^{๙๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๐, เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๙๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๗, เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๙๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๘, เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๙๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๙, เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๙๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๐, เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

๑) การกลับมากระทำผิดซ้ำในครั้งนี้นี้เกิดขึ้นจากสาเหตุใดในด้านต่าง ๆ ๗ ด้าน ได้แก่ ด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านยาเสพติด ด้านปัจจัยส่วนบุคคล ด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และด้านค่านิยมและความเชื่อ

๒) มีเหตุผลอย่างไรมาสนับสนุนให้เชื่อถือเป็นเหตุผลนั้น

๓) การกลับมากระทำผิดซ้ำครั้งนี้มีเหตุผลอย่างอื่นซ่อนเร้นเอาไว้หรือไม่ เหตุผลนั้นคืออะไร

กรณีศึกษาที่ ๒๙ – ๓๐ ผู้แทนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดฟื้นฟู

ID ๒๕ เพศหญิง ปัจจุบันอายุ ๕๗ ปี ทำหน้าที่หัวหน้าฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ มีประสบการณ์ในเรือนจำ ๒๘ ปี

ID ๒๖ เพศหญิง ปัจจุบันอายุ ๕๓ ปี ทำหน้าที่หัวหน้าฝ่ายสงเคราะห์ผู้ต้องขัง มีประสบการณ์ในเรือนจำ ๑๙ ปี

๘.๑ การกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง

การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ผู้ต้องขัง ๑ คน อาจมีหลายสาเหตุปัญหา ได้แก่ ด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านยาเสพติด ด้านปัญหาส่วนบุคคล ด้านหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม และด้านค่านิยมและความเชื่อ “ผู้ต้องขังบางคนน่าจะเห็นใจครอบครัวยากจน ต้องดูแลทั้งคนแก่ คนพิการและคนที่อยู่ในเรือนจำก็บรายนได้เพียงเดือนละ ๑,๕๐๐ บาท ผู้ต้องขังบางคนถูกจับไปแล้วยังต้องคอยแก้ปัญหาครอบครัวของตนเองอยู่ ปัญหามันเป็นวัฏวน บางคนขายยาเพราะปัญหาเศรษฐกิจจริงๆ บางคนก็ขายเพราะติดเสพติด บางคนทำเพราะเป็นอาชีพ สาเหตุมันหลายอย่างรวมกัน ทั้งครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม แม้กระทั่งตัวของผู้ต้องขังเองผู้ต้องขังหลายรายที่ยังคงเสพยาเสพติด ไม่หยุดพฤติกรรมที่เกี่ยวกับอาชญากรรมทำให้กลับเข้าสู่เรือนจำอีกครั้ง ปัญหาในเรื่องของความเชื่อและค่านิยมก็มีความสำคัญในระยะหลังผู้ต้องขังไม่สนใจว่าผลของการต้องโทษจะส่งผลกระทบต่อตนเองมากน้อยแค่ไหน คิดแต่ว่าเคยเข้าแล้ว เข้าอีกก็ไม่เป็นไร บางคนบอกอยากจะมาพัก บอกว่าอยู่ข้างนอกเหนื่อย”^{๙๖} “ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ไม่มีงานทำก่อนต้องโทษ มีปัญหาที่พัวพันกับเรื่องทางเศรษฐกิจ สังคม ครอบครัว ทำให้ต้องทำผิดกฎหมาย ผู้ต้องขังส่วนใหญ่กระทำความผิดไม่ได้เกิดจากสาเหตุเพียงสาเหตุเดียว บางคนอาจเกิดขึ้นหลายสาเหตุ ทั้งปัจจัยแวดล้อมหลักๆ ได้แก่ ครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม ตัวของผู้ต้องขัง บางครั้งหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเองก็มีส่วนทำให้เกิดปัญหาได้ เช่น ระบบติดตามของเรือนจำ บางครั้งต้องมีการประสานหน่วยงานในพื้นที่ให้ไปติดตามแทน ก่อนออกไปผู้ต้องขังยินยอมให้มีการติดตาม แต่พอมีเจ้าหน้าที่ลงไปติดตามจริง ผู้ต้องขังเกิดความกลัว ความวิตกกังวล เนื่องจากเตรียมรับมือเฉพาะกับคนในครอบครัว แต่ไม่พร้อมเปิดเผยกับคนในชุมชน ทำให้เขาเกิดปัญหาชีวิตเพิ่มขึ้นไปอีก จากที่มีงานทำอยู่ดี พอมีคนรู้นายจ้างก็เลิกจ้างงานไปเลยก็มี ทำให้เกิดปัญหากลับมาเป็นเหมือนเดิม เรื่องของ

^{๙๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๕, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

ประสบการณ์การต้องโทษมีส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้ต้องขังกลับมาอีก เพราะหลายคนคิดว่าตัวเองเคยติดแล้วถ้าจะเข้ามาอีกก็สามารถอยู่ได้ ปรับตัวได้ บางคนบอกอยู่ในข้างดีกว่าข้างนอก ไม่ต้องดิ้นรน”^{๙๗}

๘.๒ เหตุผลซ่อนเร้นภายใต้สาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำ

เหตุผลสำคัญคือค่านิยมของผู้ต้องขังที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม การขาดพลังอำนาจในการยับยั้งต่อการละเมิดกฎหมาย ขาดการตระหนักรู้และความรับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดจากการกระทำผิดของตน “ผู้ต้องขังคิดถึงสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวว่าเป็นปัญหาทำให้ต้องกระทำผิดซ้ำ แต่มีสิ่งที่คุณต้องขังไม่ตระหนักถึงเลย คือ การไม่คิดถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นตัวเองและครอบครัวในอนาคต บางคนต้องโทษหลายครั้งแต่ไม่เคยเรียนหนังสือ อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ พอเอาเข้ามาเรียนบอกสมองไม่ไป พอออกไปก็ประสบปัญหาเดิมๆ คือ ไม่มีวุฒิการศึกษา ไปสมัครงานไม่ได้ไม่มีคนรับเข้าทำงาน เขากลับมาคิดว่าเขาเป็นผู้ต้องขังเก่าเลยไม่มีคนรับเข้าทำงาน สังคมไม่ให้โอกาสแต่ความจริงแล้วเขาไม่มีคุณสมบัติสำหรับงานนั้น ซึ่งเขาไม่คิดถึงประเด็นนี้ เรือนจำและทัณฑสถานเองก็มีส่วนในเรื่องการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง การเรียนการสอนการฝึกอบรมไม่สามารถนำไปใช้ได้จริง ภายหลังพ้นโทษ ผูกอาชีพ ๑ หลักสูตรผู้ต้องขังเรียนกันเป็น ๑๐๐ คน บางคนมองไม่เห็นเลยว่าเรียนอะไร เข้าไม่ถึง การสอนบางหลักสูตร เช่น หลักสูตรเกี่ยวกับภาษา เป็นการเรียนแบบออนไลน์ เรียนจบก็คือจบไม่มีหลักสูตรต่อเนื่อง พวกเขาไม่ได้ฝึกทักษะ กว่าที่พ้นโทษก็ลืมแล้ว”^{๙๘} “ผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำทุกคนไม่อยากจะกลับเข้าเรือนจำ แต่พวกเขาไม่สามารถยับยั้งชั่งใจได้เขารู้ว่าสิ่งที่ทำถูกหรือผิดกฎหมาย แต่ที่เขาทำเพราะเขาไม่สามารถที่จะฝืนความคิด ฝืนความต้องการด้านลบนั้นไปได้ เพราะความต้องการเหล่านั้นนำพาความสุขตรงหน้ามาให้เขาอย่างทันทีทันใด ไม่ต้องรอ เช่น ถ้าเขาขายยาได้ เขาก็ได้เงินไปใช้ทันที แต่ถ้าไปทำงานเขาต้องรอจนถึงสิ้นเดือนกว่าจะได้ พวกเขาเห็นว่าถ้ากลับไปอยู่ในกลุ่มเพื่อนเดิมๆ เขาก็จะกลับเข้าไปในเรือนจำ แต่พอเพื่อนมาชวนไปปาร์ตี้เขาก็ลืม คิดได้เฉพาะความสนุกที่มองเห็นข้างหน้าเท่านั้น กรมราชทัณฑ์ มีพันธกิจสำคัญคือ การคืนคนดีสู่สังคม มันเป็นเรื่องในการกำหนดว่าคนที่เข้าสู่เรือนจำทัณฑสถานคือคนไม่ดีของสังคม เรือนจำทัณฑสถานคือเครื่องจักรชนิดหนึ่งเมื่อเข้ามา ๑-๒ ปี ออกไปก็ดีได้เลย แม้ว่าเขาคณนั้นก่อนหน้านี้จะอยู่กับครอบครัวอยู่กับสังคม ชุมชน มาตลอดชีวิตของเขาแล้วก็ตาม คำว่าคืนคนดีสู่สังคมนี้จะปรากฏตั้งแต่นั้นประตูเรือนจำไปจนถึงข้างใน ผู้ต้องขังเห็นตั้งแต่วันแรกจนวันออก ตอกย้ำความรู้สึกว่า เขาเป็นคนไม่ดี แม้เราจะพัฒนาเขามากแค่ไหน แต่เราก็กำหนดเขาไว้ว่าเราพัฒนาเขาเพื่อคืนคนดีสู่สังคม นอกจากนี้สังคมเองมักจะนำเสนอภาพว่าสังคมเปิดโอกาสเสมอในการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน แต่พอผู้พ้นโทษไปสมัครงานจริงๆ สังคมก็ปิดกั้น ไม่ได้เปิดโอกาสอย่างแท้จริง เราพบบ่อยมากที่มีคนมาบริจาคสิ่งของให้กับผู้ต้องขัง เขาแสดงท่าทางเห็นอกเห็นใจต่อผู้ต้องขัง แต่พอเราถามรายละเอียดจริงๆ ผู้บริจาคส่วนใหญ่ตอบตรงกันว่า หมอบอกให้มาเขาบอกให้มาทำบุญกับผู้ต้องขัง จะได้ไม่ต้องติดคุก”^{๙๙}

^{๙๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๖, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๙๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๕, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๙๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๖, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

การที่ผู้ต้องขังไม่นำสิ่งที่ตัวเองมีออกมาใช้ประโยชน์ ได้แก่ ความรู้ความสามารถ ทักษะด้านอาชีพ พรสวรรค์ และการรอคอยและการพึ่งพาภาคส่วนต่างๆ จากภายนอกมากกว่าการลงมือปฏิบัติอย่างตั้งใจ “ผู้ต้องขังเมื่ออยู่ในเรือนจำจะได้รับการฝึกอบรมด้านทักษะอาชีพหลายอาชีพและจำนวนมาก ซึ่งโดยปกติทั่วไปผู้ต้องขังเหล่านี้เขาจะมีทักษะอาชีพตั้งแต่อยู่ข้างนอกกันอยู่แล้ว เมื่อเข้ามาแล้วการฝึกอบรมต่างๆ ก็เหมือนการทบทวนความจำ แต่สิ่งที่พบบ่อยที่สุดคือ พอออกไปแล้วผู้ต้องขังจะไม่ใช้สิ่งที่ตัวเองมีไปใช้ประโยชน์ ไม่เอาสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ บางคนพูดได้เคยอบรมบางคนทำเบเกอรี่ได้ เสริมสวยได้ แต่พอพ้นโทษไปกลับไปทำงานร้านสะดวกซื้อ ไปทำงานรับจ้าง พอถามว่าทำไมไม่ไปทำงานที่ฝึกมา เขาบอกว่าเขาไม่มีทุน ผู้ต้องขังจะมองข้ามไปเลยว่า การเริ่มต้นทำงานนั้น ต้องเป็นเจ้าของกิจการต้องทำงานอิสระ แต่ความจริงแล้วเขา สามารถสมัครเป็นลูกจ้างร้านเหล่านั้นก่อนแล้วค่อยพัฒนาตัวเองต่อไปได้”^{๑๐๐} “ในการติดตามผู้พ้นโทษจะพบปัญหาสำคัญคือผู้พ้นโทษจะรอคอยความช่วยเหลือจากคนอื่น จากหน่วยงานภาครัฐหรือแม้แต่ภาคสังคม มากกว่าการช่วยเหลือตนเอง การมารับความช่วยเหลือของเขานั้นเขาจะไม่เผื่อใจสำหรับขั้นตอน ระบบหรือคุณสมบัติของตัวเองสำหรับเรื่องนั้นเลย เหมือนกับที่เขาไปหางานแล้วบอกว่าสังคมไม่ให้โอกาส ทั้งที่ความจริงแล้วเขาไม่ได้งานเพราะเขาไม่พร้อมทำงาน ไปทำงานเข้าไม่ได้ ไปทำงานไกลบ้านไม่ได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มันคือบททดสอบสำหรับผู้ต้องขัง เราเลยเห็นผู้ต้องขังก่อนต้องโทษเขาดำเนินชีวิตด้วยเบี้ยสวัสดิการที่ได้รับจากรัฐเดือนละไม่ถึง ๑,๐๐๐ บาท เขาบอกเขาลำบากมากเพราะไม่มีเงินใช้ หากถามว่าทำไมไม่ไปทำงานเขาจะตอบว่าทำงานไม่ไหว”^{๑๐๑}

ผลการศึกษาในส่วนผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้ต้องขังสามารถสรุปได้ว่า ผู้ต้องขังจำนวน ๑๑ คน มีชีวิตก่อนพ้นโทษอยู่ในภาวะที่ยากลำบาก ในขณะที่ ๖ คน มีชีวิตในระดับดี และ ๒ คน มีชีวิตในแบบปรับตัวได้ ชีวิตไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ผู้ต้องขังกลับมากระทำผิดซ้ำด้วยสาเหตุด้านครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม ปัจจัยส่วนบุคคล ยาเสพติด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และค่านิยมและความเชื่อ ซึ่งเหตุผลซ่อนเร้นในการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง คือ การขาดพลังอำนาจ ขาดการยับยั้งชั่งใจ และความเชื่อที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ผลการศึกษากฎการศึกษาสามารถสังเคราะห์กรณีศึกษาสรุปในรูปแบบตาราง ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ ตารางสรุปผลกรณีศึกษาของผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้ต้องขัง

ประเด็น	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ID																			
	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒	๑๓	๑๔	๑๕	๑๖	๑๗	๑๘	๑๙	๒๐
ชีวิตก่อนกลับมากระทำผิดซ้ำ																				
อยู่ ใน ภาวะ ยากลำบาก	✓			✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓			✓		✓		✓	

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๕, เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๖, เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

ประเด็น	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ID																			
	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒	๑๓	๑๔	๑๕	๑๖	๑๗	๑๘	๑๙	๒๐
ปรับตัวได้/ ไม่เปลี่ยนไปจากเดิม													✓			✓				
ระดับคุณภาพชีวิตดี		✓	✓							✓	✓			✓						✓
สาเหตุที่ทำให้กลับมากระทำผิดซ้ำ																				
ด้านครอบครัว	✓	✓	✓	✓																
ด้านเศรษฐกิจ					✓	✓	✓	✓												
ด้านสังคม										✓	✓	✓	✓							
ด้านยาเสพติด													✓	✓	✓	✓				
ด้านปัจจัยส่วนบุคคล	✓									✓	✓				✓					
ด้านหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง										✓	✓	✓	✓							
ด้าน ค่านิยม และ ความเชื่อ																	✓	✓	✓	✓
เหตุผลซ่อนเร้นในการกระทำผิดซ้ำ																				
เรือนจำเป็นพื้นที่ ปลอดภัย	✓																			
เงิน		✓																		
ปมในชีวิต			✓																	
ความเชื่อที่ได้รับการ ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น				✓													✓	✓	✓	✓
ความเกียจคร้าน					✓															
ประสบการณ์ด้านดี จากการกระทำผิด กฎหมาย						✓	✓	✓												
ไม่มีคุณสมบัติเหมาะ ในการทำงาน										✓										
ไม่ ย อ ม ร ี บ กฎระเบียบของสังคม											✓									
ขาดพลังอำนาจ	✓									✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓			
ขาดความยับยั้งชั่งใจ										✓		✓		✓						

ผลการศึกษาในส่วนผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูสามารถสรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่ที่มีประสบการณ์ในการทำงานกับผู้ต้องขังมากกว่า ๑๐ ปีทั้ง ๒ คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความเห็นว่าผู้ต้องขังมีสาเหตุกลับมากระทำผิดซ้ำทุกๆ ด้าน โดยแต่ละคนไม่ได้มีสาเหตุปัญหาเพียงด้านใดด้านหนึ่ง แต่ทุกคนมีสาเหตุมาจากทั้งด้านครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม ปัจจัยส่วนบุคคล ยาเสพติด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และค่านิยมและความเชื่อ ซึ่งเหตุผลซ่อนเร้นในการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง คือ การขาดพลังอำนาจ ขาดการยับยั้งชั่งใจ ขาดการตระหนักรู้ถึงผลกระทบจากการกระทำผิด กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูและการให้การปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการไม่นำทรัพยากรที่มีอยู่ในตัวเองออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ มุ่งพึ่งพาการช่วยเหลือจากส่วนอื่นๆ ของสังคม ผลการศึกษากฎนิศึกษาสามารถสังเคราะห์กรณีศึกษาสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ ๔.๓ ตารางสรุปผลกรณีศึกษาของผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟู

ประเด็น	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ID	
	๒๕	๒๖
ประสบการณ์ในเรือนจำ		
น้อยกว่า ๑๐ ปี		
มากกว่า ๑๐ ปี	✓	✓
สาเหตุที่ทำให้ผู้ต้องขังกลับมากระทำผิดซ้ำ		
ด้านครอบครัว	✓	✓
ด้านเศรษฐกิจ	✓	✓
ด้านสังคม	✓	✓
ด้านยาเสพติด	✓	✓
ด้านปัจจัยส่วนบุคคล	✓	✓
ด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	✓	✓
ด้านค่านิยมและความเชื่อ	✓	✓
เหตุผลซ่อนเร้นในการกระทำผิดซ้ำ		
ขาดพลังอำนาจ	✓	✓
ขาดความยับยั้งชั่งใจ	✓	✓
ขาดการตระหนักรู้ถึงผลกระทบจากการกระทำผิด	✓	✓
กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูและการให้การปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	✓	✓
การไม่นำทรัพยากรที่มีอยู่ในตัวเองออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ มุ่งพึ่งพาการช่วยเหลือจากส่วนอื่นๆ ของสังคม	✓	✓

๔.๑.๕ ถอดบทเรียนการค้นหาสาเหตุการกระทำผิดซ้ำใหม่ที่ซ่อนทับอยู่ภายใต้สาเหตุการกระทำผิดซ้ำกระแสหลัก

จากการค้นหาสาเหตุการกระทำผิดซ้ำใหม่ที่ซ่อนทับอยู่ภายใต้สาเหตุการกระทำผิดซ้ำกระแสหลักสามารถถอดบทเรียนและได้พบว่า

๑. ภายใต้โครงสร้างสาเหตุปัญหาการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง ทั้งในด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านยาเสพติด ด้านปัจจัยส่วนบุคคล ด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และด้านค่านิยมและความเชื่อ กลับมีสาเหตุด้านความคิดที่เกิดจากการอบรมสั่งสอนจากครอบครัว การเรียนรู้ ประสบการณ์ กลุ่มสังคมวัฒนธรรม ที่ผู้แทนผู้ต้องขังเลือกที่จะเชื่อและยึดเอามาเป็นเหตุผลในการนำไปสู่การกระทำผิดซ้ำซ่อนอยู่ภายใน ไม่ว่าจะเป็นการบอกสอนและถ่ายทอดจากแม่สู่ลูก หรือการถ่ายทอดจนกลุ่มสังคมวัฒนธรรมเดียวกัน ผู้แทนผู้ต้องขังเหล่านี้เชื่อว่าความคิดความเชื่อเหล่านี้เป็นเกราะปกป้องตนเองว่าเป็นผลกระทบที่เกิดจากสาเหตุจากโครงสร้างหลักทั้งด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านค่านิยมและความเชื่อทำให้ตนต้องทำผิดกฎหมาย เพราะโครงสร้างหลักหรือสถาบันหลักเหล่านี้ทำหน้าที่ได้ไม่สมบูรณ์ทำให้ผู้แทนผู้ต้องขังเหล่านี้เลือกที่จะกระทำผิดอีกครั้ง เพราะการบอกว่าสาเหตุการกระทำผิดเกิดจากสิ่งแวดล้อมภายนอกย่อมทำให้ผู้แทนผู้ต้องขังเหล่านี้พ้นจากความรู้สึกตำหนิตนเอง

๒. ผลสะท้อนเหล่านี้หากผู้แทนผู้ต้องขังไม่รู้สึกว่าตนเองเป็นสาเหตุของการกระทำผิดอย่างแท้จริง ย่อมนำไปสู่จุดเริ่มต้นของการแก้ไขปัญหามิตรงจุดเพราะผู้แทนผู้ต้องขังย่อมไม่รู้สึกลำบากในการกระทำของตนเอง ความรู้สึกสำนึกว่าตนเองกระทำผิดเพราะตนเองไม่ใช่ปัญหาแต่หากเป็นโครงสร้างทางสังคมหลักต่าง ๆ ต่างหากที่ส่งผลให้ตนเองกระทำผิด แม้ว่าสาเหตุของปัญหาจะมีความใกล้ชิดกันอย่างแนบเนียนว่าเป็นเพราะปัญหาจากโครงสร้างหลักเหล่านั้นส่งผลต่อสภาพจิตใจของผู้ต้องขังหรือเป็นเพราะผู้ต้องขังที่มีความคิดความเชื่อแบบนี้จนส่งผลกระทบเชิงโครงสร้างต่อปัญหาการกลับมากระทำผิดซ้ำ

๓. ในประเด็นที่กล่าวถึงการไม่นำทรัพยากรที่มีอยู่ในตัวเองออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ มุ่งพึ่งพาการช่วยเหลือจากส่วนอื่นๆ ของสังคมนั้น เป็นประเด็นที่มีความสัมพันธ์กับ มายาคติ เพราะหากผู้ต้องขังเชื่อว่าการกลับมากระทำผิดซ้ำเพราะหางานทำไม่ได้ หรือภาครัฐไม่ให้ความช่วยเหลือนั้น ย่อมเป็นมายาคติของผู้ต้องขังที่มันเข้าไปสู่การคิด การเชื่อที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติอย่างแนบเนียนจนผู้ต้องขังเหล่านี้เชื่อไปแล้วว่าเป็นเพราะสิ่งเหล่านั้น แต่ความจริงที่แท้จริงกลับคือการไม่ยอมออกจากพื้นที่ปลอดภัย (safe zone) ของตนเอง และไม่ช่วยเหลือตนเอง แต่เมื่อผู้ต้องขังเหล่านี้ส่งเสียงพูดบอกกล่าวกับผู้อื่นในเรื่องเหล่านี้ สังคมจะใส่ผัสสะเข้าไปจับและรู้สึกตามและตั้งคำถามต่อผู้เกี่ยวข้องว่าทำไมไม่ช่วยเหลือผู้ต้องขังเหล่านี้ เมื่อผู้คนใส่มายาคติเข้าไป สังคมจึงเกิดความคิดความเชื่อที่ว่าถ้าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังทำหน้าที่ของตัวเองอย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหาการกระทำผิดซ้ำย่อมจะลดลงอย่างแน่นอน ทั้งที่แท้จริงปัญหาดังกล่าวจะไม่ได้รับการแก้ไขหากผู้ต้องขังหญิงเหล่านี้ไม่พัฒนาตนเองหรือเปลี่ยนตน

๔. ผู้ศึกษาวิจัยเห็นว่าสาเหตุและปัจจัยเหล่านี้คือ “มายาคติของผู้ต้องขังหญิง” การตั้งคำถามว่า “ท่านคิดว่าสาเหตุการกระทำความผิดตามความคิดเห็นของท่านก่อนหน้านี้ ท่านคิดว่าภายใต้สาเหตุดังกล่าว ท่านคิดว่ามีสาเหตุอย่างอื่นซ่อนเร้นอยู่หรือไม่?” ของผู้ศึกษาวิจัยที่มีต่อผู้แทนผู้ต้องขังหญิง จึงได้รับคำตอบที่ไม่ค่อยแน่ใจหรือได้รับแต่เป็นเพียงคำกล่าวอ้างที่คาดการณ์ได้จากการฝึกฝนการให้ข้อมูลของผู้มีประสบการณ์ซ้ำๆ เท่านั้น แต่ในความจริงแล้ว ผู้ต้องขังหญิงเหล่านี้ยังไม่ได้รู้สึกว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญที่ทำให้กลับเข้าสู่เรือนจำอีกครั้ง เหตุผลที่ผู้ศึกษาวิจัยเห็นว่า สาเหตุการกลับมากระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง ทักษสถานหญิงธนบุรี มาจาก “มายาคติ” นั้น เนื่องจากเมื่อผู้แทนผู้ต้องขังหญิงบอกเล่าเรื่องราวสาเหตุการกระทำความผิดซ้ำ ทั้งจากการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาวิจัยพบว่า มีข้อมูลบางส่วนที่เมื่อแยกส่วนของเรื่องเล่าต่างๆ ออกพิจารณาเป็นส่วนๆ แล้วจะพบว่า สาเหตุปัจจัยการกลับมากระทำความผิดซ้ำที่ผู้แทนผู้ต้องขังหญิงเหล่านั้นอ้างถึง เป็นเพียงส่วนหนึ่งของสาเหตุการกระทำความผิดซ้ำเท่านั้น แต่ความคิดความเชื่อ ทศนคติและค่านิยมของผู้ต้องขังหญิงที่ถูกถ่ายทอดผ่านการเรียนรู้ การบอกเล่า และผู้ต้องขังหญิงเหล่านั้นรับเอามาเป็นประโยชน์ใช้สอยของตนอย่างแนบเนียนและเชื่อว่าเป็นสิ่งถูกต้อง และสังคมส่วนใหญ่ก็เห็นว่าถูกต้องนั้นคือสิ่งที่เรียกว่า “มายาคติ” ดังเช่นโรลิ่งด์ บาร์ตส์ ได้นิยามความหมายเอาไว้ นอกจากนี้สิ่งที่ผู้ศึกษาวิจัยเห็นว่าเป็นเรื่องของมายาคตินั้นเนื่องจากมีองค์ประกอบสำคัญที่โรลิ่งด์ บาร์ตส์ ได้นำเสนอไว้ดังนี้

๑) มีวาทกรรม เรื่องเล่าของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้ต้องขังมีข้อค้นพบที่ ผู้ศึกษาวิจัยเห็นในทุกกรณีศึกษานั้นคือ “วาทกรรม” ดังนี้

ผู้ต้องขัง ID	วาทกรรมที่พบ	หมายความว่าต้องการสื่อ
๑	“อย่าทิ้งพี่ ทิ้งน้อง”	พี่น้องต้องรักกัน ต้องดูแลกัน
๒	“เป็นเรื่องปกติที่ถูกหลอกให้เสียเงิน”	ทุกคนต้องถูกคนอื่นหลอกให้เสียเงิน
๓	“ขายยาเพราะได้เงินง่าย รายได้ดี”	ข้อดีของการประกอบอาชีพขายยา
๔	“เราจน เราต้องอดทน”	ฐานะที่ยากจนเลยต้องยอมรับสภาพ
๕	“อยู่บ้านเฉยๆ ก็มีคนอื่นเอาเงินมาให้”	ข้อดีของการประกอบอาชีพขายยา
๖	“ชักหน้าไม่ถึงหลัง”	ปัญหาชีวิตมีมาก หลายสาเหตุ
๗	“ไม่มีเงินใช้”	เหตุผลที่ต้องทำผิดกฎหมาย
๘	“ทำไม่ได้ เราไม่มีทุน”	เหตุผลที่ต้องทำผิดกฎหมาย
๙	“สังคมไม่ให้โอกาส”	สังคมไม่สนับสนุนให้ดำเนินชีวิต
๑๐	“คนมีประวัติทำอะไรลำบากกว่าคนอื่น”	สังคมไม่สนับสนุนให้ดำเนินชีวิต
๑๑	“เราเป็นผู้หญิงทำงานหนักไม่ไหว”	ผู้หญิงไม่สามารถทำงานได้ทุกอย่าง
๑๒	“เราจะนำพาความโชคร้ายไปให้เขา”	นายจ้างมีความเชื่อที่ไม่ถูกต้อง

๑๓	“ไม่ขายก็เหมือนขาย”	เป็นผู้เสพแต่มีสภาพเหมือนเป็นผู้ค้า
๑๔	“ชีวิตเหมือนไม่มีทางเลือก”	เหตุผลที่ต้องทำผิดกฎหมาย
๑๕	“ถ้าเราอยากมีชีวิตแบบนี้ เราต้องทำใจ”	พร้อมที่จะต้องโทษ
๑๖	“ติดเซฟ อดใจไว้ไม่ได้”	ความร้ายแรงของยาเสพติด
๑๗	“ถ้าไม่ตายก็ต้องติดคุก”	ติดคุกดีกว่าถ้าต้องตาย
๑๘	“เพื่อนตาย”	เพื่อนที่สามารถตายแทนกันได้
๑๙	“จะไปได้อย่างไร เดี่ยวทวดไม่แบ่งสมบัติให้”	มรดกมีความสำคัญมาก
๒๐	“คนทำงานออนไลน์ต้องสวย เลยต้องหาเงินมาทำศัลยกรรม”	ทำงานออนไลน์ต้อง ใช้รูปร่างหน้าตา

๒) ลักษณะของวาทกรรมที่พบได้สร้างสัญญาณขึ้นมาเพื่อสื่อความหมายทางวัฒนธรรม ซึ่งสิ่งนี้คือ “มายาคติ” ดังนี้

วาทกรรมที่ ๑ “อย่าทิ้งพี่ ทิ้งน้อง”

สัญญาณ การทำงานหรือทำอะไรอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อนำรายได้มาจุนเจือคนในครอบครัว
มายาคติ การถ่ายทอดความรับผิดชอบต่อบุคคลที่เป็นสายเลือด การแสดงออกอย่างเปิดเผยเพื่อให้คนในครอบครัวและคนทั่วไปได้รับรู้และมองเห็นว่าสิ่งเหล่านี้คือความรักและความกตัญญูต่อคนในครอบครัว ดังนั้น การกระทำผิดจากความรับผิดชอบลักษณะนี้จึงเป็นการตั้งคำถามต่อสังคมว่าความกตัญญูและกฎหมายอย่างใดควรให้ความสำคัญมากกว่ากัน การมองว่าความรับผิดชอบและความกตัญญูมีความสำคัญมากกว่ากฎหมายนั้น สังคมถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นและถ่ายทอดกันโดยเปิดเผย จะเห็นได้ว่าหากมีความผิดที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวหรือความรับผิดชอบ ความกตัญญู สังคมจะใจอ่อนและยอมรับว่าหากกฎหมายไม่เอาผิดจะเป็นคุณต่อผู้กระทำผิดและครอบครัวมากกว่า

วาทกรรมที่ ๒ “เป็นเรื่องปกติที่ถูกหลอกให้เสียเงิน”

สัญญาณ แก๊งค์คอลเซ็นเตอร์

มายาคติ การที่ถูกมิฉฉาชีพหลอกลวงกลายเป็นเรื่องที่สังคมยอมรับแล้วว่าไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐแก้ไขปัญหาได้ไม่ทันเหตุการณ์ ทำให้มิฉฉาชีพที่มีจำนวนมากสามารถหลอกลวงคนในสังคมได้อย่างเปิดเผย และคนในสังคมมักแสดงออกว่าเงินที่ถูกหลอกลวงนั้นจะไม่สามารถได้กลับคืนมา การยอมรับสภาพนี้ดูกลมกลืนไปกับสังคมที่ไม่ทางออกในการแก้ไขปัญหา และในขณะเดียวกันการถูกหลอกจากแก๊งค์คอลเซ็นเตอร์นั้นสังคมกลับไม่รู้สึกว่าคุณที่ถูกลอนนั้นน่าสงสาร แต่ในขณะเดียวกันกลับรู้สึกสมน้ำหน้า รู้สึกว่าคุณที่ถูกลอนนั้นโง่ ไม่ติดตามข้อมูลข่าวสาร และหากพบว่าผู้ที่ถูกลอนนั้นมีฐานะดี มีการระดับการศึกษาสูง สังคมกลับยิ่งกล่าวโทษคนที่ถูกลอนว่าสมควรโดนหลอก ดังนั้น การกระทำผิดจากการมองว่าใครก็มีสิทธิถูกลอนจึงเป็นการกระทำผิดที่คิดและเชื่อเอาเองว่าคนที่ถูกลอนจะยอมรับผลนั้นโดยธรรมชาติ

วาทกรรมที่ ๓ “ขายยาเพราะได้เงินง่าย รายได้ดี”

วาทกรรมที่ ๕ “อยู่บ้านเฉยๆ ก็มีคนเอาเงินมาให้”

วาทกรรมที่ ๑๓ “ไม่ขายก็เหมือนขาย”

วาทกรรมที่ ๑๕ “ถ้าเราอยากมีชีวิตแบบนี้ เราต้องทำใจ”

วาทกรรมที่ ๑๖ “ติดเสพติดใจไว้ไม่ได้”

สัญญาะ การแพร่ระบาดของปัญหายาเสพติด

มายาคติ ยาเสพติดไม่ได้เป็นเพียงสารที่เสพแล้วติดเพื่อสร้างความสุขเท่านั้น แต่ยาเสพติดยังเป็นสิ่งที่ทำให้เปลี่ยนฐานะจากระดับหนึ่งขึ้นไปเป็นมีฐานะดีขึ้นจากเดิม และยังเป็นสิ่งที่เปลี่ยนรูปแบบของการประกอบอาชีพที่มีความสบายและมีผลตอบแทนที่มากกว่า การหล่อหลอมความคิดและถ่ายทอดรูปแบบการค้ายาเสพติดเหล่านี้ถูกกลมกลืนเป็นธรรมชาติ สังคมทำให้ความต้องการยาเสพติดเพิ่มขึ้น เพราะสังคมยังเปิดกว้างให้กลุ่มคนค้ายาเสพติดมีพื้นที่ในการขาย และทำให้คนเสพยายังคงหาสินค้ามาเสพได้ ความชินชาของสังคมจึงทำให้คนขายยาเสพติดยังคงไม่เปลี่ยนอาชีพไปสู่การทำงานสุจริตอื่น ภาพของชาวผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่ที่ถูกจับกุมปรากฏภาพให้เห็นว่าวันนี้ถูกจับกุมแต่เขาเหล่านั้นกลับทิ้งทรัพย์สินเงินทองมากมายไว้ภายนอก สังคมมองเห็นภาพว่าหลังจากติดคุกก็สามารถกลับออกมาใช้ทรัพย์สินเหล่านั้นได้ ผู้ค้าหลายคนจึงมองว่าเป็นความเสี่ยงที่คุ้มค่า ดังนั้นการที่สังคมมองภาพว่าการขายยาจะนำพาความสำเร็จด้านรายได้และการดำเนินชีวิตมาให้คนขาย ทั้งผ่านสื่อ ผ่านการเรียนรู้ อย่างเปิดเผยทำให้คนเสพมีความต้องการพัฒนาตัวเองไปสู่การค้ายาเสพติดได้ จึงเป็นเรื่องที่รับรู้อย่างเปิดเผย และแนบเนียนจนสังคมยอมรับแล้วว่าถ้าใครค้ายาเสพติดจะมีรายได้จำนวนมาก เราจึงเห็นภาพของผู้เสพพัฒนาไปสู่ผู้ค้ารายย่อยและรายใหญ่ได้เป็นลำดับเป็นทอดๆ ไปเรื่อยๆ

วาทกรรมที่ ๔ “เราจน เราต้องอดทน”

วาทกรรมที่ ๖ “ชักหน้าไม่ถึงหลัง”

วาทกรรมที่ ๗ “ไม่มีเงินใช้”

วาทกรรมที่ ๘ “ทำไม่ได้ เราไม่มีทุน”

วาทกรรมที่ ๑๔ “ชีวิตเหมือนไม่มีทางเลือก”

สัญญาะ คนยากจน คนหาเช้ากินค่ำ

มายาคติ คนที่มีฐานะยากจนคือคนที่ต้องอยู่อย่างยากลำบาก สังคมทั่วไปรับรู้จนเห็นเป็นเรื่องธรรมชาติและเคยชิน เรื่องชนชั้นและฐานะมันเปิดเผยตัวให้สังคมยอมรับโดยธรรมชาติว่าคนยากจน คนหาเช้ากินค่ำจะมีชีวิตที่ยากลำบากกว่าคนในชนชั้นและฐานะอื่น คนที่อยู่ในฐานะยากจนจึงยอมจำนนต่อสภาพและรู้สึกและหล่อหลอมกันว่าเมื่อมีฐานะยากจนกว่าคนอื่นจึงจำเป็นต้องลำบาก ทุกข์ยากกว่าคนอื่น ๆ ทั่วไป สามารถทำงานที่หนักและไร้เกียรติและศักดิ์ศรีได้โดยยอมรับเอาว่างานเหล่านั้นเหมาะสมกับคนยากจนเท่านั้น ในขณะที่คนยากจนเหล่านั้นกลับยอมรับสภาพโดยไม่คำนึงถึง

สิทธิและประโยชน์ที่ตนเองมีและควรจะได้รับ คนยากจนเหล่านี้ย่อมถูกกดขี่ศรีความเป็นมนุษย์เพียงเพราะสาเหตุความยากจน และที่สำคัญก็คือกลุ่มนี้กลับยอมรับโดยธรรมชาติว่าพวกเขาเหมาะสมจะได้รับการปฏิบัติเยี่ยงนั้นเพียงเพราะเขาอยากจน พวกเขากลับไม่เปลี่ยนแปลงตนเองให้พ้นจากความยากจนเหล่านั้น แต่กลับทำให้เห็นว่าเขาเคยชินต่อความยากจนและพึงพอใจอย่างนั้นแล้ว ดังนั้น การกระทำผิดโดยมีสาเหตุจากความยากจนจึงเป็นการเอาความยากจนมาเป็นเหตุผลที่ดูเป็นธรรมชาติและกลมกลืนมากเพราะเป็นเหตุผลที่สังคมยอมรับมากที่สุด เพราะอย่างไรก็ตามสาเหตุจากฐานะนี้เป็นเหตุผลที่สามารถวัดได้และดูมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นเหตุเป็นผล ผู้กระทำผิดจึงเชื่อว่าฐานะความยากจนสามารถทำผิดได้โดยมีข้ออ้างที่น่าเชื่อถือ จึงทำให้การกระทำผิดกล้ากระทำผิดมากขึ้น ความยากจนจึงเป็นมายาคติของคนที่กระทำผิดด้วยสาเหตุนี้

วาทกรรมที่ ๙ “สังคมไม่ให้โอกาส”

วาทกรรมที่ ๑๐ “คนมีประวัติทำอะไรลำบากกว่าคนอื่น”

สัญญาะ ผู้ต้องขังถูกปฏิเสธการจ้างงาน

มายาคติ การที่ผู้ต้องขังถูกปฏิเสธการจ้างงานมีหลายสาเหตุ เช่น ผู้ต้องขังไม่มีวุฒิการศึกษา ผู้ต้องขังมีบุคลิกลักษณะไม่เหมาะสมกับตำแหน่งงาน ผู้ต้องขังมีประวัติการต้องโทษในคดีที่ไม่เหมาะสมกับตำแหน่งงานที่เปิดรับสมัคร เช่น ตำแหน่งการเงินบัญชี ผู้ต้องขังมีประวัติในคดีฉ้อโกง ยักยอกทรัพย์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้ต้องขังเข้าใจว่าสังคมไม่ให้โอกาส เนื่องจากจากมีประวัติอาชญากร สิ่งนี้สร้างความรู้สึกกับกลุ่มผู้ต้องขังอย่างมาก ทำให้ผู้ต้องขังเหล่านี้อาจไม่ได้เตรียมความพร้อมที่จะออกไปสู่สังคมหรือความพร้อมในด้านการหางานต้องถูกปฏิเสธการจ้างงาน การถูกมองว่าสังคมไม่ให้โอกาส จึงเป็นเหมือนความเคยชินในการกล่าวโทษสังคม เพื่อให้ตนเองพ้นผิดจากการไม่เตรียมพร้อมของตนเอง ดังนั้น การกระทำผิดซ้ำจากสาเหตุสังคมไม่ให้โอกาสจึงเป็นเพียงมายาคติผู้ต้องขังที่ไม่อยากทำงานเท่านั้น

วาทกรรมที่ ๑๑ “เราเป็นผู้หญิงทำงานหนักไม่ไหว”

สัญญาะ เพศหญิง

มายาคติ เพศหญิงคือเพศที่อ่อนแอเป็นคำกล่าวที่สังคมถ่ายทอดกันจากรุ่นสู่รุ่น เป็นคำบอกกล่าวที่มีวัตถุประสงค์ไว้เพื่อให้เพศชายให้เกียรติเพศหญิง เนื่องจากเพศหญิงเป็นเพศเดียวกันกับแม่ และมีลักษณะทางกายภาพที่ดูว่าไม่แข็งแรงเท่าเทียมกับเพศชาย แต่เนื่องจากสังคมมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นในสังคมไทยยังคงมีการถ่ายทอดคำสอนเหล่านี้มาเรื่อยๆ เพื่อให้ผู้ชายเรียนรู้ที่จะให้เกียรติเพศหญิง แต่สิ่งที่เปลี่ยนแปลงกับเป็นตัวผู้หญิงที่ใช้คำว่าเพศหญิงหรือผู้หญิงเข้ามาขับเคลื่อนวิถีชีวิตและรูปแบบการดำเนินชีวิตให้คงสภาพไว้ว่าผู้หญิงต้องทำอย่างนี้ ผู้ชายต้องทำอย่างนี้ เพื่อให้ตนเองได้รับการดูแลและถูกปฏิบัติที่แตกต่าง การกระทำดังกล่าวเปิดเผยและเป็นธรรมชาติมาก เช่น ผู้หญิงจะไม่ถูกใช้ให้ยกของหนัก แต่ผู้ชายจะถูกให้ได้รับมอบหมายแทน ผู้หญิงจะถูกสอนให้ทำอาหารทำความสะอาดบ้านเรือน ในขณะที่ผู้ชายถูกสอนให้ออกนอกบ้านเพื่อไปพบปะผู้คนและทำงานนอกบ้าน ในกลุ่มผู้ต้องขังหญิงจึงได้พบว่าผู้ต้องขังหญิงจะเลือกทำงานในที่ในสถานที่ที่ไม่ยากลำบาก ไม่

อดทนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีความเสมอภาคชายหญิง ดังนั้น การกระทำผิดโดยยกข้ออ้างว่าเป็นผู้หญิงหรือเพศหญิงจึงเป็นเพียงมายาคติที่กล่าวอ้างของผู้ต้องขังเท่านั้น

วาทกรรมที่ ๑๒ “เราจะนำพาความโชคร้ายไปให้เขา”

สัญญา เรือนจำ

มายาคติ เรือนจำเป็นสถานที่ไม่น่าอภิมรณและน่ากลัวในสายตาของสังคม สังคมถ่ายทอดและเรียนรู้กันโดยเปิดเผยว่าเรือนจำทำหน้าที่จองจำผู้กระทำความผิด คนที่อยู่ในเรือนจำคือคนเลวร้าย โหดร้าย สิ่งเลวร้ายถ่ายทอดผ่านสื่อ ผ่านคำบอกเล่า และตอกย้ำ แม้แต่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติสังคมยังตั้งคำถามว่างานมีมากมายทำไมมาทำงานในเรือนจำ ผู้คนถูกบอกสอนว่าหากต้องเข้าเรือนจำให้ถอยหลังเข้าจะได้ไม่ต้องเข้าอีก จึงไม่ใช่เรื่องแปลกกว่าจะยังมีผู้คนที่เชื่อว่าเรือนจำเป็นสถานที่อับมงคลคนที่ผ่านเรือนจำมาเป็นตัวช่วยที่ไม่ควรข้องเกี่ยวกับ ดังนั้น การถูกกีดกันออกจากสังคมเนื่องจากความเชื่อและค่านิยมที่ฝังหัวแบบส่งต่อกันในลักษณะดังกล่าว จึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้จึงถือเป็นมายาคติของสังคมที่มีต่อผู้ต้องขัง

วาทกรรมที่ ๑๓ “ถ้าไม่ตายก็ต้องติดคุก”

สัญญา หมอดูและการแก้ดวง

มายาคติ ความเชื่อในเรื่องดวงชะตา เป็นสิ่งที่สังคมยอมรับและเชื่อมานาน มีการถ่ายทอดส่งต่อกัน วาทกรรมถ้าไม่ตายก็ต้องติดคุก เป็นความเชื่อผ่านการถ่ายทอดของหมอดู คนที่ไปดูหมอดูย่อมเปิดกว้างที่จะรับคำทำนายทั้งบวกและลบอย่างบริสุทธิ์ใจ การบอกสอนผ่านตำราโหราศาสตร์จึงเป็นสิ่งที่ถูกส่งต่อแบบแนบเนียน ความตายดูเป็นเรื่องที่น่ากลัวมากเมื่อเปรียบเทียบกับ การต้องถูกจองจำในเรือนจำ จึงมีผู้ต้องขังบางคนเลือกกระทำความผิดและมีประวัติติดตัวเพียงเพราะไม่อยากให้ตัวเองต้องตาย เพราะโลกหลังความตายเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นและโลกในเรือนจำเป็นสิ่งที่สามารถปรับตัวและเรียนรู้ การถูกจำคุกด้วยโทษระยะสั้นจึงเป็นสิ่งที่สามารถเห็นได้อย่างไม่น่าเชื่อ ดังนั้น การกระทำผิดด้วยสามารถความเชื่อนี้จึงเป็นเพียงมายาคติของผู้กระทำความผิดเท่านั้น

วาทกรรมที่ ๑๔ “เพื่อนตาย”

สัญญา เพื่อนที่รักใคร่สนิทสนมกันมาก

มายาคติ คำว่าเพื่อนตายในความหมายที่ส่งต่อกันมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันให้ความหมายชัดเจนว่า เป็นเพื่อนที่สามารถตายแทนกันได้ เป็นเพื่อนที่จะช่วยเหลือกันแม้ว่าเพื่อนอีกคนจะอยู่ฐานะฝ่ายผิดหรือฝ่ายถูก สื่อได้ถ่ายทอดให้เห็นว่ามีสถาบันการศึกษาหลายแห่งได้สื่อสารให้เห็นว่ามีการก่อการวิวาทหรือทำร้ายกันตั้งแต่ระดับทั่วไปจนถึงเสียชีวิตนั้นมาจากการที่ต้องการแสดงออกถึงความรักความผูกพันกันในบทบาทของเพื่อน ภาพยนตร์ที่สื่อสารกันในเรื่องความรักของเพื่อนและกลุ่มแก๊งค์ หรือประเพณีวัฒนธรรมของสังคมไทยที่มีการทำพิธีกรรมเพื่อก่อสัญญากันระหว่างเพื่อนกับเพื่อน เช่น ประเพณีผูกเสี่ยวของภาคอีสาน การลอกเลียนกันของกลุ่มวัยรุ่นได้เรียนแบบและเอาเยี่ยงอย่างเสมือนว่าการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นสิ่งที่ดีและถูกต้อง การกระทำความผิดดังกล่าวจึงเป็นความรักความผูกพันที่ขัดกับกฎหมาย สังคมไม่พึงพอใจกับผลของการกระทำแต่สังคมเองกลับมองว่า

พฤติกรรมลักษณะดังกล่าวเป็นสิ่งที่เกิดกับวัยรุ่น พอวัยรุ่นดังกล่าวเติบโตขึ้นมาพฤติกรรมเหล่านี้จะลดหายไปตามวุฒิภาวะของวัยรุ่นดังกล่าวเอง ซึ่งเป็นนัยยะว่าแท้จริงแล้วสังคมเองยังคงเชื่อว่าพฤติกรรมดังกล่าวสมควรจะเกิดขึ้นและเป็นพฤติกรรมที่ควรจะเกิดขึ้นกับวัยรุ่น และทำให้เชื่อว่าวัยรุ่นทุกคนจะต้องผ่านความเป็นความตายจากจุดดังกล่าวมาทุกคน การถ่ายทอดพฤติกรรมเหล่านี้แบบเนียนจนเป็นเหมือนวัฒนธรรมที่สังคมยอมรับเอาแล้วว่าผู้ที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่จะต้องผ่านพิธีกรรมการใช้ความรุนแรงก่อนทุกคน ดังนั้น การกระทำผิดเพียงเพราะช่วยเหลือเพื่อนด้วยค่านิยมที่ว่าเป็นเพื่อนตายกันนั้น จึงเป็นมายาคติที่ผู้ต้องขังเหล่านั้นสร้างขึ้นอย่างแท้จริง

วาทกรรมที่ ๑๙ “จะไปได้อย่างไร เดี่ยวทวดไม่แบ่งสมบัติให้”

สัญญาะ มรดก

มายาคติ เป็นเรื่องแปลกอย่างมากที่คนรุ่นลูกและรุ่นหลานจะมีความเชื่อว่าทรัพย์สินสมบัติของคนรุ่นก่อนหน้าจะต้องถึงส่งต่อมาถึงตนเอง สิ่งนี้เป็นความเชื่อที่ตนเองมีสิทธิและเหมาะสมที่จะได้รับแม้ว่าตนเองไม่ได้ลงมือหรือลงแรงช่วยเหลือดูแลทรัพย์สินสมบัติเหล่านั้นให้เจริญงอกงามขึ้นมาเลยก็ตาม ผู้คนที่อยู่ในสถานะลูกหลานเชื่อสนิทใจว่าเจ้าของมรดกจะต้องยกทรัพย์สินเหล่านั้นให้กับตนเองตามสิทธิเพื่อแลกกับการดูแลเอาใจใส่และสายเลือดที่ลูกหลานเหล่านั้นเรียกว่าความกตัญญู จนลืมไม่ว่าเจ้าของมรดกนั้นยอมมีสิทธิจะยกทรัพย์สินนั้นให้แก่ใครก็ได้ เพราะเจ้าของมรดกย่อมมีสิทธิในมรดกของตนเอง ค่านิยมและความเชื่อเหล่านี้จึงพบเห็นว่ามีข่าวสารในเรื่องการแย่งชิงมรดกกัน การทำร้ายกันเนื่องจากไม่แบ่งทรัพย์สินมรดก เป็นต้น ดังนั้น การกระทำผิดเรื่องเกี่ยวกับมรดกจึงเป็นเพียงมายาคติของผู้กระทำผิดเท่านั้น

วาทกรรมที่ ๒๐ “คนทำงานออนไลน์ต้องสวย เลยต้องหาเงินมาทำศัลยกรรม”

สัญญาะ ผู้หญิงศัลยกรรมใบหน้าและร่างกาย

มายาคติ การศัลยกรรมใบหน้าและร่างกายของผู้หญิงกลายเป็นสิ่งที่บ่งบอกว่าผู้หญิงที่ทำศัลยกรรมใบหน้าและร่างกาย เช่น หน้าอก เป็นผู้หญิงที่สวยงาม สิ่งนี้เป็นสิ่งที่สังคมบอกสอนกันมาตลอดผ่านคำสอนที่ว่า “ไ้งามเพราะชนคณงามเพราะแต่ง” อีกทั้งคนที่ทำศัลยกรรมส่วนใหญ่จะเป็นดาราหรือคนที่นำเสนอตัวเองผ่านทางโซเชียลมีเดีย ทำให้สิ่งเหล่านี้เป็นไปโดยธรรมชาติ เปิดเผยและดูกลมกลืน และคนในสังคมยังเชื่ออีกว่าคนที่สวยต้องมีรูปลักษณ์แบบคนทำศัลยกรรม ดังนั้น ผู้ต้องขังที่กระทำผิดจากความต้องการศัลยกรรม จึงเป็นมายาคติในการคิดว่าความสวยจะทำให้หาเงินได้ โดยเฉพาะงานออนไลน์ คนสวยจะมีรายได้มากกว่าคนไม่สวย ซึ่งในความเป็นจริงแล้วงานออนไลน์มีคนที่สามารถหารายได้ด้วยใบหน้าธรรมดาตามธรรมชาติ รายได้จากออนไลน์มาจากเนื้อหา หรือ content มากกว่ารูปลักษณ์ของผู้นำเสนอ

จาก ข้อ ๑) และ ข้อ ๒) แสดงให้เห็นว่ามีกระบวนการลงให้หลง ไม่ใช้การโฆษณาชวนให้เชื่อ เนื่องจากมายาคติที่เกิดขึ้นไม่ได้ปิดบังอำพรางตัวเอง มายาคติเหล่านั้นปรากฏขึ้นต่อหน้าทุกๆ คน อย่างเปิดเผย เป็นสิ่งประกอบสร้างทางวัฒนธรรมที่คนในสังคมคุ้นเคยจนไม่ทันได้สังเกตเห็นทุกคนในสังคมหลงผิดคิดว่ามันเป็นธรรมชาติหรือเป็นไปตามสามัญสำนึก ซึ่งมายาคติเหล่านี้แผ่ซ่าน

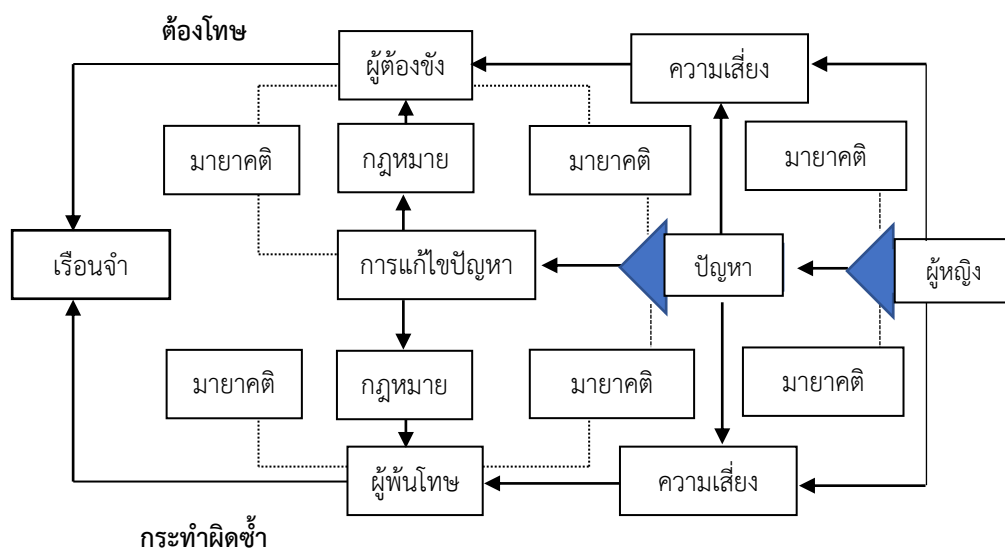
ซึมลึกต่างไปจากการยึดยึดค่านิยมและความเชื่อ ความเป็นธรรมชาตินี้ถูกทำให้เชื่อจนไม่มีการตั้งคำถามหรือแสดงความคิดเห็น ทำให้เกิดการยอมรับไปโดยธรรมชาติและเชื่อถือเอาเป็นความจริง

๔.๑.๖ สังเคราะห์สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง

หลังจากที่ผู้ศึกษาวิจัยได้ถอดบทเรียนการกระทำผิดซ้ำแล้ว ผู้ศึกษาวิจัยได้สังเคราะห์สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง ได้พบว่า “มายาคติ” เป็นหนึ่งในสาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง โดยมายาคตินั้นเข้าไปอยู่ในกระบวนการของการดำเนินชีวิตของผู้ต้องขัง โดยผ่านความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทางสังคมและวัฒนธรรมที่ผู้ต้องขังหญิงเหล่านั้นดำเนินชีวิตอยู่ เมื่อมายาคติทำงานผู้ต้องขังหญิงเหล่านั้นต่างเชื่อว่ามายาคตินั้นคือความจริงแท้ เพราะเมื่อมายาคติทำงานแล้วมันแนบเนียนเป็นธรรมชาติจนผู้ต้องขังหญิงเหล่านั้นแยกไม่ออกว่าแท้จริงแล้วซึ่งคิดสิ่งที่เชื่อนั้นคือมายาคติ ซึ่งในการค้นหาสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำนั้น หากแยกไม่ออกว่าแท้จริงแล้วปัญหาคือมายาคติ ไม่ใช่ปัญหาในเชิงโครงสร้างหลักเพียงอย่างเดียว การแก้ไขปัญหาก็ไม่สามารถนำเครื่องมือที่เหมาะสมมาใช้กับผู้ต้องขังหญิงเหล่านี้ได้

ผู้ศึกษาวิจัยถอดบทเรียนเพื่อเตรียมพื้นที่สำหรับพิจารณาวัตถุแห่งมายาคติในแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา (phenomenology) ตามแนวทางของโรลันด์ บาร์ตส์ นั้นหมายความว่า ผู้ศึกษาวิจัยพิจารณารูปลักษณะของผู้ต้องขังหญิงที่ต้องหวนกลับสู่เรือนจำเป็นครั้งที่ ๒ หรือตั้งแต่ ๒ ครั้งขึ้นไป นับตั้งแต่ผู้หญิงคนหนึ่งเป็นเพียงผู้หญิงธรรมดาคนหนึ่ง แต่เนื่องจากสาเหตุปัญหาในด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านค่านิยมและความเชื่อ ส่งผลให้ผู้หญิงคนนี้ต้องถูกจำคุกจากคำพิพากษาของศาลตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย เมื่อสังคมใส่มายาคติเข้าไป การจำคุกถูกตีความว่าเป็นการกระทำผิดซ้ำ ในขณะที่พฤติกรรมที่นำไปสู่การถูกจองจำของผู้หญิงคนนี้ ถูกมองว่าเป็นเพราะผลจากการถูกตีตราจากสังคม การขาดโอกาสจากสังคม การขาดพลังอำนาจ ความพลัดพราก และการถูกกดขี่ทางเพศ ซึ่งล้วนแต่เป็นเหตุผลจากสิ่งแวดล้อมกายภาพของผู้หญิงคนนี้เท่านั้น สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อผัสสะของผู้คนในสังคม ความรู้สึกของคนในสังคม แม้ผู้หญิงเหล่านี้จะเป็นผู้กระทำผิดกฎหมาย แต่ผู้หญิงเหล่านี้ก็ควรได้รับความเห็นอกเห็นใจจากสังคม และการได้รับโอกาสจากสังคม เพราะสังคมเห็นว่าผู้หญิงเป็นเพศที่ควรได้รับการดูแลเป็นอย่างดี แม้ว่าผู้หญิงเหล่านี้จะอยู่ในสภาพของคนที่จะมีพฤติกรรมของสังคมก็ตาม เมื่อพิจารณาสาเหตุการกระทำผิดซ้ำแล้วสังคมกลับรู้สึกว่าการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงเหล่านี้คือผลกระทบของโครงสร้างหลักของสังคมที่มีปัญหา การใช้อำนาจของสถาบันต่างๆ มากจนทำให้ผู้หญิงเหล่านี้ต้องหวนกลับมาใช้ชีวิตภายในเรือนจำที่เป็นดินแดนแห่งความโหดร้าย ไม่ควรมีผู้หญิงคนไหนควรเข้ามาอยู่ในเรือนจำและไม่ควรมีผู้หญิงคนไหนที่ควรเข้ามาสู่เรือนจำเป็นครั้งที่ ๒ เมื่อสังคมใส่มายาคติเข้าไปในรูปสัญลักษณ์ที่พบจึงทำให้สังคมใส่ความรู้สึกเข้าไปว่าสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงนั้นเกิดจากความล้มเหลวของโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมรวมไปถึงกระบวนการยุติธรรม ที่ทำให้ผู้หญิงต้องติดคุกซ้ำแล้วซ้ำเล่า ความล้มเหลวของกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังของเรือนจำที่ไม่สามารถส่งต่อความรู้ เครื่องมือ หรือความช่วยเหลือต่าง ๆ ไปสู่ผู้ต้องขังให้นำไปใช้ภายหลังพ้นโทษได้ รวมไปถึงการไม่ได้ให้โอกาสอย่างแท้จริงแก่ผู้ต้องขังของสังคมเมื่อเขาเหล่านั้นถูกปล่อยตัวออกไป มายาคติจึงเป็นกระบวนการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมที่บงกชไปบนวัตถุอย่างเป็นธรรมชาติโดยเข้า

ไปยึดครองความคิดความเชื่อของสังคม ผ่านการถ่ายทอด การเรียนรู้ สื่อต่าง ๆ ข่าวสาร โดยไม่ได้พิจารณาถึงความเป็นจริงอย่างอื่นประกอบ และเชื่ออย่างยืงว่าสิ่งนั้นคือความเป็นจริง โดยสังคมและแม้แต่ผู้ต้องขังหญิงเองต่างเชื่อว่าสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำคือสาเหตุที่สังคมกำหนด ดังนั้น การค้นหาสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังโดยทั่วไปจึงไม่พบความแตกต่างในประเด็นในการวิเคราะห์ข้อมูล แต่ในการสังเคราะห์ข้อมูลการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง ผู้ศึกษาวิจัยกลับได้พบว่า สาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่ยังไม่มีการกล่าวถึงในเรื่องสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง คือ สาเหตุจาก “มายาคติ” จากการสังเคราะห์ข้อมูลสามารถแสดงเป็นแผนผังปัญหาการกระทำผิดซ้ำจากสาเหตุมายาคติ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๒ แผนผังแสดงมายาคติที่นำไปสู่การกระทำผิดซ้ำ

๔.๒ การวิเคราะห์มายาคติของผู้ต้องขังหญิงที่เป็นสาเหตุทำให้กลับมากระทำผิดซ้ำ

จากการสังเคราะห์สาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงทัณฑสถานหญิงธนบุรี และได้พบว่าสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้ต้องขังหญิงกลับมากระทำผิดซ้ำอีกหนึ่งสาเหตุนั้นคือ “มายาคติ” ผู้ศึกษาวิจัยจึงได้สัมภาษณ์เชิงลึกผู้แทนผู้ต้องจำนวน ๔ คน เพื่อนำมาสู่การวิเคราะห์มายาคติตามแนวทางของโรลันด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) โดยนำเรื่องเล่าหรือวรรณกรรมที่ได้จากผู้แทนผู้ต้องขังซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ID ๒๑ – ๒๔ มาวิเคราะห์มายาคติ ดังนี้

๔.๒.๑ กระบวนการวิเคราะห์มายาคติ

๑. การวิเคราะห์มายาคติโดยการแยกเนื้อหาหรือเรื่องราวจากการสัมภาษณ์ออกเป็นส่วนๆ ทั้งหมด ๔ กรณีศึกษา ได้แก่ โดยในแต่ละกรณีศึกษาจะมีมายาคติที่แอบแฝงอยู่กับปัญหาด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านยาเสพติด ด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และด้านค่านิยมและความเชื่อ แล้วพิจารณาวัตถุที่แยกออกมาแล้วมีความหมายเบื้องต้นอย่างไร และเมื่อใส่มายาคติเข้าไปในรูปสัญลักษณ์หรือวาทกรรมที่เกิดขึ้นจะส่งผลต่อความหมายด้านวัฒนธรรมอย่างไร ผู้ศึกษาวิจัยจะ

สะท้อนให้เห็นแง่มุมของปัญหาที่ควรจะมีให้เห็นอย่างหลากหลาย โดยเฉพาะในมุมมองด้านมายาคติ

๒. การวิเคราะห์มายาคติโดยการแยกเนื้อหาของเรื่องเล่าที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาวิจัยถือว่าเรื่องเล่าเหล่านั้นคือวรรณกรรมที่ผู้แทนผู้ต้องขังถ่ายทอดส่งต่อออกมาผ่านรูปแบบการสื่อสาร โดยวรรณกรรมที่เกิดขึ้นย่อมมีรูปแบบที่เหมือนหรือแตกต่างกันไปในเชิงเนื้อหาแต่ย่อมมีความเหมือนกันในเชิงของสัญลักษณ์และการสื่อความหมาย โดยผู้ศึกษาวิจัยนำเอาความซ้ำกันของรูปสัญลักษณ์ภายใต้กรอบโครงสร้างวรรณกรรมเหล่านั้นมาจัดกลุ่มให้เห็นภาพที่ชัดเจนมากขึ้น

๓. การนำเสนอเนื้อหาการวิเคราะห์จะนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาโดยใช้นามสมมุติ ซึ่งเรื่องราวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญนี้ถูกแยกเนื้อหาออกไปตามความเชื่อของผู้ให้ข้อมูลสำคัญว่า ตนเองมีความเชื่อว่าสาเหตุการกระทำผิดซ้ำนั้นมาจากสาเหตุใด

๔.๒.๒ วิเคราะห์มายาคติจากวรรณกรรมของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

กรณีศึกษาที่ ๑ “คนไม่มีพ่อแม่ คอยอบรมสั่งสอน” กับกรณีของโจ^{๑๐๒}

โจ (นามสมมุติ) อายุ ๕๐ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๒๖ ต้องโทษครั้งแรก คดีลักทรัพย์ กำหนดโทษ ๒ ปี ครั้งที่ ๒ - ๒๖ คดีพระราชบัญญัติยาเสพติด (ครองครองยาเสพติดเพื่อจำหน่ายและจำหน่าย) สลับกันไปมากับคดีลักทรัพย์ กำหนดโทษครั้งสุดท้ายหลังสุด ๖ ปี

โจเติบโตในสถานสงเคราะห์เด็กในภาคตะวันออก โจเติบโตมาโดยไม่รู้เลยว่าใครคือพ่อแม่ที่แท้จริง ความฝันและความหวังของโจคือวันหนึ่งจะได้พบพ่อกับแม่ โจเติบโตในสถานสงเคราะห์มาจนถึงอายุ ๙ ขวบ เพื่อนรุ่นพี่อายุมากกว่าคือ ๑๒ ปี มาชวนโจหนีออกจากสถานสงเคราะห์โดยบอกว่าถ้าไปด้วยกันจะช่วยตามหาพ่อกับแม่ คำเชิญชวนนั้นสำเร็จโจตกลงใจออกเดินทางมากับเพื่อน โดยใช้เงินที่ได้จากเพื่อนที่มีครอบครัวอุปถัมภ์รับไปดูแลแล้วแวะมาเยี่ยมเพื่อนๆ ได้แอบเอาเงินมาให้โจกับเพื่อนคนละ ๑๐๐ บาท และบอกไว้ว่าให้เอาเงินนี้ไปหาเขาที่กรุงเทพฯ พอออกจากสถานสงเคราะห์เพื่อนของโจก็จะเชี่ยวชาญเส้นทางเพราะสามารถพาโจไปถึงสถานีขนส่งได้ เพื่อนกับโจนั่งรถโดยสารประจำทางข้ามจังหวัดเข้ามาในกรุงเทพฯ ในตอนนั้นโจรู้ว่าเขาเรียกว่าเอกมัย เมื่อมาถึงเอกมัยโจอยากจะไปหาเพื่อนแต่ก็ไม่ว่าจะไปไหน เพราะรุ่นพี่ที่พาโจมา อยู่ๆ ก็เดินหายไปกับเด็กหนุ่มหน้าตาเฉย ทั้งโจไว้เพียงลำพัง โจเคืองแค้นไม่รู้จะทำอย่างไร เลยตัดสินใจขึ้นรถเมล์ไปลงตามคนที่คนลงเยอะๆ ตอนนั้นโจยังเด็กการขึ้นรถไม่ต้องเสียค่าโดยสาร เมื่อลงรถแล้วถ้าที่ไหนพอจะเป็นที่นอนที่กินได้โจก็จะพักและนอนอยู่แถวนั้น โดยหลบซ่อนอยู่ในถังในกล่องกระดาษที่พอจะลับตาคน บางทีก็ใช้ชีวิตอยู่กับเด็กเร่ร่อนที่อยู่ในย่านต่างๆ โจใช้ชีวิตอยู่อย่างนั้นประมาณ ๓ - ๔ เดือน เพื่อนๆ เด็กเร่ร่อนสอนการใช้ชีวิตให้กับโจตั้งแต่การกินอยู่ การขอทาน การเก็บเศษเงินตามตลาดและข้างถนน การเสพยา ดมกาวและการขายบริการ ในตอนนั้นโจไม่ได้รู้สึกว่าการกระทำเหล่านั้นผิดแผกอะไรแต่เป็นการเอาตัวรอดจากสังคมที่เลวร้ายสำหรับเด็ก ๙ ขวบ วันหนึ่งขณะนั่งอยู่บนรถเมล์มีผู้ชายกับ

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๑, ๒๑ เมษายน ๒๕๖๘.

คืนวันหนึ่งครอบครัวพากันไปขายพวงมาลัยในงานเทศกาลประจำจังหวัด ระหว่างเดินทางกลับเจอกับครอบครัวนั้งอยู่บนรถซาเล้ง ซึ่งโจ้เป็นเด็กสาวเพียงคนเดียว ระหว่างทางมีวัยรุ่นนั้กลุ่มใหญ่เข้ามาขวางรถซาเล้งและลากโจ้ไปกระทำชำเรา โจ้ไม่รู้สึกตัวมาตืนอีกทีที่โรงพยาบาลและรู้จากพยาบาลว่าโจ้ถูกทำร้ายร่างกายและถูกรุมโทรมจนร่างกายได้รับบาดเจ็บสาหัส ต้องพักรักษาตัวที่โรงพยาบาล ตอนนั้โจ้ไม่เห็นคนที่โจ้นับถือว่าเป็นคนในครอบครัวมาหาที่โรงพยาบาล ความรู้สึกโดดเดี่ยวเข้ามาครอบงำอีกครั้ง หลังจากอยู่โรงพยาบาลได้ ๓ วัน อาการบาดเจ็บทุเลาขึ้นเล็กน้อยแต่ก็ยังคงเจ็บอยู่ โจ้รู้สึกว่โจ้อยากไปจากที่นี่ โจ้เดินไปขอเงินจากคนป่วยเตียงข้างๆ ว่อยากกลับบ้านขอเงินกลับบ้านได้มั้ย คนป่วยใจดีคนนั้จนควักเงินให้ ๑๐๐ บาท พร้อมขนมของกินอีกสองสามอย่าง โจ้พา

สังขารของตัวเองมาที่สถานขนส่งหวังว่าจะได้เจอครอบครัวอีกครั้ง แต่ใจก็ไม่เจอใคร ใจเองก็ไม่มี
 เรี่ยวแรงที่ไปตามหาที่ไหน เพราะครอบครัวจะร่ายยาวพวงมาลัยไปเรื่อยๆ ในแต่ละวัน ใจออกเดินทาง
 อีกครั้งโดยใจเลือกมาที่กรุงเทพฯ สถานที่ที่ใจเคยจากมา ครั่งนี้ใจนั่งรถไปนั่งรถมาจนมาถึงแถววง
 เวียน ๒๒ ได้มาพบกับผู้หญิงวัยกลางคนคนหนึ่ง ตอนนั้นใจรู้สึกไม่สบาย ปวดแผลมาก โชคเข้าข้างใจ
 อีกครั้งผู้หญิงคนนั้นเหมือนนางฟ้ามาโปรด เธอสงสารและชวนใจมาอยู่ด้วยที่บ้าน “อยู่ที่นี้รักษาตัวให้
 หายก่อนค่อยไป” นี่คือการพูดของพี่สาวที่ต่อมาคือคนที่คอยสนับสนุนใจในเวลาต่อมา อาการป่วยของ
 ใจหนักมาก ใจต้องนอนรักษาตัวในห้องของพี่สาวคนนี้นานหลายเดือนอาการก็ไม่ทุเลาหรือดีขึ้นเลย
 พี่สาวใจจึงตัดสินใจพาใจไปทำบัตรประชาชนและสามารถทำให้ใจเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลอีก
 ครั้ง ใจรักษาตัวสถานะผู้ป่วยมานานหลายเดือนกว่าร่างกายจะฟื้นและดีขึ้นดี เมื่อรักษาอาการ
 ป่วยดีขึ้นแล้วพี่สาวคนนี้ก็ให้ใจมาอยู่ที่บ้านโดยให้มีหน้าที่ทำความสะอาดบ้านดูแลบ้านซึ่งหมายถึงห้อง
 เช่าขนาดเล็กในชุมชนย่านวงเวียน ๒๒ นั่นเอง พี่สาวคนนี้ก็บอกว่าไม่รู้ทำไมเห็นแล้วอยากช่วย อยาก
 ช่วยเฉยๆ ไม่ได้ต้องการอะไรถ้าอยากไปอยู่ที่ไหนก็ไปได้ไม่ต้องเกรงใจ ใจอยู่กับพี่สาวคนนี้นานเกือบ
 ๒ ปีรวมระยะเวลาที่อยู่รักษาตัวในโรงพยาบาลด้วย ใจอายุได้ประมาณ ๑๗ ปี ใจจึงตัดสินใจเดินไปหา
 พี่สาวแล้วบอกว่า “พี่หนูอยากทำงาน หนูพร้อมแล้ว” พี่ถามกลับมาว่า “งานอะไร” “ก็งานเหมือนที่
 พี่ทำนั่นไง” “แน่ใจหรือว่าจะทำ” “แน่ใจ” นี่คือการสนทนาระหว่างใจกับพี่สาวใจดี นับเป็นเส้นทางที่
 ใจเข้าสู่อาชีพการขายบริการแบบจริงจังครั้งแรกและเป็นอาชีพเดียวที่ใจทำมาหากินตลอดชีวิตสลับกับ
 การต้องโทษในเรือนจำ ใจต้องโทษครั้งแรกอายุ ๑๘ ปี “หนูเป็นผู้ต้องขังยุคบุกเบิกของที่นี่เลย
 (หัวเราะ).. ตอนนั้นมาคดียาเสพติด ครอบครัวยาเสพติด ติดอยู่ประมาณ ๔๘ วัน พอเข้ามาแล้ว
 ออกไปก็กลับมาติดใหม่สลับไปมาแบบนี้จนปัจจุบันรอบที่ ๒๖ แล้ว” ใจคิดว่าสาเหตุที่ทำให้ใจต้อง
 กระทำผิดซ้ำมาถึง ๒๖ ครั้งนี้เนื่องจาก “สังคมไม่ให้โอกาส” ใจไม่มีวุฒิการศึกษา อ่านหนังสือไม่
 ออก เขียนหนังสือไม่ได้ ไม่รู้จะไปสมัครงานที่ไหน เพราะคงไม่มีใครรับ การเข้ามาอยู่ในเรือนจำของใจ
 แต่ละรอบใช้เวลาเฉลี่ยประมาณ ๒ ปี ใจมาตัดสินใจเรียนหนังสือในเรือนจำตอนที่ต้องโทษครั้งนี้ ครั่ง
 ที่ ๒๖ ตอนนั้นเรียนถึงชั้น ม.๓ แล้ว สาเหตุที่ผ่านไม่เรียนเพราะไม่รู้สึกรว่าอยากเรียน คิดว่าเดี๋ยวก็ปล่อย
 ตัวแล้ว ปล่อยตัวไปก็จะไปทำงานเหมือนเดิม “ก็ไม่ว่าจะเรียนไปทำไม” “หนูเพิ่งจะอ่านหนังสือออก
 เขียนหนังสือได้ตอนต้องโทษครั้งนี้” “เหตุผลสำคัญที่ทำให้หนูอยากเรียน คือ หนูไม่อยากติดคุกแล้ว
 ครั่งนี้ครั้งสุดท้ายแล้ว พอแล้ว” “สาเหตุที่หนูอยากหยุดคือ หนูอายุเยอะแล้ว ปีนี้ ๕๐ แล้ว ทำอะไรไม่
 ไหวแล้ว เข้ามาครั้งต่อไปก็จะรับจ้างใครไม่ได้แล้ว คนแก่อยู่ในนี้มันลำบาก คุณมันไม่น่าอยู่เหมือนเดิม
 แล้ว” ผู้ศึกษาวิจัยถามใจกลับไปว่า “แสดงว่าคุณมันน่าจะอยู่หรือ” ใจบอกว่าไม่รู้แต่ปรับตัวกับคุกกได้
 ดีกว่าตอนอยู่ข้างนอก ในอดีตกฎระเบียบของเรือนจำไม่ได้เข้มงวดขนาดนี้ แต่ตอนนี้ระเบียบไปหมด
 ทุกอย่างอยู่ยาก เด็กใหม่ๆ ที่เข้ามาก็ตีกันจนวันวายไปหมด อยู่ไม่สนุกแล้ว “หนูขายบริการก็จริงแต่
 หนูไม่ติดเชื้” ใจมีกฎเหล็กกับแขกว่าต้องใส่ถุงยางอนามัยหากไม่ใส่ก็จะไม่ตกลงรับงาน ใจบอกเล่าว่า
 งานขายบริการของใจส่วนใหญ่จะเป็นการหลอกเอาเงินแขกมากกว่าการไปมีเพศสัมพันธ์กัน ส่วนใหญ่
 จะหลอกแขกไปดื่มเหล้าดื่มเบียร์เชียร์ให้เขาดื่มจนเมาแล้วชวนขึ้นห้องจากนั้นก็หลอกเอาเงินเขาได้
 ครั้งละ ๕,๐๐๐ บ้าง ครั้งละ ๑๐,๐๐๐ บ้าง แต่อย่างน้อยครั้งหนึ่งต้องได้อย่างต่ำ ๕,๐๐๐ บาท พอ
 แยกเขารู้สึกตัวขึ้นมาเขาจำไม่ได้เขาก็หาว่าเราขโมยเงินเขาบ้าง หลอกเขาบ้าง ติดคุกมาแล้วก็หลาย
 ครั้ง เงินที่ได้ส่วนใหญ่ เมื่อได้เงินใจก็จะพักไม่ออกมาขายบริการแต่จะอยู่ใช้เงินไปจนหมดจึงค่อย

ออกมาหาใหม่ ๕,๐๐๐ บาท โจ้ก็ใช้ได้เป็นอาทิตย์ “เงินหมดก็มาหาใหม่ บางทีก็เป็นลูกค้าประจำ เขามาเขาก็บอกว่าเอาเงินมาให้ เขาไม่ต้องการมีอะไรด้วยแค่อยากคุยด้วยเท่านั้น” โจ้เล่าให้ฟัง

ตลอดระยะเวลาที่เข้ามาอยู่ในเรือนจำตั้งแต่อายุ ๑๘ ปี จนถึงปัจจุบันอายุ ๕๐ ปี แล้ว โจ้ใช้ชีวิตในเรือนจำมากกว่าการใช้ชีวิตภายนอก ช่วงเวลาที่อยู่ข้างนอกของโจ้นานที่สุดคือ ๑๑ เดือน มี ๒ คดีที่โจ้ถูกจับคือลักทรัพย์ของบรรดาแขกที่มาเที่ยวกับคดียาเสพติด แยกบางคนโจ้ก็ด่ากลับไปว่า “ตอนให้ทำไมไม่คิด พอให้แล้วจะเอาคืน ทีหลังไม่ต้องมาเที่ยว ชี้นิ้วแบบนี้มันไม่ต้องเที่ยว” ส่วนเรื่องยา โจ้ติดเสพยาตั้งแต่เด็กๆ เมื่อไม่มีก็ไม่มีเสพยา มีก็เสพยา ต้องคอยหลบๆ ซ่อน เพราะเกรงใจพี่สาว หลังๆ พอแยกตัวออกมาอยู่ข้างนอกและเริ่มมีแฟนโจ้ก็เป็นอิสระในการใช้ยา เพราะมีทั้งเงินและมีทั้งยา ก็เลยถูกจับ ในการติดคุกครั้งหลังๆ โจ้ก็เป็นสายลับให้กับตำรวจ บางครั้งตำรวจก็มาบอกว่า “ขอผลงานหน่อย” เขาก็จับโจ้เข้ามาแลกกับรายได้นิดๆ หน่อยๆ เมื่อต้องโทษหลายๆ ครั้งมากขึ้น โจ้ไม่คิดว่าการที่โจ้จะต้องติดคุคนั้นมาจาก “สังคมไม่ให้โอกาส” อีกต่อไปแล้ว โจ้คิดว่าตลอดว่าสาเหตุที่ทำให้โจ้ต้องมีชีวิตที่ยากลำบากแบบนี้คือพ่อกับแม่ของโจ้ที่ทิ้งโจ้ไป เขาทั้งสองไม่ทำหน้าที่ของเขา โจ้รู้สึกว่าตลอดชีวิตไม่เคยมีใครมาอบรมสั่งสอน ทำให้โจ้ต้องมาติดคุกอยู่ถึงปัจจุบัน ผู้ศึกษาวิจัยถามโจ้ว่า “โจ้เชื่ออย่างนั้นจริงหรือ” โจ้ตอบว่า “จริง” ผู้ศึกษาวิจัยถามเน้นอีกว่า “แล้วสถานสงเคราะห์ครอบครัวคนชายพวงมาลัย และพี่สาวใจดี ไม่ได้มีใครสอนให้โจ้เป็นคนดีเลยหรือ” โจ้นิ่งแล้วตอบกลับมาว่า “มันไม่เหมือนกัน โจ้ถูกบอกสอนมาโดยตลอด แม้แต่เรือนจำ ก็บอกให้เป็นคนดี การเป็นคนดีเป็นอย่างไรเขาบอกหมด แต่มันไม่เหมือนกัน” “หนูคิดว่าคนอื่นๆ เขาก็ทำตามหน้าที่เขา แต่ถ้าเป็นพ่อแม่เราเขาจะให้ความรักความอบอุ่นไปพร้อมๆ กับการบอกสอนนะหนูว่า” ผู้ศึกษาวิจัยถามโจ้ อีกว่า “ถ้าพ่อกับแม่โจ้ไม่ได้มีเจตนาทอดทิ้งโจ้ เช่น พวกเขาเสียชีวิต หรือถ้าเขาทั้งสองเป็นคนไม่ดี นิสัยไม่ดี เลี้ยงโจ้มาแบบไม่ดี ทำร้ายทุบตี ไม่ได้บอกสอนให้โจ้เป็นคนดี โจ้จะรู้สึกอย่างไร โจ้ยังอยากมีพ่อแม่อยู่หรือไม่” โจ้เอามือเกาหัว ยิ้มๆ ก่อนตอบว่า “ชีวิตมันยากนะคุณ (หัวเราะ)” “หนูก็ยังอยากจะมีพ่อกับแม่นะคุณ อยากเห็นเขา ถ้าเขาตายไปแล้วก็ยังดีที่ได้รู้ว่าเขาหน้าตาแบบนี้ อยู่ตรงนี้ ถ้าเขาไม่ดี ใจร้าย ตีตัก ก็ยังดีที่รู้ว่าเขาคือพ่อแม่ คนมันไม่มี มันก็อยากมี อยากดูแลอยากทำหน้าที่ลูกบ้าง” ปัจจุบันโจ้ไม่ได้คิดว่าจะหาพ่อแม่หรือคิดว่าจะเจอกับพ่อแม่แล้ว เพราะเวลาผ่านมานานมากแล้ว โจ้คิดว่าปล่อยตัวพ้นโทษครั้งนี้จะออกไปทำงาน ไม่อยากจะทำเรือนจำ เพราะคิดว่าตัวเองแก่เกินไปสำหรับการใช้ชีวิตในเรือนจำ โจ้ไม่มีสัญญาและไม่รับประกันว่าอนาคตโจ้จะกลับเข้ามาอีกหรือไม่

“หนูคิดว่าตลอดถ้าได้มีโอกาสเจอพ่อกับแม่ หนูอยากจะบอกบอกความรู้สึกว่าหนูคิดถึงหนูคิดว่าคนที่เติบโตมาแบบหนูคงจะรู้สึกไม่ต่างกัน คิดมาตลอดว่าถ้าเขาได้มีโอกาสได้อบรมสั่งสอนหนูเหมือนครอบครัวทั่วไป มีพ่อ แม่ ลูก หนูก็คงมีชีวิตปกติเหมือนคนอื่นๆ ทั่วไป ไม่ต้องมีชีวิตอย่างที่เป็นอยู่อย่างในปัจจุบันนี้ ความรู้สึกมันคงเป็นเหมือนบ้านบ้านที่อบอุ่นและมีความสุข”

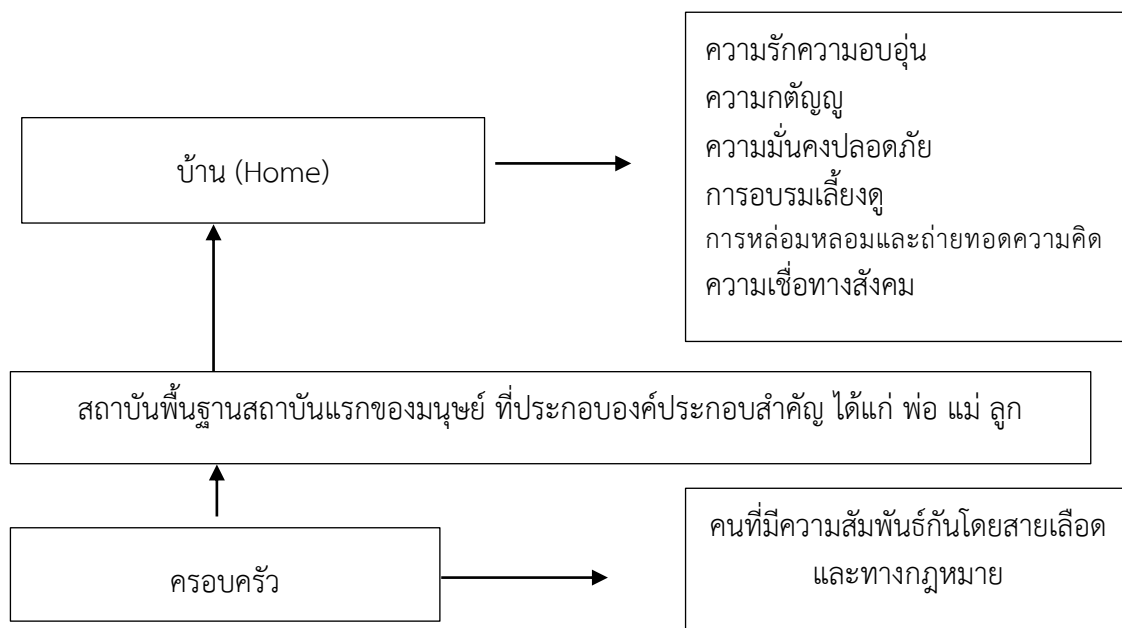
วิเคราะห์มายาคติในกรณีของโจ้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ID ๒๑ ผู้ศึกษาวิจัยให้นามสมมุติว่าโจ้ มีความเชื่อโดยมีเรื่องราวสนับสนุนว่าการกลับมากระทำผิดซ้ำของตนเองเกิดจากปัญหาครอบครัวเป็นปัญหาหลัก ส่วนปัญหาอื่นเป็นส่วนประกอบให้ปัญหาด้านครอบครัวมีความเด่นชัดขึ้น ได้แก่ ปัญหาด้านยาเสพติด ปัญหา

ด้านสังคมและปัญหาด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากเรื่องเล่าของโจ้สะท้อนว่าผู้ต้องขังมีหลักการและเหตุผลบนความคิดความเชื่อมาจากสิ่งที่ถูกถ่ายทอดและได้รับ โดยเชื่อเรื่องของความรักความอบอุ่นในครอบครัว ซึ่งเรื่องเล่าของโจ้ที่ผู้ศึกษาวิจัยวิเคราะห์ว่า มีมายาคติในเรื่องของครอบครัวที่แอบแฝงอยู่กับปัญหาโครงสร้างครอบครัว กระบวนการสร้างการรับรู้ว่าครอบครัวประกอบไปด้วย พ่อ แม่ ลูก เป็นการรับรู้ที่เป็นธรรมชาติ แขนงเนียนกลมกลืนไปกับระบบของสังคม คนที่มีโครงการครอบครัวไม่ใช่รูปแบบนี้จะถูกผู้คนสงสัย เพราะครอบครัวมีไม่พร้อมหน้าพ่อ แม่ ลูก ทำให้สังคมไทยพบว่าหลายครอบครัวมักจะทนอยู่ในสัมพันธภาพที่ไม่ดีเพียงเพื่อต้องการรักษาสถาบันครอบครัวของตนเองเอาไว้ โดยการรักษาไว้ดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่มักให้น้ำหนักไปที่ลูกมากกว่าที่จะบอกว่าเป็นการรักษาไว้เพื่อตัวเองและเพื่อสังคมที่ตนดำรงอยู่ เรื่องของสัมพันธภาพของครอบครัวไทย บทบาทหน้าที่ของพ่อแม่ที่มีต่อลูก และความกตัญญูที่ลูกต้องมีต่อพ่อแม่ ความคิดความเชื่อในเรื่องดังกล่าวนี้ถูกปลูกฝังผ่านการบอกสอน การเรียนการสอน การศาสนา ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น ประเทศไทยกำหนดให้มีวันพ่อแห่งชาติ วันแม่แห่งชาติ คำสอนในศาสนาพุทธที่คนไทยนับถือเป็นส่วนใหญ่มิมีการพูดถึงคนที่ไม่กตัญญูต่อบิดามารดา หรือบิดามารดาไม่ทำหน้าที่ของตนถือเป็นการผิดศีลและเป็นบาป การที่โจ้ซึ่งเติบโตมาจากสถานสงเคราะห์ซึ่งเป็นสถานที่ที่เป็นเหมือนตัวแทนของความล้มเหลวของสถาบันครอบครัวและความผิดพลาดของโครงสร้างทางสังคม จะโยยหาความรักความอบอุ่นจากพ่อกับแม่ ซึ่งพ่อกับแม่นั้นคือสัญลักษณ์ของคำว่าครอบครัว สัญลักษณ์ของคำว่าบ้าน ที่เด็กในสถานสงเคราะห์อยากได้รู้จักและรับรู้ ดังนั้น ความรู้สึกของคำว่าครอบครัวของโจ้จึงเหมือนจะแยกไม่ออกจาก โจ้ต้องการพ่อกับแม่จริงๆ หรือต้องการความรักความอบอุ่นที่ขาดหายไปตั้งแต่วัยเด็ก พ่อแม่นั้นเป็นเพียงสัญลักษณ์ที่ก่อรูปขึ้นภายใต้จินตนาการที่โจ้รับรู้เอามาจากคำบอกเล่าของเพื่อนในสถานสงเคราะห์ จากเจ้าหน้าที่หรือแม่แต่ในละครโทรทัศน์ที่มักสื่อสารออกมาว่าครอบครัวที่จะทำให้เด็กเติบโตมาเป็นคนดีได้นั้นต้องประกอบไปด้วยพ่อ แม่ และลูก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในละครโทรทัศน์นั้นการนำเสนอครอบครัวที่เป็นพ่อเลี้ยงเดี่ยวและแม่เลี้ยงเดี่ยวจะเป็นครอบครัวที่ทุกข์ยากลำบาก พ่อหรือแม่คนนั้นต้องทำงานหนักเหน็ดเหนื่อยลูกถูกนำเสนอเป็นเด็กกตัญญูทุกข์ยากเหน็ดเหนื่อยไม่แพ้พ่อและแม่ และที่สำคัญต้องถูกกลั่นแกล้งและรังแกจากเพื่อนๆ ทั้งในชุมชนและในโรงเรียน ภาพเหล่านี้ถูกสื่อสารออกมาซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนกลายเป็นสิ่งน่ากลัวสำหรับเด็ก ในกรณีของโจ้ในครอบครัวเป็นเหมือนภาพในจินตนาการว่าพ่อแม่จะทำหน้าที่อบรมสั่งสอนโจ้ บอกสอนโจ้ให้โจ้เป็นคนดีของสังคม โจ้จะเดินไปในทางที่ถูกต้อง แม้ว่าในความเป็นจริงในสถานสงเคราะห์มีการเรียนการสอนเรื่องคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กทุกคนในสถานสงเคราะห์อยู่แล้ว แต่สิ่งเหล่านั้นถูกนำเสนอผ่านเกราะทางความคิดของโจ้ที่ต้องการออกไปเผชิญโชคชะตาด้วยตนเองจากการถูกจำกัดอิสรภาพภายใต้กฎระเบียบของทางราชการที่ไม่ว่าเด็กคนใดก็ไม่มีความที่จะชื่นชอบไปได้ การที่โจ้เติบโตมาจากสถานสงเคราะห์ส่วนหนึ่งจึงน่าเห็นใจและพอจะเข้าใจได้ว่าโครงสร้างทางด้านสังคมและครอบครัวของโจ้มีปัญหาและส่งผลกระทบต่อชีวิตของโจ้อย่างแท้จริง แต่สิ่งที่เกิดขึ้นกับเด็กวัย ๙ ขวบที่กล้าตัดสินใจออกจากสถานที่ที่เป็นที่กินที่อยู่นั้นเป็นสิ่งที่เด็ก ๙ ขวบน่าจะเกิดความกลัวต่อโลกภายนอกและเผารอคอยครอบครัวอุปถัมภ์มารับไปดูแลมากกว่าการหนีออกไปใช้ชีวิตโดยลำพัง โจ้จึงเหมือนคนที่แข็งแกร่งทั้งในด้านการเอาตัวรอดและความคิดภายใต้ร่างเด็กที่ดูอ่อนแอ นั้น โจ้หนีออกจากปัญหาเด็กในสถานสงเคราะห์ไปสู่ปัญหาเด็กเร่ร่อน โสเภณีเด็กและการใช้สารเสพติดของเด็ก โจ้มีโอกาสนในการ

หลุดพ้นจากปัญหาที่ตนเองเดินเข้าไปสู่วังวนนั้นนับแต่มีผู้ยื่นมือเข้าช่วยจากการถูกรุมทำร้ายทางเพศ แต่ใจก็กลับมองเห็นโอกาสในชีวิตนั้นคือการก้าวเข้าสู่อาชีพขายบริการแบบเต็มตัว แม้จะมีคนทักท้วงใจก็ยังยืนยันว่าจะประกอบอาชีพนี้ให้ได้ ตลอดระยะเวลาของการประกอบอาชีพใจเลือกที่อยู่บนความเสี่ยงของการทำผิดกฎหมาย ได้แก่ การเสพยาเสพติด การลักทรัพย์ การหลอกลวงแขก เป็นต้น ทุกรอบความคิดในการกระทำผิดนี้ไม่มีใครบอกสอน ใจใช้โอกาสกระทำความผิดกฎหมายโดยใจโทะไป ที่ความบกพร่องของตน ใจเล่าเหมือนกับว่าถ้ามีพ่อแม่บอกสอนว่าการลักขโมย การหลอกลวงคนอื่นเป็นสิ่งไม่ดี การเสพยาเสพติดเป็นสิ่งไม่ดี ใจก็จะไม่ทำอย่างนั้นเลย ความรู้สึกของใจต่อพ่อแม่ที่ไม่เคยเห็นนั้นใจรู้สึกและรับรู้เหมือนกับว่ามันเป็นความจริงแท้ว่า มีเฉพาะพ่อแม่เท่านั้นที่จะสอนให้ใจเป็นคนดีได้ คนอื่นหรือสิ่งอื่นไม่สามารถทำให้ใจเป็นคนดีได้เลย ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วใจผ่านกระบวนการหล่อหลอมทางความคิดจากกระบวนการของเรือนจำมาหลายครั้ง อีกทั้งมีบทเรียนและประสบการณ์ในเรือนจำทั้งด้านดีและไม่ดี สิ่งเหล่านี้ไม่สามารถมายับยั้งหรืออุดรั้งกระบวนการคิดในเรื่องการเป็นพลเมืองดีของใจได้แต่อย่างใด ใจอยู่ในมายาคติที่เชื่อว่าหากตนมีพ่อแม่อบรมสั่งสอนแม้จะเป็นช่วงเวลาสั้น ใจจะดีได้ แต่ในขณะที่ช่วงชีวิตของใจส่วนใหญ่อยู่ในกระบวนการบำบัดฟื้นฟูและพัฒนาพฤติกรรมเสียจากเรือนจำ กลับไม่ทำให้ใจตระหนักได้ว่าการดำเนินชีวิตภายนอกเรือนจำเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ใจคงลืมไปว่าอิสรภาพที่ใจค้นหาตั้งแต่ ๙ ขวบนั้นมีคุณค่ามากแค่ไหน การถูกจองจำในวัยเด็กไม่เป็นบทเรียนให้กับใจแต่กลับสนับสนุนให้ใจเข้าสู่การถูกจองจำในเรือนจำได้ดีกว่าคนอื่น เพราะใจอยู่มานานและเข้ามาแล้วหลายรอบ ในความจริงแล้วใจเองก็พยายามที่จะคิดว่าการที่ตนเองต้องกลับเข้าเรือนจำหลายครั้งนั้นเกิดจากสังคมไม่ให้ออกมา มายาคติของสังคมที่บอกว่ายีนดีต้อนรับผู้พ้นโทษนั้นไม่เป็นความจริงสำหรับใจ แต่ใจก็แสดงให้เห็นว่าตัวใจเองยังกำมายาคติไว้นั่นโดยไม่ปล่อยให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ความรู้ใหม่ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นไปจากเดิม ในกรณีของใจสังคมเองหากใส่มายาคติเข้าไปในระดับที่สูง ความเคยชินและการหล่อหลอมทางสังคมผ่านกระบวนการเรียนการสอนการสื่อสาร หรือแม้แต่ค่านิยมทางสังคม มายาคติจะเกิดการดำเนินติดพันพ่อแม่ที่ทอดทิ้งใจไปตั้งแต่เด็ก สถานสงเคราะห์ที่ไม่มีระบบการติดตามเด็กปล่อยให้เด็ก ๙ ขวบหายออกจากสถานสงเคราะห์ไปได้อย่างไร อีกทั้งกลไกการทำงานของภาครัฐที่มีปัญหาในเชิงโครงสร้างที่ยังคงทำให้ปัญหาเด็กเร่ร่อน โสเภณีเด็ก และการติดยาเสพติดของเด็กไม่ได้ลดจำนวนลงแต่อย่างใด ปัญหาของใจสังคมจึงรับเอาความรู้สึกและถ่ายทอดเอาสาเหตุและปัญหาการกระทำผิดเข้าไปที่ความบิดเบี้ยวของกระบวนการและโครงสร้างทางสังคม การกระทำผิดกฎหมายของใจจึงเป็นการกระทำเนื่องจากถูกบีบคั้นทางสังคม ไม่มีส่วนไหนที่มองเห็นว่าปัญหาจากตัวใจเองที่ขาดความยับยั้งชั่งใจในการกระทำผิด การไม่คิดกลับตนเป็นพลเมืองดีเป็นปัญหาสำคัญ แต่ยังคงมองว่าปัญหานี้เป็นปัญหาที่ซ่อนอยู่ มันจึงเป็นเหมือนมายาคติที่ไม่เคยคลี่คลายแต่กลับถูกทับถมไปเรื่อยๆ จนตัวผู้กระทำผิดหรือตัวใจเองก็ไม่เคยคิดว่าแท้จริงแล้วมันคือปัญหา ใจไม่เคยยอมรับความจริงว่าการทำผิดกฎหมายแต่ละครั้งเกิดจากตนเอง แต่เกิดจากสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพที่มากกระทบความรู้สึกทางจิตใจ สิ่งที่พบจากการศึกษาจึงพบว่า “ใจไม่ได้สำนึกผิดในการกระทำ” เพราะใจไม่เคยคิดว่าสาเหตุการกระทำผิดเกิดจากตนเอง

จากวรรณกรรมหรือเรื่องเล่าของใจที่ได้นำเสนอไปแล้วนั้น เมื่อนำเอากระบวนการของมายาคติเข้ามาจับจะปรากฏเป็นแผนภาพดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๓ แสดงการทำงานของมายาคติกรณีของโจ

กรณีศึกษาที่ ๒ “เพราะความจนมันน่ากลัว” กับกรณีของเอ็มเอ็ม^{๑๐๓}

เอ็มเอ็ม (นามสมมุติ) อายุ ๓๐ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๒ ต้องโทษครั้งแรก คดีฉ้อโกงประชาชน (เปิดบัญชีม้า) กำหนดโทษ ๒ ปี ๖ เดือน ครั้งที่ ๒ คดีฉ้อโกงประชาชน (เว็บพนัน) กำหนดโทษ ๔ ปี ๖ เดือน

เอ็มเอ็ม เติบโตมาในครอบครัวที่มีแม่บอกสอนมาตลอดว่าพ่อเสียชีวิตไปตั้งแต่เอ็มเอ็มเป็นเด็กจำความไม่ได้ เอ็มเอ็มไม่เคยเห็นหน้าพ่อแม้กระทั่งรูปถ่ายก็ไม่เคยเห็นรับรู้เพียงแต่ว่าพ่อตายไปแล้ว จนกระทั่งอายุ ๑๒ ปี แม่มาบอกเอ็มเอ็มอีกครั้งว่า “พ่อตายแล้วนะ” ตอนนั้นเลยคิดว่าที่ผ่านมาแม่ปิดบังความจริงเรื่องพ่อมาโดยตลอด แต่คราวนี้พ่อคงตายจริงๆ แม่เลยมาบอก เอ็มเอ็มไม่ได้รู้สึกต่อข่าวการจากไปของพ่อเพราะคิดมาตลอดที่ไม่มีพ่อ เมื่อถึงเวลาที่ไม่มีพ่อจริงๆ เอ็มเอ็มจึงไม่ได้รู้สึกอะไรและไม่ได้โกรธแม่ที่ปิดบังความจริง เพราะตลอดเวลาพ่อก็ไม่ได้มีบทบาทสำคัญอะไรในชีวิตเอ็มเอ็มเลย ในขณะที่ตั้งแต่เด็กจนถึงอายุ ๑๒ ปี เอ็มเอ็มเติบโตมากับพ่อเลี้ยงที่มีอาชีพขายพระเครื่องและแม่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป เอ็มเอ็มรู้สึกว่าพ่อเลี้ยงเป็นคนดีเพราะส่งเสียเอ็มเอ็มเรียนหนังสือมาโดยตลอด ความสัมพันธ์ระหว่างเอ็มเอ็มกับแม่มีลักษณะห่างเหินซึ่งเอ็มเอ็มไม่รู้สาเหตุว่าเพราะอะไรแม่ทำเหมือนไม่อยากจะผูกพันใกล้ชิดเอ็มเอ็มเท่าไร แต่เอ็มเอ็มก็รับรู้ได้ว่าแม่รักและเป็นห่วง แต่แม่ก็กลับแสดงออกว่าไม่อยากจะใส่ใจสนใจเอ็มเอ็มมากนัก ทั้งที่เอ็มเอ็มเป็นลูกคนเดียวของแม่และเป็นเด็กคนเดียวของครอบครัว แม่กับพ่อเลี้ยงแม่จะอยู่ด้วยกันมานานแต่ก็ไม่มีลูกด้วยกัน

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๒, ๒๑ เมษายน ๒๕๖๘.

เอ็มเอ็มเป็นเด็กที่มีรูปร่างคล้ายเด็กสาว มีหน้าอกประกอบกับเป็นเด็กน่ารัก ผิวขาว พุดเพราะ คอยเก่ง ทำให้มีลักษณะดึงดูดเพศตรงข้ามและมีความเสี่ยงในการถูกล่วงละเมิดทางเพศมา โดยตลอด เมื่ออายุ ๑๒ ปี แม่พาเอ็มเอ็มกลับไปเยี่ยมยายที่ต่างจังหวัดซึ่งเป็นเรื่องปกติทุกปีเอ็มเอ็ม ต้องกลับไปอยู่กับยายช่วงปิดเทอม ครั้งนี้ก็เช่นเดียวกันเอ็มเอ็มสนิทสนมกับญาติๆ สามารถไปนอน บ้านญาติคนไหนก็ได้ คืนหนึ่งเอ็มเอ็มไปเล่นกับญาติรุ่นพี่จนค่ำ ระยะทางห่างจากบ้านยายประมาณ ๕๐๐ เมตร แต่ต่างจังหวัดเวลาคดเคี้ยวจะมีตมมากเอ็มเอ็มจึงไม่อยากกลับบ้านยาย จึงนอนค้างคืนที่บ้านญาติคนดังกล่าว เวลาผ่านไปเท่าไรไม่รู้เอ็มเอ็มรู้สึกตัวขึ้นไปพบกับญาติรุ่นพี่ผู้ชายซึ่งเป็นพี่ชาย ของญาติที่ตนมาเล่นด้วยกำลังคร่อมร่างของเอ็มเอ็มอยู่ ในขณะที่ทางเกงของเอ็มเอ็มนั้นถูกถอดลง มาถึงช่วงประมาณต้นขา เมื่อเอ็มเอ็มรู้สึกตัวเอ็มเอ็มพยายามดิ้นรนร้องขอให้คนช่วยญาติผู้ชายได้ใช้ มือบีบคอเอ็มเอ็มและพยายามจะล่วงละเมิดเอ็มเอ็มให้สำเร็จ แต่เอ็มเอ็มพยายามสู้ไม่ยินยอมและ เหมือนมีคนในบ้านจะได้ยินเสียงญาติผู้ชายคนนั้นจึงบีบคอเอ็มเอ็มและขู่ว่าห้ามบอกเรื่องที่เกิดขึ้นกับ ใคร จากนั้นก็ปล่อยเอ็มเอ็มไปเอ็มเอ็มกลัวมากรีบออกจากบ้านกลับบ้านยายแบบไม่คิดชีวิต นั่นคือภัย ที่เกิดขึ้นกับเอ็มเอ็มครั้งแรก และเป็นครั้งแรกที่เอ็มเอ็มรู้สึกว่าชีวิตของตัวเองไม่ปลอดภัยอีกต่อไปแล้ว เอ็มเอ็มเริ่มสังเกตคนรอบข้างมากขึ้นจนกระทั่งเอ็มเอ็มเริ่มรับรู้ถึงสัมผัสแปลกๆ ของพ่อเลี้ยงที่มีต่อ เอ็มเอ็ม จากที่เคยลูบหัวเหมือนเอ็นดูเริ่มมีการจับแขนจับขาซึ่งเอ็มเอ็มรู้สึกไม่ชอบเลยแต่ก็ไม่กล้าบอก แม่ เพราะกลัวแม่จะเสียใจ เพราะพ่อเลี้ยงก็ดีกับแม่มาก แต่เอ็มเอ็มก็สังเกตได้ว่าคนที่ไม่ชอบอีกคนก็ คือแม่ของเอ็มเอ็มนั่นเอง แต่เอ็มเอ็มยังไม่เคยถูกตำหนิหรือว่ากล่าวแต่อย่างใดแต่เอ็มเอ็มรับรู้ได้ว่าแม่ รู้สึกอย่างไร เอ็มเอ็มรู้สึกกดดันในเรื่องนี้มากและกลัวว่าจะต้องถูกส่งไปอยู่กับยายเอ็มเอ็มจึงตัดสินใจ หนีออกจากบ้านไปอยู่กับเพื่อนสนิทคนหนึ่ง เพื่อนคนนี้เป็นผู้หญิงเป็นเพื่อนที่ดีมาก เขาชวนให้เอ็ม เอ็มไปอยู่ที่บ้านด้วยสักพักเอ็มเอ็มจึงขอแยกออกมาเช่าหอพักอยู่โดยมีพ่อแม่ของเพื่อนช่วยหาหอพัก ให้ ในตอนนั้นเอ็มเอ็มเริ่มหางานทำโดยงานแรกคือการเป็นพนักงาน ๗- eleven รายได้พอจะเลี้ยง ตัวเองได้แต่ไม่ได้มีเหลือเก็บแต่อย่างใด แต่ได้ความสบายใจ ในตอนนั้นเอ็มเอ็มหยุดเรียนหนังสือและ ทำงานเต็มตัว แม่มาตามเอ็มเอ็มกลับบ้านครั้งเดียวเมื่อเอ็มเอ็มปฏิเสธแม่ก็ไม่ได้มาตามอีกเลย ในตอน นั้นเอ็มเอ็มรู้สึกว่าคุณเองคือ ดิดเพื่อน ไม่ฟังใครแล้วเพราะรู้สึกว่าดูแลตนเองได้อยู่ได้แล้ว ในตอนนั้น เพื่อนสนิทของเอ็มเอ็มได้มาเตือนสติเอ็มเอ็มเรื่องการเรียน และบอกให้เอ็มเอ็มเรียนการศึกษานอก โรงเรียน เอ็มเอ็มจึงเรียนและสามารถเรียนจนจบ ม.๖ ได้ เอ็มเอ็มรู้สึกว่าเพื่อนคนนี้ดีมากเพื่อคนนี้ คอยเตือนสติเอ็มเอ็มมาตลอด ซึ่งหลังจากเรียนจบเพื่อนของเอ็มเอ็มไปเรียนต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏ แห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ และได้ชวนเอ็มเอ็มไปเรียนด้วย เอ็มเอ็มจึงตัดสินใจไปเรียนแต่ในตอนนั้นเอ็ม เอ็มมีแฟนคนแรกและมารู้อีกทีก็ตั้งท้องลูกคนแรกเอ็มเอ็มจึงหยุดเรียนและพาแฟนกลับไปอยู่กับแม่ เพราะตอนนั้นเอ็มเอ็มรู้ว่าพ่อเลี้ยงตายไปแล้ว พอกลับไปอยู่กับแม่และคลอดลูกแล้ว เอ็มเอ็มเลี้ยง ลูกไปประมาณ ๔ เดือน แฟนเอ็มเอ็มถูกจับในคดีขายยาเสพติด เอ็มเอ็มรู้ว่าตลอดว่าแฟนเล่นยาแต่ ไม่ได้ใส่และไม่ไดลองเพราะไม่ชอบ ชอบเที่ยวชอบดื่มมากกว่า พอแฟนถูกจับเอ็มเอ็มจึงออกจากบ้าน เพื่อมาหางานทำ นั่นจึงเป็นเส้นทางที่เอ็มเอ็มออกมาใช้ชีวิตลำพังอีกครั้ง พอแยกจากแม่มาเอ็มเอ็มมา เริ่มต้นเรียนปริญญาตรีและทำงานไปด้วยจนเรียนจบได้รับปริญญา เอ็มเอ็มภาคภูมิใจในตัวเองมาก และขอบคุณเพื่อนสนิทคนนั้นที่คอยสนับสนุนและกระตุ้นเตือนให้เอ็มเอ็มนึกถึงอนาคตของตัวเอง พอ เรียนจบเอ็มเอ็มเป็นพนักงานขายที่โชว์รูปรถยนต์แห่งหนึ่ง เอ็มเอ็มมีโชคในการขายเพราะทำงานที่นี้

เอ็มเอ็มขายรถเดือนนึงได้หลายคัน รายได้ดีมาก ตอนนั้นมีเงินในมือมาก ได้เงินมาพอส่งเสียลูกที่อยู่กับแม่ได้เดือนละ ๒๐,๐๐๐ บาท ตัวเองมีกินใช้อีกเดือนละเกือบ ๓๐,๐๐๐ บาท อยู่สบายเลยในตอนนั้น แต่สักพักเอ็มเอ็มเริ่มเบื่อเลยเปลี่ยนงานไปทำงานในคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งตอนนั้นเอ็มเอ็มเป็นพนักงานสามารถขายคอร์สเสริมความงามได้ดี รายได้ดีมาก เอ็มเอ็มรู้สึกว่าเป็นคนมีโชคด้านการค้าการขาย เพราะถ้าทำแล้วขายได้ขายดี ในตอนนั้นเอ็มเอ็มมีคนมาสนใจมากมายแต่ก็ไม่ได้จริงจังกับใคร ส่วนแฟนที่ต้องโทษเอ็มเอ็มไม่เคยติดต่อและไม่รู้ข่าวสารเลยว่าเป็นอย่างไร ตอนอายุ ๒๐ ปี เอ็มเอ็มเคยลองเสพยาไอซ์เพราะเพื่อนชวนแต่พอลองแล้วเอ็มเอ็มรู้สึกที่ไม่ชอบ เพราะใจมันเต้นแรงตื่นเต้นมากเกินไป เลยไม่สนใจเรื่องยาเสพติดแต่ชีวิตก็วนเวียนอยู่กับคนเสพยามาตลอด และคงเป็นเพราะเอ็มเอ็มไม่ชอบเสพยาเลยทำให้ไม่ติดยาและไม่ได้ไปยุ่งเกี่ยวกับยาทั้งการขายและการเสพ แต่ก็ชอบเที่ยวชอบดื่ม เที่ยวกลางคืน ชีวิตจึงพบเจอแต่คนสี่เทาๆ เอ็มเอ็มเชื่อว่าตัวเองสามารถเอาตัวรอดจากปัญหายาเสพติดได้จึงไม่คิดว่าตัวเองจะต้องเข้าไปอยู่ในเรือนจำ และคิดว่าการที่ตนเองสามารถเอาตัวรอดจากเรื่องพวกนั้นยังทำให้ตัวเองเชื่อมั่นว่าการดำเนินชีวิตลำพังของตนเองนั้นอยู่บนเส้นทางที่ตนเองกำหนดได้ทุกอย่าง

อายุประมาณ ๒๒ ปี พนักงานในคลินิกเสริมความงามได้มาชวนเอ็มเอ็มไปทำงานที่เกาหลีไปเป็นพนักงานร้านคาราโอเกะ เอ็มเอ็มสนใจเพราะมีความอยากรู้ อยากรวย พอไปทำงานเอ็มเอ็มมีคนมาติดพันมากเพราะเซ็กซี่แซกเก่ง แต่เอ็มเอ็มไม่ได้ขายบริการแต่ก็มีบ้างที่พอใจก็ไปเพราะชอบกันแต่ไม่บ่อยเพราะเอ็มเอ็มตั้งใจมาทำงานคาราโอเกะไม่ได้ต้องการมาขายบริการ เอ็มเอ็มมาอยู่ที่เกาหลีได้ ๑ ปีจึงกลับมาอยู่ที่เมืองไทยตอนนั้นเอ็มเอ็มมีเงินเก็บประมาณล้านกว่าบาท คิดว่าเพียงพอสำหรับจะมาลงทุนค้าขาย ประกอบกับมารู้จักผู้ชายคนหนึ่งซึ่งก็คือสามีคนที่ ๒ พอตกลงปลงใจอยู่กินกันเอ็มเอ็มก็ตัดสินใจไปอยู่ต่างจังหวัดกับแม่ โดยตั้งใจเอาเงินเก็บไปลงทุนขายของ แต่พอไปอยู่จริง ๆ สามีเป็นผู้ชายที่ใช้กำลัง ไม่ทำงาน ติดยาเสพติด หลอกใช้เงินของเอ็มเอ็มจนหมด ในตอนนั้นเอ็มเอ็มเริ่มตั้งท้องลูกคนที่สอง เอ็มเอ็มอยากจะเลิกกับสามีมาก พยายามจะเลิกและแยกทางแต่สามีไม่ยอมและขู่ถ้าเลิกจะฆ่าให้ตาย ถ้าเอ็มเอ็มพูดเรื่องแยกทางเอ็มเอ็มจะถูกทำร้ายและถูกขังไว้ในบ้านไม่ให้ไปไหน มีอยู่ครั้งนึงเอ็มเอ็มหนีออกจากบ้านสามีขับรถตามพอเห็นเอ็มเอ็มสามีขับรถจะพุ่งชน ตอนนั้นเอ็มเอ็มกลัวมากรู้สึกเหมือนตัวเองตกนรกที่ต้องมาเจอกับผู้ชายคนนี้ เป็นเวรเป็นกรรมที่เกิดขึ้น ตอนนั้นเอ็มเอ็มใกล้จะคลอดแล้ว น้ำซึ่งอยู่กรุงเทพฯ จึงช่วยวางแผนพาให้เอ็มเอ็มไปอยู่ที่บ้านจนกระทั่งเอ็มเอ็มคลอดลูก ในตอนแรกสามีไม่ได้ไปตามเพราะกลัวน้ำ แต่พอรู้ว่าเอ็มเอ็มคลอดลูกเป็นผู้ชายสามีต้องการเอาลูกไป วันนึงสามีมาแอบเอาลูกไปเอ็มเอ็มวิ่งตามรถของสามีไปเหมือนในหนัง แต่สามีก็พาลูกของเอ็มเอ็มไปอย่างไร้ความเมตตา เอ็มเอ็มได้อิสรภาพจากสามีแต่ก็แลกกับการเสียลูกให้กับสามี ตั้งแต่สามีได้ลูกไปเขาก็เลิกรังควานเอ็มเอ็ม เป็นการยุติความสัมพันธ์ที่เอ็มเอ็มเสียใจมาก เอ็มเอ็มเคยโทรศัพท์ไปที่บ้านของเขาเพื่อสอบถามข่าวของลูกแต่สามีก็ไม่เคยให้ติดต่อลูกอีกเลย การยุติความสัมพันธ์กับสามีในครั้งนี้ทำให้เอ็มเอ็มรู้สึกกลัวผู้ชายและไม่อยากมีครอบครัว เพราะกลัวจะเจอกับปัญหาเดิม ตลอดระยะเวลาที่เอ็มเอ็มใช้ชีวิตอยู่ภายนอก เอ็มเอ็มกับแม่ไม่เคยจะสื่อสารพูดคุยอะไรกันมากไปกว่าการบอกว่า “โอนเงินให้แล้วนะ” “ได้รึยัง” “ลูกหนูเป็นยังงัยบ้าง” แม่ไม่เคยถามเอ็มเอ็มว่าเป็นยังงัย แม่ปกติเป็นคนพูดน้อยถึงขั้นไม่ค่อยพูดการสื่อสารระหว่างแม่กับเอ็มเอ็มจึงน้อยไปด้วย เต็มที่แม่ก็ “เออ” “อืม”

หลังจากออกมาใช้ชีวิตลำพังอีกครั้งเอ็มเอ็มต้องมาเริ่มต้นหางานทำใหม่ เอ็มเอ็มไปเป็นพนักงานขายของบริษัทแห่งหนึ่งซึ่งทำให้เอ็มเอ็มมีรายได้มากขึ้นและดีขึ้น ซึ่งทำให้เอ็มเอ็มได้เจอเพื่อนกระเทยคนหนึ่ง ซึ่งต่อมากลายเป็นเพื่อนสนิทกินเที่ยวด้วยกัน เอ็มเอ็มเข้าออกที่บ้านของเพื่อนคนได้เหมือนบ้านตัวเอง พ่อแม่ของเพื่อนก็ไม่ได้ว่าอะไร เอ็มเอ็มใช้ชีวิตอยู่กับเพื่อนประมาณปีกว่าๆ วันหนึ่งพ่อของเพื่อนเดินมาจับไหล่แล้วพูดกับเอ็มเอ็มว่า “พ่ออยากได้หนูนะ” เอ็มเอ็มรู้สึกตกใจแม้จะผ่านผู้ชายมาแล้ว มีลูกมาแล้วแต่ก็รู้สึกกลัวและตกใจกับการที่จะต้องมีการเพศสัมพันธ์แบบไม่สมัครใจอยู่ดี ครั้งนั้นเอ็มเอ็มปฏิเสธและไม่ได้ไปที่บ้านของเพื่อนอีกเลย ต่อมาเพื่อนได้มาหาเอ็มเอ็มที่หอพักแล้วพูดกับเอ็มเอ็มว่า “พ่อจ้างให้มาหา ให้มาบอกว่าพ่อเขาอยากได้มึง” เอ็มเอ็มได้ยินแล้วตกใจมาก รู้สึกว่าเพื่อนไม่ได้ปกป้องเอ็มเอ็มเลย เอ็มเอ็มรักเพื่อนคนนี้คอยช่วยเหลือตลอดเวลาที่มีปัญหา แต่พอเพื่อนมาพูดแบบนี้เอ็มเอ็มเสียใจมากเลยตัดขาดกับเพื่อน เอ็มเอ็มถามเพื่อนว่าพ่อมึงจ้างมาเท่าไร เพื่อนบอกว่า “๕๐๐” เอ็มเอ็มพูดกับเพื่อนว่า “มึงเห็นแก่เงิน ๕๐๐ แล้วมาพูดกับกูแบบนี้หรอ” เพื่อนตอบกลับมาว่า “เปล่า กูเห็นแก่พ่อกู” จากคำพูดนั้นทำให้เอ็มเอ็มเห็นว่าในโลกนี้เอ็มเอ็มไม่มีใครจริงๆ ก่อนหน้านั้นเอ็มเอ็มลงทุนกับเพื่อนคนนี้เปิดเว็บพนันออนไลน์โดยเอ็มเอ็มเอาเงินเก็บของตัวเองให้เพื่อนไปเปิดเว็บ โดยให้เพื่อนเป็นคนออกหน้าเป็นแอดมิน ตัวเองสนับสนุนเงินทุนอย่างเดียว พอได้เงินเพื่อนก็จะเอามาให้ เอ็มเอ็มไม่รู้ว่ามีเว็บนั้นมีเงินหมุนเวียนเท่าไรแต่ก็พอจะรู้ว่าได้มากอยู่เพราะสามารถทำให้เอ็มเอ็มมีเงินใช้รายเดือนไม่ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ - ๒๐,๐๐๐ บาท เอ็มเอ็มแยกจากเพื่อนโดยบอกเพื่อนว่าจะไม่ทำเว็บร่วมกับเพื่อนแล้ว ขอให้เพื่อนแบ่งทุนมาให้ส่วนหนึ่งจากนั้นก็แยกย้ายกันไป เพื่อนก็แบ่งเงินให้ประมาณ ๕๐,๐๐๐ บาท จากนั้นก็ไม่ได้ติดต่อกันต่อมาไม่กี่เดือนตำรวจก็มีหมายมาจับคดีฉ้อโกงประชาชน เอ็มเอ็มมารู้ตัวอีกครั้งเพื่อนเอาบัญชีของเอ็มเอ็มไปใช้รับเงินโดยที่เอ็มเอ็มไม่สมัครใจและไม่เคยรู้มาก่อนว่าเพื่อนเอาไปตั้งแต่เมื่อไหร่ โชคดีที่บัญชีดังกล่าวมีเงินโอนเข้าไม่มากเอ็มเอ็มเลยถูกตัดมาแค่ ๒ ปี ส่วนเพื่อนของเอ็มเอ็มโดนไปหลายปีน่าจะติดยาวอยู่ เอ็มเอ็มโกรธแค้นเพื่อนมากทั้งแค้นทั้งสมน้ำหน้า เอ็มเอ็มรู้สึกว่าคุณเองให้ใจกับเพื่อนคนนี้นัก เพราะกินอยู่ด้วยกัน เที่ยวด้วยกัน เพื่อนสนิทของเอ็มเอ็มก็คอยเตือนอยู่ว่าอย่าไว้ใจมากแต่เอ็มเอ็มไม่เชื่อ ตั้งแต่เรื่องพ่อของเขาจนมาเรื่องที่เขาแอบเอาบัญชีเราไปใช้แล้ว ตอนเจอกันในศาลเอ็มเอ็มก็ด่าเขาไม่รู้ตัวว่าเขาจะสำนึกบุญคุณของเอ็มเอ็มบ้างหรือเปล่า

อายุประมาณ ๒๕ ปี เอ็มเอ็มปล่อยตัวออกจากเรือนจำ เอ็มเอ็มไปเช่าหอพักอยู่คนเดียว คนที่เอ็มเอ็มติดต่อก็คือเพื่อนสนิทคนเดิม เพื่อนคนนี้เป็นคนที่ดีที่สุดของเอ็มเอ็ม ปัจจุบันเพื่อนมีครอบครัวไปแล้วเอ็มเอ็มคงจะไม่ได้ติดต่อเพื่อนไปมากกว่านี้แล้ว เพราะเอ็มเอ็มคิดว่าตัวเองเป็นคนมีประวัติไม่อยากจะให้เพื่อนเสื่อมเสียไปด้วย เอ็มเอ็มรู้ว่าเพื่อนไม่ได้คิดที่จะเลิกคบเอ็มเอ็ม แต่เอ็มเอ็มไม่อยากจะร้ายเพื่อน เพราะเอ็มเอ็มเริ่มมีเพื่อนเป็นผู้ต้องขัง มีเพื่อนเป็นคนขายยา คนเสพยา ไม่อยากเอาความชว่ยไปหาเพื่อน ในตอนนั้นเอ็มเอ็มติดต่อแม่ไปบ้างเพราะอยากรู้ข่าวของลูก แต่แม่ก็ไม่ได้ชวนเอ็มเอ็มให้กลับบ้าน บอกแต่ว่าลูกสบายดี เอ็มเอ็มคิดว่าก็ยังดีที่ลูกสบายเพราะตัวเองจะได้ตั้งอกตั้งใจทำมาหากิน ชีวิตของตัวเองมันแย่มานานเกินไปแล้ว เอ็มเอ็มเริ่มต้นทำเว็บพนันอีกครั้ง โดยครั้งนี้เอ็มเอ็มเป็นทั้งคนลงทุนและเป็นเจ้าของเว็บด้วยตัวเอง เอ็มเอ็มเคยอยู่ในวงการนี้มาก่อนจึงรู้ว่าต้องไปให้ใครเขียนเว็บให้ ต้องให้ใครมาช่วยเป็นแอดมิน พอทำจริงเงินมันดีจริงๆ มารู้ว่าถูกเพื่อนโกงไปไม่รู้เท่าไร ตอนที่ไม่คิดว่าจะถูกจับเพราะคนทำเยอะ คนที่มาเล่นเขาสมัครใจมาเล่นเราไม่ได้ไปบังคับเขา เขาเล่นได้

เราก็ให้เขาไม่โกง เรามีจรรยาบรรณ (หัวเราะ) แต่บอกแล้วว่าเอ็มเอ็มเป็นคนมีโชค ลงทุนอะไรก็ขึ้น ขายอะไรก็ได้เงิน ยิ่งถ้าท้องนะเงินเข้าไม่ขาดมือ ออกจากเรือนจำรอบนี้อาจจะต้องก่อนเลยจะได้ รวยๆ (หัวเราะ) ก่อนถูกจับรอบนี้มีเงินหลายล้าน ส่งให้แม่ส่งให้ลูกได้เยอะมาก แต่ประสบการณ์ของการติดคุกรอบที่แล้วทำให้เอ็มเอ็มรู้ว่าจะไม่โอนเงินให้ใคร ส่วนใหญ่เอ็มเอ็มจะเอาเงินสดไปฝากไปกับ น้ำแล้วให้น้ำเอาไปให้แม่ ตอนทำเว็บก็ได้ช่วยน้ำ ช่วยแม่ ช่วยลูก ได้สบายกันมากขึ้น ตอนนั้นเอ็มเอ็ม ไม่มีสำนึกว่าต้องการหาเงินอย่างเดียว ทำงานแบบทุ่มเทมาก (หัวเราะ) ตั้งอกตั้งใจเพราะอยากรวย อยากสบาย เอ็มเอ็มรู้สึกว่าได้พบช่องทางการทำเงินที่มากมายแล้ว ไม่อยากเป็นเซลล์ขายของอะไร แล้ว การเป็นเซลล์กว่าจะได้เงินพุดจันเมื่อย เครียดกว่าจะโน้มน้าวให้คนซื้อได้ แต่การทำเว็บนั้นคน เขาตั้งใจเอาเงินมาให้เรา เรามีหน้าที่บริการ คอยคิดโปรโมชันดี ๆ ให้เขาเล่นสนุกๆ ทำงานตรงนี้นั้น สนุกกว่า ทำตรงนี้ได้ประมาณปีกว่าๆ ตำรวจก็มีหมายมาจับ ยังเสียดายว่าทำไมโดนเร็วจัง ถ้าโดนช้า กว่านี้ก็จะหยุดแล้ว ตอนต้องโทษครั้งแรกเราเคยอยู่ที่เรือนจำนั้นมาแล้ว พอเข้ามารอบสองก็ปรับตัวได้ ไม่ได้ยากอะไร ได้เจอเพื่อนตอนที่เคยเข้ามาครั้งแรกเราออกไปแต่เขาติดยังอยู่ก็มากินอยู่ด้วยกันอีก เหมือนได้กลับบ้าน (หัวเราะ) ในตอนนั้นเรือนจำเขาฝึกอาชีพให้เหมือนกันแต่เอ็มเอ็มไม่ได้สนใจเพราะ คิดว่าออกไปจะเป็นเซลล์เหมือนเดิม เพราะเป็นงานถนัดและมีรายได้ดี แต่ก็เห็นว่าเรือนจำเขามี การสอนการอบรมให้ผู้ต้องขังอะไรหลายอย่างมาก อยู่ที่ใครจะเอาไปใช้ต่อตอนปล่อย แต่เอ็มเอ็มไม่ได้ มีความคิดว่าจะเอาอาชีพที่เรือนจำสอนไปใช้ก็เลยไม่ได้อบรมอะไรมาก อีกทั้งตอนนั้นโทษแค่ ๒ ปี เข้ามากว่าจะปรับตัวได้แป๊บๆ ก็ปล่อยตัวแล้ว สาเหตุที่กลับมากระทำผิดซ้ำมีเหตุผลเดียวเลยคือ “อยากรวย” ไม่อยากกลับไปลำบากอีกแล้ว “ความจนมันน่ากลัว” (หัวเราะ) ครั้งนี้มาติดนานใจก็คิด นะว่าไม่อยากกลับมารอบสามแล้ว ถึงจะปรับตัวได้แต่มันเสียเวลา มันไม่มีอิสระ อยากทำอะไรก็ได้ ทำ ครั้งนี้เอ็มเอ็มสมัครเข้าเรียนศาสนาคริสต์และรู้สึกรักในพระเจ้า จึงคิดว่าตัวเองจะเปลี่ยนได้เพราะ มีพระเจ้าคอยยึดเหนี่ยวจิตใจ เอ็มเอ็มไม่เคยคิดว่าแม่และลูกๆ จะเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของเอ็มเอ็มได้ แม่ไม่เคยห่วงใยเอ็มเอ็มมาแต่ไหนแต่ไร อาจจะเป็นเพราะแม่มีปัญหาเรื่องการสื่อสารและการ แสดงออกแต่น้อยแม่ก็เป็นยายที่ดี แม่เลี้ยงดูลูกของเอ็มเอ็มเป็นอย่างดี แค่นี้เอ็มเอ็มก็พอใจแล้ว เอ็มเอ็มรับปากว่าจะไม่กลับมารอบสามอีก เอ็มเอ็มมั่นใจว่าตนเองสามารถเปลี่ยนได้ การต้องโทษ ครั้งที่สองนี้เอ็มเอ็มได้เรียนนวดแผนไทย ได้เรียนเสริมสวย ได้เรียนการขายสินค้าออนไลน์ ผ่านการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย เพราะครั้งนี้ติดนานเกือบ ๔ ปี การได้เรียนรู้เหล่านี้ทำให้เอ็มเอ็มได้คิด และวางแผนว่าจะออกไปประกอบอาชีพได้อย่างไร แต่ในใจของเอ็มเอ็มก็ยังคิดว่ายังอยากจะลงทุน ขายของอะไรสักอย่าง เพราะเชื่อว่าเป็นคนที่มีโชคด้านการค้าขาย อาจจะให้น้ำช่วยลงทุนให้ น้ำก็เคย บอกมาทางจดหมายว่าถ้าออกไปน้ำจะช่วยลงทุนให้ แต่เอ็มเอ็มเคยชินกับการอยู่คนเดียว การ ช่วยเหลือตัวเอง การคิดการวางแผนดำเนินชีวิตด้วยตนเอง ไม่รู้ว่าตอนนั้นจะเป็นอย่างไร เอ็มเอ็ม อาจจะไปอยู่ที่โบสถ์อุทิศตนให้กับศาสนาไปเลยก็ได้” “คนที่ต้องดิ้นรนต่อสู้มาเท่านั้นจึงจะรู้ว่าความ จนมันน่ากลัว เวลาที่ไม่มีกินมีกิน หิว ขนาดไหนหนูอยากรวยเพราะความรวยจะทำให้หนูต่างจากคนอื่น ซึ่งความแตกต่างนี้แหละมันทำหนูมีความสุข หนูรู้สึกว่ายู่เหนือคนอื่นได้ ไม่ต้องไปง้อใคร”

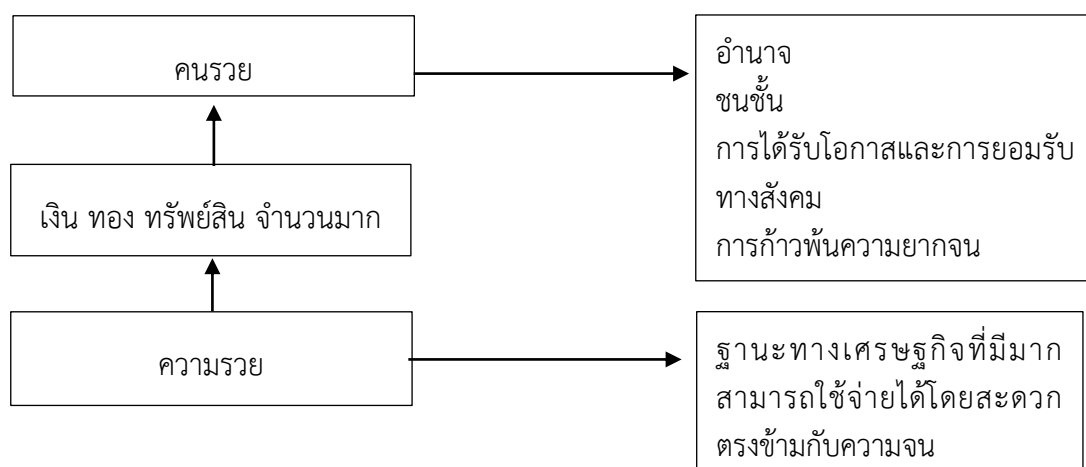
วิเคราะห์มายาคติในกรณีของเอ็มเอ็ม

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ID ๒๒ ผู้ศึกษาวิจัยให้นามสมมุติว่าเอ็มเอ็ม มีความเชื่อโดยมีเรื่องราวสนับสนุนว่าการกลับมากระทำผิดซ้ำของตนเองเกิดจากปัญหาเศรษฐกิจ เพราะเอ็มเอ็มกลัวความยากจน อยากจะเป็นคนรวย จากวรรณกรรมของเอ็มเอ็ม จะเห็นได้ว่าไม่ได้แตกต่างไปจากวรรณกรรมที่เป็นเรื่องเล่าของเดือน, ตาล หรือป้อม แต่อย่างใด ซึ่งวรรณกรรมของผู้แทนผู้ต้องขังผู้ให้ข้อมูลสำคัญเหล่านี้ต่างมีโครงสร้างที่เหมือนกันคือ “ความต้องการเงิน” โดยเชื่อว่า “เงิน” คืออำนาจที่เมื่อใดที่ได้ครอบครองแล้วจะทำให้รู้สึกเหนือกว่าผู้อื่น แม้ว่าคนอื่นๆ ที่ว่านั้นจะเป็นคนในชนชั้นเดียวกันหรือแม้แต่ครอบครัวเดียวกัน เมื่อใช้ผัสสะเข้าไปจับเข้าคนภายนอกและสังคมย่อมโน้มเอียงเข้าไปหาเอ็มเอ็มในเรื่องที่เอ็มเอ็มยอมต้องทำทุกทางเพื่อให้ตนเองรอดจากชีวิตที่ยากลำบากมาเพียงลำพังตั้งแต่วัยเพียง ๑๕ ปี ผู้หญิงตัวคนเดียวจะอยู่ได้อย่างไร เมื่อตัวของเอ็มเอ็มคือวัตถุที่ถูกแยกออกเป็นส่วนๆ เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์จะพบว่า เอ็มเอ็มคือเด็กผู้หญิงใจแตกคนหนึ่งที่ยากออกมาเผชิญชีวิตลำพังโดยอ้อมอันตรายจากพ่อเลี้ยงที่อาจจะเกิดโดยที่ไม่สามารถทำหน้าที่ตนเองมาปกป้องได้ เอ็มเอ็มบอกเล่าเรื่องราวของตนเองราวกับว่าตนเองคือฮีโร่หรือสุดยอดเด็กที่สามารถเอาตัวรอดจากสังคมที่พร้อมจะทำร้ายผู้หญิงได้ตลอดเวลาได้อย่างมหัศจรรย์ รวมกับโชคพร้อมจะเข้าข้างเธอตลอดเวลาเหมือนละครไทยที่อย่างไรเสียนางเอกก็ถูกปกป้องจากสังคมที่เลวร้ายได้เสมอ ส่วนชะตากรรมที่เกิดขึ้นกับเธอนั้นก็เป็นเพราะเธอเลือกที่จะพบเจอเอง เช่น การมีสามี การมีเพื่อนที่ไม่ดี การที่เธอไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดเพราะเธอนั้นมีโชคที่ไม่ชอบยาเสพติดทำให้รอดจากยาเสพติดได้ นอกจากนี้เธอยังแสดงความสุดยอดให้โลกได้รับรู้ด้วยการพาตัวเองไปสู่จุดสูงสุดด้วยการเรียนหนังสือจนจบปริญญาตรีและสามารถเก็บเงินได้ถึงหลักล้านบาท เมื่อเราใช้ผัสสะเข้าเชื่อมโยงสังคมจะยินดีและอยากยกย่องเอ็มเอ็มให้เป็น “บุคคลต้นแบบ” ในการใช้ชีวิต หากว่าพันโทไซโปรบนี้เอ็มเอ็มสามารถรอดพ้นไปจากการหวนกลับสู่เรือนจำเอ็มเอ็มก็จะกลายเป็นบุคคลในสื่อที่ถูกเชื่อมโยงว่า เป็นคนเลวที่กลับใจถึงแม้จะยากลำบากที่ฝ่าฟันจนประสบความสำเร็จและไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก ซึ่งนั่นต้องรอเวลาในการพิสูจน์ต่อไป

สิ่งที่เป็นวัตถุที่สำคัญที่ต้องถูกจับมาแยกเป็นส่วนๆ เพื่อวิเคราะห์มายาคติที่สำคัญคือ คำบอกเล่าของเอ็มเอ็มที่ว่า “เพราะความจนมันน่ากลัว” เมื่อแยกวัตถุนี้ออกไปจะพบว่า ประโยชน์ใช้สอยของเรื่องราวนี้นี้คือ ตัวอย่างของการต่อสู้กับความยากจนเป็นสิ่งที่ยากลำบาก เรื่องราวนี้นั้นถูกพิสูจน์มากมายแล้วหากใครที่เคยอ่านหนังสือเกี่ยวกับอัตชีวประวัติของเจ้าสัวหมื่นล้านย่อมจะเห็นภาพการต่อสู้ที่ไม่ต่างจากเอ็มเอ็มเท่าไรนัก จะต่างกันก็คงเป็นเพียงแต่เจ้าสัวเหล่านั้นไม่เผชิญข้อเท็จจริงว่าเขาเหล่านั้นเคยมีความเกี่ยวพันหรือเฉียดคุกตะรางมาบ้างหรือไม่เท่านั้น ตัวอย่างการต่อสู้จนพาตัวเองไปจนถึงการเรียนหนังสือจนจบระดับปริญญาด้วยตนเอง จึงเป็นประโยชน์ใช้สอยที่สังคมพอจะเอาไปใช้เป็นแบบอย่างที่จะเอาไปนำเสนอต่อไปได้ การใช้คำพูดที่ว่า “เพราะความจนมันน่ากลัว” ถูกตีความไปในเชิงเหยียดหยามและเจ็บแค้นความยากจนว่าช่างไม่มีคุณงามความดีใด ๆ ต่อเอ็มเอ็มหรือต่อสังคมที่กำลังเอาผัสสะเข้าไปจับอยู่เอาเสียเลย ความจนไม่เพียงแต่ทำให้ชีวิตของเด็กสาวยากลำบาก แต่ยังผลักดันเด็กสาวคนหนึ่งออกไปสู่โลกกว้างที่ต้องเผชิญความท้าทายทั้งจากเรื่องของยาเสพติดและเรื่องของการกระทำผิดกฎหมาย มันช่างน่าสงสารเสียจริง หากจะหาเอาคนผิดจาก

เรื่องนี้มันคงจะหนีไม่พ้นแม่ของเอ็มเอ็มที่ไม่กล้าหาญลุกขึ้นมาทำหน้าที่ในการปกป้องลูกสาวแท้ๆ ของตนเองได้เลย เมื่อมีการนำมายาคติเข้าไปจับจะพบว่าอุปสัณญะของ “เพราะความจนมันน่ากลัว” คือ การทำงานของมนุษย์แบบไม่กลัวเหน็ดเหนื่อยเพื่อแลกกับ “เงินตรา” ที่เป็นตัวแทนของอำนาจ ความมั่นคง มั่งคั่ง คำว่า “เพราะความจนมันน่ากลัว” นี้ เมื่อแปลความหมายทางวัฒนธรรมแล้วพบว่า โดยส่วนใหญ่คนที่นิยามตัวเองว่าเป็นคนสู้ชีวิตมักจะใช้คำพูดนี้เป็นแรงบันดาลใจ เป็นแรงขับหรือ ผลักดันให้ตนเองไปสู่เป้าหมาย คือ มีเงินมากกว่าคนอื่นๆ ในสังคมเดียวกัน เพราะคนที่ถูกเชิดชูว่า ประสบความสำเร็จจากความยากลำบากมักบอกเสมอว่าไม่อยากจะกลับไปยากจนอีก จึงเป็นการตอกย้ำว่า “ความยากจน” มันเป็นเรื่องของคนที่ยอมแพ้ พ่ายแพ้ต่อชีวิต คนที่พอใจที่จะมีเงินเพียงเล็กน้อย โดยคนที่บอกว่าตนเองมีเงินมากนั้นคือคนที่มียานาและชัยชนะเหนือคนอื่น สิ่งเหล่านี้พบเห็นโดยง่าย ผ่านการเรียนรู้ทั้งจากโรงเรียน สื่อต่าง ๆ การบอกเล่า จนเข้าครอบงำเป็นความคิดความเชื่อให้กับคนที่อยากมีเงินจำนวนมากให้ต้องทำงานหนัก และทำทุกอย่างให้ได้เงินจำนวนมากโดยไม่สนใจว่าที่มาของการได้เงินนั้นมีเส้นทางอย่างไร เอ็มเอ็มจึงไม่แตกต่างไปจากคนในสังคมที่หลงเชื่อความคิดความเชื่อที่ถ่ายทอดมาจากเจ้าสัวหมื่นล้านพันล้านทั้งหลาย หรือจากบทสัมภาษณ์ของดาราคณมีชื่อเสียงที่เริ่มต้นจากไม่มีเงินไปสู่คนที่มั่งคั่ง มีคนนับหน้าถือตา โดยเลือกที่จะเชื่อที่ปลายทางการดำเนินชีวิตคือปลายทางความสำเร็จว่าสิ่งที่เขาสำเร็จคือเขาต้องทำงานหรือทำอะไรก็ได้ให้ได้เงินจำนวนมาก จึงไม่แปลกที่เอ็มเอ็มจะเลือกเส้นทางของการทำเว็บพนันออนไลน์ เพราะเป็นเส้นทางที่ทำให้มีเงินจำนวนมาก แม้จะเป็นเส้นทางที่ผิดกฎหมายก็ตาม เรื่องราวของเอ็มเอ็มอาจจะมีบางคนที่รับรู้อาจจะให้อภัยการกระทำผิดกฎหมายของเอ็มเอ็มก็ได้ เพราะหลงเชื่อว่าการที่เอ็มเอ็มต้องทำผิดกฎหมาย เพราะต้องเร่งหาเงิน เพราะเงินบางส่วนถูกเพื่อนโกงไปแล้วอีกทั้งยังมีภาระที่ต้องส่งเสียแม่และลูกต่อไปอีก การบอกกล่าวว่าสาเหตุของการกระทำผิดซ้ำของเอ็มเอ็มว่าเกิดจาก “ความอยากรวย เพราะความจนมันน่ากลัว” นั้นจึงเป็นเพียงมายาคติที่ถูกหล่อหลอมความคิดความเชื่อจนเอ็มเอ็มเชื่อมั่นว่ามันคือความเป็นจริง และเป็นสิ่งที่ต้องทุ่มเทแม้จะต้องเสี่ยงกับการถูกจำคุกก็ตาม

จากวรรณกรรมหรือเรื่องเล่าของเอ็มเอ็มที่ได้นำเสนอไปแล้วนั้น เมื่อนำเอากระบวนการทำงานของมายาคติเข้ามาจับจะปรากฏเป็นแผนภาพแสดงการทำงานของมายาคติ ได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๔ แสดงการทำงานของมายาคติกรณีของเอ็มเอ็ม

กรณีศึกษาที่ ๓ “อยากทำอะไรก็ทำ” กับกรณีของโม^{๑๐๔}

โม (นามสมมุติ) อายุ ๒๖ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๒ ต้องโทษครั้งแรก คดีพระราชบัญญัติยาเสพติด (ครองครองยาเสพติดเพื่อจำหน่าย) กำหนดโทษ ๒ ปี ครั้งที่ ๒ คดีพระราชบัญญัติยาเสพติด (ครองครองยาเสพติดเพื่อจำหน่ายและจำหน่าย) กำหนดโทษ ๔ ปี

“หนูเป็นคนจังหวัดพิจิตร” โมเล่าให้ฟังด้วยความภาคภูมิใจ ครอบครัวพ่อแม่ประกอบอาชีพทำนาและรับจ้างฐานะทางครอบครัวพออยู่พอกิน โมเป็นเด็กวัยรุ่นตามยุคสมัยทั่วไป ชอบสังคมนิดเพื่อน เป็นปกติเหมือนวัยรุ่นทั่วไป อายุ ๑๕ ปี โมรู้จักกับยาเสพติดให้โทษชนิดแรกคือ “ยาบ้า” เริ่มเสพเพราะกลุ่มเพื่อนเสพจึงอยากลองเสพ และเสพมาเรื่อย ๆ โมรู้สึกว่ามันไม่ได้ติดมีก็เสพไม่มีก็ไม่เสพไม่ได้รู้สึกโหยหาแต่อย่างใด ปริมาณการเสพเฉลี่ยวันละ ๑ - ๒ เม็ด ในตอนนั้นโมปิดบังเรื่องการติดยากับครอบครัว โดยแอบไปเสพยากับเพื่อนๆ ตอนที่ไปเที่ยวกัน วันไหนไม่ได้ไปก็ไม่เสพแต่ส่วนใหญ่โมก็จะไปไม่ใช่เพราะติดเสพแต่อยากไปเที่ยวกับเพื่อนๆ มากกว่า วันหนึ่งเวลากลางคืนเป็นงานเทศกาลประจำปีของชุมชน โมกับเพื่อนๆ ไปเที่ยวและดื่มกินกันบริเวณสันเขื่อน ซึ่งในบริเวณนั้นมีวัยรุ่นและผู้ใหญ่หลายกลุ่มมานั่งดื่มกินกันเป็นปกติ เพราะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชน ระหว่างที่กลุ่มของโมกำลังดื่มกินกันอยู่ กลุ่มผู้ชายที่อยู่ข้าง ๆ ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ใหญ่ซึ่งหนึ่งในนั้นต่อมาคือสามีคนแรกของโม ได้ชวนให้โมและเพื่อน ๆ ไปนั่งดื่มกินด้วยกัน เพื่อนๆ ในกลุ่มสมัครใจเข้าร่วมกลุ่มเพราะจะได้มีคนเลี้ยงเหล้า ซึ่งโมเองก็พอใจด้วยเช่นกัน ในตอนนั้นโมได้รู้จักกับสามีคนแรก เขาเป็นผู้ชายที่มีอายุประมาณ ๔๒ ปี รูปร่างหน้าตาดีพูดคุยสนุกสนาน โมรู้สึกถูกชะตาเพราะรู้สึกว่าตนเองชอบคนมีอายุมากกว่ามานานแล้ว พอมาเจอกับสามีเลยรู้สึกถูกชะตากัน โมกับเพื่อนกินดื่มกับผู้ชายกลุ่มนี้นานจนหลายคนเมาและใกล้จะสว่าง เวลาผ่านไปนานเท่าไรไม่รู้ สามีของโมชวนโมไปต่อบ้านของเขาซึ่งอยู่คนละหมู่บ้านกับโมแต่ก็ไม่ห่างกันมากนัก โมไม่ลังเลที่จะตัดสินใจตามเขาไป เพราะใจนี้รู้สึกถูกชะตาและใจนี้รู้สึกอยากลอง ยากจะมีความสัมพันธ์กับผู้ชายดูบ้าง เมื่อไปถึงบ้านของสามีโมและสามีตกลงมีความสัมพันธ์กัน ทั้งสองทำในสิ่งที่คิดเห็นว่ามันเป็นเรื่องปกติของคนในสังคมปัจจุบัน พอใจก็ไปด้วยกันไม่พอใจก็แยกย้ายแม้ความสัมพันธ์นี้จะครั้งแรกของโมก็ตาม โมก็ไม่ได้คิดว่าจะผูกพันหรือผูกมัดอะไรทั้งนั้น โมแค่คิดว่าตอนนี้อยากทำแบบนี้ ตอนนี้อะไรก็ไปกับคนนี้ก็เท่านั้น เมื่อตื่นมาในตอนเช้าครอบครัวของสามีซึ่งมีแม่เพียงคนเดียวรีบรู้ว่าสามีพาโมเข้าบ้าน พอแม่สามีรู้ว่าโมอายุเพียง ๑๕ ปี แม่สามีก็บอกให้สามีไปส่งโมที่บ้านและให้ไปขอขมาผู้ใหญ่ฝ่ายโมให้เรียบร้อย ด้วยความเป็นผู้ใหญ่ของสามีเมื่อไปถึงบ้านของโม สามีไปขอขมาพ่อแม่สารภาพว่ารักโมและมีอะไรกันและยินดีจะมาผูกข้อไม้ข้อมือ ซึ่งในตอนนั้นโมก็แสดงออกว่ายินดีอย่างมากที่จะมีครอบครัว อยากอยู่กินกับสามี ไม่อยากเรียนหนังสือแล้ว พ่อแม่แม่จะไม่ค่อยเห็นด้วยแต่ก็ตกลงเพราะโมเองยืนยันว่าจะอยู่กินกับสามีวันนี้วันนี้ โมเล่าว่าเรื่องนี้โมไม่ได้คิดว่าโมจะต้องอยู่กินกับสามีไปจนแก่ตายกันไปข้างใดข้างหนึ่ง โมก็คือผู้หญิงวัยรุ่นคนหนึ่งตอนนี้ไม่อยากเรียนหนังสือ อยากจะใช้ด้วยตัวของตัวเองก็เท่านั้นเอง หลังจากนั้นไม่กี่วันแม่ของสามีก็พาผู้ใหญ่มาผูกข้อไม้ข้อมือกัน แล้วโมก็ย้ายไปอยู่กับสามี

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๓, ๒๑ เมษายน ๒๕๖๘.

เมื่อมาอยู่กับสามีโมมารู้ทีหลังว่า สามีใช้ยาเสพติดเหมือนกัน เขาทั้งเสพและมีขายบ้าง แรกๆ สามีก็แอบเสพไม่ให้โมเห็น แต่โมรู้เพราะมีประสบการณ์เสพมาก่อน เลยขอเสพบ้างจากนั้นเลย เสพกันทั้งสองคนงานการไม่ทำเสพยากันทั้งวัน (หัวเราะ) ครอบครัวของสามีค่อนข้างมีฐานะ ไม่ได้ลำบากเรื่องเงินเขาเลยมีเงินซื้อยามาเสพได้ โมกับสามีคนแรกอยู่กินกันได้ประมาณ ๒ ปี โมก็ท้องลูก คนแรก ด้วยความเป็นเด็กหรือเพราะอะไรก็ไม่รู้วันหนึ่งโมทะเลาะกับสามี โมเลยกลับมาอยู่บ้าน ตอนนั้นรู้สึกเบื่อๆ เบื่อการเลี้ยงลูก เบื่อสามี เลยกลับมาหาพ่อกับแม่ที่บ้าน การกลับบ้านครั้งนี้โมไม่กลับไปที่บ้านสามีอีกเลย ลูกก็ทิ้งไว้ให้แม่สามีเลี้ยง โมไม่ได้ผูกพันกับลูกมากมายเพราะไม่ค่อยได้เลี้ยง คนที่เลี้ยงส่วนใหญ่เป็นแม่สามี การที่จะทิ้งลูกไว้กับย่าของเขามันก็เป็นการสมควรแล้ว อีกหนึ่งสาเหตุที่ทำให้โมตัดสินใจทิ้งสามีกับลูกในตอนนั้น อาจมาจากโมมีผู้ชายรุ่นราวคราวเดียวกันมาติดพันและแอบมีความสัมพันธ์กันหลายครั้ง โมจึงอยากทิ้งภาระไว้ข้างหลังและอยากเริ่มต้นใหม่กับแฟนรุ่นราวคราวเดียวกันมากกว่า เมื่อมาอยู่กับครอบครัวโมช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านไม่ได้เป็นชิ้นเป็นอันอะไร ได้แต่ตามแม่ไปนวดแผนไทยตามที่ต่างๆ ในชุมชน แม่บังคับโมให้เรียนรู้อาชีพนี้เพราะเห็นว่าเป็นอาชีพที่โมจะเอาไปใช้เลี้ยงดูตัวเองไว้ แต่โมเกลียดอาชีพนี้เพราะแม่บังคับ โมไม่ได้ชอบ แต่แม่ก็บังคับโมให้ทำซึ่งโมเบื่อมากแต่ก็ขัดแม่ไม่ได้ โมกับแฟนคนนี้ได้ตกลงอยู่กินเพราะพ่อแม่เห็นว่าโมยังไม่ได้แยกทางกับสามีอย่างจริงจัง ในขณะนั้นสามีได้มาตามให้โมกลับไปอยู่บ้านอยู่หลายครั้งแต่โมก็ปฏิเสธจนสามีถอดใจและเลิกมาง้อขอคืนดีในที่สุด ความเบื่อหน่ายที่ต้องคอยตามแม่ไปนวดตามที่ต่างๆ ความเบื่อหน่ายไม่อยากเจอสามี โมได้มารู้จักผู้ชายอีกคนหนึ่งผ่านเพื่อนๆ ของโม เขาเป็นคนอีกจังหวัดหนึ่งและชวนให้โมไปอยู่ด้วย โมตัดสินใจแบบไม่ลังเลเลยที่จะไปใช้ชีวิตอยู่กับผู้ชายคนนี้ซึ่งต่อมาคือสามีคนที่สองของโม เมื่อโมมาอยู่กับเขาโมไม่ต้องทำงาน มีหน้าที่ทำงานบ้านช่วยที่บ้านของเขา ครอบครัวเขาค่อนข้างมีฐานะและมีอิทธิพลในชุมชน โมอยู่ที่นั่นไม่นานก็ตั้งท้องลูกคนที่สอง เมื่อมีลูกทั้งสามและครอบครัวของสามีรักลูกมาก ทุกคนเอาใจใส่ดูแลลูกของโมอย่างมาก ซึ่งโมเองก็มีความสุขในชีวิตช่วงนี้ แต่สามีเป็นคนอารมณ์ร้อน ชอบดื่มสุราและชอบทำร้ายร่างกายเวลาที่เมา โมมารู้สึกว่าสามีขี้ยา แต่โมเองก็ไม่ได้สนใจ ในตอนนี้โมยังคงเสพยาอยู่โดยโมเอาเงินที่สามีให้ไปซื้อยามาเสพ โมไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับยาของสามีถ้าอยากเสพก็จะไปหาเอาจากที่อื่น สามีและครอบครัวของเขารู้ว่าโมเสพยาแต่ก็ไม่ได้ว่ากล่าวอะไร เพราะคนในบ้านของสามีเสพยากันหมดแม้กระทั่งพ่อแม่ของเขา โมถูกจับครั้งแรกในช่วงนี้เพราะโมเอายาใส่กระเป๋ากางเกงออกไปซื้อของแล้วเจอด่านตรวจ ครั้งนั้นต้องโทษแค่ปีกว่าๆ ก็ปล่อยตัว ส่วนสามีของโมนั้นเข้าออกเรือนจำเป็นชีวิตเหมือนเรือนจำเป็นบ้านไปแล้ว ครอบครัวของสามีก็ไม่รู้จะหยุดสามีอย่างไร เพราะการเข้าเรือนจำของสามีแต่ละครั้งครอบครัวก็ได้เงินจำนวนมากเป็นการแลกเปลี่ยนกลับมา “แฟนหนูเขาเป็นรายใหญ่ เขาทำยาแต่ละครั้งคุ้ม พ่อแม่เขาก็ได้เงินมากินมาใช้จากตรงนี้ เขาติด ๔ – ๕ ปี แต่คนในบ้านได้กินได้ใช้” โมเล่าน้ำเสียงเหมือนเป็นเรื่องปกติทั่วไป การเข้าเรือนจำครั้งนั้นเป็นประสบการณ์ที่เลวร้ายมากสำหรับโม โมกลัวและบอกกับตัวเองว่าจะเป็นคนครั้งแรกและครั้งเดียวเท่านั้น โมใช้เวลาปรับตัวในเรือนจำนานมากรู้สึกว่ตอนที่ออกมายังปรับตัวไม่ได้เลย เมื่อออกมาใช้ชีวิตครอบครัวกับสามีอีกครั้งสามียวนเวียนเข้าออกเรือนจำเหมือนเดิม ตั้งแต่มีชีวิตครอบครัวร่วมกันเขาเข้ามาแล้ว ๓ ครั้ง และไม่ได้มีแนวโน้มว่าจะเป็นคนสุดท้ายเลยสักครั้ง ในตอนนั้นโมไม่ได้คิดจะแยกทางกับสามี เพราะรู้สึกว่ายู่กับสามีคนนี้ก็ดีเหมือนกัน มีกินมีใช้ ครอบครัวของสามีก็ไม่ได้มาจุกจิกก้าวร้าวแต่อย่างใด เพราะความจริงแล้วโมก็ไม่ได้มีความสัมพันธ์กับสามี

เท่านั้น เพราะสามีส่วนใหญ่อยู่แต่ในเรือนจำ โมก็ไปมีความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ อีกหลายคน ซึ่งคนในบ้านก็คงจะพอรู้บ้างแต่เขาก็ไม่ได้สนใจ เพราะเงินที่โมกินใช้สามีก็คือเป็นคนจัดสรรให้ โมไม่ได้ขอครอบครัวสามีแต่อย่างใด โมอยู่กับสามีคนที่ ๒ ประมาณ ๔ ปี โมรู้สึกเบื่อ เบื่อที่ต้องเลี้ยงลูก ทำงานบ้าน เบื่อที่ไม่ได้เจอสามีเป็นครอบครัวเหมือนครอบครัวทั่วไป วันหนึ่งจึงหนีออกมาจากบ้านของสามี เข้ามากรุงเทพฯ เป็นการคิดการตัดสินใจแบบตอนนั้นเดี๋ยวนั้น อยู่ก็อยากจะทำก็ทำเลย ตอนที่หนีมา โมเอามอเตอร์ไซค์ของสามีที่เขาซื้อให้เป็นของขวัญวันเกิดขับออกมาด้วย โมขับรถหนีมาไกลมาก ไกลจนไม่มีเงินเติมน้ำมันแล้วเลยทิ้งรถไว้กลางทาง แล้วโทรไปบอกให้สามีมาเอาไปคืน ซึ่งโมมารู้ทีหลังว่าสามีโกรธมากและไปแจ้งความว่าโมขโมยรถของเขา แต่รถคันนั้นมันเป็นชื่อของโม โมจึงไม่ได้กลัวปัญหาเรื่องนี้มากนัก ปัจจุบันก็ไม่เห็นว่าจะมีคดีจากเรื่องนี้มาสอบสวนโมแต่อย่างใด ในตอนที่หนีออกมาจากบ้านครั้งนั้นโมขอติดรถคนอื่นมาเข้ากรุงเทพฯ และไปหาเพื่อนแถวย่านนานา โมไม่เคยมากรุงเทพฯ มาก่อนแต่ก็ไม่รู้สึกกลัวแต่กลับมีความรู้สึกตื่นเต้นและเต็มไปด้วยความต้องการเริ่มต้นชีวิตใหม่

เมื่อโมมาอาศัยอยู่กับเพื่อนโมเริ่มต้นทำงานเป็นเด็กเสิร์ฟร้านอาหารอีสานในย่านนั้น รายได้วันละ ๓๐๐ บาท การทำงานครั้งนี้เป็นการเริ่มต้นทำงานแบบจริงจังครั้งแรกของโม โมรู้สึกว่าเหนื่อยมาก ลำบากมาก โมทำงานนี้ได้ประมาณ ๑ สัปดาห์ โมจึงตัดสินใจมาทำงานขายบริการยีนจับแขกต่างชาติในย่านนั้น โมไม่รู้ว่าการเริ่มต้นอาชีพนี้ต้องทำยังไง แต่สังเกตเอาว่าผู้หญิงที่มาขายบริการเขามายืนกันตามถนน โมก็ไม่ยืนกับเขา คนที่อยู่ก่อนเขาก็ไม่ได้ทำอะไรต่างคนต่างทำงาน ในครั้งแรกของการขายบริการโมรู้สึกเสียใจที่ทำแบบนี้ โมร้องไห้กับตัวเอง แต่พอเวลาผ่านไปโมคิดว่างานนี้เป็นอาชีพที่หาเงินง่าย “หนูก็แค่นอนเฉยๆ แล้วก็ได้ตังค์” โมเล่าให้ฟัง การเข้าสู่อาชีพขายบริการของโมเป็นการตัดสินใจเหมือนการตัดสินใจทำอะไรสำคัญในชีวิตคืออยากทำก็ทำ และทำเลยตอนนั้น ทำเพราะอยากทำ โมอยากขายบริการเพราะเห็นคนอื่น ๆ ทำแล้วเหมือนมีเงิน เพื่อนโมเองก็เคยพูดว่าคนที่ขายบริการเขามีเงินบางคนได้แฟนเป็นต่างชาติไปเลยก็มี โมขายบริการอยู่หลายปี ก่อนมาเจอกับสามีคนที่สาม ตอนขายบริการโมเริ่มมีเงินเก็บบ้างแล้วเพราะรายได้ดี โมอายุน้อย หน้าใหม่ในย่านนั้นเลยมีลูกค้ามาติดพันเยอะ สามีคนนี้เป็นคนแนะนำให้รู้จัก เขาเป็นคนเปลี่ยนโลกของโม วันหนึ่งสามีมาบอกโมว่า “เลิกทำงานนี้เถอะแล้วมาอยู่กับพี่ พี่จะเลี้ยงหนูเอง” เท่านั้นแหละหนูแทบจะหอบเสื้อผ้าตามเขามาแทบไม่ทัน (หัวเราะ) สามีมีบ้านเล็กๆ เป็นของตัวเองย่านสนามหลวง สามีมีที่สำหรับให้เช่าจอดรถแบบรายเดือนและรายวัน สามีเป็นผู้ใหญ่อายุใกล้ๆ จะ ๕๐ แล้ว หนูอยู่กับเขารู้สึกลงตัวทุกอย่าง เขาเป็นคนคอยแนะนำว่าให้โมทำงานดี ให้มาช่วยงานเขา เขาจะให้เงิน เขาสอนเก็บเงินและใช้เงิน โมรู้สึกว้าสามีคนนี้เป็นชีวิตของโม โมขาดเขาไม่ได้ ตอนที่อยู่กับสามีคนนี้โมยังเล่นยาอยู่ เงินที่สามีให้ก็เอามาซื้อยาเสพติด สามีรู้และเตือนตลอดว่าให้หยุด ซึ่งโมก็รับปากว่าจะหยุดแต่ก็ไม่หยุด แต่กลับพัฒนาตัวเองเป็น “หัวจ่าย” สายส่งยาขายใหญ่ เพราะตอนที่มาอยู่ที่อยู่ปัจจุบันสามีรู้จักกับตำรวจในพื้นที่หลายคน ทำให้โมไม่รู้สึกว่าอาจจะถูกจับเข้าคุกวัน แต่กลับรู้สึกว่าตนเองมีเกราะคุ้มกันที่หนาแน่น โมเริ่มมีคนในวงการยา รวมถึงตำรวจรู้จักมากขึ้น บารมีของโมเริ่มแผ่ขยายไปทั่วย่านนั้น เพราะโมสามารถช่วยเหลือเพื่อนที่ถูกไล่ซื้อจากตำรวจให้หลุดรอดไปโดยไม่ต้องโดนจับได้ ด้วยการ “เคลียร์” ทุกอย่างให้ “หนูเข้ามาอยู่ในนี้” เจอเด็กเดินยาหนูตั้งหลายคน” โมเล่าอย่างมีความสุข ชีวิตในตอนนั้นโมรู้สึกว่ามันมีความสุขมาก โมอยากกินอะไรก็ได้กิน อยากได้อะไรก็ได้ สามีจากที่เคยไม่เล่น

ยา โมก็สอนให้เล่นยา เสพไปด้วยกันเพราะยามันเข้าออกง่ายมาก บางครั้งสามีเขาบอกโมว่า “เดี่ยวเขาไปส่งเอง” เพราะเขากลัวว่าโมจะถูกตำรวจจับ ตอนนั้นโมรู้สึกว่ามันคงมาถึงยาก โมรู้สึกของตัวเองเป็นผู้หญิง แต่มีคนมานับหน้าถือตา มีคนให้ความเคารพเด็กอายุ ๒๐ กว่าๆ “มันมาถึงจุดนี้ได้ยังไง” ตอนนั้นคิดว่า “ยิ่งกว่าตำรวจก็ไม่กลัว” (หัวเราะ) ชีวิตของโมมาเปลี่ยนอีกครั้ง อยู่ๆ สามีก็เส้นเลือดในสมองแตก เป็นอัมพาตครึ่งซีก ตอนนั้นด้วยความที่เราอายุยังน้อย มีเงินเยอะ มีคนมาติดพันมากมาย เป็นคนรุ่นราวคราวเดียวกัน โมตัดสินใจทั้งสามี่ซึ่งป่วยอยู่ไปอยู่กับสามี่คนที่สี่ ซึ่งเป็นเอเย่นขายยาเหมือนกันและแอบคบกับโมฐานะก็มานานแล้ว ในตอนนั้นโมไม่รู้สีกอะไรกับสามี่ ไม่ได้รู้สึกเบื่อ แต่รู้สึกว่าไม่อยากดูแลคนป่วย ตัวเองยังสาวอยู่จะอยู่กับคนป่วยไปตลอดชีวิตได้ยังไง ตอนนั้นโมคิดอย่างนี้ โมมาอยู่กับสามี่คนที่สี่ได้ไม่กี่เดือน โมก็คิดว่าโมจะทั้งสามี่ไปได้ยังไง ตอนนั้นเขาป่วยอยู่ใครจะดูแลเขา เขาคงต้องการโมที่สุด “หนูบอกแล้วว่าเขาคือชีวิตของหนู” (ยิ้ม) “ดูเป็นคนดีขึ้นมัยยะ” (หัวเราะ) โมมาดูแลสามี่เซ็ดซี่เซ็ดเยี่ยว พาไปหาหมอ ดูแลทุกอย่าง โมก็งัดตัวเองว่าทำได้ยังไงแปลกดี “หนูกับแฟนคงเป็นคู่กันแต่ชาติปางก่อน” โมรู้สึกอย่างนั้น ในตอนนั้นโมยังคงขายยาอยู่ ต่อมาสามี่อาการดีขึ้นจากที่เดินไม่ได้ ก็เดินได้ กระเพลาๆ ตอนหลังก็ดีขึ้น เดินได้ดีขึ้น สามี่ขอบคุณโมตลอดที่ดูแลเขายามยากลำบาก ก่อนถูกจับสามี่ก็เตือนโมว่า “เพลาก็เพล่า เริ่มมากขึ้นเรื่อยๆ แล้วมันอันตราย” แต่โมเหมือนคนซึ่หลังเสียมาถึงจุดนี้จะเลิกก็ยากแล้ว โมจึงบอกสามี่ว่า “พินันแหละที่ต้องเลิก” “พีมงานสุจริตทำดีอยู่แล้ว เลิกเถอะ” สามี่บอกโมว่าเขาเลิกนานแล้ว นานๆ เขาจะเสพเสียที เพราะเขาเองก็กลัวจะถูกตำรวจจับเหมือนกัน ตอนหลังเพื่อนตำรวจของเขาก็มาเตือนในระวังและฝากบอกโมให้ระวัง เขาเลยกลัวจะถูกจับ ไม่นานโมถูกตำรวจล่อซื้อและถูกจับเข้าจริง ๆ การเข้าสู่เรือนจำครั้งนี้โมไม่รู้สีกกลัวแต่อย่างใด แม้จะเป็นเรือนจำคนละที่กันแต่โมก็รู้สึกตัวเองแกร่งเกินที่จะรู้สึกกลัว พอเข้ามาเจอน้องๆ คนเดินยามาถามว่า “เจ้โดนได้ไง” โมตอบแต่ว่า “โดนมาแล้วนี่ไง” ในสังคมของคนขายยามันก็มีแง่มุมที่ตืออยู่นะ “ตอนมาใหม่ๆ คนที่เราเคยช่วย เคยหาของให้ เคยให้เงินก็มาช่วยเหลือ ก็มาทำนั่นทำนี่ให้ เขาก็ยังรู้สึกเคารพเราอยู่” กลับออกไปคราวนี้ก็อยู่ที่เราแล้วว่าจะไปทำอีกมัย เพราะลูกน้องเดิมยังอยู่กันครบเลย (หัวเราะ) เข้าเรือนจำครั้งนี้สามี่ส่งเสียอยู่ประมาณ ๒ ปี พอปีที่สามมารู้อีกทีว่าเขาติดคุกคดีจำหน่ายยาเสพติดไปแล้ว โมไม่รู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้น ทำไมสามี่ถึงได้กลับไปทำอีก แต่สามี่ก็เขียนจดหมายมาบอกแล้วว่าโมคงปล่อยตัวไปก่อน ถ้าออกไปแล้วก็ให้กลับไปอยู่บ้าน แล้วไปเก็บค่าจอตรถเหมือนเดิม ตอนนีให้ลูกน้องช่วยดูแลให้อยู่ แล้วให้เลิกขายยาแล้วทำงานที่จอตรถอย่างเดียว พอเขาปล่อยตัวก็จะได้มาอยู่ด้วยกัน การต้องโทษรอบนี้โมเข้าสังกัดกองนวดแผนไทย เพราะโมไม่มีคนส่งเสียแล้ว การเข้าสังกัดกองนวดจะทำให้โมมีรายได้จากเงินปันผล และการรับจ้างนวดให้กับเพื่อนผู้ต้องขังอื่นซึ่งช่วยประทั้งความยากลำบากในการดำเนินชีวิตในเรือนจำได้ หลังปล่อยตัวรอบนี้โมยังไม่มีแผนสำหรับอนาคต โมรู้ว่าถึงโมอยากจะหยุดเส้นทางเกี่ยวกับยาขนาดไหนแต่ก็เชื่อได้ว่าคนในวงการจะหวนกลับมาหาโม เพราะโมไม่ได้จะย้ายไปอยู่ที่อื่น เพราะต้องดูแลกิจการให้สามี่ โมยืนยันว่าจะอยู่กินกับสามี่ต่อไป เพราะเขาคือชีวิตของโม “แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าหนูจะมีอะไรกับเขาคนเดียวนะ” (หัวเราะ) “แฟนหนูอายุเยอะแล้ว เขาไม่เก่งเรื่องแบบนี้ หนูอายุยังน้อย หนูก็ยังอยากจะมีอะไรกับใครๆ อยู่” “ตอนที่อยู่กับแฟนหนูก็มีกิ๊กตลอด มีคู่กันไปนี้แหละ กับคนที่สี่นี่ถึงขนาดสลั่วนกันเลย คนนั้นสองวัน คนนี้สามวันประมาณนั้น สามี่เขาก็รู้ แต่เขาห้ามเราไม่ได้ เขาก็ปล่อย โชคดีที่ตั้งแต่เข้ากรุงเทพฯ มาหนูคบกับใครไม่เคยมีลูกอีกเลย ไม่รู้เหมือนกันว่าทำไม” โมไม่

เคยคิดจะกลับบ้านและไม่เคยคิดจะไปหาลูก โม่คิดว่าลูกเขาอยู่กับพ่อเขาดีอยู่แล้ว ส่วนพ่อแม่โม่ก็นึกคิดว่าคงจะตัดขาดกันไปเพราะโม่ไม่ได้ติดต่อเขาอีกเลย ไม่เคยได้ข่าวเลย อยู่กับสามีก็ดีอยู่แล้ว รอแค่ที่พันโทขอเมื่อไหร่ก็จะได้ไปอยู่ด้วยกัน” “หนูมีจุดเปลี่ยนในชีวิตหลายครั้งมาก แต่จุดเปลี่ยนเหล่านั้นมันเกิดจากหนูตัดสินใจทำอะไรตามความต้องการของตนเอง หนูชอบพูดว่าอยากทำอะไรก็ทำ ทำเลย หนูคิดว่าถ้าไม่ทำจะเสียใจ หนูเลยเป็นคนที่ยอมรับผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตัวเองตลอด หนูไม่ได้ชอบในสิ่งที่หนูตัดสินใจทำไปเสียทุกอย่าง บางทีหนูก็งงๆกับตัวเองว่าทำไปได้อย่างไรจะตกลงดีชีวิตเหมือนตอนที่กลับเข้าเรือนจำ หนูคิดว่าจะยังไม่ถึงเวลา เพราะหนูสามารถจัดการได้โดยเฉพาะตำรวจ แต่รู้สึกว่าการโดนจับก็ เฮ้อ..ทำไมโดนเร็วจัง แค่นั้น ออกไปค่อยว่ากันใหม่”

วิเคราะห์มายาคติในกรณีของโม่

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ID ๒๓ ผู้ศึกษาวิจัยให้นามสมมุติว่าโม่ จากวรรณกรรมของโม่ ซึ่งมีความแตกต่างไปตามเนื้อหาของเนื้อหา (content) เนื่องจากเนื้อหาวรรณกรรมของโม่มีรายละเอียดอยู่หลายครั้ง ผู้ศึกษาวิจัยจึงนำเอาเรื่องราวของโม่ มาจัดกลุ่มข้อมูลจึงเกิดโครงสร้างการกระทำผิดซ้ำของโม่ ดังนี้

โม่	ต้องโทษครั้งที่ ๑ เกี่ยวข้องกับยาเสพติด
โม่	ต้องโทษ
โม่	ปล่อยตัว
โม่	ต้องโทษครั้งที่ ๒ เกี่ยวข้องกับยาเสพติด
โม่	ต้องโทษซ้ำ

โดยโครงสร้างการวิเคราะห์มายาคติจากเนื้อหาวรรณกรรมในลักษณะนี้โรลิ่งด์ บาร์ตส์ นำมาใช้ในการวิเคราะห์วรรณกรรมที่เป็นนวนิยาย หนังสือหรือภาพยนตร์ เพื่อให้เห็นว่าแม้เนื้อเรื่องจะมีการนำเสนอที่แตกต่างไป แต่โครงสร้างของเรื่องนั้นกลับไม่แตกต่างกันเลย แต่จะมีเนื้อหาอื่นของโม่ คือ จุดเปลี่ยนในชีวิต หากเป็นภาพยนตร์เรื่องราวของโม่จะเป็นเหมือนภาพยนตร์ภาคต่อที่ใช้จุดเปลี่ยนในชีวิตเป็นจุดเชื่อมโยงเล่าเรื่อง ทำให้ผู้คนติดตามว่าในแต่ละช่วงเวลานั้นโม่จะแก้ไขปัญหาอย่างไร ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยได้ค้นพบว่าภาพยนตร์เรื่องนี้ที่มีโม่เป็นผู้เล่นมีจุดจบที่เหมือนกันคือการที่โม่ต้องกลับเข้าสู่เรือนจำอีกครั้ง โครงสร้างวรรณกรรมของโม่ซึ่งจะเห็นได้ว่าโครงสร้างการกระทำผิดของโม่ต่างไปจากโครงสร้างของเอ็มเอ็มตรงที่การเกี่ยวข้องกับยาเสพติด โม่ติดเสพยาเสพติดมาตั้งแต่อายุ ๑๕ ปี และใช้ยาและเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมาโดยตลอด หากจะให้ความหมายการกลับมากระทำผิดซ้ำของโม่จึงไม่พ้นปัญหาของยาเสพติดที่โม่ไม่สามารถจัดการได้ โดยเฉพาะปัญหาสมองติดยาที่ทำให้โม่ยังคงใช้ยาต่อเนื่องไปเรื่อยๆ หากวิเคราะห์สาเหตุการกระทำเป็นรูปแบบดังกล่าว แนวทางในการแก้ไขปัญหาจะเป็นการนำเอาโม่เข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดเมื่อพ้นโทษ ทั้งที่ในความเป็นจริงตลอดระยะเวลาที่ต้องโทษในเรือนจำโม่ก็ไม่ได้ใช้ยาเสพติดสามารถเลิกเสพยาเสพติดได้เป็นปีๆ โดยไม่ได้เข้าสู่การบำบัดผู้ติดยาเสพติดแต่อย่างใด สมองของโม่ไม่ได้สัมผัสรสชาติความสุขจากการเสพยาที่ผ่านมา แต่เมื่อไม่มียาเสพติดให้ใช้โม่ก็สามารถเลิกยาเสพติดได้ทันทีตั้งแต่วันแรกที่เข้าสู่เรือนจำ ดังนั้นสาเหตุการกระทำผิดซ้ำของโม่ที่แท้จริงคืออะไร ผู้ศึกษาวิจัยนำเอาชีวิตแต่ละช่วงวัยของโม่มาแยกออกเป็นส่วนตามแนวทางของโรลิ่งด์ บาร์ตส์กำหนด จะพบว่าชีวิตของโม่ไม่ได้ต่างไปจากชีวิตของวัยรุ่นในสังคมปัจจุบันที่พ่อแม่ไม่อาจจะเข้าไปควบคุมได้เหมือนวัยรุ่นในอดีต วัยรุ่นไทยในสังคมปัจจุบันสามารถ

ใช้ชีวิตได้เป็นอิสระราวกับเป็นผู้ใหญ่สามารถหาเงินเลี้ยงชีพตัวเองได้แล้ว ทั้งที่ในความเป็นจริงวัยรุ่นเหล่านั้นยังคงเรียนหนังสือและยังคงมีเงินจากการขอพ่อแม่อยู่ ชีวิตที่ถูกแยกออกเป็นส่วนๆ ของโมนั้น ผู้ศึกษาวิจัยพบกับรหัสของวาทกรรมที่โมนักจะใช้เพื่อสร้างจุดเปลี่ยนให้กับชีวิตนั้นคือ **“อยากทำอะไร ก็ทำ ทำเลย”** วาทกรรมดังกล่าวเป็นวาทกรรมตามยุคสมัยที่สังคมไทยยุคเสรีนิยมมักถูกนำมาใช้เวลาตัดสินใจทำอะไร หรือเริ่มต้นใหม่ หากใช้ผัสสะเข้าไปวิเคราะห์ร่วมจะพบว่าวาทกรรมดังกล่าวดูสวยงามและเต็มไปด้วยความทะเยอทะยานที่มุ่งมั่นจะนำพาตนเองไปสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ เพราะคนในสังคมส่วนใหญ่จะบอกสอนกันมาว่าหากคิดอะไรก็ให้ลงมือทำทันที ถ้าปล่อยเวลาเนิ่นนาน เข้าไปก็จะไม่ทันการณ์เสียแล้ว การที่ไม่จะเกิดความคิดแบบ “อยากทำอะไรก็ทำ ทำเลย” จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่เด็กวัยรุ่นในตอนนั้นจะอยากเปลี่ยนแปลงตัวเองขึ้นมา การที่ไม่ตัดสินใจมีสามีในวัยเพียง ๑๕ ปี นั้น อาจเป็นเพียงเหตุผลที่ไม่คิดว่าการเปลี่ยนแปลงครั้งนั้นจะทำให้โมหลุดพ้นไปจากสถานการณ์การเรียนที่ไม่ชอบได้อย่างดี อาจจะมีวัยรุ่นอีกหลายคนที่ตัดสินใจแบบนี้เพราะไม่อยากจะเรียนหนังสือ เพียงแต่สามีหรือภรรยาของเด็กเหล่านั้นเป็นคนรุ่มราวคราวเดียวกัน เด็กเหล่านั้นก็เลยถูกมองว่าเป็น เพราะความรักความหลงผิดที่มาจากความใคร่ทำให้เกิดครอบครัววัยใสขึ้นในสังคม ในขณะที่โมนั้นแตกต่างเพราะสามีของโมนีคือชายที่มีอายุห่างจากโมนามากถึง ๒๕ ปี โมนีอาจจะถูกสังคมมองมาอย่าง สงสารว่าผู้ใหญ่ทำร้ายเด็ก ผู้ใหญ่ที่ดูข่าวสารมาๆ อาจจะคิดว่าเป็นการล่วงละเมิดทางเพศอย่างแน่นอน แม้ว่าในความเป็นจริงโมนีจะแจ้งไว้ชัดเจนว่าโมนี “อยากลอง” และอยากลองกับผู้ชายรุ่นพ่อ อย่างนี้ ภาพของโมนีจึงเป็นเพียงภาพสะท้อนของสังคมยุคเสรีนิยมที่ใครคิดจะทำอะไรก็ได้บนพื้นฐาน ความพึงพอใจ จากช่วงชีวิตแต่ละช่วงของโมนีตั้งแต่เด็กจนถึงต้องโทษ สิ่งที่ถูกวิจยเห็นแม้จะยังไม่ได้ นำเอามายาคติเข้าไปจับทำความเข้าใจ คือ จุดเปลี่ยนแต่ละช่วงชีวิตของโมนี โดยผู้ศึกษาวิจัยเห็นว่า ชีวิตของโมนีมีจุดเปลี่ยนชีวิตที่สำคัญอยู่ ๖ ครั้ง มีเหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้น โมนีแก้ปัญหาปัญหาที่เกิดขึ้น เมื่อนำมาเปรียบเทียบแล้วพบว่ามิจุดเชื่อมโยงเดียวกัน ดังนี้

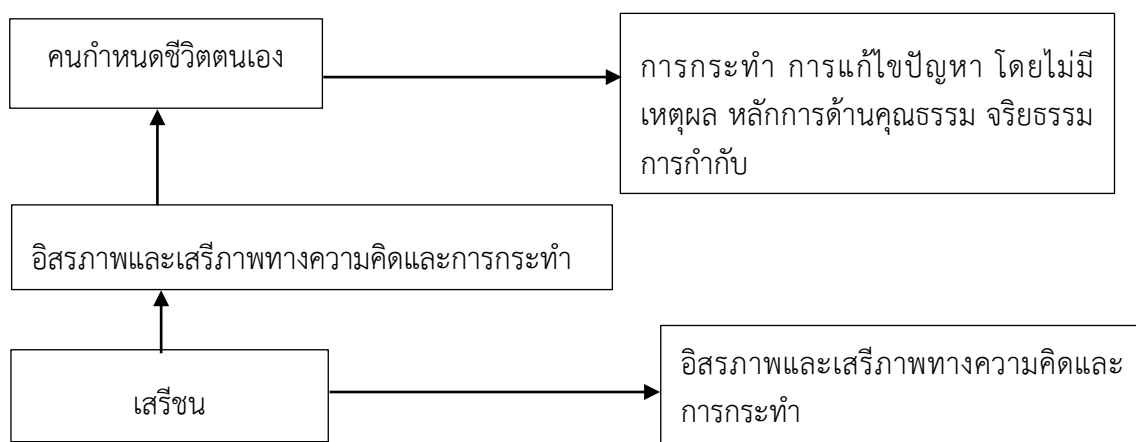
ตารางที่ ๔.๔ ความเชื่อมโยงของปัญหา

จุดเปลี่ยนในชีวิต ครั้งที่	เหตุการณ์	การแก้ไขปัญหา	จุดเชื่อมโยง
๑	ไม่อยากจะเรียนหนังสือ	มีสามี	ความคิดความเชื่อ การตัดสินใจ อยากทำอะไรก็ทำ ทำเลย
๒	ไม่อยากจะเรียนหนังสือ ไม่อยากจะเรียน	มีสามีใหม่	
๓	ไม่อยากจะเรียนหนังสือ ไม่อยากจะเรียน	หนีออกจากบ้าน	
๔	ไม่อยากจะทำงานหนัก	ขายบริการ	
๕	ไม่อยากจะขายบริการ	หาสามีมาเลี้ยงดู	
๖	ไม่อยากจะเสพยาอย่างเดียว	ขายยาเสพติดรายใหญ่	

จุดเปลี่ยนในชีวิตของแม่ค้ายาเสพติดที่ชื่อโมนี เมื่อใส่ความหมายเบื้องต้นพบว่าโมนีเป็นเพียงเสรีชนคนหนึ่งที่ทำอะไรบนพื้นฐานความพอใจโดยไม่มีเหตุและผลอะไรมารองรับนอกจากความพอใจตรงหน้า สังคมอาจจะให้ความหมายว่าโมนีเป็นเพียงคนคนหนึ่งที่ต้องตัดสินใจออกจากปัญหาชีวิตไปตามสภาพที่ต้องตัดสินใจ ซึ่งมีข้อจำกัดเพราะเป็นเพียงผู้หญิงคนหนึ่งเท่านั้น แน่แน่นอนว่าการที่โมนีไม่ยอมเรียนหนังสือเพื่อหนีภัยกับพ่อแม่และการศึกษาโมนีจึงมีสามมืเพื่อหลุดพ้นจากสภาพไป เพราะถ้ายังอยู่ไม่รู้ว่าเมื่อไหร่จะหลุดจากปัญหาที่มีอยู่ได้ แน่แน่นอนว่าโมนีมีแนวทางการตัดสินใจแก้ปัญหาที่เหมือนกัน เช่น ในกรณีของการทำงานโมนีทำงานเด็กเสิร์ฟได้เพียง ๑ สัปดาห์จึงเลิกแต่หันมาขายบริการ เพราะมีรายได้ดีกว่าและสบายกว่า เมื่อเรามองเพียงความหมายเบื้องต้นคงเห็นว่าโมนีคงไม่ได้มีทางเลือกมากมาย เพราะไม่เห็นต้นแบบตรงหน้าเห็นแต่ความสำเร็จของหญิงบริการรุ่นพี่ที่เป็นแบบอย่างเลยเอาอย่างเสียเลย และมันคงเป็นความสำเร็จที่รวดเร็วดีกว่าทนเป็นเด็กเสิร์ฟซึ่งไม่รู้ว่าวันไหนจะมีรายได้ที่มากเพียงพอ เมื่อผู้ศึกษาวิจัยวิเคราะห์สาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำของโมนีจากจุดเปลี่ยนที่เกิดขึ้น ซึ่งโรงลอร์ด บาร์ตส์ ได้บอกตลอดว่าให้แยกวัตถุออกมาเป็นส่วนๆ เพื่อวิเคราะห์ โดยวัตถุที่แยกออกมานั้นจะถูกให้ความหมายเบื้องต้นจากนั้นจึงค่อยนำมาคาดเดาจับและใส่ความหมายทางวัฒนธรรมลงไปจึงจะพบว่ามาคาดเดาคืออะไร ผู้ศึกษาวิจัยเห็นว่าเมื่อแยกวัตถุออกมาเป็นส่วนๆ แล้วพบว่าการตัดสินใจแบบ “อยากทำอะไรก็ทำ ทำเลย” บนจุดเปลี่ยนแต่ละขั้นตอนของชีวิตแล้วพบว่าการกลับมากระทำผิดซ้ำของโมนีนั้นคือการ “อยากทำอะไรก็ทำ ทำเลย” เมื่อเราใช้มาคาดเดาเข้าไปจับรูปสัญลักษณ์จากวาทกรรมของโมนีจะเห็นว่า จุดเปลี่ยนชีวิตจากเด็กวัยรุ่นคนหนึ่งที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับยาเสพติดจนกระทั่งต้องโทษ ไม่เคยมีจุดเปลี่ยนไหนที่จะเป็นบทเรียนชีวิตของโมนีได้ โมนีจึงเป็นสัญลักษณ์ของคนที่ใช้ชีวิตแบบอิสระ ทำอะไรตามใจโดยไม่มีหลักยึดเพื่อจะนำพาตนเองไปในเส้นทางที่ถูกต้อง แม้โมนีจะมีสามมืคนที่สามที่โมนีบอกว่า “เขาคือชีวิตของหนู” ก็ตาม บนวาทกรรมที่โมนีบอกให้เห็นว่าผู้ชายคนนี้มีคุณค่าและความสำคัญสำหรับโมนีแต่ภายใต้คุณค่านั้นก็ไม่ใช่สิ่งที่จะยึดเหนี่ยวโมนีให้ซื่อสัตย์และเดินทางไปในทางที่ถูกต้องได้ การกลับมากระทำผิดซ้ำของโมนีจึงเป็นภาพสะท้อนของคนในสมัยปัจจุบันที่พึงพอใจกับสภาพปัจจุบันชีวิต ณ ขณะนั้น โดยไม่ได้สนใจว่าจะดีขึ้น แย่ลง หรืออย่างไร ทำราวกับว่าวันพรุ่งนี้ไม่มีจริงแต่ทำวันนี้ให้ดีที่สุด เมื่อเราให้ความหมายทางวัฒนธรรมเข้าไปจะเห็นว่าสังคมเมื่อให้ความสำคัญอย่างมากกับการปลูกฝังในเรื่องการให้อิสระทางความคิด การกระทำแก่คนรุ่นใหม่ การทำอะไรตามความต้องการของตนเองของโมนีจะเป็นประโยชน์กับสังคมได้ตรงที่โมนีมีความสุขกับสิ่งที่ตนเองทำ โมนีไม่รู้สึกลัวว่าผลที่เกิดขึ้นเป็นผลที่ทำให้ชีวิตเสื่อมลงหรือสูญเสียอะไรไป แต่โมนีกลับเป็นภาพสะท้อนหลักธรรมในเรื่องของการยอมรับผลของการกระทำของตนเองได้ทุกสภาพต่างหาก ดังจะเห็นได้จากโมนีไม่เคยสนใจว่าปัจจุบันพ่อแม่จะอยู่ที่ไหน ทำอะไร โมนีไม่เคยคิดว่าจะติดต่อกับพ่อแม่ โมนีพร้อมจะตัดขาด เพียงแค่ไม่ได้คิดว่าจะติดต่อกับหรือค้นหาหากกลับไป โมนีคือผลของการหล่อหลอมทางความคิดที่ไม่ผูกพัน ยึดถือ โมนีมีอำนาจเหนือตนเองหรือทุกอย่างที่จะมากดครอบโมนีเอาไว้ จึงไม่แปลกที่โมนีจะสามารถผันตัวเองจากคนเสพยาธรรมดาไปสู่การเป็นแม่ค้ารายใหญ่ได้ เพราะผลตอบแทนจากการเป็นแม่ค้าขายยานั้นดีกว่าการเป็นแม่ค้าขายอย่างอื่นแม้แต่ขายบริการที่โมนีรับรองแล้วว่าดีมาแล้วก็ตาม ดังนั้นเมื่อตีความหมายทางวัฒนธรรมโดยผ่านผัสสะต่างๆ แล้วจะเห็นว่า แน่แน่นอนว่าโมนีต้องผันตัวเองจากคนเสพยาเป็นคนค้าแน่นอน เพราะอำนาจของสามมืคนที่สามที่มีเพื่อนเป็นตำรวจ ส่งต่ออำนาจให้กับโมนีสามารถแผ่ขยายอำนาจถ่ายทอดไปยังลูกค้ายาเสพติดของโมนีได้โดยง่าย การที่โมนีผกาด

เหนือผู้ค้าอื่นได้นั้นคงเป็นเพราะคนมีอำนาจอยู่เหนืออำนาจทางกฎหมาย ไม่ทำหน้าที่ของตนเองกลับร่วมมือกับโมในการทำผิดกฎหมาย ด้วยการเพิกเฉยปล่อยให้โมสามารถทำตามใจของตนได้ ดังเช่นการที่โมสามารถเคลียร์การจับกุมของตำรวจให้กับลูกค้าของตนเองได้ อำนาจที่ถูกเชิดชูขึ้นจากคนในวงการของโมทำให้โมอยู่เหมือนเป็นแม่ค้าคนอื่นๆ มีความเก่งกล้าอย่างมากเมื่อเทียบกับคนอายุเพียง ๒๐ กว่าๆ กับการเป็นผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่ เมื่อตีความทางวัฒนธรรมสังคมจะยอมรับหรือไม่ว่าผู้หญิงคนนี้เป็นคนที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ คนที่กว่าจะก้าวมาถึงจุดนี้ได้ต้องผ่านประสบการณ์เลวร้ายมามากแค่ไหน ประโยชน์ที่ได้จากเรื่องราวของโมคงเป็นแนวทางในการยกเป็นบทเรียนในการดำเนินชีวิตแบบไร้จุดหมายแต่เป็นชีวิตที่มีความสุข บนเส้นทางที่เลือกได้ด้วยตนเอง ทั้งที่ในความเป็นจริงการข้ามจุดเปลี่ยนต่างๆ ของตัวเองมาได้นั้น ไม่ได้มีอะไรเลยนอกจากการทำอะไรตามใจตัวเองเท่านั้น เป็นแค่การคิดชั่วครู่ชั่วคราวที่จะก้าวข้ามปัญหาหรือเรื่องราวตรงหน้า โดยไม่สนใจว่าต่อไปจะเกิดอะไรขึ้น ชีวิตมีเป้าหมายที่แปรเปลี่ยนไปเรื่อยๆ ตามแต่สถานการณ์ตรงหน้า หรือ ณ ปัจจุบันจะเป็นอย่างไรเท่านั้น ดังนั้น จะกล่าวได้ว่าปัญหาการกลับมากระทำผิดซ้ำของโมนั้นเป็นสาเหตุมาจากมายาคติที่โมกำหนดคิดจากความคิดความเชื่อที่หล่อหลอมติดตัวตั้งแต่เด็กมาจนโต การถูกเลี้ยงดูอย่างอิสระ การถูกปล่อยให้ดำเนินชีวิตอย่างอิสระมาตั้งแต่เด็กจนขาดการผูกพันและผูกมัดกับใครคนใดคนหนึ่ง อิสระภาพเหล่านี้จึงเป็นมายาคติที่หล่อหลอมโมจนโมเชื่อและเข้าใจว่าการตัดสินใจบนพื้นฐานความรู้สึกละเลยเอาแต่ใจตัวเองโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่ตามมา เป็นสิ่งที่ถูกต้องและตนเองยอมรับผลที่ตามมาด้วยความเต็มใจ การติดยาจึงเป็นเพียงเหตุผลที่ใช้บอกกล่าวคนอื่นเพราะเป็นความคิดความเชื่อที่เข้าใจง่าย มีความเป็นวิทยาศาสตร์มีเหตุผลรองรับ แต่มายาคติในการติดยาของโมนั้นจะเห็นว่ายาเสพติดเป็นเพียงผลจากการมีอำนาจเหนือผู้คนทั่วล้อมโมเท่านั้น โมเสพติดเมื่อมียาเสพติดหรือมีเงินซื้อ แต่โมไม่ได้ดิ้นรนต้องหามาเสพติดด้วยความโหยหาหรือจะลงแดงตายหากไม่ได้เสพติด ยาเสพติดจึงเป็นเหมือนวัตถุชิ้นใหญ่ที่มีไว้แสดงตนให้คนในกลุ่มเดียวกันได้เห็นว่ามีอยู่เหนือคนอื่นๆ เพราะโมไม่เพียงแต่มีเสพติดยังสามารถหามาให้คนอื่น ๆ เสพได้ด้วย

จากวรรณกรรมเรื่องเล่าของโมสามารถสรุปเป็นแผนภาพกระบวนการทำงานของมายาคติดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๕ แสดงการทำงานของมายาคติกรณีของโม

กรณีศึกษาที่ ๔ “คู่เวรคู่กรรม” กรณีของน้ำ^{๑๐๕}

น้ำ (นามสมมุติ) อายุ ๓๘ ปี ต้องโทษครั้งที่ ๒ ต้องโทษครั้งแรก คดีพระราชบัญญัติยาเสพติด (ครองครองยาเสพติดเพื่อจำหน่ายและจำหน่าย) กำหนดโทษ ๒ ปี ครั้งที่ ๒ คดีพระราชบัญญัติยาเสพติด (ครองครองยาเสพติดเพื่อจำหน่ายและจำหน่าย) กำหนดโทษครั้งสุดท้าย ๖ ปี

“เรื่องของหนูมันสุขมากเลยนะคุณ (หัวเราะ)” น้ำเติบโตมาในครอบครัวคนชั้นกลางในกรุงเทพฯ พ่อเป็นคนเข้มงวด ส่วนแม่เป็นคนเอาใจใส่ น้ำเป็นลูกคนเดียวของครอบครัว ถูกเลี้ยงดูมาอย่างดี ตอนเรียนจบ ป.๖ พ่อของน้ำยื่นคำขาดว่าน้ำต้องเรียนต่อสายสามัญเท่านั้น ไม่อนุญาตให้เรียนต่อสายอาชีพเด็ดขาด แต่ตัวน้ำเองไม่อยากจะเรียนต่อสายสามัญแล้วเพราะไม่ชอบน้ำอยากจะเรียนต่อสายอาชีพ น้ำบอกกับแม่ว่าน้ำอยากจะไปเรียนต่อพาณิชยการแห่งหนึ่งแต่แม่ก็ขัดพ่อไม่ได้ จึงบอกให้น้ำไปสมัครโรงเรียนสามัญแห่งหนึ่งแทน น้ำรู้สึกโกรธ ต่อต้าน น้ำจึงตัดสินใจหนีออกจากบ้าน ประชดพ่อกับแม่ที่ไม่ยอมทำตามความต้องการของน้ำ ในตอนนั้นเป็นแค่อารมณ์ชั่ววูบ อยากเอาชนะ แต่ปรากฏว่าพ่อโกรธมากและยื่นคำขาดว่าถ้าน้ำไม่กลับบ้านก็ตัดขาดกันไปเลย ในตอนนั้นน้ำก็แรงพอก็แรง แม่เป็นคนกลางที่น่าเห็นใจที่สุด แม่ก็บอกว่าอยากอยู่ข้างนอกก็อยู่ไปก่อนแม่ก็คอยส่งเสีย หลังจากนั้นน้ำไปสมัครเรียนพาณิชยการตามความต้องการโดยมีแม่สนับสนุนค่าใช้จ่ายทุกอย่าง ทั้งค่าเทอม ค่ากินอยู่ น้ำรู้ว่าพ่อก็รู้แต่พ่อก็ไม่ได้ว่าแม่แต่อย่างใด การได้ใช้ชีวิตข้างนอกอย่างอิสระทำให้น้ำมีความสุขมาก น้ำมีเพื่อนหลายคนและน้ำได้เริ่มรู้จักกับยาเสพติดในตอนนี้ ชีวิตในตอนนั้นช่างมีความสุขเสียเหลือเกิน น้ำได้มารู้จักกับสามีซึ่งเป็นเด็กช่างศิลป์ พ่อคบหากันสักพักน้ำก็ตั้งท้อง น้ำจึงได้เข้าไปอยู่กับครอบครัวของสามีที่แฟลตดินแดง ข้อดีของน้ำคือแม่จะท้องน้ำก็พยายามที่จะไปเรียนแม่จะคลอดลูกแล้วน้ำก็พยายามจะเรียนให้จบ ทำให้น้ำมีวุฒิ ปวช. จนถึงตอนนี้ ชีวิตครอบครัวของวัยรุ่นน้ำรู้สึกว่ามันไม่มีความสุขเอาเสียเลย เพราะทั้งน้ำและสามียังใช้เงินจากที่บ้านอยู่เลย แม่สามีเป็นดูแลลูกของน้ำซึ่งแม่สามีหวงและห่วยหลานมาก หวงแม่กระทั่งกับน้ำซึ่งเป็นแม่ น้ำกับสามีติดเสพด้วยกันทั้งคู่ สามีเวลาเสพก็ไม่ค่อยไปเรียนหรือใส่ใจการทำงานเท่าไรแต่สำหรับน้ำ น้ำตั้งใจว่ายังไงก็ขอให้ไว้วุฒิการศึกษา อีกทั้งตัวเองก็ไม่อยากจะอยู่บ้านทำงานบ้านเลี้ยงลูกเท่าไร เพราะการที่เคยอยู่แบบถูกตามใจแต่ต้องมาอยู่กับคนอื่นทำให้น้ำอีกอดใจ พอเรียนจบน้ำก็เริ่มทำงานสลับกันกับการกินเที่ยวจากเงินที่ได้จากการทำงาน ในตอนนั้นน้ำเริ่มแยกออกจากครอบครัวสามีมาเช่าหอพักอยู่ โดยสามีก็ไปๆ มาๆ ระหว่างหอพักกับที่บ้าน แต่ลูกของน้ำนั้นก็อยู่กับแม่สามีโดยแม่สามีไม่ได้ให้ออกมาตั้งแต่แรก น้ำออกมาใช้ชีวิตอยู่ไม่นาน น้ำถูกจับในคดียาเสพติดครั้งแรก และต้องโทษในเรือนจำกลางสมุทรปราการ การใช้ชีวิตในเรือนจำนั้นลำบาก กว่าที่จะปรับตัวได้ก็นานพอสมควร แต่น้ำก็เรียนรู้ทุกอย่างที่เรือนจำสอน ไม่ว่าจะเป็นอาหาร เบเกอร์ นวดแผนไทย “หนูเอาหมด เรียนหมด เวลามันจะได้หมดไปเร็ว” พอจำคุกได้ประมาณปีกว่า ๆ ตอนนั้นเรือนจำมีโครงการสำคัญคือ “โครงการกำลังใจในพระดำริพระองค์เจ้าพชรกิตติยาภา ในการน้อมนำแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในเรือนจำชั่วคราวและทัณฑสถานเปิด” ในตอนนั้นเขาคัดคนไปเข้าโครงการแล้วคนที่โครงการแล้วสามารถได้รับการ

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๔, ๒๑ เมษายน ๒๕๖๘.

พักการลงโทษกรณีพิเศษได้ ตอนนั้นน้ำอยากเข้าโครงการฯ เพราะแค่อยากจะทำพักโทษ ไม่ได้
อยากจะเรียนรู้อะไรเลย เลยสมัครเข้าโครงการ พอสมัครไปแล้วจึงได้ย้ายเรือนจำไปอยู่เรือนจำ
ชั่วคราวแค่น้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ พอไปถึงแค่น้อย รู้สึกว่าเหมือนเปิดโลก ที่นี่เป็นเรือนจำเกษตรปลูก
ผักสลัดปลอดสารพิษ ปลูกข้าว มีคาร์แคร์ มีหลายอย่างมาก แต่น้ำรู้สึกว่ “หนูคือสาวเมืองกรุงเ
(หัวเราะ) มันไม่ใช่หนู หนูจะมาตากแดดตัวดำ อยู่กับควายแบบนี้ไม่ได้นะ (หัวเราะ)” แต่อย่างไรก็ตาม
ถึงแม้จะไม่ชอบแต่น้ำก็พยายามอดทน เรียนรู้และฝึกฝนตามหลักสูตรจนกระทั่งจบโครงการและอยู่
ต่อจนครบกำหนดโทษพอถึงกำหนดปล่อยตัวน้ำไม่ได้บอกให้ใครมารับ ตั้งใจจะนั่งรถโดยสารประจำ
ทางกลับบ้านด้วยตัวเอง แต่ระหว่างทางที่กลับไปมันคิดตลอดทางว่า “นี่หรือชีวิตชั้น มันไม่ใช่ชั้น
เลย” ในใจมันมีแต่ความรู้สึกต่อต้าน เพราะการมาแค่น้อยครั้งนี้ไม่ใช่เพราะตัวเองอยากมา แต่เพราะ
น้ำคิดเพียงแค่ว่าทำอย่างไรก็ได้ที่จะปล่อยให้เร็วขึ้น จึงสมัครเข้าโครงการนี้ และตั้งใจเลยว่าถ้าปล่อย
ตัวแล้วจะต้องทำทุกอย่างที่อยากทำ ใช้ชีวิตให้สุดอีกครั้ง “สิ่งที่เค้าสอนตอนอยู่แค่น้อยไม่เคยเอาเข้า
หัวเลย มันดีมากเลยนะคะ แต่ใจหนูอยู่ๆ มันก็ต่อต้าน มันไม่เอา มันบอกว่าไม่ใช่ชั้น ไม่ใช่ชั้น”

พอมาถึงกรุงเทพฯ น้ำก็โทรบอกแม่ว่าปล่อยตัวแล้วนะ แม่ก็บอกว่ากลับมาอยู่บ้านมัย
ตอนนั้นน้ำก็ไม่อยากกลับบ้าน ไม่อยากกลับไปมีปัญหากับพ่อ จึงขอแม่อยู่ข้างนอกอีก โดยไปเช่า
หอพักอยู่ในแถวๆ บ้าน และทำงานในย่านนั้น ผลจากการต้องโทษและการได้ไปใช้ชีวิตที่เรือนจำ
ต่างจังหวัดทำให้น้ำรู้สึกว่ตัวเองเก็บกด พอพ้นโทษสิ่งที่น้ำจริงจังมากคือการเข้าแอปหาคู่และการมี
ความสัมพันธ์กับผู้ชายที่พึงพอใจจากแอปแบบไม่ผูกพัน ในระยะแรกน้ำมีความสัมพันธ์แบบมีอะไรกัน
เสร็จจกัแยกย้าย แต่ในระยะหลังน้ำรู้สึกว่น้ำจะไม่ยอมเสียเปล่ากับกับความสัมพันธ์แบบนี้อีกต่อไป
น้ำรู้สึกว่หากผู้ชายต้องการน้ำก็ต้องจ่ายเงินให้น้ำเป็นค่าตอบแทนด้วย น้ำคิดว่าวิธีการนี้ไม่ใช่การขาย
บริการเพราะน้ำไม่ได้เสนอแต่ผู้ชายเขาต้องการก็เสนอมาเอง ถ้าไม่ให้เงินน้ำก็จะไม่ไปกับผู้ชายคนนั้น
“เอาจริง ๆ นะคุณ หนูตอบไม่ได้จริง ๆ ว่าหนูผ่านผู้ชายมากี่คน (หัวเราะ)” การมีความสัมพันธ์กับ
ผู้ชายผ่านแอปนี้ น้ำพึงพอใจมาก เพราะน้ำมีความสัมพันธ์แบบนี้มาตลอดแม้จะมีครอบครัวแล้วน้ำก็
ยังคงมีความสัมพันธ์ลักษณะนี้อย่างสม่ำเสมอ “หนูติดหรือเปล่า หนูไม่รู้ สำหรับหนูมันก็วินวิน เพราะ
เขาก็ได้หนูก็ได้ หมายถึงหนูก็ได้เงินด้วย” ด้วยการที่เป็นคนที่มีอัธยาศัยดีทำให้มีคนมาชวนให้ไป
ทำงานเป็นพนักงานขายซึ่งน้ำก็ไปหลายที่และสุดท้ายมาจบที่การเป็นพนักงานขายทองชุบทองปลอม
ตามตลาดนัด ซึ่งน้ำสามารถทำยอดขายได้ดีมากระดับท็อปเซลล์ ต่อมาเจ้าของผลิตภัณฑ์ให้ไป
ประจำบูทที่ห้างแห่งหนึ่งซึ่งที่นั่นทำให้น้ำได้พบกับสามีคนที่สอง

ในขณะนั้นน้ำกลับมาใช้ยาเสพติดอีกครั้ง เพราะการหาเงินได้ง่ายทำให้หายมาเสพง่าย
อีกทั้งผลจากการออกจากเรือนจำสิ่งที่สองที่อยากทำก็คือการเสพยา เหตุผลไม่รู้ทำไมรู้สึกมันอยาก
ประชดชีวิต รู้สึกไปเองว่ชีวิตตัวเองมันบิตเบี้ยวเลยอยากประชดมันไปเลย ความจริงที่เรือนจำเขา
สอนเราดี โดยเฉพาะตอนอยู่แค่น้อยเขาสอนดีมาก ได้ฝึกดีมาก ฝึกจิตใจอยู่กับธรรมชาติ สงบ แต่ตัว
เราเองมันไม่พร้อมตั้งแต่แรก มันคิดแค่อยากจะทำพักโทษเท่านั้น มันเลยไม่เอาอะไรใส่หัวมาเลย เลย
รู้สึกว่ตัวเองเก็บกด “เก็บกดอะไรก่อน (หัวเราะ)” มารู้จักกับสามีคนนี้เพราะทำงานในพื้นที่เดียวกัน
สามีเป็นพนักงานรับผิดชอบรถเข็นในห้าง ด้วยลักษณะนิสัยของน้ำที่พูดคุยก่ง กล้าพูดกล้าคุย
ประกอบกับเพื่อนๆ ก็ชอบยุ น้ำเลยชอบแซวสามีเวลาที่เขาเดินผ่านหรือทำงานอยู่ใกล้ น้ำเป็นคน

เปิดตัวจนสามีจับสังเกตเอาน้ำน่าจะจะมีใจมาชอบพอเลยหันมาจิบน้ำ ซึ่งความจริงน้ำก็แค่พูดคุยเล่นๆ สนุกสนาน แต่พอสามีเริ่มมาจิบจริงจังในตอนนั้นน้ำเองก็ไม่มีใคร เลยตัดสินใจตกลงปลงใจอยู่กินกับสามีคนนี้เลย สามีของน้ำคนนี้เป็นคนดีมาก “เค้าเหมือนพ่อพระเลยคุณ เป็นคนดีมากกก” เงินทุกอย่างที่สามีหามาได้จะเอามาให้น้ำเป็นคนเก็บ เป็นคนเอาไปใช้ ไม่กินเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่เที่ยวเตร่ทุกอย่างตรงกันข้ามกับน้ำทุกอย่าง น้ำน่าจะลงเอยในชีวิตเมื่อมาพบกับผู้ชายคนนี้ แต่น้ำกลับรู้สึกว่ “หนูไม่ชอบ หนูไม่ชอบแฟนคนนี้เลย ไม่รู้ทำไม ทั้งที่เค้าเป็นคนดีมาก” ในขณะที่อยู่กินกับสามีคนนี้น้ำยังคงมีผู้ชายในแอบหาคู่และหาเงินจากแอบนี้ป็นรายได้เสริมทั้งทำงานที่ทำอยู่ก็สามารถให้ผลตอบแทนกับน้ำได้มากอยู่เหมือนกัน น้ำอยู่กับสามีคนที่สองได้ประมาณ ๒ ปี ก็มีลูกด้วยกัน เมื่อมีลูกน้ำรีบส่งลูกไปอยู่กับแม่ทันที แม้สามีจะบอกว่าไม่ต้องส่งไปจะเป็นคนเลี้ยงเอง แต่น้ำก็ตัดสินใจเพราะไม่อยากมีภาระและในใจตอนนั้นคิดแล้วว่า จะเลิกกับสามี เพราะรู้สึกว่ตัวเองไม่มีความสุขที่จะอยู่กับสามีอีกต่อไป แต่ก็รู้สึกสงสารสามีเพราะเขาเป็นคนดีเขาไม่ได้มีความผิดอะไร และตอนนั้นน้ำรู้จักผู้ชายคนหนึ่งนในแอบซึ่งต่อมาคือสามีคนที่สามของน้ำ และน้ำรู้สึกว่ชอบผู้ชายคนนี้ประกอบกับเบื่อหน่ายสามีปัจจุบัน จึงอยากจะเลิกว่ เมื่อน้ำเอาลูกไปให้แม่เลี้ยง น้ำก็บอกกับแม่ว่จะเลิกกับสามี โดยระยะแรกน้ำกลับมาอยู่ที่บ้านโดยอ้างกับสามีว่จะเลี้ยงลูกของแยกกันอยู่สักพัก ต่อมาน้ำจึงขอแม่แยกออกมาอยู่ข้างนอกและให้ลูกอยู่กับแม่ต่อไป ส่วนสามีระยะแรกยังไม่เข้าใจว่ น้ำจะแยกทางก็ยังคงส่งเสียดูแลน้ำอยู่เป็นปกติ แต่พอรู้แล้วว่าน้ำได้ทิ้งไปสามียังคงส่งเสียเงินให้ลูกอยู่และฝากบอกมา กับแม่น้ำตลอดว่ “ยังรออยู่หากน้ำจะกลับมาอยู่ด้วยกันก็ยินดี” น้ำบอกเล่าว่ “เขาเป็นคนดีจริงๆ ค่ะ เขารู้ว่ น้ำมาติดอยู่ที่นี่ เขาบอกว่าถ้าออกไปจะไปอยู่กับเขา เขาก็ยินดี เขายังรออยู่ แต่หนูเองเป็นอะไรก็ไม่รู้ หนูไม่เอาเลย หนูบอกแม่ไปเลยว่ไม่เอา ไม่ไป ดุสิตนดี้ ไม่ชอบ”

หลังจากเลิกกับสามีคนที่สองแล้ว น้ำตัดสินใจมาอยู่กินกับสามีคนที่สาม ซึ่งแต่เดิมอยู่ในสถานะกิ๊กต่อมาได้มาเป็นสามีภรรยากันอย่างจริงจัง สามีคนที่สามน้ำรู้สึกว่รักและหลงเขามาก “เขาครบเรื่องมาก ดีมากในเรื่องนั้น (เพศสัมพันธ์) มันดีจริงๆ หนูก็ไม่รู้จะอธิบายยังง หนูรู้สึกว่รักคนนี้ ไม่อยากไปจากคนนี้” เมื่อน้ำมีสามีคนนี้ น้ำยังคงมีผู้ชายอยู่ในแอบเหมือนเดิม น้ำบอกว่าผู้ชายคนนี้ดีในเรื่องอย่างว่ แต่เลวทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการไม่ทำมาหากิน การขายและเสพยา การทำร้ายร่างกาย หึงหวง ครบเครื่องทุกอย่างจริงๆ “มันเลวมากนะคุณแต่หนูก็รักมัน ไม่รู้ทำไม มันตบหนู ตีหนู หนูก็ทนได้ แต่มันก็รักหนูนะ หนูดูออก” พอได้มาอยู่กับสามีคนที่สาม น้ำเข้าสู่วงการการค้ายาเสพติดแบบเต็มตัว น้ำไม่ได้ทำงานเหมือนเมื่อก่อน แต่มีอาชีพเป็นคนขายยาพร้อมกับสามีคนในวงการรู้จักกันว่ “เจ๊น้ำ” ตลอดเวลาที่ทำยาอยู่น้ำรู้สึกกลัวว่ตัวเองจะถูกจับ แต่สามีก็ได้มีแนวโน้มจะหยุด อีกทั้งตัวเองก็ติดเสพติดไม่รู้จะออกจากวงจรนี้อย่างไร “ทำไมหนูถึงไม่เลิก ทั้งเรื่องยาทั้งเรื่องแฟน เรื่องยาหนูเข้ามาแล้วก็รู้จะออกยังง พอจะหยุดมันก็จะมีคนโทรมา มีคนมาหา จะเอางานเอาของ หนูก็ทำก็หยุดไม่ได้ มันได้เงินนั้นแหละ ส่วนเรื่องแฟน แม่หนูว่แฟนคนนี้นั้นเป็นคู่กรรมคู่เวรของหนู หนูก็ว่าจั้นแหละค่ะ ขนาดมันเลวขนาดนี้หนูก็ยังอยู่กับมัน ไอ้เรื่องอย่างว่พออยู่ด้วยกันนานมันก็ชินมันก็ไม่ตื่นเต้นแล้ว แต่ก็ไม่รู้ว่ทำไมมันเลิกไม่ได้” น้ำเล่าให้ฟังสีหน้าท่าทางจริงจัง “มันเป็นคู่คดีหนู ปล่อยตัววันเดียวกัน มันเขียนจดหมายมาบอกว่ วันปล่อยจะมารอรับที่หน้าเรือนจำ ครั้งนี้หนูไม่อยากจะเข้าเรือนจำอีกแล้ว หนูแก่แล้ว หนูเบื่อ หนูอยากออกไปดูแลแม่ อยากออกไปเลี้ยงลูก หนูรู้ว่ถ้าออกไปอยู่กับแฟนมันต้องลากหนูกลับมาอยู่ในนี้อีกแน่นอน หนูตั้งใจว่จะไปครั้งนี้จะเลิกกับมัน เลิก

ทุกอย่าง หนูจะออกไปนวด ไปทำงานจริงจังสักที แต่หนูกังวลอยู่ว่าจะทำยังไง มันต้องมารอหนูอยู่หน้าเรือนจำแน่นอน”

เหตุผลที่น้ำกลับเข้าสู่เรือนจำครั้งที่สอง น้ำบอกว่าเป็นเพราะสามีคนที่สาม “แฟนเล่นยาขายยา เข้ามาครั้งนี้ถูกล่อซื้อ มันเป็นคนให้ตำรวจมาล่อซื้อหนู คู่มันทำ ตำรวจเขาจับมันก่อน เขาขายยาผลอยากได้ของกลางเพิ่ม มันก็พาเขามาที่ห้องก็มาเจอหนูกับของกลาง หนูรู้ว่ามันกลัวว่าถ้าหนูอยู่ข้างนอกหนูจะทิ้งมัน มันก็เลยพาหนูเข้ามาด้วย” เมื่อถูกถามว่าทำไมถึงไม่เลิกกับสามีก่อนหน้านี้ น้ำให้เหตุผลว่า “ในความเลวของมัน มันก็มีความดี หนูรู้ว่ามันรักหนู เงินที่หาได้จากการขายยามันก็แบ่งให้หนู เงินที่ได้มาก็พาหนูไปเที่ยว ใช้ชีวิตแบบผิวเผินทั่วไป มีทุกข์บ้างมีสุขบ้าง หนูก็รักมันด้วยละ ไม่รู้เหมือนกันว่าทำไม คงเป็นคู่เวรคู่กรรมเหมือนที่แม่หนูว่านั่นแหละ” เมื่อทำถามทำไมน้ำไม่หยุดเสพ น้ำตอบว่า “หนูคงยังติดอยู่ ยังเที่ยว ยังสนุก เลยยังไม่เลิกเสพ พอมาอยู่กับแฟนคนนี้ของมันมีเสพเยอะก็เลยไม่หยุด” “หนูว่ากรรมราชทัณฑ์ คงจะเสียใจกับหนูอยู่เหมือนกันนะ ตอนอยู่สมุทรปราการหนูได้ฝึกหัด นวดแผนไทย เบเกอรี่ อาหาร ได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ให้ไปฝึกไปเรียนที่แคน้อย ที่นั่นมีอิสระกว่าที่เรือนจำปิด ได้เห็นผู้คน เห็นถนนหนทาง ได้ดูโทรทัศน์แบบรายการสด ที่แคน้อยเขาไม่ได้มาจำกัดเคี้ยวเซ็นเรื่องระเบียบวินัยกับเรามากเหมือนเรือนจำปิด เขาเปิดโอกาสให้เราคิด ให้เราได้แสดงความคิดเห็น บอกสอนให้เราเรียนรู้ บอกเสมอว่าสิ่งที่โค้ชสอนจะไปปรับใช้อย่างไร หนูได้เรียนรู้หลายอย่างจากที่นั่น แต่หนูก็ไม่เอา ตอนนั้นคิดว่าเราคงเด็กเลยคิดอะไรแบบเด็กๆ ไม่เอาอะไรสักอย่าง หนูก็เสียใจเหมือนกันนะ เพราะโครงการนั้นไม่ใช่ว่าผู้ต้องขังจะเข้าไปได้ง่ายๆ เขาจะคัดจากผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดี มีความสนใจ ผ่านการเรียนการฝึกอบรมอะไรหลายๆ อย่างมาก่อน ถึงจะไปได้ หนูก็เก่งไงสามารถแสดงออกได้ว่าหนูเก่ง หนูพร้อมจะไป พอออกมาทำเสียเลย” “หนูเชื่อจริงๆ ว่าแฟนคนนี้ของหนูคือคู่เวรคู่กรรม แม่หนูพูดตลอดและย้ำมาตลอด เขาบอกว่าเวลาไปทำบุญก็กรวดน้ำให้มันไป ไปจากชีวิต หนูยังเถียงแม้ว่ามันจะไปได้ยังไล่หนูรักเค้าหนูมีชีวิตที่ดีอยู่แล้วหลายอย่าง แต่ชีวิตที่ผ่านมาเหมือนใช้ชีวิตรอ รอผู้ชายคนนี้ ทั้งผู้ชายดีๆ เพื่อที่จะมาใช้ชีวิตกับผู้ชายคนนี้ คิดดู มันคืออะไร ถ้าไม่ใช่เวรกรรม แม่ก็พูดกับหนูตลอดว่ามันเป็นคู่เวรคู่กรรมของหนู จนหนูเชื่อไปแล้วว่ามันคงเป็นอย่างนั้นจริงๆ”

วิเคราะห์มายาคติในกรณีของน้ำ

จากวรรณกรรมของน้ำ ผู้ศึกษาวิจัยได้นำเรื่องเล่าศึกษาเป็นกรณีศึกษานำมานำเสนอให้เห็น ๒ บริบท คือ บริบทที่ ๑ ภาพการดำเนินชีวิตจนกระทั่งกลับมากระทำความซ้ำซึ่งเป็นเรื่องส่วนบุคคลของน้ำ และบริบทที่ ๒ ภาพของกระบวนการให้การปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์และเรือนจำทัณฑสถานในบริบทของการส่งต่อผู้ต้องขังไปสู่สังคม

บริบทที่ ๑ บริบทของน้ำ

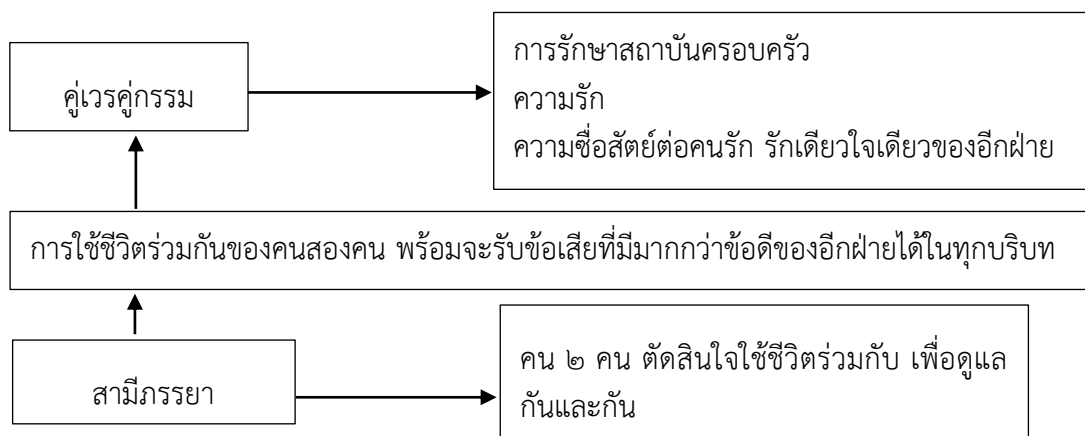
น้ำเป็นตัวแทนของคนในสังคมเมืองหลวงที่มีอิสระในการดำเนินชีวิต สามารถตัดสินใจดำเนินชีวิตแบบคนเป็นผู้ใหญ่ ผ่านการอบรมสั่งสอนของครอบครัว ดังนั้นแม้ว่าน้ำจะมีครอบครัวที่เคร่งครัดในการอบรมสั่งสอน แต่น้ำก็สามารถออกแบบชีวิตของตนเองได้โดยที่ครอบครัวยังคงสนับสนุนช่วยเหลือ หากน้ำสามารถพูดบอกใจได้ น้ำคงบอกว่าคนมีครอบครัวคอยอบรมสั่งสอนก็

สามารถต้องโทษได้เช่นเดียวกัน เพราะตลอดชีวิตของน้ำพ่อแม่อีกไม่เคยสอนให้น้ำทำผิดกฎหมาย มีแต่คอยบอกว่าเป็นคนดี ดังนั้น วรรณกรรมของน้ำเมื่อเปรียบกับวรรณกรรมของโจ้นั้นมีเนื้อเรื่องที่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาการนำเสนอหรือโครงสร้างของเรื่องแล้วกลับพบว่ามีความเหมือนกันดังนี้

โจ้	เด็กกำพร้า	น้ำ	ลูกคนเดียว
โจ้	เชื่อว่ากระทำผิดเพราะ	น้ำ	กระตบผิดเพราะ
	ไม่มีครอบครัวอบรมสั่งสอน		แม่บอกว่าผู้ชายเป็นคู่เวรคู่กรรม
โจ้	เกี่ยวข้องกับยาเสพติด	น้ำ	เกี่ยวข้องกับยาเสพติด
โจ้	ต้องโทษ	น้ำ	ต้องโทษ
โจ้	กระทำผิดกฎหมาย	น้ำ	กระทำผิดกฎหมาย
โจ้	กระทำผิดซ้ำ	น้ำ	กระทำผิดซ้ำ

จากโครงสร้างดังกล่าว เมื่อมาขยายตีทำงานจะพบว่า การเรียนรู้ทางการบอกสอน จากการสื่อสาร หรือกระบวนการต่างๆ ที่ทั้งโจ้และน้ำนำเอามายึดถือเป็นความจริง กรณีของโจ้นั้นโจ้เชื่อปมติดค้างในใจคือต้นเหตุที่ทำให้ต้องโทษ ในขณะที่น้ำเชื่อว่าคำบอกกล่าวของแม่ที่ว่าแฟนของน้ำเขา คือคู่เวรคู่กรรม น้ำยึดถือคำสอนนี้มากกว่าคำสอนในเรื่องคุณธรรมจริยธรรม ศีลธรรมหรือเรื่องของกฎหมาย ทำให้น้ำประพฤติดันละเมิดกฎศีลธรรมและกฎหมายซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนในที่สุดต้องเข้าสู่เรือนจำ ทั้งกรณีของโจ้และน้ำเมื่อผัสสะเข้ามาสัมผัสและเมื่อมาขยายตีทำงาน เจ้าของเรื่องเล่าจึงให้ความหมายและตีความมายาคตินั้นว่าเป็นสาเหตุนำไปสู่การกระทำผิด ในกรณีของน้ำนั้นการถ่ายทอดความเชื่อและค่านิยมจากรุ่นแม่ถึงรุ่นลูกในเรื่องความซื่อสัตย์ รักเดียวใจเดียว ในเรื่องของคู่ครองและการรักษาสถาบันครอบครัวนั้นเป็นสิ่งสำคัญ โดยการส่งต่อความเชื่อในเรื่องของ “คู่เวรคู่กรรม” ไปให้กับน้ำ น้ำกลับเอาความคิดความเชื่อนี้มายึดถือมากกว่าเจตนารมณ์ของคำพูดที่ต้องการให้น้ำทำความเข้าใจและพิจารณาตัวเองของตน น้ำยึดเอาเอาไว้ว่าจะต้องอยู่กับชายคนนี้เพราะเขาคือคู่เวรคู่กรรม แม้ว่าชายคนนี้จะนำพาความโหดร้ายความเลวร้ายต่างๆ มาสู่ตนก็ตาม น้ำกลับยึดถือทัศนคติและความเชื่อนี้เอาไว้แทนความหมายว่าต้องซื่อสัตย์ ต้องรักเดียวใจเดียวต่อคู่ของตน

จากบริบทที่ ๑ สามารถทำเป็นแผนภาพการทำงานของมายาคติได้ดังนี้

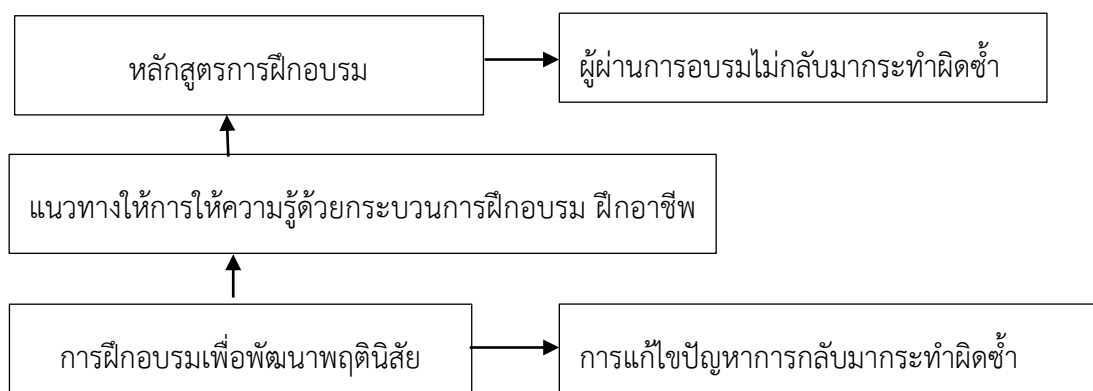

แผนภาพที่ ๔.๖ แสดงการทำงานของมายาคติกรณีของน้ำในบริบทที่ ๑

บริบทที่ ๒ บริบทของเรือนจำทัณฑสถานและกรมราชทัณฑ์

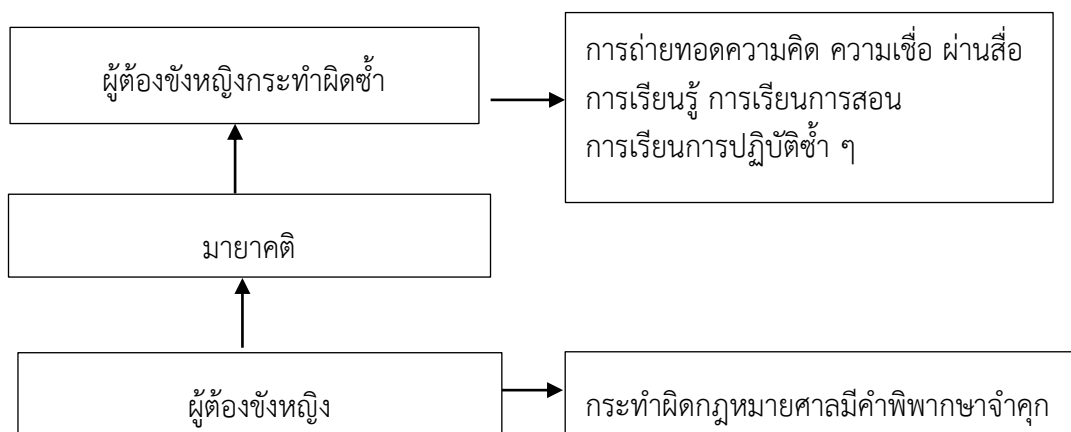
น้ำเป็นตัวแทนของผลผลิตจากกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูของเรือนจำทัณฑสถานจนถึงกรมราชทัณฑ์ ผู้ต้องขังหนึ่งคนที่ได้รับการพัฒนาในระดับเรือนจำตั้งแต่การศึกษาอบรม ฝึกวิชาชีพ ไปจนถึงการได้รับการคัดเลือกเข้าโครงการพิเศษนั้น ต้องใช้งบประมาณ บุคลากร ตลอดจนทรัพยากรที่ได้มาจากงบประมาณจากรัฐซึ่งเป็นเงินภาษีของประชาชนจำนวนมาก การมีโครงการพิเศษนอกเหนือจากโครงการประจำย่อมต้องใช้บุคลากรระดับมืออาชีพมาพัฒนาตั้งแต่กระบวนการจัดการหลักสูตรจนกระทั่งการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและปล่อยตัวพ้นโทษ ไม่แปลกที่ผู้ต้องขังหนึ่งคนอาจจะไม่ได้รับรู้ นั่นเป็นผลมาจากกระบวนการทำงานของกรมราชทัณฑ์และเรือนจำทัณฑสถาน แยกผู้ต้องขังออกจากกระบวนการ ผู้ต้องขังมีหน้าที่เข้ามาศึกษาอบรมตามแนวทางการพัฒนาพฤตินิสัย เมื่อฝึกอบรมเสร็จต่างก็แยกย้ายกันไป เมื่อโครงการใหม่เข้ามาก็เข้ามาอบรมใหม่แล้วก็แยกย้ายกัน วงเวียนไปเรื่อยๆ จนกระทั่งปล่อยตัว โดยเจ้าหน้าที่ เรือนจำทัณฑสถานหรือผู้เกี่ยวข้อง รวมไปถึงผู้ต้องขังเอง รู้สึกกลมกลืนไปแล้วว่าเป็นสิ่งที่ต้องทำ ในที่ที่ต้องทำไม่ได้เข้าใจว่าเมื่อเรียนรู้แล้วจะต้องทำอะไรต่อไป ในระดับเรือนจำทัณฑสถานย่อมมีความมั่นใจว่าก่อนการปล่อยตัวพ้นโทษ ผู้ต้องขังต่างได้รับการเรียนรู้ ศึกษาอบรม อย่างน้อยคนละ ๑ หลักสูตรก่อนปล่อยตัวอย่างแน่นอน ในขณะที่กรมราชทัณฑ์ซึ่งเป็นหน่วยงานระดับนโยบายก็ได้ทำหน้าที่ในการออกแบบหลักสูตร จัดหา งบประมาณและทรัพยากรสนับสนุน โดยทุกอย่างถูกขับเคลื่อนไปพร้อมกันจนผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการนี้นับตั้งแต่ผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่ เรือนจำทัณฑสถาน และกรมราชทัณฑ์ ต่างเชื่อโดยผัสสะของตนเองที่กระทำต่อเนื่องมาเรื่อยๆ เป็นประจําๆ ได้เกิดผลดีต่อผู้รับคือผู้ต้องขังอย่างแท้จริง ซึ่งตัวผู้ต้องขังเองก็รับรู้โดยเอาผัสสะของตนเองว่าเมื่อถึงเวลาตัวเองก็ต้องวนเข้าสู่กระบวนการ โดยไม่สามารถแยกความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ การศึกษาอบรม มาใช้เป็นประโยชน์ได้ โดยผู้ศึกษาวิจัยเชื่อเป็นสาเหตุมาจากมายาคติที่เคลือบแฝงอยู่ในกระบวนการให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังไม่ได้เชื่อว่าตนเองจะมีการเปลี่ยนแปลงจากการศึกษาอบรม แต่เข้าสู่กระบวนการเนื่องจากเรือนจำทัณฑสถานคัดเลือกให้เป็นไปตามที่กรมราชทัณฑ์ กำหนด ในขณะที่เรือนจำทัณฑสถานและกรมราชทัณฑ์กลับมีความเชื่อร่วมกันว่า เมื่อผู้ต้องขังผ่านกระบวนการต่างๆ เหล่านี้ไปจะทำให้ผู้ต้องขังไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นจนกระทั่งปลายทางไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำต่อไปอีก

จากบริบทที่ ๒ สามารถทำเป็นแผนภาพการทำงานของมายาคติได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๗ แสดงการทำงานของมายาคติกรณีของน้ำในบริบทที่ ๒

จากกรณีศึกษาที่ ๑ – ๔ สามารถสรุปกระบวนการทำงานของมายาคติที่เป็นผลทำให้ผู้ต้องขังหญิงกลับมากระทำผิดซ้ำ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๘ แสดงสรุปการทำงานของมายาคติกรณีของน้ำ

๔.๒.๓ ผลการวิเคราะห์มายาคติจากกรณีศึกษา

จากกรณีศึกษาทั้ง ๔ กรณีสามารถวิเคราะห์มายาคติได้ดังนี้

๑) มีวาทกรรมที่ผู้ต้องขังหญิงเหล่านั้นบอกเล่าขึ้น โดยวาทกรรมนั้นสะท้อนมุมมอง ค่านิยม ทศนคติ ที่ได้รับการหล่อหลอมทางความคิด ผ่านการเรียนรู้ บอกเล่า การโฆษณาชวนเชื่อ จนวาทกรรมนั้นแทรกซึมฉีกเป็นเรื่องราวเดียวกันวิถีชีวิต แขนงนิยมกลมกลืนเป็นธรรมชาติ จนไม่มีใครตั้งคำถามว่าวาทกรรมนั้นเป็นวาทกรรมที่สะท้อนความเป็นจริงอย่างแท้จริงหรือเป็นเพียงการลงให้เชื่อเท่านั้น

๒) ลักษณะของวาทกรรมที่พบได้สร้างสัญญาณขึ้นมาเพื่อสื่อความหมายทางวัฒนธรรม มายาคติที่พบจากการศึกษาวิจัยทั้งในด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านยาเสพติด ด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และด้านค่านิยมและความเชื่อ มีสื่อสัญญาณที่ส่งผ่านผู้ต้องขังไปยังผู้คน สังคมทุกระดับ โดยผู้คนและสังคมต่างใส่ผัสสะการรับรู้เข้าไปด้วยความเอนเอียงทำให้ผู้ต้องขังหญิงเหล่านั้นเป็นฝ่ายถูกกระทำจากโครงสร้างสังคมและสถาบันทางสังคมทำร้ายจนเป็นสาเหตุให้ผู้ต้องขังหญิงเหล่านั้นกลับมากระทำผิดซ้ำ

๓) มีกระบวนการลงให้หลง ไม่ใช่การโฆษณาชวนให้เชื่อ เนื่องจากมายาคติที่เกิดขึ้นไม่ได้ปิดบังอำพรางตัวเอง มายาคติเหล่านั้นปรากฏขึ้นต่อหน้าทุกๆ คน อย่างเปิดเผย เป็นสิ่งประกอบสร้างทางวัฒนธรรมที่คนในสังคมคุ้นเคยจนไม่ทันได้สังเกตเห็น ทุกคนในสังคมหลงผิดคิดว่ามันเป็นธรรมชาติหรือเป็นไปตามสามัญสำนึก ซึ่งมายาคติเหล่านั้นแผ่ซ่านซึมลึกต่างไปจากการยึดยึดค่านิยมและความเชื่อ ความเป็นธรรมชาตินี้ถูกทำให้เชื่อจนไม่มีการตั้งคำถามหรือแสดงความคิดเห็น ทำให้เกิดการยอมรับไปโดยธรรมชาติและเชื่อถือเอาเป็นความจริง

๔) มายาคติเป็นสิ่งที่เปิดเผยออกมาในรูปแบบของทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ ส่งออกมาเป็นพฤติกรรม จึงทำให้ยากที่จะจำแนกแยกแยะได้ว่าสิ่งที่เปิดเผยออกมานั้นเป็นสิ่งที่สะท้อนความเป็นจริงหรือเป็นสิ่งที่สะท้อนมายาคติ

๕) มายาคติแอบแฝงอยู่ในทุกมิติ ทุกด้าน ผู้ต้องขังที่ไม่เท่าทันหรือเรียนรู้และแยกแยะว่า สิ่งใดคือมายาคติและยึดถือเอามายาคติไปดำเนินชีวิต ผู้ต้องขังจึงตกอยู่ในวังวนของปัญหาจนต้องกลับ เข้าสู่เรือนจำอีกครั้ง

๔.๓ แนวทางการปรับเปลี่ยนมายาคติเพื่อป้องกันการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง

ผู้ศึกษาวิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในส่วนของผู้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการ แก้ไขฟื้นฟู จำนวน ๒ คน ผู้พันโทฯ จำนวน ๒ คน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๕ คน ได้แก่ อดีตอธิบดีกรมราชทัณฑ์ จำนวน ๑ คน นักวิชาการอิสระผู้เชี่ยวชาญด้านโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟู จำนวน ๑ คน ผู้บริหารในทัณฑสถานหญิงสังกัดกรมราชทัณฑ์ จำนวน ๑ คน เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการขับเคลื่อนนโยบายด้านการแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง จำนวน ๑ คน และอาสาสมัครราชทัณฑ์ผู้ทำหน้าที่ในการติดตามผู้พันโทฯ และสนับสนุนความช่วยเหลือแก่ผู้พันโทฯ จำนวน ๑ คน โดยใช้คำถามดังต่อไปนี้

๑. การแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงควรมีแนวทางอย่างไร
๒. การแก้ไขมายาคติที่ส่งผลกระทบต่อการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงควรมีแนวทางอย่างไร
๓. แต่ละภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายและแนวทางในการแก้ไขมายาคติของผู้ต้องขังอย่างไร

ผลการศึกษาดังต่อไปนี้

๔.๓.๑ แนวทางในการแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง

การให้ผู้ต้องขังเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตรการศึกษาอบรม กระบวนการฝึกอบรมควรสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เข้าถึงได้ง่าย และชัดเจนและเน้นการมีส่วนร่วม เพิ่มหลักสูตรที่เน้นเรื่องระเบียบวินัยเข้มข้นให้มากขึ้น การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อจัดกลุ่มผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำแบบพลังพลาดและแบบซ้ำซากออกจากกัน เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาและแก้ไขปัญหที่ตรงจุด “การฝึกอบรมส่วนใหญ่จะให้ผู้ต้องขังเข้าจำนวนมาก มุ่งเน้นจำนวนมากเกินไปทำให้ต้องชะงักเรียน การเรียนที่เป็นพวกฝึกอาชีพก็ไม่เคยได้จบเพราะต้องใช้ตัวแทนคนสองคนเข้าไปเรียน ทำให้ไม่เห็นภาพ บางครั้งได้ฝึกครั้งเดียวไม่รู้เลยว่าที่ตัวเองทำรสชาติเป็นยังไง บางครั้งบางหลักสูตรเพื่อนๆ ผู้ต้องขังมาเรียนเพราะอยากได้ของกินเลยมาเรียนกันมาก เข้ามาแล้วไม่สนใจจะแย่งของกิน จะกินเท่าเดียวมากวนคนอื่นฯ”^{๑๐๖} “การฝึกอบรมบางครั้งได้เรียนเร็วเกินไป เคยเข้าเรียนเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยเรียนล่วงหน้าเป็นปี พอเรียนจบก็แยกย้ายเข้าทำงานเหมือนเดิมพอถึงตอนปล่อยตัวจริงๆ ที่เรียนมาลืมหมดแล้ว”^{๑๐๗} “ควรนำเรื่องระเบียบวินัยเข้ามาในระบบของการฝึกอบรมสำหรับผู้ต้องขังหญิงด้วย

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๓, ๑๘ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๕, เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

ปัจจุบันพอเห็นว่าเป็นผู้หญิงก็จะละเลยตรงนี้ แต่พอนำมาผู้ต้องขังก็ขาดระเบียบไม่มีวินัยในการเรียนรวมถึงไม่มีวินัยเมื่อไปอยู่กับครอบครัวและสังคม”^{๑๐๘} “การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อจัดกลุ่มแก้ไขผู้ต้องขัง โดยแบ่งผู้ต้องขังออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ ผู้กระทำผิดโดยพลั้งพลาดและผู้กระทำผิดโดยสันดาน กรมราชทัณฑ์หรือเรือนจำทัณฑสถานต้องกล้าที่จะมุ่งเน้นเฉพาะเขาต้องการแก้ไขและเขาสามารถแก้ไขได้ เนื่องจากเรามีงบประมาณจำนวนการนำงบประมาณมาลงกับผู้ต้องขังทุกรายนั้นจะทำให้การลงทุนไม่คุ้มค่า ประโยชน์ กลุ่มที่กระทำโดยสันดานและไม่อยากพัฒนาตัวเองเราควรใช้วิธีการอื่นกับเขา เช่น การส่งเสริมการทำงานรับจ้างแรงงาน ให้เขาทำงานแล้วได้เงินปันผลเพื่อให้เขานำออกไปใช้เมื่อพ้นโทษ ส่วนคนที่เขาทำผิดจากความพลั้งพลาดนอกจากการฝึกอบรม ฝึกอบรมแล้วต้องสนับสนุนภายหลังพ้นโทษ เช่น ทุนประกอบอาชีพ สนับสนุนเรื่องการทำงานตำแหน่งงาน”^{๑๐๙}

การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมที่ใช้ระยะเวลาการฝึกอบรมและติดตามผลที่ยาวนานกว่าการฝึกอบรมทั่วไป เนื้อหาของหลักสูตรเน้นการเสริมพลังอำนาจ (empowerment) เพื่อให้ผู้ต้องขังหญิงได้เรียนรู้และฝึกฝนการนำออกมาใช้ รวมถึงทำให้เกิดความกล้าในการนำออกมาใช้ และการฝึกฝนให้เกิดความยับยั้งชั่งใจและความสำนึกผิดในการกระทำของตนเอง การพัฒนาผู้ต้องขังหญิงต้องเน้นการฝึกวิชาชีพที่ต่อเนื่อง ทำให้เกิดทักษะ ทำให้นำไปใช้ได้จริงภายหลังปล่อยตัวออกไป และต้องนำภาคเครือข่าย ครอบครัว ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขด้วย “หลักสูตรการฝึกอบรมต้องเป็นแบบพุ่งเป้า มีระยะเวลายาวนานเพียงพอที่จะทำให้เกิดทักษะและความชำนาญ หลักสูตรที่ฝึกเช่นอาชีพต้องเป็นจริงได้เมื่อออกไปแล้วในแต่ละหลักสูตรต้องนำภาคเครือข่าย ครอบครัวชุมชน สังคม เข้ามามีส่วนร่วมเพราะถ้าแก้ไขผู้ต้องขังอย่างเดียว เมื่อพ้นโทษไปครอบครัวก็จะไม่เข้าใจ ไม่ร่วมมือในการดูแลผู้พ้นโทษ”^{๑๑๐} “ปัญหาของผู้หญิงคือการพลังอำนาจ (empowerment) ที่ต่อสู้กับจิตใจหรือปัจจัยแวดล้อมภายนอก ผู้ต้องขังหญิงก็เช่นเดียวกัน ภาวะพึ่งพิงผู้ชายการยินยอมต่อปัญหาทุกสภาพหรือแม้แต่การไม่สามารถยับยั้งชั่งใจตนเองได้ ทำให้ผู้หญิงต้องเข้าสู่สถานะของผู้พ้นโทษ วนเวียนซ้ำแล้วซ้ำเล่า ดังนั้นการที่จะแก้ไขปัญหานี้จึงจำเป็นที่จะต้องทำให้ผู้หญิงเหล่านี้เข้มแข็งขึ้นมาอย่างภาคภูมิใจมีความกล้าที่จะเปลี่ยน”^{๑๑๑} “สิ่งสำคัญของการพัฒนาผู้ต้องขังหญิงคือการทำให้เขาได้รู้สึกสำนึกผิดในการกระทำก่อนเป็นลำดับแรก ถ้าเขาไม่เรียนรู้หรือรู้สึกว่าเขาผิดแล้วเขาต้องรับผิดชอบตัวเองผู้อื่น สังคมอย่างไร เขาก็จะกลับมาอีก เขาจะใช้ประโยชน์จากความเป็นผู้หญิงมาเป็นข้ออ้างหรือแม้แต่ข้อต่อสู้ในการกระทำผิดต่อไปอีกเรื่อยๆ”^{๑๑๒}

การนำทรัพยากรจากภายนอกเข้ามาสนับสนุนการปฏิบัติภายในเรือนจำทัณฑสถานให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง รวมถึงการประสานความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพระหว่างกรมราชทัณฑ์และภาคเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง “ทรัพยากรจากหน่วยงาน

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๕, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๖, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๗, ๒๑ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๘, ๒๑ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๙, ๒๑ เมษายน ๒๕๖๘.

ภาคเอกชนหลายหน่วยงานอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำ ไม่ใช่เพราะเขาส่งสารผู้ต้องขังหญิงแต่เขาต้องการที่จะปกป้องดูแลครอบครัวของเขา สังคมของเขาให้ปลอดภัย แต่จะให้ภาคเอกชนมุ่งรับผู้พ้นโทษไปทำงานอย่างเดียวนั้นก็เป็นไปได้ยาก เพราะยังมีบริษัทต่างๆ ก็ยังคงต้องการคนที่ไม่มีความผิดอาชญากรรมเข้าร่วมงาน เพราะเขากลัว เพราะสื่อต่างๆ ลงข่าวผู้ที่พ้นโทษออกไปว่าไปทำร้ายคน ไปทำผิดอีกอยู่เป็นประจำเขาจึงกลัว ไม่ไว้วางใจ แต่เขาเหล่านั้นยินดีที่จะช่วยเหลือเรื่องทรัพยากรสนับสนุน เช่น ทุน วัสดุอุปกรณ์ วัตถุดิบเราอย่าไปคาดหวังให้เขาเป็นคนของเราไป แต่เรารับในสิ่งที่เขาจะช่วยเหลือเรา”^{๑๓๓} “สิ่งหนึ่งที่เรือนจำทัณฑสถานต้องกลับมาพิจารณา คือ การทำงานร่วมกับภาคเครือข่าย อาสาสมัครหรือภาคีต่างๆ เมื่อเข้ามาแล้วก็อยากจะช่วย แต่พอเข้ามาแล้วเราพบว่าเมื่อเปลี่ยนผู้บริหาร เปลี่ยนนโยบาย ก็เปลี่ยนภาคีไปด้วย โดยเฉพาะถ้าเป็นกลุ่มศาสนา ทำให้หน่วยงานภาครัฐรู้สึกเหมือนไม่จริงใจในการเข้ามาทำงานร่วมกัน”^{๑๓๔}

๔.๓.๒ การแก้ไขมายาคติที่ส่งผลกระทบต่อการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง

การทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกกระบวนการของการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังและการแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำ ได้แก่ ผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่ เรือนจำทัณฑสถาน กรมราชทัณฑ์ ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ได้เข้าใจร่วมกันว่า ปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงมีสาเหตุหนึ่งที่มีสาเหตุมาจาก “มายาคติ” จากนั้นจึงมีหลักสูตรการฝึกอบรมที่ใช้กระบวนการในการปรับเปลี่ยน “ต้องมีหลักสูตรการฝึกอบรมในเรื่องนี้เป็นการเฉพาะ โดยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสม เริ่มต้นนำร่องแล้วขยายความสำเร็จออกไปยังเรือนจำทัณฑสถานอื่น ๆ หากสามารถทำสำเร็จในผู้หญิงก็สามารถนำไปใช้ต่อกับผู้ชายได้ เพราะมายาคติไม่ได้เกิดแต่กับผู้หญิง มันเกิดขึ้นกับทุกคน”^{๑๓๕} “สนับสนุนให้มีหลักสูตรการฝึกอบรม หลักสูตรต้องเน้นการมีส่วนร่วมและฝึกการคิดทบทวนตัวเอง ต้องมีเวลาสำหรับการติดตามผลที่มากเพียงพอ”^{๑๓๖} “หลักสูตรการฝึกอบรมที่เป็นเฉพาะสำหรับเรื่องนี้ยังคงมีความจำเป็น”^{๑๓๗}

๔.๓.๓ นโยบายและแนวทางในการแก้ไขมายาคติของผู้ต้องขังหญิง

ควรเริ่มตั้งแต่ต้นนโยบายระดับประเทศจนมาถึงนโยบายของกรมราชทัณฑ์ การสร้างการยอมรับต่อสังคมต้องเปลี่ยนรูปแบบการสร้างภาพจำที่เน้นการถูกกดทับไปสู่การยอมรับ ไปเป็นการสร้างความภาคภูมิใจจากการได้รับโอกาสจากสังคม การเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่มีความรับผิดชอบเคารพและให้เกียรติผู้อื่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องสร้างโอกาสให้กับผู้พ้นโทษก่อนจึงส่งต่อให้หน่วยงานภาคเครือข่าย นโยบายในเรื่องการติดตามผู้พ้นโทษควรมีการปรับเปลี่ยนและให้โอกาสอย่างแท้จริง “ราชทัณฑ์ต้องสร้างภูมิคุ้มกันให้กับผู้ต้องขังด้วยการสร้างให้เขามีความพร้อมเพื่อออกไปสู่

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๐, ๑๘ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๑, ๑๘ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๑๓๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๗, ๒๑ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๘, ๒๑ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๑๓๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๙, ๒๑ เมษายน ๒๕๖๘.

สังคม ราชทัณฑ์ต้องสร้างก่อนถึงจะไปคาดหวังสังคมว่าสังคมต้องให้โอกาส ราชทัณฑ์ต้องมีหน่วยงาน หรือสร้างชุมชนสำหรับผู้พ้นโทษใช้เป็นพื้นที่ปลอดภัยของตนเองออกมาก่อน เช่น บ้านกึ่งวิถีที่พร้อม จะผลิตคนที่มีทักษะฝีมือด้านต่างๆ บริษัทห้างร้านไหนสนใจให้มาคัดเลือกเอาจากที่นี่ได้เลย หรือมี โรงงานอุตสาหกรรม SME ที่เป็น Social Enterprise ที่เป็นของตนเองเพื่อรองรับผู้พ้นโทษไม่ใช่ เฉพาะมุ่งเฉพาะในกรอบกำแพงที่เป็นผู้ต้องขัง เพื่อให้ผู้พ้นโทษได้ออกมาทำงานระหว่างที่รอการ เรียนรู้ รอการปรับตัว รองาน”^{๑๑๘} “กรมราชทัณฑ์อาจจะคาดหวังว่าสังคมจะเชื่อมั่นว่าผู้ต้องขังเมื่อ ปล่อยตัวจะเป็นคนดีได้ทันที สังคมไม่ได้เชื่ออย่างนั้น ดังนั้น กรมราชทัณฑ์จึงต้องเปลี่ยน mind set ก่อนว่า ทำอย่างไรคนที่ปล่อยออกไปเขาจะยอมรับในกฎระเบียบของสังคม ไม่ทำผิดกฎหมาย คนทำ ผิดกฎหมายบางคนเขาไม่ใช่คนเลว หรือเป็นคนไม่ดี เขาอาจจะเป็นคนที่ทำผิดเพราะความจำเป็น ไม่ได้มีเจตนา ภาพนำเสนอผู้พ้นโทษส่วนใหญ่จะสื่อว่าเขาไม่ดี เมื่อเขาเข้าเรือนจำเขาแก้ไขได้ เขาถูก กดทับในเรื่องชั้นชั้นอยู่ตลอดว่า เขาเป็นผู้ต้องขังเขาเป็นผู้พ้นโทษ เราต้องมาสร้างความภาคภูมิใจจาก การที่เขาได้รับโอกาสจากสังคม การเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่มีความรับผิดชอบ เคารพและให้เกียรติ ผู้อื่น เรือนจำเป็นเพียงส่วนหนึ่งในชีวิตเขาเท่านั้น”^{๑๑๙} “การติดตามผู้พ้นโทษเป็นสิ่งสำคัญ แม้จะมี กฎหมายเรื่องเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสาร ทำให้ผู้พ้นโทษที่เขาสำเร็จแล้วเขาเก็บตัวไม่ยอมเปิดเผยตัวตน เป็นเพราะเขาเคยได้รับประสบการณ์ที่ไม่ได้จากการถูกเข้าไปติดตามเจ้าหน้าที่จากหน่วยงาน เครือข่าย เช่น ตำรวจ คุมประพฤติ หน่วยงานเหล่านี้จะมีชุดเครื่องแบบ ยูนิฟอร์ม หรือรถที่บ่งบอกว่า เป็นหน่วยงานรัฐซึ่งสื่อสารไปถึงคนอื่นว่าคนคนนี้มีประสบการณ์อะไรมาเพราะสังคมไทยเป็นแบบนี้ ถ้าเราจะพัฒนาเครื่องมือในการติดตามที่ทันสมัยและลดช่องว่างกับปัญหาต่างๆ ปรากฏว่าผู้พ้นโทษ ของเราเขาไม่มีความพร้อมเรื่องอุปกรณ์เทคโนโลยี”^{๑๒๐}

๔.๓.๔ สรุปแนวทางการปรับเปลี่ยนมายาคติเพื่อป้องกันการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง

แนวทางการปรับเปลี่ยนมายาคติเพื่อป้องกันการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง สามารถสรุปเป็นตาราง ดังต่อไปนี้

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๗, เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๘, เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๖๘.

^{๑๒๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๙, เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๖๘.

ตารางที่ ๔.๕ แนวทางการปรับเปลี่ยนมายาคติเพื่อป้องกันการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง

แนวทางในการแก้ไข ปัญหาการกระทำผิดซ้ำ	การให้ผู้ต้องขังเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตรการศึกษาอบรม กระบวนการฝึกอบรมควรสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เข้าถึงได้ง่าย และชัดเจน และเน้นการมีส่วนร่วม เพิ่มหลักสูตรที่เน้นเรื่องระเบียบวินัยเข้มข้นให้มากขึ้น การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อจัดกลุ่มผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำ แบบพลั้งพลาดและแบบซ้ำซากออกจากกัน เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาและแก้ไขปัญหาคัดตรงจุด
การแก้ไขมายาคติที่ ส่งผลกระทบต่อ การกลับมากระทำผิดซ้ำ	การทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกกระบวนการของการพัฒนาพฤตินิสัย ผู้ต้องขังและการแก้ไขปัญหาคัดตรงจุดซ้ำ ได้แก่ ผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่เรือนจำทัณฑสถาน กรมราชทัณฑ์ ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ได้เข้าใจร่วมกันว่า ปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงมีส่วนหนึ่งที่มีสาเหตุมาจาก “มายาคติ” จากนั้นจึงมีหลักสูตรการฝึกอบรมที่ใช้กระบวนการในการปรับเปลี่ยน
นโยบายและแนวทางใน การแก้ไขมายาคติ	ควรเริ่มตั้งแต่ต้นนโยบาย ระดับประเทศจนมาถึงนโยบายของ กรมราชทัณฑ์ การสร้างการยอมรับต่อสังคมต้องเปลี่ยนรูปแบบการสร้างภาพจำที่เน้นการถูกกดทับไปสู่การยอมรับ ไปเป็นการสร้างความภาคภูมิใจจากการได้รับโอกาสจากสังคม การเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่มีความรับผิดชอบ เคารพและให้เกียรติผู้อื่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องสร้างโอกาสให้กับผู้พ้นโทษก่อนจึงส่งต่อให้หน่วยงานภาคเครือข่าย นโยบายในเรื่องการติดตามผู้พ้นโทษควรมีการปรับเปลี่ยนและให้โอกาสอย่างแท้จริง

๔.๔ องค์ความรู้จากการศึกษาวิจัย

จากการศึกษาวิจัยผู้ศึกษาวิจัยได้ทราบผลว่า มายาคติของผู้ต้องขังเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้ต้องขังหญิงกลับมากระทำผิดซ้ำ อีกทั้งได้ทราบว่า การแก้ไขเพื่อปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิงนั้นควรเป็นรูปแบบของการฝึกอบรม แม้ว่ากระบวนการปรับเปลี่ยนมายาคตินั้นเป็นเรื่องที่ยาก เนื่องจากผู้ต้องขังใช้เวลาทั้งชีวิตอยู่ภายนอกเรือนจำ แต่เข้ามาใช้ชีวิตบางส่วนของช่วงชีวิตในเรือนจำ การเข้าไปเปลี่ยนแปลงกระบวนการหรือวิธีการคิดของคนจึงเป็นเรื่องที่ยากมาก ดังนั้น ผู้ศึกษาวิจัยจึงเห็นว่าการปรับเปลี่ยนมายาคติจึงเป็นการชี้ให้ผู้ต้องขังได้เห็นแก่นความจริงว่าสิ่งที่คิด สิ่งที่เข้าใจ อันเกิดมาจากการหล่อหลอม การถ่ายทอด การเรียนรู้ นั้น มีบางอย่างที่ไม่ถูกต้อง จึงควรมีการปรับเปลี่ยนแก้ไขให้ถูกต้อง เพื่อนำไปสู่การเลือกใช้ชีวิตการแก้ไขอย่างถูกต้องต่อไปเมื่อผู้ต้องขังเหล่านั้นพ้นโทษออกไปแล้ว

จากการศึกษาวิจัยผู้ศึกษาวิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่ได้รวมไปถึง การขอรับคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้ศึกษาวิจัยได้นำองค์ความรู้ในการปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังเป็น **พัฒนาเป็นหลักสูตรการฝึกอบรมสำหรับการปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิง** สามารถกำหนดกิจกรรมโปรแกรมการฝึกอบรมหลักสูตรชื่อ “MYTH Program ทลายความเชื่อเดิม สร้างความจริงใหม่” กำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียนเป็นตารางการฝึกอบรม ดังนี้

ตารางที่ ๔.๖ แสดงตารางการฝึกอบรมโปรแกรมการฝึกอบรมหลักสูตร “MYTH Program ทลายความเชื่อเดิม สร้างความจริงใหม่”

วันที่	เวลา				เวลา		
	๐๙.๐๐ - ๑๐.๓๐ น.		๑๐.๓๐ - ๑๒.๐๐ น.		๑๓.๐๐ - ๑๔.๓๐ น.	๑๔.๓๐- ๑๖.๐๐ น.	๑๖.๐๐ - ๑๖.๓๐ น.
๑	พิธีเปิดโครงการ		กิจกรรมสร้างสัมพันธ์ภาพ	พัก	ปฐมนิเทศ อธิบายหลักสูตร		แยกกลุ่มกิจกรรมประจำวัน (กป.)
๒	ประชุมเช้า		กิจกรรมสร้างสัมพันธ์ภาพ		กิจกรรมภาวนา		
๓	กลุ่มประชุมเช้า กลุ่มสรุปบทเรียน	กิจกรรม พับเสื้อ	กิจกรรมรู้จักกันมากขึ้น กิจกรรมที่ ๑ กิจกรรมกลุ่ม ๒ คน กิจกรรมที่ ๒ กิจกรรม my journal		กิจกรรมที่ ๑ สื่อสารเรื่องที่ เป็นประโยชน์ต่อ ทุกคน ๕ นาที กิจกรรมที่ ๒ ฝึกจัดกิจกรรม นันทนาการ	ถอดบทเรียน ความภาคภูมิใจ ในตนเอง และ my journal	กิจกรรม กิเลสแปลงร่าง
๔	กลุ่มประชุมเช้า กลุ่มสรุปบทเรียน	กิจกรรม ฝึกกลมหายใจ	กิจกรรม เรื่องฉันในวันนี้ ย้อนมองฉัน เมื่อวันวาน ด้วยบทเพลง หรือบทกวี		กิจกรรมที่ ๑ สื่อสารเรื่องที่ เป็นประโยชน์ต่อ ทุกคน ๕ นาที กิจกรรมที่ ๒ ฝึกจัดกิจกรรม นันทนาการ	กิจกรรม ถอดบทเรียน มายาคติ เมื่อ วันวาน	เส้นทาง ๔ ฐาน ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค
๕ และ ๖	กลุ่มประชุมเช้า กลุ่มสรุปบทเรียน	กิจกรรม ตาข่าย	กิจกรรม “เปลี่ยนมุม เปลี่ยนใจ”		กิจกรรมที่ ๑ สื่อสารเรื่องที่ เป็นประโยชน์ต่อ ทุกคน ๕ นาที กิจกรรมที่ ๒ ฝึกจัดกิจกรรม นันทนาการ	กิจกรรม ถอดบทเรียน สะท้อนทัศนคติ เชิงบวกและ ความดีงาม	กิจกรรม ต้นแบบของ ความคิดเชิงบวก
๗	กลุ่มประชุมเช้า	กิจกรรม	กิจกรรม		กิจกรรมที่ ๑ สื่อสารเรื่องที่	กิจกรรม	กิจกรรม

วันที่	เวลา				เวลา		
	๐๙.๐๐ - ๑๐.๓๐ น.		๑๐.๓๐ - ๑๒.๐๐ น.		๑๓.๐๐ - ๑๔.๓๐ น.	๑๔.๓๐- ๑๖.๐๐ น.	๑๖.๐๐ - ๑๖.๓๐ น.
๑	พิธีเปิดโครงการ		กิจกรรมสร้างสัมพันธ์ภาพ	พัก	ปฐมนิเทศ อธิบายหลักสูตร		แยกกลุ่มกิจกรรมประจำวัน (กป.)
๒	ประชุมเช้า		กิจกรรมสร้างสัมพันธ์ภาพ		กิจกรรมภาวนา		
๓	กลุ่มประชุมเช้า กลุ่มสรุปบทเรียน	กิจกรรมพบเสื่อ	กิจกรรมรู้จักกันมากขึ้น กิจกรรมที่ ๑ กิจกรรมกลุ่ม ๒ คน กิจกรรมที่ ๒ กิจกรรม my journal		กิจกรรมที่ ๑ สื่อสารเรื่องที่ เป็นประโยชน์ต่อ ทุกคน ๕ นาที กิจกรรมที่ ๒ ฝึกจัดกิจกรรม นันทนาการ	ถอดบทเรียน ความภาคภูมิใจ ในตนเอง และ my journal	กิจกรรม กิเลสแปลงร่าง
๔	กลุ่มประชุมเช้า กลุ่มสรุปบทเรียน	กิจกรรมฝึกกลมหายใจ	กิจกรรมเรื่องฉันในวันนี้ ย้อนมองฉันเมื่อวันวาน ด้วยบทเพลงหรือบทกวี		กิจกรรมที่ ๑ สื่อสารเรื่องที่ เป็นประโยชน์ต่อ ทุกคน ๕ นาที กิจกรรมที่ ๒ ฝึกจัดกิจกรรม นันทนาการ	กิจกรรมถอดบทเรียน มายาคติ เมื่อวันวาน	เส้นทาง ๔ ฐาน ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค
๕ และ ๖	กลุ่มประชุมเช้า กลุ่มสรุปบทเรียน	กิจกรรมตาข่าย	กิจกรรม“เปลี่ยนมุมเปลี่ยนใจ”		กิจกรรมที่ ๑ สื่อสารเรื่องที่ เป็นประโยชน์ต่อ ทุกคน ๕ นาที กิจกรรมที่ ๒ ฝึกจัดกิจกรรม นันทนาการ	กิจกรรมถอดบทเรียน สะท้อนทัศนคติ เชิงบวกและ ความดีงาม	กิจกรรมต้นแบบของ ความคิดเชิงบวก
	กลุ่มสรุปบทเรียน	จับคู่เคลื่อนไหว	เกมวงล้อพลัง		เป็นประโยชน์ต่อ ทุกคน ๕ นาที กิจกรรมที่ ๒ ฝึกจัดกิจกรรม นันทนาการ	ถอดบทเรียนพลังอำนาจ	จดหมายจากใจ...ถึงฉันผู้เคยพลั้งพลาด
๘	กลุ่มประชุมเช้า กลุ่มสรุปบทเรียน	กิจกรรมส่งต่อแฉกัน	กิจกรรมชีวิตฉันมีเข็มทิศ		กิจกรรมที่ ๑ สื่อสารเรื่องที่ เป็นประโยชน์ต่อ ทุกคน ๕ นาที กิจกรรมที่ ๒ ฝึกจัดกิจกรรม	ถอดบทเรียนการตั้งเป้าหมายในชีวิต	กิจกรรมภาพ Collage Art

วันที่	เวลา				เวลา		
	๐๙.๐๐ - ๑๐.๓๐ น.		๑๐.๓๐ - ๑๒.๐๐ น.		๑๓.๐๐ - ๑๔.๓๐ น.	๑๔.๓๐- ๑๖.๐๐ น.	๑๖.๐๐ - ๑๖.๓๐ น.
๑	พิธีเปิดโครงการ		กิจกรรมสร้างสัมพันธ์ภาพ	พัก	ปฐมนิเทศ อธิบายหลักสูตร		แยกกลุ่มกิจกรรมประจำวัน (กป.)
๒	ประชุมเช้า		กิจกรรมสร้างสัมพันธ์ภาพ		กิจกรรมภาวนา		
๓	กลุ่มประชุมเช้า กลุ่มสรุปบทเรียน	กิจกรรม พับเสื้อ	กิจกรรมรู้จักกันมากขึ้น กิจกรรมที่ ๑ กิจกรรมกลุ่ม ๒ คน กิจกรรมที่ ๒ กิจกรรม my journal		กิจกรรมที่ ๑ สื่อสารเรื่องที่ เป็นประโยชน์ต่อ ทุกคน ๕ นาที กิจกรรมที่ ๒ ฝึกจัดกิจกรรม นันทนาการ	ถอดบทเรียน ความภาคภูมิใจ ในตนเอง และ my journal	กิจกรรม กิเลสแปลงร่าง
๔	กลุ่มประชุมเช้า กลุ่มสรุปบทเรียน	กิจกรรม ฝึกลมหายใจ	กิจกรรม เรื่องฉันในวันนี้ ย้อนมองฉัน เมื่อวันวาน ด้วยบทเพลง หรือบทกวี		กิจกรรมที่ ๑ สื่อสารเรื่องที่ เป็นประโยชน์ต่อ ทุกคน ๕ นาที กิจกรรมที่ ๒ ฝึกจัดกิจกรรม นันทนาการ	กิจกรรม ถอดบทเรียน มายาคติ เมื่อ วันวาน	เส้นทาง ๔ ฐาน ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค
๕ และ ๖	กลุ่มประชุมเช้า กลุ่มสรุปบทเรียน	กิจกรรม ตาข่าย	กิจกรรม “เปลี่ยนมุม เปลี่ยนใจ”		กิจกรรมที่ ๑ สื่อสารเรื่องที่ เป็นประโยชน์ต่อ ทุกคน ๕ นาที กิจกรรมที่ ๒ ฝึกจัดกิจกรรม นันทนาการ	กิจกรรม ถอดบทเรียน สะท้อนทัศนคติ เชิงบวกและ ความดีงาม	กิจกรรม ต้นแบบของ ความคิดเชิงบวก
					นันทนาการ		
๙	กลุ่มประชุมเช้า กลุ่มสรุปบทเรียน	กิจกรรม ส่งเสริม จินตนาการ ถ้าไม่ใช่แก้วน้ำ	กิจกรรม ทำสมุดบันทึก		กิจกรรมที่ ๑ สื่อสารเรื่องที่ เป็นประโยชน์ต่อ ทุกคน ๕ นาที กิจกรรมที่ ๒ ฝึกจัดกิจกรรม นันทนาการ	กิจกรรม ถอดบทเรียน คุณค่าจากการ ทำสมุดบันทึก	กิจกรรม รู้จักตนเองผ่าน ธรรมะ
๑๑	กลุ่มประชุมเช้า	กิจกรรม พุทธศาสน	กิจกรรม รักแท้...คือรัก		กิจกรรมที่ ๑ สื่อสารเรื่องที่ เป็นประโยชน์ต่อ	กิจกรรม ถอดบทเรียน	กิจกรรม

วันที่	เวลา				เวลา		
	๐๙.๐๐ - ๑๐.๓๐ น.		๑๐.๓๐ - ๑๒.๐๐ น.		๑๓.๐๐ - ๑๔.๓๐ น.	๑๔.๓๐- ๑๖.๐๐ น.	๑๖.๐๐ - ๑๖.๓๐ น.
๑	พิธีเปิดโครงการ		กิจกรรมสร้างสัมพันธ์ภาพ	พัก	ปฐมนิเทศ อธิบายหลักสูตร		แยกกลุ่มกิจกรรมประจำวัน (กป.)
๒	ประชุมเช้า		กิจกรรมสร้างสัมพันธ์ภาพ		กิจกรรมภาวนา		
๓	กลุ่มประชุมเช้า กลุ่มสรุปบทเรียน	กิจกรรม พับเสื้อ	กิจกรรมรู้จักกันมากขึ้น กิจกรรมที่ ๑ กิจกรรมกลุ่ม ๒ คน กิจกรรมที่ ๒ กิจกรรม my journal		กิจกรรมที่ ๑ สื่อสารเรื่องที่ เป็นประโยชน์ต่อ ทุกคน ๕ นาที กิจกรรมที่ ๒ ฝึกจัดกิจกรรม นันทนาการ	ถอดบทเรียน ความภาคภูมิใจ ในตนเอง และ my journal	กิจกรรม กิเลสแปลงร่าง
๔	กลุ่มประชุมเช้า กลุ่มสรุปบทเรียน	กิจกรรม ฝึกกลมหายใจ	กิจกรรม เรื่องฉันในวันนี้ ย้อนมองฉัน เมื่อวันวาน ด้วยบทเพลง หรือบทกวี		กิจกรรมที่ ๑ สื่อสารเรื่องที่ เป็นประโยชน์ต่อ ทุกคน ๕ นาที กิจกรรมที่ ๒ ฝึกจัดกิจกรรม นันทนาการ	กิจกรรม ถอดบทเรียน มายาคติ เมื่อ วันวาน	เส้นทาง ๔ ฐาน ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค
๕ และ ๖	กลุ่มประชุมเช้า กลุ่มสรุปบทเรียน	กิจกรรม ตาข่าย	กิจกรรม “เปลี่ยนมุม เปลี่ยนใจ”		กิจกรรมที่ ๑ สื่อสารเรื่องที่ เป็นประโยชน์ต่อ ทุกคน ๕ นาที กิจกรรมที่ ๒ ฝึกจัดกิจกรรม นันทนาการ	กิจกรรม ถอดบทเรียน สะท้อนทัศนคติ เชิงบวกและ ความดีงาม	กิจกรรม ต้นแบบของ ความคิดเชิงบวก
	กลุ่มสรุปบทเรียน	สุภาชิต หรือ สุภาชิตเตือนใจ	ตัวเอง		ทุกคน ๕ นาที กิจกรรมที่ ๒ ฝึกจัดกิจกรรม นันทนาการ	ความรัก และ ความเมตตา ตนเอง	ให้เทียนนำทาง
๑๒	กลุ่มประชุมเช้า กลุ่มสรุปบทเรียน	จัดเตรียมพิธีปิด	พิธีปิดการฝึกอบรม		พิธีลาอาภรณ์	กิจกรรม ฝากความหวังไว้	

**หมายเหตุ : เวลา ๑๖.๐๐ - ๑๖.๓๐ น. ตั้งแต่วันที่ ๑ - ๑๑ กิจกรรมประชุมกลุ่มเพื่อเตรียมกิจกรรมในวันพรุ่งนี้

ตัวชี้วัดการฝึกอบรม

ผู้ต้องขังที่เข้าฝึกอบรม สามารถสนองตอบต่อการฝึกอบรมและมีสมรรถนะตามกำหนดทั้ง ๔ ด้าน ตั้งแต่ร้อยละ ๘๐ ขึ้นไป โดยมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ครบทั้ง ๖ ข้อ ร้อยละ ๘๐ ขึ้นไป

ผู้พ้นโทษ ผู้พ้นโทษไม่กลับมากระทำผิดซ้ำในรอบ ๓ ปี ร้อยละ ๘๐

ผู้ศึกษาวิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาวิจัย และการขอรับคำปรึกษาแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ จึงได้องค์ความรู้ในการปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังเป็น **หลักสูตรการฝึกอบรมสำหรับการปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิง** ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้มีกระบวนการพัฒนาดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การถอดบทเรียนเพื่อค้นหาประเด็นในการฝึกอบรม

ผู้ศึกษาวิจัยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้แทนผู้ต้องขัง ผู้แทนเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อค้นหาประเด็นสำคัญในการนำมาเป็นประเด็นสำหรับการฝึกอบรม เพื่อนำไปสู่การสร้างฉกทัศน์ในการปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิง สรุปได้ดังนี้

๑. การปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิง ควรต้องเป็นการปรับเปลี่ยน ๔ ด้าน ดังต่อไปนี้

๑) การปรับเปลี่ยนนิสัยหรือสันดาน ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกหล่อหลอมและผ่านกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ผ่านการรับรู้แบบสม่ำเสมอและต่อเนื่องมายาวนาน สิ่งเหล่านั้นรวมถึงมายาคติด้วย โดยเจ้าของลักษณะนิสัยหรือสันดานนั้นรับเอามาเป็นบุคลิกลักษณะจนเป็นธรรมชาติทั้งตัวตนของตนเอง และผู้อื่นที่มองเห็นและรับรู้ ซึ่งจะมีทั้งด้านบวกและด้านลบ

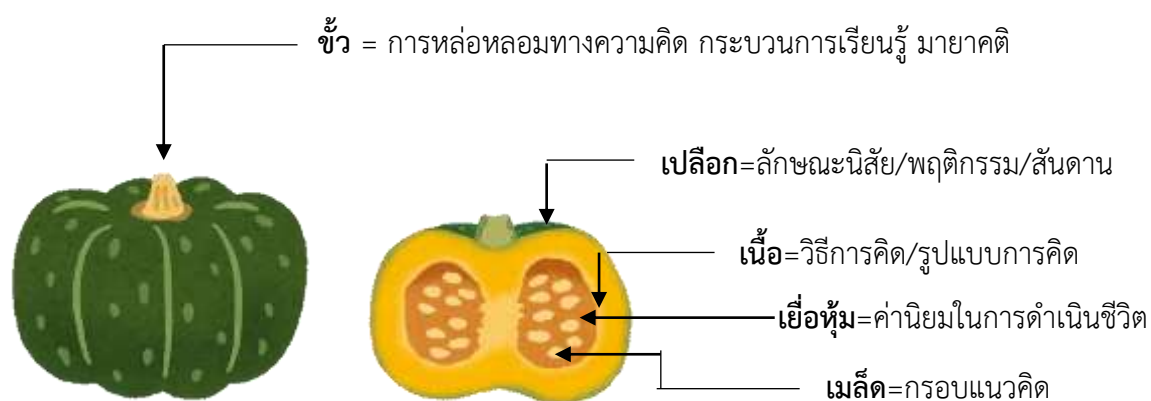
๒) การปรับเปลี่ยนวิธีการคิด เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงด้านการแสดงออกด้านพฤติกรรมที่เป็นนิสัยหรือสันดานนั้น

๓) การปรับเปลี่ยนค่านิยม แม้ว่าค่านิยมทางสังคมที่สังคมกำหนดขึ้นมานั้นจะมีลักษณะของมายาคติแอบแฝงอยู่ แต่มายาคติทางสังคมที่ถูกต้องนั้นเป็นมายาคติที่ควรเลือกไปดำเนินชีวิตเพื่อให้ชีวิตและสังคมเกิดความปลอดภัย ดังนั้น ค่านิยมทางสังคมที่ดีและที่ถูกต้องจึงต้องเป็นการสร้างฉกทัศน์ที่ถูกต้องเหมาะสมให้กับผู้ต้องขังหญิง เพื่อป้องกันการกลับมากระทำผิดซ้ำ

๔) การปรับเปลี่ยนกรอบแนวความคิด กรอบแนวความคิดเป็นสิ่งที่กำกับการดำเนินชีวิตของผู้คน เนื่องจากกรอบแนวคิดจะเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงจะสัมพันธ์กับส่วนต่างๆ ทั้งร่างกายและจิตใจ กรอบแนวคิดของชีวิตจึงเป็นภาพกว้างที่อยู่ส่วนในสุด แต่เป็นส่วนที่กำกับการแสดงออกที่อยู่นอกสุดของบุคคล ดังนั้น หากสามารถปรับกรอบแนวคิดไปในทางที่ถูกต้องแล้ว การแสดงพฤติกรรมย่อมออกมาในด้านที่พึงประสงค์

ผู้ศึกษาวิจัยจำลองแผนภาพประเด็นการปรับเปลี่ยน ๔ ด้าน เพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนมายาคติและสร้างฉกทัศน์สู่การเปลี่ยนแปลงไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง เป็นภาพฝักทอง เนื่องจากฝักทองเติบโตมาจากหัวที่ฝังสารอาหารเข้าสู่ภายในจนสามารถประกอบเป็นผล

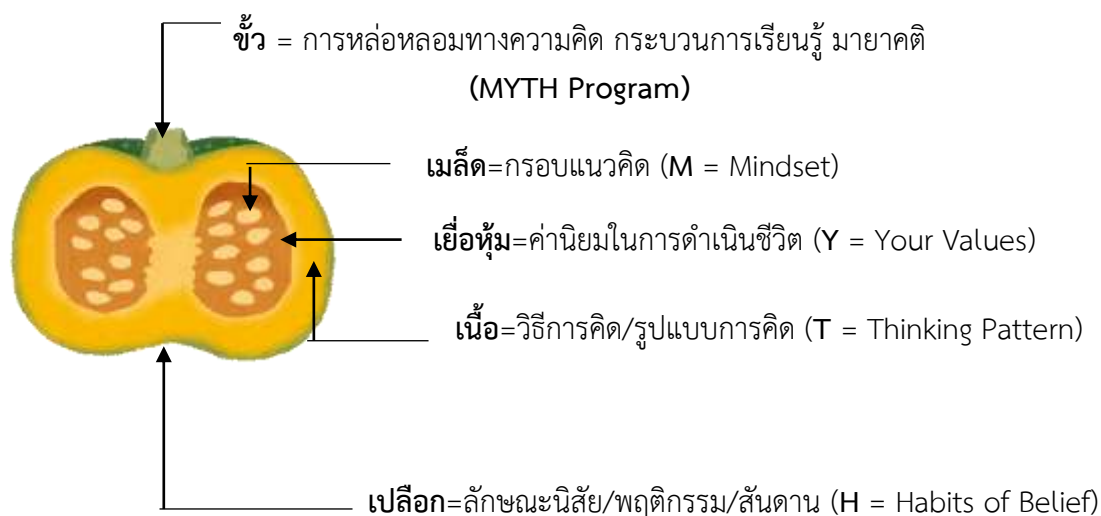
ฟักทองที่มีเมล็ด มีเนื้อ และมีเปลือกเพื่อป้องกันเนื้อที่ใช้นามาประกอบอาหารมากมาย หากเราเปรียบเทียบซ้ำกับการได้รับการหล่อหลอมทางความคิด การเรียนรู้ รวมไปถึงมายาคติ ผ่านเข้าไปสู่ภายในใจกลางของฟักทอง จนเกิดเป็นกรอบแนวคิดของคนนั้นคือเมล็ด กรอบแนวคิดนี้ผู้คนทั่วไปย่อมมองไม่เห็นด้วยตาจะสามารถมองเห็นและรับรู้ได้จากการแสดงออกเป็นพฤติกรรมหรือนิสัยนั้นคือเปลือกหุ้มที่อยู่ภายนอก ที่มีสภาพแข็ง หยาบ สวยงามบ้าง ไม่สวยงามบ้าง ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน ผ่านกระบวนการคิดและกลั่นกรองจากวิธีการคิดซึ่งนั่นคือ เนื้อเยื่อที่หุ้มเมล็ดและค่านิยมของตัวบุคคลคือเนื้อของฟักทอง ซึ่งจะกรอบอร่อยหวานมันหรือไม่ย่อมมาจากการบ่มเพาะและสารอาหารที่ได้รับ ซึ่งสิ่งที่คนทั่วไปคิดถึงฟักทองมักจะคิดถึงเพียงเนื้อแต่จะไม่คิดถึงเมล็ด ซึ่งกรอบแนวคิดนี้หากพัฒนาไปในทางที่ดีคนนั้นย่อมเติบโตและองอาจเหมือนเมล็ดฟักทองที่สามารถนำไปใช้เป็นเมล็ดพันธุ์เพื่อเพาะปลูกให้เติบโตต่อไปได้เช่นกัน ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๔.๙ แสดงประเด็นการปรับเปลี่ยน ๔ ด้าน เพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนมายาคติและสร้างฉากทัศน์สู่การเปลี่ยนแปลงไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง

ขั้นตอนที่ ๒ การออกแบบหลักสูตรเพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนมายาคติและสร้างฉากทัศน์สู่การเปลี่ยนแปลงไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงและพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม

ผู้ศึกษาวิจัยทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีต่างๆ ประกอบด้วยทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยพุทธปัญญานิยม แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) มาเป็นกรอบในการออกแบบหลักสูตรเพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนมายาคติและสร้างฉากทัศน์สู่การเปลี่ยนแปลงไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง โดยหลักสูตรที่ได้เป็นองค์ความรู้ใหม่จากการศึกษาวิจัยนี้ ผู้ศึกษาวิจัยกำหนดเป็นหลักสูตรการฝึกอบรมผ่านโปรแกรมที่ใช้ชื่อว่า “MYTH Program” ภายใต้แนวคิด “ทำลายความเชื่อเดิม สร้างความจริงใหม่ (Break the MYTH Build the Truth)” โดยแสดงเป็นแผนภาพได้ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๔.๑๐ แสดงกรอบแนวคิดหลักสูตรการฝึกอบรม “MYTH Program”

โปรแกรมการฝึกอบรมหลักสูตร “MYTH Program ทลายความเชื่อเดิม สร้างความจริงใหม่” แบ่งเป็น ๔ Modules ดังนี้

Module ๑ ดับกิเลสสู่ทางสายกลาง (H = Habits of Belief) : มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ต้องชังได้เรียนรู้ถึงสิ่งที่เป็นสิ่งพุ่มเพอญไม่จำเป็นในชีวิต สิ่งที่เป็นความอยากกับความจำเป็น เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ที่จะดำเนินชีวิตโดยใช้หลักธรรมเรื่องทางสายกลางมาใช้ในการดำเนินชีวิต สามารถยับยั้งชั่งใจต่อการกระทำผิดกฎหมาย

Module ๒ เปิดมายาคติสู่เป้าหมายชีวิต (T = Thinking Pattern) : มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ต้องชังได้รู้จัก “มายาคติ” ที่ดีและมายาคติที่ไม่ดี เพื่อนำไปสู่การตั้งเป้าหมายในการดำเนินชีวิตเมื่อปล่อยตัวจากเรือนจำ

Module ๓ รักตัวเองเลือกค่านิยมที่ดี (Y = Your Values) : มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ต้องชังได้เรียนรู้ถึงการรักตัวเองและสามารถสละหรือสูญเสียคนหรือสิ่งของที่ไม่จำเป็นในชีวิต เพื่อนำไปสู่การดำเนินชีวิตภายใต้ค่านิยมที่ถูกต้อง

Module ๔ พลังอำนาจ (M = Mindset) : มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ต้องชังได้มีกรอบแนวคิดในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เพื่อให้ชีวิตเจริญงอกงาม ไม่กลับมากระทำผิดซ้ำ ด้วยพลังอำนาจที่มีอยู่ในตัวเองได้ถูกนำมาใช้

มีรายละเอียดของแต่ละ Module ดังต่อไปนี้

Module ๑ ดับกิเลสสู่ทางสายกลาง (H = Habits of Belief)

สาระสำคัญ

มายาคติทำให้ผู้ต้องชังดำเนินชีวิตแบบวัตถุนิยม สร้างลักษณะนิสัยที่มีทั้งด้านบวกและด้านลบ ลักษณะนิสัยที่ถูกบ่มเพาะมาจากการเลี้ยงดู การถ่ายทอด จากรุ่นสู่รุ่น มายาคติที่ไม่ถูกต้องจะ

นำพาให้ผู้ต้องขังกลับมากระทำผิดซ้ำ ดังนั้น การแก้ไขลักษณะนิสัยที่ไม่ถูกต้องจึงควรเป็นการปรับเปลี่ยนมายาคติที่ไม่ถูกต้องด้วย

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้ผู้ต้องขังได้เรียนรู้ถึงสิ่งที่เป็นสิ่งพุ่มเพื่อไม่จำเป็นในชีวิต สิ่งที่เป็นความอยากกับความจำเป็น เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ที่จะดำเนินชีวิตโดยใช้หลักธรรมเรื่องทางสายกลางมาใช้ในการดำเนินชีวิต สามารถยับยั้งชั่งในการกระทำผิดกฎหมาย

วัตถุประสงค์

๑) เพื่อให้ผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอบรมได้ตระหนักรู้ถึงปัญหาในการดำเนินชีวิตแบบวัตถุนิยม

๒) เพื่อฝึกฝนให้ผู้ต้องขังเข้าใจถึงวิธีการปรับเปลี่ยนลักษณะนิสัยที่เป็นปัญหาทำให้เกิดการกระทำผิดกฎหมายและวิธีการแก้ไขปัญหา

กิจกรรม

๑) ภาวนา เป้าหมายของกิจกรรม ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ได้ฝึกภาวนาทำให้ใจเย็นลงลดความขัดแย้งกับผู้อื่น ทำให้เกิดการฟังและเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น ทำให้เกิดที่ว่างในใจ เป็นเครื่องมือการให้อภัยการคืนดีต่อกัน การภาวนาไม่ได้เปลี่ยนโลกภายนอก แต่เป็นการเปลี่ยนโลกภายในให้เข้มแข็งและมั่นคง

๒) กิเลสแปลงร่าง เป้าหมายของกิจกรรม ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม รู้จักกิเลสแบบที่เข้าถึงง่าย ฝึกสติรู้ทันจิตใจตนเอง โดยการกำหนดรูปแบบการเรียนรู้ผ่านการเล่นเกมส์และการมีส่วนร่วม

๓) เส้นทาง ๔ ฐาน ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เป้าหมายของกิจกรรม ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม เข้าใจและตระหนักถึงอริยสัจ ๔ ด้วยประสบการณ์จริงและสามารถนำความรู้ที่ได้จากการถอดบทเรียนไปปรับใช้ได้ ผ่านเส้นทาง ๔ ฐาน ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค

Module ๒ เป็ดมายาคติสู่เป้าหมายชีวิต (T = Thinking Pattern)

สาระสำคัญ

เป้าหมายชีวิตเป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิตเหมือนแผนที่นำทางชีวิต ผู้ต้องขังหญิงต้องเรียนรู้การตั้งเป้าหมายชีวิตที่ถูกต้อง เพื่อให้เป้าหมายชีวิตมาขับเคลื่อนชีวิตให้เดินไปในทิศทางที่ถูกต้อง

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้ผู้ต้องขังได้รู้จัก “มายาคติ” ของตนเอง เพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนแนวคิดและการตั้งเป้าหมายในการดำเนินชีวิตเมื่อปล่อยตัวจากเรือนจำ

วัตถุประสงค์

๑) เพื่อให้ผู้ต้องขังได้มีความเข้าใจการวางแผนและกำหนดเป้าหมายชีวิต

๒) เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถกำหนดเป้าหมายชีวิตตัวเองได้เหมาะสมและเป็นจริง เพื่อนำเป้าหมายดังกล่าวไปใช้ภายหลังพ้นโทษ

กิจกรรม

๑) ฉันทันวันนี้นี้ ย้อนมองฉันเมื่อวันวาน ด้วยบทเพลงหรือบทกวี เป้าหมายของกิจกรรม เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เยียวยา และปลดปล่อย ตนเอง แสดงความเสียใจ ความเจ็บปวดจากประสบการณ์อย่างสร้างสรรค์ ทำให้ได้เข้าใจตนเองอย่างลึกซึ้ง เข้าใจความรู้สึกของตนเองในขณะนั้น

๒) เปลี่ยนมุมมองเปลี่ยนใจ เป้าหมายของกิจกรรม ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ฝึกการคิดเชิงบวกและรู้เท่าทันทัศนคติเชิงลบ ฝึกการมอบมุมมองบวกในสถานการณ์ต่างๆ เสริมสร้างพลังใจและบรรยากาศที่อบรมในกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรม

Module ๓ รักตัวเองเลือกค่านิยมที่ดี (Y = Your Values)

สาระสำคัญ

มายาคติของผู้ต้องขังหญิงที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้ต้องขังกับผู้อื่น โดยเฉพาะกับคนในครอบครัวและคนรัก เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้ต้องขังหญิงกลับมากระทำผิดซ้ำ การส่งเสริมให้ผู้ต้องขังเรียนรู้และตระหนักถึงความรักที่มีต่อตนเองจึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้ต้องขังหญิงสามารถดำเนินชีวิตได้โดยไม่พึ่งพาผู้อื่น และมีค่านิยมที่ดีและถูกต้องในการดำเนินชีวิต

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้ผู้ต้องขังได้เรียนรู้ถึงการรักตัวเองและสามารถสละหรือสูญเสียคนหรือสิ่งของที่ไม่จำเป็นในชีวิต เพื่อนำไปสู่การดำเนินชีวิตภายใต้ค่านิยมที่ถูกต้อง

วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อให้ผู้ต้องขังได้เรียนรู้การรู้จักรักตัวเองเพื่อสูญเสียสิ่งที่ไม่จำเป็นในชีวิต
- ๒) เพื่อให้ผู้ต้องขังได้รู้ถึงค่านิยมในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง และมีวิธีการดำเนินชีวิตตามค่านิยมที่ถูกต้องอย่างมั่นคงต่อเนื่องสม่ำเสมอ

กิจกรรม

๑) จดหมายจากใจ...ถึงฉันผู้เคยพลั้งพลาด เป้าหมายของกิจกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม ได้บอกรักและเมตตาตนเอง ปลดปล่อยอารมณ์และความรู้สึกที่ถูกกดทับไว้ เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างแรงบันดาลใจและจุดเปลี่ยนชีวิต

๒) รักแท้...คือรักตัวเอง เป้าหมายของกิจกรรมเพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมบอกรักตนเอง เป็น ช่วยให้เชื่อมโยงกับหัวใจตนเอง ฝึกการเห็นคุณค่าในตนเองและเรียนรู้การให้ความรักแก่ตนเองอย่างอ่อนโยน สร้างพลังใจโดยไม่พึ่งการยอมรับจากภายนอก

Module ๔ พลังอำนาจ (M = Mindset)

สาระสำคัญ

มายาคติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับด้านครอบครัว ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจของผู้ต้องขัง ทำให้ผู้ต้องขังหลายคนมีสภาพยอมจำนนต่อสภาพในปัจจุบัน ไม่ยอมเปลี่ยนแปลงสภาพที่มีปัญหาเนื่องจากความกลัว ไม่กล้าเปลี่ยนแปลง หรือไม่ใช้พลังอำนาจ (empowerment) ที่มีอยู่ภายในตนเองออกมาใช้ ทำให้ตกอยู่กับการเผชิญกับสภาพปัญหาต่อไปเรื่อยๆ และนำไปสู่การกระทำผิดกฎหมายต่อไป

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้ผู้ต้องขังได้มีกรอบแนวคิดในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เพื่อให้ชีวิตเจริญงอกงาม ไม่กลับมากระทำผิดซ้ำ ด้วยพลังอำนาจที่มีอยู่ในตัวเองได้ถูกนำมาใช้

วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อพัฒนาผู้ต้องขังได้รู้จักพลังอำนาจ (empowerment)
- ๒) เพื่อฝึกฝนให้ผู้ต้องขังได้รู้จักการนำพลังอำนาจ (empowerment) มาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

กิจกรรม

- ๑) เกมวงล้อพลังอำนาจ เป้าหมายของกิจกรรมเพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม เรียนรู้พลังอำนาจจากความคิด พลังจากความรู้ พลังจากความรัก พลังจากการตัดสินใจ พลังจากการให้อภัย พลังจากความฝัน เพื่อเปลี่ยนมุมมองเรื่องพลังอำนาจจากการควบคุม เป็นการสร้างด้วยตนเอง ผู้เข้ารับการฝึกอบรมตระหนักถึงพลังภายในและการเกิดแรงบันดาลใจ
- ๒) ชีวิตฉันมีเข็มทิศ เป้าหมายของกิจกรรมเพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความเชื่อมั่นว่าฉันมีพลังเลือกทิศทางชีวิตของตนเอง ฝึกตั้งเป้าหมายอย่างมีสติและสอดคล้องกับคุณค่าภายใน พัฒนาความเชื่ออย่างมีเหตุผลว่าอนาคตอยู่ในมือเรา

ขั้นตอนที่ ๓ การกำหนดโครงสร้างหลักสูตร “MYTH Program ทลายความเชื่อเดิม สร้างความจริงใหม่” เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ

ในขั้นตอนนี้ผู้ศึกษาวิจัยได้ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญและผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการบำบัดฟื้นฟูวางแผนการทำงาน (Road Map) เพื่อนำไปสู่การกำหนดโครงสร้างหลักสูตรโปรแกรม “MYTH Program” เพื่อพัฒนาหลักสูตรให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของเรือนจำและบริบทของผู้ต้องขัง กำหนดกรอบโครงสร้างดังต่อไปนี้

โปรแกรมการฝึกอบรมหลักสูตร “MYTH Program ทลายความเชื่อเดิม สร้างความจริงใหม่”

ชื่อหลักสูตร โปรแกรมการฝึกอบรมหลักสูตร “MYTH Program ทลายความเชื่อเดิม สร้างความจริงใหม่”

วิสัยทัศน์

โปรแกรมการฝึกอบรมหลักสูตร “MYTH Program ทลายความเชื่อเดิม สร้างความจริงใหม่” มุ่งปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิง และสร้างฉันทกตในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิตหลังพ้นโทษของผู้ต้องขังหญิง เพื่อป้องกันสังคมและป้องกันการกลับมากระทำผิดซ้ำ

หลักการ

โปรแกรมการฝึกอบรมหลักสูตร “MYTH Program ทลายความเชื่อเดิม สร้างความจริงใหม่” มีหลักการที่สำคัญดังนี้

๑) เป็นหลักสูตรแกนหลักในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิง มีจุดหมายเพื่อปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิง และสร้างฉันทศน์ในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิตหลังพ้นโทษของผู้ต้องขังหญิง เพื่อป้องกันสังคมและป้องกันการกลับมากระทำผิดซ้ำ

๒) เป็นหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจ (empowerment) ปรับเปลี่ยนค่านิยมและกรอบแนวคิดในการดำเนินชีวิต และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตภายใต้กฎหมาย จารีตประเพณี และระเบียบของสังคม

๓) เป็นหลักสูตรที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงที่มีประวัติกระทำผิดซ้ำตั้งแต่ ๒ ครั้งขึ้นไป

๔) เป็นหลักสูตรที่เน้นกระบวนการ (Action Learning) สื่อสารโต้ตอบระหว่างผู้สอน คือ กระบวนกร และผู้เรียน คือ ผู้ต้องขังหญิง

จุดหมาย

โปรแกรมการฝึกอบรมหลักสูตร “MYTH Program ทลายความเชื่อเดิม สร้างความจริงใหม่” มุ่งปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิง และสร้างฉันทศน์ในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิตหลังพ้นโทษของผู้ต้องขังหญิง เพื่อป้องกันสังคมและป้องกันการกลับมากระทำผิดซ้ำ

กลุ่มเป้าหมาย

ผู้ต้องขังหญิงที่มีประวัติกระทำผิดซ้ำ เหลือโทษจำคุกไม่เกิน ๖ เดือน และมีกำหนดเข้ารับการฝึกอบรมโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

สมรรถนะสำคัญของผู้ต้องขังหญิงที่เข้ารับการฝึกอบรม

โปรแกรมการฝึกอบรมหลักสูตร “MYTH Program ทลายความเชื่อเดิม สร้างความจริงใหม่” มุ่งพัฒนาผู้ต้องขังหญิงที่มีประวัติกระทำผิดซ้ำไม่หวนกลับเข้าเรือนจำอีกต่อไป ช่วยให้ผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอบรมเกิดสมรรถนะสำคัญ ประการ ๔ ดังนี้

๑) ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความรู้สึก และทัศนะของตนเอง

๒) ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้เพื่อการตัดสินใจปรับเปลี่ยนกรอบแนวคิดและพฤติกรรม

๓) ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เผชิญอยู่ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม บนพื้นฐานของหลักการและเหตุผล คุณธรรม กฎหมาย เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม สามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหารวมไปถึงการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง ผู้อื่น สังคม และประเทศชาติ

๔) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่างๆ ที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันภายหลังพ้นโทษ การทำงาน การอยู่ร่วมกับครอบครัว ผู้อื่นในสังคม การจัดการปัญหาและความขัดแย้งอย่างเหมาะสม การปรับตัวให้เท่าทันการ

เปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคต และรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์และผิดกฎหมาย กระบอบสิทธิของผู้อื่น

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

โปรแกรมการฝึกอบรมหลักสูตร “MYTH Program ทลายความเชื่อเดิม สร้างความจริงใหม่” มุ่งพัฒนาผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอบรมให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ยึดถือค่านิยมที่ดี เพื่อเป็นพลเมืองดีของสังคมและไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำ ดังนี้

- ๑) รักตนเอง
- ๒) เคารพสิทธิของผู้อื่น
- ๓) สำนึกผิดในการกระทำ
- ๔) เข้าใจมายาคติ
- ๕) มุ่งมั่นในการทำงาน
- ๖) เคารพกฎหมาย

ระยะเวลาในการฝึกอบรม

จำนวน ๑๒ วัน (จำนวน ๖๐ ชั่วโมง)

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิงเพื่อป้องกันการกลับมากระทำผิดซ้ำ” มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย คือ ๑) เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง ๒) เพื่อวิเคราะห์มายาคติของผู้ต้องขังหญิงที่เป็นสาเหตุทำให้กลับมากระทำผิดซ้ำ ๓) เพื่อนำเสนอแนวทางการปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิง จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) โดยการค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสารทางวิชาการ บทความ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวกับสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง เพื่อนำมาประกอบ อ้างอิง และเป็นแนวทางในการศึกษาและใช้สำหรับการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การศึกษารายกรณี (Case study approach) ใช้วิธีการเลือกกรณีศึกษาแบบเจาะจง (purposive case) เพื่อให้ได้กรณีศึกษาที่มีความเหมาะสมตรงตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา เพื่อค้นหามายาคติตามแนวทางของโรลันด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) กลุ่มประชากร ๔ กลุ่ม จำนวน ๓๓ คน ได้แก่ ๑) ผู้ต้องขังหญิงที่ถูกคุมขังอยู่ในทัณฑสถานหญิงธนบุรี มีประวัติการกระทำผิดซ้ำทุกประเภทคดี ตั้งแต่ ๒ ครั้งขึ้นไป ๒) เจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ๓) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในระดับปฏิบัติ ระดับนโยบาย และในส่วนที่เกี่ยวข้องภายหลังผู้ต้องขังปล่อยตัวพ้นโทษ และ ๔) ผู้พ้นโทษที่มีประวัติกระทำผิดซ้ำและปล่อยตัวจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี เมื่อได้ผลการศึกษาแล้วจึงนำมาจัดระเบียบข้อมูลและนำไปวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อเรียบเรียงและอภิปรายให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย โดยเลือกทัณฑสถานหญิงธนบุรี หน่วยงานในสังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม เป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยจะนำเสนอสรุปผลการศึกษา ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลพื้นฐานของทัณฑสถานหญิงธนบุรี

ทัณฑสถานหญิงธนบุรี เป็นหน่วยงานในสังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม มีภารกิจหลัก ๒ ภารกิจ คือ ภารกิจในการควบคุมผู้ต้องขังตามคำพิพากษาของศาล มีอำนาจในการควบคุมผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี และนักโทษเด็ดขาดกำหนดโทษไม่เกิน ๑๐ ปี และภารกิจในการแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัย มีจำนวนผู้ต้องขังเป็นผู้ต้องขังหญิงทั้งสิ้น ๗๘๕ คน (ข้อมูล ณ วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๖๘) ส่วนใหญ่มีฐานความผิดในคดียาเสพติด (ร้อยละ ๔๘.๗๔) รองลงมาเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ (ร้อยละ ๔๕.๗๔) ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ต้องโทษครั้งแรก (ร้อยละ ๔๒.๕๕) ในขณะที่กระทำผิดตั้งแต่ ๓ ครั้งขึ้นไปมีจำนวนร้อยละ ๓๘.๐๘ ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๓๑ – ๔๐ ปี

(ร้อยละ ๓๗.๔๖) มีระดับการศึกษาสูงสุดระดับการศึกษามัธยมศึกษา (ป.๑ - ม.๓) (ร้อยละ ๔๔.๔๖) ภูมิภูมิลำเนาเก็ก่อนต้องโทษส่วนใหญ่มากจากต่างจังหวัด (ร้อยละ ๘๒.๙๓) ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง (ร้อยละ ๕๘.๔๘) และว่างงานร้อยละ ๒๒.๐๑ ส่วนข้อมูลของเจ้าหน้าที่ผลการวิจัยพบว่า ทัณฑสถานหญิงธนบุรี มีเจ้าหน้าที่จำนวน ๕๙ คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ ๘๙.๘๓) ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๓๐ - ๔๐ ปี (ร้อยละ ๔๙.๑๖) ส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป (ร้อยละ ๔๙.๑๖) ในระดับชำนาญงาน (ร้อยละ ๓๓.๙๐) เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่รับผิดชอบงานในด้านงานควบคุมและรักษาการณ์ (ร้อยละ ๓๘.๙๙) และงานแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัย ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ ๓๓.๙๐

๕.๑.๒ การสังเคราะห์สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง

จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) การค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสารทางวิชาการ บทความ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวกับสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การศึกษารายกรณี (Case study approach) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) พบว่าสาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในช่วงเวลาดังตั้ง ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ - ๒๕๖๘ พบว่ามีสาเหตุมาจากปัญหากระแสหลัก ๗ ด้าน คือ ๑) ด้านครอบครัว ๒) ด้านเศรษฐกิจ ๓) ด้านสังคม ๔) ด้านปัจจัยส่วนบุคคล ๕) ด้านยาเสพติด ๖) ด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๗) ค่านิยมและความเชื่อ

ซึ่งในปัญหากระแสหลักดังกล่าวพบว่ามีปัญหาย่อยที่แทรกอยู่ในโครงสร้างของปัญหากระแสหลักหลายปัญหา ได้แก่

๑) ปัญหาทัศนคติเชิงบวกต่อเรือนจำ ได้แก่ เรือนจำเป็นพื้นที่ปลอดภัย (Save Zone) ประสบการณ์ในเรือนจำ

๒) ปัญหาการขาดความยับยั้งชั่งใจในการกระทำผิด ได้แก่ ความต้องการเงิน การไม่ยอมรับกฎระเบียบของสังคม ขาดการตระหนักรู้ถึงผลกระทบจากการกระทำผิด

๓) ปัญหาการขาดพลังอำนาจ ได้แก่ ความเกียจคร้าน ปมในชีวิต การไม่นำทรัพยากรที่มีอยู่ในตัวเองออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ มุ่งพึ่งพาการช่วยเหลือจากส่วนอื่นๆ ของสังคม ไม่มีคุณสมบัติเหมาะสมในการทำงาน

๔) ปัญหาความเชื่อที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ได้แก่ ความเชื่อ

๕) ปัญหากระบวนการแก้ไขฟื้นฟูและการให้การปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษายังพบว่ามีข้อมูลบางส่วนที่เมื่อแยกส่วนของเรื่องเล่าต่างๆ ออกพิจารณาเป็นส่วนๆ แล้วจะพบว่า สาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้แทนผู้ต้องขังหญิงมาจากความคิด ความเชื่อ ทัศนคติและค่านิยมของผู้ต้องขังหญิงที่ถูกถ่ายทอดผ่านการเรียนรู้ การบอกเล่า การโฆษณา โดยผู้ต้องขังหญิงเหล่านั้นรับเอามาเป็นประโยชน์ใช้สอยของตนอย่างแนบเนียนเป็นธรรมชาติและเชื่อว่าเป็นสิ่งถูกต้อง และสังคมส่วนใหญ่มักเห็นว่าถูกต้องยึดถือว่าเป็นวัฒนธรรมที่ควรยึดถือและดำรงสภาพอยู่ต่อไปโดยปราศจากการตั้งคำถาม สิ่งนี้เรียกว่า “มายาคติ” โดยมีองค์ประกอบสำคัญตามแนวคิดเรื่องมายาคติของโรลันด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) กำหนดไว้ดังนี้

๑) มีวาทกรรม ในแต่ละกรณีของการกระทำผิดของผู้แทนผู้ต้องขังได้พบวาทกรรมที่มีความสัมพันธ์กับสาเหตุการกระทำผิดซ้ำแบบแฝงอยู่ในสาเหตุกระแสหลัก

๒) ลักษณะของวาทกรรมที่พบได้สร้างสัญญาณขึ้นมาเพื่อสื่อความหมายทางวัฒนธรรม

๓) มีกระบวนการลงให้หลง ไม่ใช้การโฆษณาชวนให้เชื่อ เนื่องจากมายาคติที่เกิดขึ้นไม่ได้ปิดบังอำพรางตัวเอง มายาคติเหล่านั้นปรากฏขึ้นต่อหน้าทุกๆ คน อย่างเปิดเผย เป็นสิ่งประกอบสร้างทางวัฒนธรรมที่คนในสังคมคุ้นเคยจนไม่ทันได้สังเกตเห็น ทุกคนในสังคมหลงผิดคิดว่าเป็นธรรมชาติหรือเป็นไปตามสามัญสำนึก ซึ่งมายาคติเหล่านี้แผ่ซ่านซึมลึกต่างไปจากการยึดยึดค่านิยมและความเชื่อ ความเป็นธรรมชาตินี้ถูกทำให้เชื่อจนไม่มีการตั้งคำถามหรือแสดงความคิดเห็น ทำให้เกิดการยอมรับไปโดยธรรมชาติและเชื่อถือเอาเป็นความจริง

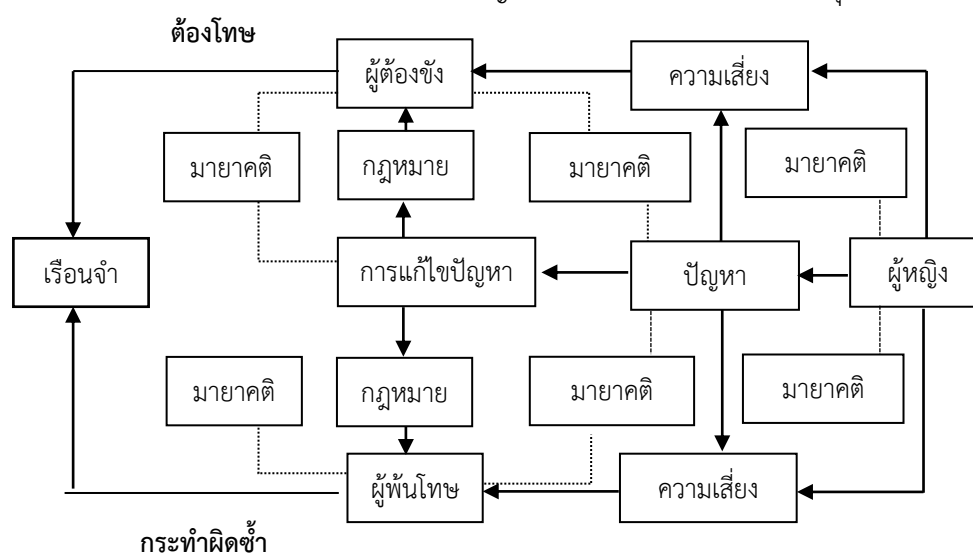
ผลการศึกษาวิจัยได้พบมายาคติของผู้ต้องขังหญิงที่เป็นสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำตามองค์ประกอบของมายาคติ ดังนี้

ตารางที่ ๕.๑ แสดงวาทกรรม สัญญา และมายาคติของผู้ต้องขังหญิง

วาทกรรม	สัญญา	มายาคติของผู้ต้องขัง
อย่าทิ้งพี่ทิ้งน้อง	การทำงานหาเลี้ยงครอบครัว	ความรับผิดชอบ/ความกตัญญู ทำผิดเพราะรับผิดชอบ ครอบครัว
เป็นเรื่องปกติที่ถูกหลอกให้เสียเงิน	แก๊งค์คอลเซ็นเตอร์	มีงานซีพีที่มีจำนวนมาก ทำผิดเพราะใครๆ กระทำ
ขายยาเพราะได้เงินง่าย รายได้ดี อยู่บ้านเฉยๆ ก็มีคนอื่นมาให้ ไม่ขายก็เหมือนขาย ถ้าเราอยากมีชีวิตแบบนี้ เราต้องทำใจ ติดเสพ อดใจไว้ไม่ได้	การแพร่ระบาดของปัญหา ยาเสพติด	การขายยาจะนำพา ความสำเร็จด้านรายได้และการ ดำเนินชีวิตมาให้คนขาย ทำผิดเพราะยาเสพติดจะทำให้ ชีวิตดีขึ้น
วาทกรรม	สัญญา	มายาคติของผู้ต้องขัง
เราจน เราต้องอดทน ชักหน้าไม่ถึงหลัง ไม่มีเงินใช้ ทำไงได้ เราไม่มีทุน ชีวิตเหมือนไม่มีทางเลือก	คนยากจน	ฐานะความยากจนสามารถทำ ผิดได้โดยมีข้ออ้างที่น่าเชื่อถือ ทำผิดเพราะยากจน
สังคมไม่ให้โอกาส คนมีประวัติทำอะไรลำบากกว่าคนอื่น	การถูกปฏิเสธการจ้างงาน	สังคมไม่ให้โอกาส
เราเป็นผู้หญิงทำงานหนักไม่ไหว	เพศหญิง	ผู้หญิงอ่อนแอกว่าผู้ชาย
เราจะนำพาความโชคร้ายไปให้เขา	เรือนจำ	สังคมไม่ให้โอกาส

วาทกรรม	สัญญาณ	มายาคติของผู้ต้องขัง
ถ้าไม่ตายก็ต้องติดคุก	หมอดูและการแก้ดวง	ความตายน่ากลัวกว่าการติดคุก
เพื่อนตาย	เพื่อน	เพื่อนที่สามารถตายแทนกันได้
จะไปได้อย่างไร เดี่ยวทวดไม่แบ่งสมบัติให้	มรดก	ตนเองมีสิทธิและเหมาะสมที่จะได้รับมรดกแม้จะไม่ได้ช่วยเหลือดูแล
คนทำงานออนไลน์ต้องสวย เลยต้องหาเงินมาทำศัลยกรรม	ไถ่ถามเพราะชนคนงามเพราะแต่ง	ความสวยจะทำให้หาเงินได้ โดยเฉพาะงานออนไลน์ คนสวยจะมีรายได้มากกว่าคนไม่สวย

การสังเคราะห์ข้อมูลสามารถแสดงเป็นแผนผังปัญหาการกระทำผิดซ้ำจากสาเหตุมายาคติ ดังนี้

แผนภาพที่ ๕.๑ แสดงแผนผังปัญหาการกระทำผิดซ้ำจากสาเหตุมายาคติ

๕.๑.๓ การวิเคราะห์มายาคติของผู้ต้องขังหญิงที่เป็นสาเหตุทำให้กลับมากระทำผิดซ้ำ

จากการศึกษาวิจัยได้นำเสนอตัวแทนของมายาคติของผู้ต้องขังหญิงที่เป็นสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำ จำนวน ๔ กรณี ซึ่งผู้แทนผู้ต้องขังมีความเชื่อว่ามาจากสาเหตุกระแสหลัก ๔ สาเหตุ คือ ด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและยาเสพติด และด้านค่านิยมและความเชื่อ แต่เมื่อแยกส่วนออกมาตามแนวทางของโรลลิงด์ บาร์ตส์ แล้วพบว่าสาเหตุการกระทำผิดซ้ำมาจากมายาคติ ซึ่งผลการศึกษาวิจัยได้พบวาทกรรม สัญญาณ และมายาคติ ดังนี้

ตารางที่ ๕.๒ วาทกรรม สัจจะและมายาคติ จากผลการศึกษาวจัย

วาทกรรม	สัจจะ	มายาคติ
คนไม่มีพ่อแม่	เด็กกำพร้า	ครอบครัวที่ประกอบด้วยพ่อ แม่ จะทำให้ลูกเป็นคนดี
ความจนมันน่ากลัว	คนรวย	คนรวยคือคนที่มีอำนาจเหนือทุกสิ่ง
อยากทำอะไรก็ทำ	เสรีชน	การทำอะไรตามความต้องการของสันชาติ ญาณหรือจิตใจ เป็นการดำเนินชีวิตอย่างมี อิสระเสรีภาพ
คู่เวรคู่กรรม	สามีภรรยา	สามี ภรรยา ไม่สามารถแยกทางกันได้ต้อง ทนอยู่เพราะมีเวรกรรมต่อกันมาตั้งแต่ อดีตชาติ

๕.๑.๔ แนวทางการปรับเปลี่ยนมายาคติเพื่อป้องกันการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง

๑. แนวทางการปรับเปลี่ยนมายาคติเพื่อป้องกันการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง

๑.๑ ควรให้ผู้ต้องขังเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตรการศึกษาอบรม กระบวนการฝึกอบรมควรสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เข้าถึงได้ง่าย และชัดเจนและเน้นการมีส่วนร่วม

๑.๒ ควรเพิ่มเนื้อหาหลักสูตรที่เน้นเรื่องระเบียบวินัยเข้มข้นให้มากขึ้น การจำแนก ลักษณะผู้ต้องขังเพื่อจัดกลุ่มผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำแบบพลั้งพลาดและแบบซ้ำซากออกจากกัน เพื่อ มุ่งเน้นการพัฒนาและแก้ไขปัญหามาตรัด

๑.๓ ควรมีหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อปรับเปลี่ยนมายาคติโดยเฉพาะ ที่ใช้ระยะเวลา การฝึกอบรมและติดตามผลที่ยาวนานกว่าการฝึกอบรมทั่วไป เนื้อหาของหลักสูตรเน้นการสร้าง ความ เข้าใจในการจำแนกมายาคติกับเหตุผลที่แท้จริง การเสริมพลังอำนาจ (empowerment) ให้กับ ผู้ต้องขังหญิง และการสร้างฉันทะในการดำเนินชีวิตภายหลังพ้นโทษที่ถูกต้องและเหมาะสม เพื่อให้ผู้ต้องขังหญิงได้เรียนรู้และฝึกฝนการนำออกมาใช้ รวมถึงทำให้เกิดความกล้าในการนำออกมา ใช้ และการฝึกฝนให้เกิดความยับยั้งชั่งใจและความสำนึกผิดในการกระทำของตนเอง การพัฒนา ผู้ต้องขังหญิงต้องเน้นการฝึกวิชาชีพที่ต่อเนื่อง ทำให้เกิดทักษะ ทำให้นำไปใช้ได้จริงภายหลังปล่อยตัว ออกไป และต้องนำภาคเครือข่าย ครอบครัว ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขด้วย

๑.๔ การนำทรัพยากรจากภายนอกเข้ามาสนับสนุนการปฏิบัติภายในเรือนจำทัณฑสถาน ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง รวมถึงการประสานความ ร่วมมือที่มีประสิทธิภาพระหว่างกรมราชทัณฑ์และภาคเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

๒. การแก้ไขมายาคติที่ส่งผลกระทบต่อกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง

การทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกกระบวนการของการพัฒนาพหุวัฒนธรรมผู้ต้องขังและ การแก้ไขปัญหามารยาทผิดซ้ำ ได้แก่ ผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่เรือนจำทัณฑสถาน กรมราชทัณฑ์ ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ได้เข้าใจร่วมกันว่า ปัญหามารยาทผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงมีส่วนหนึ่งที่สาเหตุมาจาก “มายาคติ”

๓. นโยบายและแนวทางในการแก้ไขมายาคติของผู้ต้องขังหญิง

ควรเริ่มตั้งแต่ต้นนโยบายระดับประเทศจนมาถึงนโยบายของกรมราชทัณฑ์ การสร้างการยอมรับต่อสังคมต้องเปลี่ยนรูปแบบการสร้างภาพจำที่เน้นการถูกกดทับไปสู่การยอมรับ ไปเป็นการสร้างความภาคภูมิใจจากการได้รับโอกาสจากสังคม การเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่มีความรับผิดชอบ เคารพและให้เกียรติผู้อื่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องสร้างโอกาสให้กับผู้พ้นโทษก่อนจึงส่งต่อไปให้หน่วยงานภาคเครือข่าย นโยบายในเรื่องการติดตามผู้พ้นโทษควรมีการปรับเปลี่ยนและให้โอกาสอย่างแท้จริง

๕.๑.๕ องค์ความรู้จากการวิจัย

ศึกษาวิจัยได้องค์ความรู้ในการปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังเป็น หลักสูตรการฝึกอบรมสำหรับการปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิงและสร้างฉันทศน์ในการดำเนินชีวิต ภายหลังพ้นโทษ โดยใช้โปรแกรมที่ใช้ชื่อว่า “MYTH Program” ภายใต้แนวคิด “**ทำลายความเชื่อเดิม สร้างความจริงใหม่ (Break the MYTH Build the Truth)**” มุ่งให้เกิดการปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิง ๔ ด้าน และสร้างฉันทศน์ในการดำเนินชีวิตภายหลังพ้นโทษ คือ

- ๑) การปรับเปลี่ยนนิสัยหรือสันดาน (H = Habits of Belief)
- ๒) การปรับเปลี่ยนวิธีการคิด (T = Thinking Pattern)
- ๓) การปรับเปลี่ยนค่านิยม (Y = Your Values)
- ๔) การปรับเปลี่ยนกรอบแนวความคิด (M = Mindset)

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ ทัณฑสถานหญิงธนบุรี มีสัดส่วนระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้ต้องขังอยู่ที่ ๑ : ๑๓ ซึ่งถือเป็นสัดส่วนที่มาก และหากพิจารณาถึงจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ในการบำบัดฟื้นฟูและพัฒนาพหุวัฒนธรรมผู้ต้องขัง มีสัดส่วนอยู่ที่ ๑:๓๙ จึงแสดงให้เห็นว่าการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังนั้นสามารถทำได้ยากเนื่องจากจำนวนผู้ต้องขังมีมากกว่าจำนวนเจ้าหน้าที่อย่างมาก แม้ว่าผู้ต้องขังส่วนใหญ่จะต้องโทษครั้งแรกแต่สัดส่วนการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังกลับมีจำนวนที่ใกล้เคียงและกลับสูงมากกว่าหากนำสัดส่วนของผู้ต้องขังที่กระทำผิดครั้งที่ ๒ และตั้งแต่ ๓ ครั้งขึ้นไปมารวมกัน คือ ร้อยละ ๕๗.๔๕ ในขณะที่ผู้ต้องขังกระทำผิดครั้งแรกอยู่ที่ร้อยละ ๔๒.๕๕ ดังนั้น การแก้ไขปัญหามารยาทผิดซ้ำของผู้ต้องขังจึงมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง ในด้านสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังนั้น หากยึดถือจากเอกสาร รายงานการศึกษาวิจัย รวมไปถึงการให้ข้อมูลของผู้แทนผู้ต้องขังนั้น แสดงให้เห็นว่าสาเหตุปัญหาเป็นสาเหตุ กระแสหลัก คือ ด้านครอบครัว ครวัตรเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านปัจจัยส่วนบุคคล ด้านยาเสพติด ด้าน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และด้านค่านิยมและความเชื่อ แต่ผลการศึกษาได้แสดงให้เห็นถึงสาเหตุการกระทำผิดซ้ำจาก “มายาคติ” ซึ่งเป็นสาเหตุที่แอบแฝงอยู่ในสาเหตุกระแสหลัก เนื่องจาก

๑. มีวาทกรรมที่ผู้ต้องขังหญิงเหล่านั้นบอกเล่าขึ้น โดยวาทกรรมนั้นสะท้อนมุมมอง ค่านิยม ทศนคติ ที่ได้รับการหล่อหลอมทางความคิด ผ่านการเรียนรู้ บอกเล่า การโฆษณาชวนเชื่อ จนวาทกรรมนั้นแทรกซึมฉีกเป็นเรื่องราวเดียวกันวิถีชีวิต แขนบนิยมกลมกลืนเป็นธรรมชาติ จนไม่มีใครตั้งคำถามว่าวาทกรรมนั้นเป็นวาทกรรมที่สะท้อนความเป็นจริงอย่างแท้จริงหรือเป็นเพียงการลวงให้เชื่อเท่านั้น

๒. ลักษณะของวาทกรรมที่พบได้สร้างสัญญาณขึ้นมาเพื่อสื่อความหมายทางวัฒนธรรม มายาคติที่พบจากการศึกษาวิจัยทั้งในด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านยาเสพติด ด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และด้านค่านิยมและความเชื่อ มีสื่อสัญญาณที่ส่งผ่านผู้ต้องขังไปยังผู้คน สังคมทุกระดับ โดยผู้คนและสังคมต่างใส่ผัสสะการรับรู้เข้าไปด้วยความเอนเอียงทำให้ผู้ต้องขังหญิงเหล่านั้นเป็นฝ่ายถูกระงับจากโครงสร้างสังคมและสถาบันทางสังคมทำร้ายจนเป็นสาเหตุให้ผู้ต้องขังหญิงเหล่านั้นกลับมามีการกระทำผิดซ้ำ

๓. มีกระบวนการลวงให้หลง ไม่ใช้การโฆษณาชวนให้เชื่อ เนื่องจากมายาคติที่เกิดขึ้นไม่ได้ปิดบังอำพรางตัวเอง มายาคติเหล่านั้นปรากฏขึ้นต่อหน้าทุกๆ คน อย่างเปิดเผย เป็นสิ่งประกอบสร้างทางวัฒนธรรมที่คนในสังคมคุ้นเคยจนไม่ทันได้สังเกตเห็น ทุกคนในสังคมหลงผิดคิดว่ามันเป็น ธรรมชาติหรือเป็นไปตามสามัญสำนึก ซึ่งมายาคติเหล่านี้แผ่ซ่านซึมลึกต่างไปจากการยึดเยียดค่านิยม และความเชื่อ ความเป็นธรรมชาตินี้ถูกทำให้เชื่อจนไม่มีการตั้งคำถามหรือแสดงความคิดเห็น ทำให้เกิดการยอมรับไปโดยธรรมชาติและเชื่อถือเอาเป็นความจริง

๔. มายาคติเป็นสิ่งที่เปิดเผยออกมาในรูปแบบของทศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ ส่งออกมาเป็นพฤติกรรม จึงทำให้ยากที่จะจำแนกแยกแยะได้ว่าสิ่งที่เปิดเผยออกมานั้นเป็นสิ่งที่สะท้อนความเป็นจริงหรือเป็นสิ่งที่สะท้อนมายาคติ

๕. มายาคติแอบแฝงอยู่ในทุกมิติ ทุกด้าน ผู้ต้องขังที่ไม่เท่าทันหรือเรียนรู้และแยกแยะว่า สิ่งใดคือมายาคติและยึดถือเอามายาคติไปดำเนินชีวิต ผู้ต้องขังจึงตกอยู่ในวังวนของปัญหาจนต้องกลับเข้าสู่เรือนจำอีกครั้ง

การแก้ไขปัญหามายาคตินั้น สิ่งสำคัญต้องมีการปรับเปลี่ยนมายาคติ โดยการทำให้ผู้ต้องขังเหล่านั้นได้เข้าใจก่อนว่าสิ่งใดคือมายาคติ และสิ่งใดคือเหตุและผลอย่างแท้จริง เพื่อให้การปรับเปลี่ยนนั้นนำไปสู่การสร้างฉากทัศน์ที่ถูกต้องเหมาะสมต่อไปภายหลังจากผู้ต้องขังหญิงเหล่านั้นปล่อยตัวพ้นโทษออกไปแล้ว ดังนั้น สิ่งสำคัญในการปรับเปลี่ยนมายาคติ คือ การสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมที่มีความเฉพาะสำหรับการปรับเปลี่ยนมายาคติ เพื่อให้เข้าถึงถึงระดับกรอบแนวความคิดจนสามารถปรับแก้พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ได้

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) รัฐควรมีนโยบายระดับชาติในการสื่อสารเพื่อรื้อสร้างความคิดความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิด เรื้อนจำ

๒) ควรมุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพมนุษย์ จากการเรียนรู้ภายในตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือ Homeschool

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

๑) ควรมีการฝึกอบรมด้านการเรียนรู้โดยนำกระบวนการทางศาสนาเข้ามาปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

๒) ควรมีการพัฒนาหลักสูตรสำหรับการฝึกอบรมเพื่อเสริมพลังอำนาจ (empowerment)

๓) ควรส่งเสริมให้ภาคสังคมชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมกับกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด เช่น วิทยากรเสริมสร้างพลังบวก ให้ความรู้เรื่องแนวทางการดำเนินชีวิตตามค่านิยมบรรทัดฐานที่สอดคล้องเหมาะสมกับสังคม ส่งเสริมการมีงานทำที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับนโยบายในการแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำ และซ้ำซากโดยการบูรณาการงานวิจัยร่วมกัน ระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานศาลยุติธรรม และกรมราชทัณฑ์ เนื่องจากเป็นกระบวนการส่งต่อการทำงานตั้งแต่ต้นทางของกระบวนการยุติธรรม ถึงปลายทางในกระบวนการยุติธรรมคือกรมราชทัณฑ์ เพื่อทุกส่วนในกระบวนการยุติธรรมเกิดความตระหนักในการแก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อเนื่องกัน

๒) ควรมีการวิจัยเพื่อต่อยอดสะท้อนถึงผลกระทบความเสียหายเมื่อประเทศชาติมีประชากรที่กระทำผิด ส่งผลกระทบต่อประเทศอย่างไร ชุมชนสังคมอย่างไร และครอบครัวอย่างไร ในการนี้ภาพสะท้อนเห็นควรนำเสนอในมุมที่ทุกคนในสังคมมีส่วนร่วมในการแก้ไข ให้สังคมน่าอยู่ไม่นำเสนอในมุมที่น่าหวาดกลัว แต่ควรนำเสนอในเชิงสร้างสรรค์

๓) ควรมีการทดลองจัดหลักสูตรการอบรมที่สอดคล้องตรงกับความสนใจของผู้เรียน เพื่อส่งเสริมให้เกิดความมุ่งมั่นในการเรียน เพื่อผลสัมฤทธิ์ของการนำองค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์จากการเรียนไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง เพื่อเสริมศักยภาพของการดำเนินชีวิตที่จะเป็นประโยชน์ ต่อตนเองและสังคมต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

กาญจนา แก้วเทพ. การวิเคราะห์สื่อ : แนวคิดและเทคนิค. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๕.

จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

ชลธิชา ชื่นอุระ และคณะ. ผู้หญิงหลังกำแพง รายงานการสำรวจผู้ต้องขังหญิงในประเทศไทย ปี พ.ศ. ๒๕๖๔. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๔.

พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ. รากฐานความคิดทางสังคมศาสตร์. นนทบุรี: นิติธรรมการพิมพ์, ๒๕๖๗.

นพพร ประชากุล. มายาคติ Mythologies. สรรนิพนธ์จาก Mythologies ของ Roland Barthes ของ วรณพิมล อังคศิริสรพ. กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, ๒๕๕๕.

สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย. การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสาเหตุการกระทำผิดซ้ำในประเทศ ไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๔.

สุภางค์ จันทวานิช. ทฤษฎีทางสังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๕

สุรางค์ ไคว์ตระกูล. จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

องค์การปฏิรูปการลงโทษสากลและสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย. แนวโน้มสถานการณ์ เรือนจำโลก ปี ๒๕๖๓ Global Prison Trends 2020. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเพื่อการ ยุติธรรมแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๓.

องค์การปฏิรูปการลงโทษสากลและสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย. แนวโน้มสถานการณ์ เรือนจำโลก ปี ๒๕๖๔ Global Prison Trends 2021. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเพื่อการ ยุติธรรมแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๔.

(๒) คุชฎินิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

จุฬารัตน์ รัฐพิทักษ์สันติ. ความกลัวต่อการตัดสินใจกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังที่เคย กระทำผิดซ้ำ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

จันทร์รา จินตามาศย์. “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงศึกษาเฉพาะกรณี ท้องถิ่นสถานหญิงชลบุรี”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๓.

เดชา จินตกลการ. “ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดียาเสพติด ในเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๖๐.

ณัฐธิดา เมล์ทาง. “มายาคติความงามในโฆษณาเครื่องดื่มบิวตี้รีตติ้งค์ทางโทรทัศน์”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑.

ตฤณห์ โพธิ์รักษา. “เส้นทางชีวิตของนักโทษหญิงโทษหญิงที่กระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดยาเสพติด”. **ดุชนิพนธ์รัฐศาสตรดุชนิพนธ์บัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๒.

ทินกร นุกูล. “มายาคติจากเครื่องรางของขลังไทย”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.

ฤทธิกร ศิริประเสริฐโชค และปณณภัทร์ ต้นใจ. “การกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังทัณฑสถานหญิงชลบุรี”. **งานนิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๖๐.

นุชนาฏ มุกระ. “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังเรือนจำกลาง”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๔.

ประเสริฐ แก้วจันทร์ และโกศล สอดส่อง. “ปัจจัยการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดหนองคาย”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: วิทยาลัยพิษณุพนธ์, ๒๕๖๕

ไพรวลัย สุนทรา. “ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดของผู้ต้องขัง ในเรือนจำจังหวัดยโสธร”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๖๕.

รุจษ์สวัสดิ์ ครอบภูมิทร์. “มายาคติในบทเพลงของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ”. **วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๘.

วิโรจน์ สุทธิสีมา. “มายาคติของผู้หญิงในภาพถ่ายนิตยสารแนวอีโรติกของไทย”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑.

สุวรรณ ใจคล้องแคล้ว. “สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำพิเศษธนบุรี”. **ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.

อัจฉรา ปณทรานวงศ์. “มายาคติและอุดมการณ์ในโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทยในการเลือกตั้งทั่วไปวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๘ : การวิเคราะห์ด้วยวิธีสัญลักษณ์”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุชนิพนธ์บัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑.

(๓) รายงานวิจัย:

กลุ่มงานพัฒนาระบบด้านทัณฑวิทยา. “การเฝ้าระวังผู้ต้องขังคดียาเสพติดมิให้กระทำผิดซ้ำ”. **รายงานการวิจัย**. สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานราชทัณฑ์: กรมราชทัณฑ์, ๒๕๔๙.

สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม. “โครงการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำ”.

รายงานการวิจัย. สำนักงานกิจการยุติธรรม: กระทรวงยุติธรรม, ๒๕๖๒.

(๔) บทความ:

ชลิต กลิ่นแซ. เกชา ใจดี. ญฐวรรณ สมียนเพชร. สุพัตรา สมวงศ์ และทิพวรรณ สุวรรณโน. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำของจังหวัดแม่ฮ่องสอน”.

วารสารวิชาการ สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๓ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๖): ๑๓๒.

ปรารค์ทิพย์ อุจะรัตน์ และคณะ. “ผลของโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจต่อการพัฒนาศักยภาพการดูแลตนเองของผู้สูงอายุในชุมชน”. วารสารวิชาการ พยาบาลทหารบก. ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๗): ๖๕.

ปิยะธิดา วรญาโณปกรณ์. “การพัฒนาตัวบ่งชี้ร่วมการเสริมสร้างพลังอำนาจครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน”. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘): ๖๙.

พงษ์กฤษณ์ มงคลสินธุ์. “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดซ้ำในคดี ยาเสพติด”. วารสารวิชาการแสงอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน. ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑): ๒๓๑.

พรกมล ยังดี และคณะ. “ปัจจัยและแนวทางการป้องกันการกระทำผิดซ้ำในผู้ต้องขังคดียาเสพติด “กรณีศึกษาจากเรือนจำกลางนครปฐมและเรือนจำกลางบางขวาง”. วารสารวิชาการ นวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๖๘): ๒๖๕.

ภาณุวัฒน์ มีเพียร และบุญเหลือ บุษมาลา. “ปัจจัยที่ทำให้มีการกระทำผิดซ้ำ ในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังเรือนจำกลางอุดรธานี”. วารสารวิชาการ Journal of Roi Kaensarn Academi. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (มีนาคม ๒๕๖๕): ๘๗.

อรรถพล วงศ์กระจำ และคณะ. “การทบทวนวรรณกรรม : การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดีเพศและความรุนแรงตามพระราชบัญญัติมาตรการป้องกันการกระทำผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. ๒๕๖๕”. วารสารวิชาการ พุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๖๖): ๗๖.

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

กรมราชทัณฑ์. ฐานข้อมูลผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.correct.go.th/restates/index.php/th/Home/> [๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๕].

พระศรีปริยัติธาดา ทิพย์ ชันแก้ว และธนันต์ พัฒนะสิงห์. “รูปแบบการตัดสินใจตามหลักพุทธจิตวิทยา”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://so06.tcithaijo.org/index.php/mcjou/article/view/2022-10-26> [๒๖ ตุลาคม ๒๕๖๕].

(๗) สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม:

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.
 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.
 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.
 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.
 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.
 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.
 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๗, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.
 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๘, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.
 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๙, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.
 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๐, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.
 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๑, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.
 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๒, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.
 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๓, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.
 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๔, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.
 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๕, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๘.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Articles:

Amy Blank Wilson, Jeffrey Draine , Trevor Hadley, Steve Metraux, Arthur Evans.
 “Examining the impact of mental illness and substance use on recidivism
 in a county jail”. **International Journal of Law and Psychiatry**, Vol 34 No
 4 (2011): 264-268.

(II) Electronics:

Amir Mohammad Shahsavarani Esfandiar & Azad Marz Abadi. **The Bases, Principles,
 and Methods of Decision - Making: A Review of Literature**. [online].
 source: https://www.ijmedrev.com/article_68259.html [10November 2023].
 Charlotte Nickerson. “**Understanding Critical Theory**”. [Online] source, [https://www.
 simplypsychology.org/critical-theory.html](https://www.simplypsychology.org/critical-theory.html), [7 November 2024]
 Joseph Murray and David P. Farrington, “**Parental imprisonment: Long-lasting effects
 on boys' internalizing problems through the life course**”. [Online]. source:
<https://www.researchgate.net/publication/5639462> [7 November 2024].
 Mariel Alper and Matthew R. Durose. “**Update on Prisoner Recidivism: A 9-Year
 Follow-up Period (2005-2014)**”. [online] . source: <https://bjs.ojp.gov/>

library/publications/2018-update-prisoner-recidivism-9-year-follow-period-2005-2014 [8 September 2024].

Nation Library of Medicine. **Recidivism Rates by Country 2022**. Fagel, Seema and Achim Wolf: A Systematic Review of Criminal Recidivism Rates Worldwide : Current difficulties and Recommendation for Best Practice. [Online]. Source: <https://www.ncbi.nlm.gov/pmc/articles> [7 November 2024].

Ronald Osei Mensah. “Triggers to repeated criminal behavior in Ghana: An analysis of the Nsawam prison through a case study approach”. [Online]. source: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/23311983.2023.2268394> [7 November 2024].

Skeem and Peterson. “Correctional policy for offenders with mental illness: Creating a new paradigm for recidivism reduction”. [Online]. source: <https://psycnet.apa.org/buy/2011-05759-004> [7 November 2024].

The National Institute of Justice. “Recidivism”. [Online]. source: <https://nij.ojp.gov>, [30 November 2023].

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.
จริยธรรมการวิจัย

209/2566

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มอบวุฒิบัตรนี้ไว้เพื่อแสดงว่า
นางสาวชุตินา ไชยรัตน์
 ได้สอบผ่านในการอบรมหลักสูตร
การอบรมจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
ด้านสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์
 อบรมวันที่ ๓๑ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๖๖
 ออนไลน์ผ่านระบบ ZOOM จำนวน ๓ ชั่วโมง
วุฒิบัตรฉบับนี้มีผลตั้งแต่วันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๖ ถึงวันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๘
 ให้ไว้ ณ วันที่ ๓๑ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๖๖

(พระสุธีรตนบัณฑิต, รศ. ดร.)
 คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(รศ. ดร.สุภาภรณ์ สุธหนองบัว)
 กรรมการสมทบ คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
 มหาวิทยาลัยนเรศวร
 (NU IRB)

ภาคผนวก ข.
หนังสือตรวจเครื่องมือ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี โทร. ๐๓๔ - ๓๖๖๔๑๒ ต่อ ๒๓

ที่ อว ๘๐๕๘.๒/ว ๕๒

วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์

เรียน พระเจริญพงษ์ ธมฺมทีโป, ดร.

ด้วย นางสาวชุติมา ไชยรัตน์ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๕๕๐๑๐๔๐๓๔ นิสิตระดับหลักสูตรพุทธศาสตรคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “การปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “การปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ” ทางวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการศึกษาวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายของมหาวิทยาลัย จึงขอความอนุเคราะห์ท่านตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป ทางวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ และขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(พระมหาประกาศิต สิริเมโธ, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

นางสาวชุติมา ไชยรัตน์

ผู้ประสานงาน : นางสาวชุติมา ไชยรัตน์

โทรศัพท์ : ๐๘๑ - ๖๖๑๔๗๗๗

ภาคผนวก ค.
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิงเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ

(แบบสัมภาษณ์ผู้ต้องขังหญิง)

๑. ชุดคำถามที่ ๑. ผู้แทนผู้ต้องขัง

ชุดคำถามที่ ๑ ผู้แทนผู้ต้องขังที่มีสาเหตุการกระทำผิดซ้ำจากปัญหาด้านต่าง ๆ ทั้งหมด ๗ ด้าน ได้แก่ ด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านยาเสพติด ปัจจัยส่วนบุคคล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และด้านค่านิยมและความเชื่อ ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์ ได้แก่ อายุ ฐานความความผิด จำนวนครั้งของการต้องโทษ

ส่วนที่ ๒ ข้อมูลสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำในด้านต่าง ๆ ๗ ด้าน ได้แก่ ด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านยาเสพติด ปัจจัยส่วนบุคคล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และด้านค่านิยมและความเชื่อ

ข้อคำถาม	ความเห็น / ข้อเสนอแนะ
๑) การกลับมากระทำผิดซ้ำของท่าน มาจากสาเหตุใดบ้าง	
๒) จากสาเหตุดังกล่าว ในแต่ละครั้งของการกลับมากระทำผิด มีสาเหตุแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไรบ้าง มีเหตุผลอย่างไร มาสนับสนุนให้เชื่อถือเป็นเหตุผลนั้น	
๓) ท่านมีความเห็นว่าใครควรมีหน้าที่แก้ไขสาเหตุนั้น อย่างไรบ้าง	
๔) การกลับมากระทำผิดซ้ำของท่านในครั้งนี้ มีเหตุผลอย่างอื่นซ่อนเร้นเอาไว้หรือไม่ เหตุผลนั้นคืออะไร	
๕) ภายหลังพ้นโทษจากเรือนจำไปในครั้งที่ผ่านมามีการดำเนินชีวิตอย่างไรบ้าง	
๖) การดำเนินชีวิตของท่านภายหลังพ้นโทษมีความเชื่อมโยงกับปัญหาในการกลับมากระทำผิดซ้ำอย่างไรบ้าง	

ประเด็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิงเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ

(แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ด้านการแก้ไขฟื้นฟู)

.....

๒. ชุดคำถามที่ ๒ ผู้แทนเจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง

ชุดคำถามที่ ๒ ผู้แทนเจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์ ได้แก่ อายุ หน้าที่รับผิดชอบ ประสบการณ์ในการทำงานในเรือนจำ/ทัณฑสถาน

ส่วนที่ ๒ แนวคำถามเกี่ยวกับสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำในด้านต่าง ๆ ๗ ด้าน ได้แก่ ด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านยาเสพติด ปัจจัยส่วนบุคคล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และด้านค่านิยมและความเชื่อ

ข้อคำถาม	ความเห็น / ข้อเสนอแนะ
๑) ท่านมีความคิดเห็นว่ามีเหตุผลใดมาสนับสนุนให้เชื่อถือว่าสาเหตุการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเกิดขึ้นจากสาเหตุใดในด้านต่าง ๆ ๗ ด้าน อย่างไร	
๒) ท่านมีความเห็นว่าการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังมีเหตุผลอย่างอื่นซ่อนเร้นเอาไว้หรือไม่ เหตุผลนั้นคืออะไร	
๓) จากเหตุผลดังกล่าวท่านคิดว่า แนวทางในการแก้ไขปัญหาเพื่อป้องกันการกลับมากระทำผิดซ้ำควรเป็นอย่างไร	

ประเด็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิงเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ

(แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ด้านการแก้ไขฟื้นฟู)

.....

๓. ชุดคำถามที่ ๓ ผู้ทรงคุณวุฒิ

ชุดคำถามที่ ๓ ผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์ ได้แก่ อายุ หน้าที่รับผิดชอบ ประสบการณ์ในการทำงานที่เกี่ยวกับผู้ต้องขัง

ส่วนที่ ๒ แนวคำถามเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ไขมายาคติของผู้ต้องขัง เพื่อป้องกันการกลับมากระทำผิดซ้ำ

ข้อคำถาม	ความเห็น / ข้อเสนอแนะ
๑) การแก้ไขปัญหการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงควรมีแนวทางอย่างไร	
๒) การแก้ไขมายาคติที่ส่งผลกระทบต่อการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงควรมีแนวทางอย่างไร	
๓) แต่ละภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายและแนวทางในการแก้ไขมายาคติของผู้ต้องขังอย่างไรบ้าง	

ประเด็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง การปรับเปลี่ยนมายาคติของผู้ต้องขังหญิงเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ
(แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ด้านการแก้ไขฟื้นฟู)

.....

๔. ชุดคำถามที่ ๔ ผู้แทนผู้พ้นโทษ

ชุดคำถามที่ ๔ ผู้แทนผู้พ้นโทษ ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์ ได้แก่ อายุ อาชีพปัจจุบัน จำนวนครั้งของการต้องโทษ

ส่วนที่ ๒ แนวคำถามเกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำและเหตุผลที่ยังไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำ

ข้อคำถาม	ความเห็น / ข้อเสนอแนะ
๑) ท่านมีความคิดเห็นว่าสาเหตุใดบ้างที่จะทำให้บุคคลกลับไปกระทำผิดซ้ำ มีเหตุผลอย่างไร	
๒) ท่านมีความคิดเห็นว่าปัจจัยใดที่จะทำให้ผู้พ้นโทษไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ	

ประเด็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ง.
ภาพกิจกรรม การลงพื้นที่เก็บข้อมูล

ภาพการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เมื่อวันที่ ๑๙-๒๑ เมษายน ๒๕๖๔

ภาพกระบวนการออกแบบและพัฒนาโปรแกรม

เมื่อวันที่ ๒๒-๓๐ เมษายน ๒๕๖๘

ภาพกระบวนการออกแบบและพัฒนาโปรแกรม

เมื่อวันที่ ๒๒-๓๐ เมษายน ๒๕๖๘

ภาพการประชุมกลุ่ม Focus Group

เมื่อวันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๖๘

ภาพการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เมื่อวันที่ ๗-๘ เมษายน ๒๕๖๔

ภาพการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เมื่อวันที่ ๗-๘ เมษายน ๒๕๖๘

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ ฉายา/นามสกุล : นางสาวชุติมา ไชยรัตน์
- วัน เดือน ปีเกิด : ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๒๔
- ภูมิลำเนาที่เกิด : จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- การศึกษา : สังกศสมสเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
- ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (แรงงาน) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ประกาศนียบัตรภาษาจีนเพื่อการสื่อสาร
- Huaqiao University (华侨大学)
- Xiamen, Fujian Province, China
- ประสบการณ์การทำงาน : นักสํักสมสเคราะห์ปฏิบัติการ
- สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานราชทัณฑ์
- กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม
- นักสํักสมสเคราะห์ชำนาญการ
- ศูนย์ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด
- กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม
- นักสํักสมสเคราะห์ชำนาญการ
- ทัณฑสถานหญิงชลบุรี กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม
- นักสํักสมสเคราะห์ชำนาญการ
- ทัณฑสถานหญิงธนบุรี กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม
- สังกัด : ทัณฑสถานหญิงธนบุรี กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม
- ตำแหน่ง : นักสํักสมสเคราะห์ชำนาญการ
- ปีที่เข้าศึกษา : ปีการศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๕
- ปีที่สำเร็จการศึกษา : ปีการศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๘
- ที่อยู่ปัจจุบัน : ทัณฑสถานหญิงธนบุรี
- เลขที่ ๑๐๖๕ ถนนเอกชัย แขวงบางบอนใต้ เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร